

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

«Det nye venstre» i Harstad. SF og SVs politiske- og organisasjonsmessige utvikling 1961-1995

Johnny Kristiansen
Masteroppgave i historie HIS-3900 Vår 2024

INNHOLDSFORTEGNELSE

Innholdsfortegnelse	3
Forord	3
Kap. 1. Innledning	4-19
Kap. 2. Nyorientering i norsk arbeiderbevegelse (1945-1961)	20-23
Kap. 3. Dannelsesåra til det nye venstre	
3.1 SF 1961-73	24-51
3.2 Fra valgforbund til parti. Turbulente år (1973-77)	52-71
Kap. 4. Det lange 1980-tallet. Det nye venstres modningsår (1977-1991)	72-104
Kap. 5. Ny optimisme og vilje til makt i nyliberalismens tidsalder (1991-95)	105-114
Kap. 6. Sosial bakgrunn blant SF og SVs medlemmer og kandidatene på kommunevalglistene	115-126
Kap. 7. Utviklinga fra SF til SV i Harstad. Brudd eller kontinuitet?	127-148
Litteraturliste	149-154
Vedlegg (10)	155-170

FORORD

Først og fremst vil jeg takke veilederen min Stian Bones for nyttige tips, gode samtaler, forslag til omstrukturering og kommentarer underveis. Ellers står jeg i gjeld til de mange venstresosialistene lokalt som har latt seg intervjuet og gitt meg skriftlig materiale som har kommet godt med i arbeidet med masteroppgaven. Jeg har også fått god hjelp på mine arkivbesøk ved Statsarkivet i Tromsø og Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek i Oslo. Mens studiet av «det nye venstres» historie i Harstad har tatt mye av tida og oppmerksomheten min har kona mi, Soheila Pourabedin, tålmodig både lyttet og støttet meg. Til slutt vil jeg takke historikeren Knut Kjeldstadli for at han på en konferanse noen år tilbake innstendig oppfordret meg til å ta fatt på dette prosjektet.

KAPITTEL 1. INNLEDNING

Hovedmål

Målet med masteroppgaven er å analysere utviklinga til Sosialistisk Folkeparti (SF) og Sosialistisk Venstreparti (SV) i Harstad i tidsrommet 1961-1995. Jeg vil herunder se om og på hvilken måte utviklinga i Harstad skiller seg ut i en nasjonal sammenheng og i forhold til nabobyer i nord. Et sentralt forskningsmål blir å finne ut om utviklinga lokalt preges av brudd eller kontinuitet.

Bakgrunn

Jeg er blitt engasjert av Harstad SV til å skrive lokallagets historie til 50-årsjubileumet i 2024. En kronologisk og tematisk avgrenset del av lagets historie utgjør det empiriske grunnlaget for denne masteroppgaven. Flere bøker er kommet om SVs historie, men de fleste er skrevet med et nasjonalt perspektiv og mange er tidligere politikeres selvbiografier. Få har sett partiets historie fra et lokallags synsvinkel og dekket hele partiets historie. Jeg mener det er fruktbart å også ta for seg forløperen SFs historie. Den er i alle fall lokalt så vevd inn i SVs historie at den hører med. I boka blir studieobjektet SFs historie fra 1961-1976 og SVs fra 1973 til 2024. I masteroppgaven foretar jeg ei avgrensning slik at jeg ser på perioden 1961-1995. Masteroppgaven vil da dekke både etableringa av SF, prosessene rundt SV-dannelsen, partiets høydepunkter knyttet til to av stortingsvalgene, den mellomliggende svekkelsen og den nye nedturen i 1995. Masteroppgaven skiller seg vesentlig fra boka både hva form og innhold angår. Jeg har i masteroppgaven ei helt anna periodisering og tidsavgrensning.¹

Masteroppgaven undersøker langt mer systematisk spesifikke problemstillinger i lys av teori og historisk faglitteratur.

Den lokale SF- og SV-historien i Harstad er i liten grad behandlet i foreliggende litteratur og forskning. Byhistoria som Kristian Steinnes skrev i 2003 har en klar svakhet; det nye venstres framvekst i Harstad mangler i all hovedsak.²

---

¹ Kjeldstadli 1999: 221-223

² Kristian Steinnes 2003: *Ved egne krefter. Harstads historie 1904-2004*, Harstad kommune

Problemstilling

Venstresosialismen i Harstad-SF og SVs politiske og organisasjonsmessige utvikling fra 1961-1995. Kjenetegnes perioden av kontinuitet eller brudd?

Hva ble SV? Er det slik Frank Rossavik så det, at SV var ei videreføring av SF eller ble SV noe helt nytt i norsk politisk historie slik at den reelle venstresida kom til uttrykk i et helt nytt parti basert på fire likeverdige parter?

Hvordan var situasjonen i Harstad? Det enkle svaret er nok et både og. Det spørs hva man undersøker. Det blir nok ulike svar om man ser på medlemmer og listekandidater eller ideologi og politisk praksis med utgangspunkt i «det nye venstre» i Harstad.

Arbeidet med denne masteroppgaven er inspirert av begreps- og teoribruken hos Arve Andersen og Lars Alldén. Jeg vil undersøke hva slags partitype SF og SV var, og hvordan «det nye venstre» i Harstad både var en del av den nasjonale og internasjonale bevegelsen, men samtidig fikk sin spesielle lokale avstøpning. Hvordan utviklet partiet seg i Harstad, hvilke saker kjennetegnet partiet i de ulike periodene?

Det kan være interessant å undersøke hvilken selvforståelse dagens SV har om partiet og bevegelsens egen historie.³ Bildet som preger heimesida om SVs historie, er fra et av SFs 1.maitog på 1960-tallet hvor et partibanner og mange røde faner vises foran i toget. I teksten under er det riktignok korrekt framstilt: «SV ble stiftet i 1975, men har røtter tilbake til SF som ble etablert i 1961». Deretter redegjøres det for «det tredje standpunkt» før man kommer inn på Folkebevegelsen mot EEC, valgforbundet og dannelsen av SV som parti i kjølvannet av folkeavstemninga om EF-medlemskap i september 1972. Kampen mot atomvåpen og miljøpartiet framfor noen i norsk politikk nevnes i fortsettelsen. (Avslutningsvis, etter at man har vært innom «barn og unge først»-perioden og regjeringsdeltakelsen, framholder SV at partiet er det eneste rødgrønne partiet i dag.)⁴

I *Store norske leksikon* sies det om SVs partihistorie at «SF opphørte å eksistere som eget parti i 1976, men kom til gjengjeld snart til å prege SV så pass sterkt at det nærmest framstod som en fortsettelse av SF». ⁵

---

³ sv.no/partiet/svs-historie

⁴ SVs heimeside: ds

⁵ Store norske leksikon: snl.no/Sosialistisk_V (SV, historikk)

Hvordan var styrkeforholdet mellom partene i samlingsprosessen lokalt? Var det slik i Harstad at SF og SV kom til å følge den nordnorske varianten der radikale byfolk og industriarbeidere gikk i allianse med småkårsfolk med bakgrunn i primærnæringene, blant småbrukere og fiskere, eller tok utviklinga i partiene lokalt ei anna retning? Hvor stod SF og SV i Harstad i forhold til SFs nye distriktsprogram fra 1967 og de økopolitiske tankene til Ottar Brox og Hartvig Sætra? Hvilken rolle hadde arbeidere, bønder, fiskere og mellomaga i SF og SV i Harstad?

Med utgangspunkt i venstresidas partier SF og SV lokalt: Hvordan var utviklinga fra starten i 1961 til 1995? Var det kontinuitet eller endring i medlems- og tillitsmannsapparatet? Skjedde det noen endringer når det gjaldt rekrutteringa av listekandidater og sammensetninga av de folkevalgte? I tilfelle hva kan være årsaker til det? Hva med velgerne; hvilke sosiale grupper kom SF- og SV-velgerne fra? Hva med program, politisk fokus og forhold til den lokale offentligheten/media, makt og andre partier, da fortrinnsvis arbeiderbevegelsens partier? Var SF og SVs forhold til Arbeiderpartiet (AP) og Landsorganisasjonen (LO) det samme gjennom hele perioden, skjedde det ei tilnærming eller ble avstanden tvert imot større?

De følgende spørsmåla blir også berørt avslutningsvis i framstillinga, men uten at jeg går særlig dypt inn i problematikken:

Hadde SF gjort det bedre i Harstad i 1975 uten samlingsbestrebelsene i SV? Både i Narvik og Harstad mistet man sentrale folk i samlingsprosessen. Hva med Tromsø?

Skjedde det endringer underveis og var det ulikheter mellom byene i nord? Når kom kvinnene med for fullt? Var det samtidig i de ulike byene? Hvordan var utviklinga, styrken og særpreget til «det nye venstre» i Harstad og sammenligne med to andre nordnorske byer; Tromsø og Narvik. SF og spesielt SV kom også til å være sterkere i Tromsø og Narvik. Hadde dette mest å gjøre med den demografiske sammensetninga i byene, eller var det andre årsaker? Hva med sterke personligheter? Var SF og SVs forhold til fagbevegelsen av ulik betydning i de ulike byene?

Historiografi

Partiene SF og SV

Mye relevant forskning på temaet fins, men hovedvekta dreier seg som sagt om partiene nasjonalt og knyttet til parlamentarisk arbeid. Unntak fins, som Stavanger og Tromsø. Det er et ironisk paradoks all den tid «det nye venstre» har vektlagt utenomparlamentarisk arbeid, å

se historien nedenfra og være opptatt av desentralisering og maktspredning. Partiet sentralt har ikke satt i gang egen historieskriving i noen særlig grad. Kanskje skjer det noe til SVs 50-årsjubileum?

Mange har skrevet om SV. Journalisten Frank Rossaviks bok *SV. Fra Kings Bay til Kongens bord* fra 2011 er antagelig den viktigste. Den kom til SFs 50-årsjubileum. Han går ganske langt i å se på SV som ei videreføring av SF idet han betrakter samlinga i 1973 som en utvidelse av SF med tre mindre grupper. Den offisielle SV-versjonen fra 1970-åra og senere var at den reelle venstresida ble samlet i et nytt parti på grunnlag av erfaringene og seieren i den første EF-kampen i 1971-1972. Her var det fire likeverdige parter SF, AIK-DS (Arbeidernes informasjonskomite- Demokratiske Sosialister), NKP og Uavhengige- eller partiløse sosialister.

Ingen historiker har så langt tatt for seg SVs historie i sin fulle bredde. Rossavik har avgrenset boka si til å dreie seg om SF og SVs sentralledd. Lokallag, kommunalpolitisk og utenomparlamentarisk arbeid ligger utenfor ramma for hans bok. Rossavik er ikke faghistoriker, men journalist. Han er tidligere aktiv SV-medlem, men hans ja til Den Europeiske Unionen (EU) førte han bort fra partiet. I arbeidet med boka nedsatte SV ei ressursgruppe for å bistå forfatteren. Mye av det han skriver om SF er kjent fra før, men kapitlet om den distriktspolitiske vendinga fra 1966 og oppgjøret med Sosialistisk Ungdomsforbund (SUF) er ikke så nøye behandlet tidligere. Bortsett da fra i Finn Gustavsens samtidige selvbiografi *Kortene på bordet* fra 1979.

Rossavik poengterer at SFs styrke etter det gode valget i 1973 medførte ny venstrekurs i AP en aktiv reformperiode på 1970-tallet. SV har mye av æren for dette, sier Rossavik og gir SV hovedæra for arbeidsmiljøloven. Utviklinga videre hvor SV blir mer pragmatisk og forholdet mellom SV og AP sakte, men sikkert blir bedre, avslutter boka til Rossavik.

En god del av det som ellers er blitt skrevet om SV er kommet fra partiets venstrefløy og tidsskriftet *Vardøger*; på mange måter en avlegger av 1970-åras tidsskrift *Kontrast*. I 1996 stjal deres temanummer med tittelen «SV på sotteseng?» oppmerksomheten da det ble lansert midt under SVs «Millenium»-strategikonferanse.

Ellers har jo partiledere og ledende folkevalgte gitt til kjenne sitt syn på SVs historie gjennom egne memoarbøker. Disse tar i hovedsak for seg deler av SF og SVs historie og har slik sett vært nyttige å skjele til i skrivinga. Både SFs tilblivelse, utvikling og overgangen til SV er jo drøftet grundig av mange. Ikke minst behandler Arnhild Skre disse temaene inngående i sin

Furre-biografi *Berge Furre: eit liv i rørsle*. Hun siterer bl.a. SF-lederen Stein Ørnhøi som konkluderte med at SV fungerte i starten som «en organisatorisk form for handlingslammelse». I kapittel 9 «Kulturkamp, partikamp 1964-1968» får vi høre hvordan populisme og distriktspolitikk ble viktig i SF etter at boka til Ottar Brox, *Hva skjer i Nord-Norge?*, kom ut i 1966.

Erik Solheim ga ut boka *Nærmere* på Damm forlag i 1999. Den røde tråden i boka er hans moderniseringsprosjekt der han vil gjøre SV bredere, mer grønt og mindre sosialistisk. Han beskriver hvordan partiet ris av indre rivninger og hvordan han selv beveget seg fra venstre til høyre i ungdomsorganisasjonen og partiet. Han forteller ganske detaljert om sin egen personlige reise, fra å bruke et tiår på å bli kvitt Arbeidernes Kommunistparti (AKPs) klamme hånd gjennom venstreopposisjonen SVOPP internt i SV, til som partileder å bli skyteskive for «museumsvokterne» med Hans Ebbing i spissen.⁶ Det er et hav mellom den unge SU-lederen som gikk inn for full avvæpning og ikke et øre til det imperialistiske militærapparatet til SV-tvileren, maktpolitikeren og NATO-tilhengeren som ville i regjering med AP snarest mulig.

Terje Rasmussen har skrevet *Folkesosialisten*, en biografi om Finn Gustavsen. Godt over halvparten av boka tar for seg Orientering og SF-tida. De to siste kapitlene som omhandler tida i SV, har overskriftene «Etter seier følger nederlag» og «Kriser».

Tiden norsk forlag ga i årene 1985-90 ut seksbindsverket *Arbeiderbevegelsens historie i Norge*. Bind 5 *Storhetstid (1945-65)* av Trond Bergh inneholder mye av relevans for min oppgave, spesielt kapitlene «Enhet og splittelse 1953-61» og «Arbeiderpartiet i mindretall 1961-65» som dekker dannelsen av SF og Kings Bay-saka fra 1963. I 1990 kom bind 6 *Nye utfordringer (1965-90)* ut med Jostein Nyhamar som forfatter. Her gis også ei balansert framstilling hvor både den hegemoniske sosialdemokratiske retninga og den venstresosialistiske opposisjonen får plass. Boka gir ei grundig framstilling av utviklinga av forholdet mellom SV og AP og peker på årsakene både til SVs raske tilbakegang på 1970-tallet og Aps gjenerobring av det sterke hegemoniet i arbeiderbevegelsen. Om samlinga i SV og bakgrunnen for den er dette verket utfyllende om Arbeidernes Informasjonskomite (AIKs) rolle og utvikling. Likeså er her et interessant kapittel om SVs seiersvalg i 1989 i kapittelet «Kampen om venstresidens velgere». Her åpner Nyhamar med å peke på at både NKP og SV

---

⁶ «Museumsvokter» er et negativt ladet ord modernister og fornyere gjerne bruker om det de ser på som «bakstreverske» og tilbakeskuende tradisjonister som vil fortsette som før når ledelsen ønsker å forandre en organisasjon. Brukt om venstreopposisjonen i SV i Erik Solheims ledertid.

var størst den dagen de ble stiftet. Forfatteren peker på SVs rolle og problem; spenninga mellom «halehengfrykten» og «holde-AP-i øra-funksjonen»; dilemmaet mellom samarbeid og konkurranse. SV har hatt større makt som lite vippeparti under AP-regjeringer enn som større parti i skyggenes dal med borgerlig flertall. SVs påvirkningsmuligheter på det parlamentariske plan har vært forholdsvis beskjedne, sier forfatteren, men legger straks til at partiets eksistens har vært riset bak speilet opposisjonen i AP har dratt nytte av, særlig i perioden 1973-1977.

Noen få lokallag i SV har fått sin egen historie nedskrevet. Steinar Miland ga i 2021 ut *Tinn SV. 60 år 1961-2021*. I 2011 ga Skedsmo SV ut jubileumboka *50 år på barrikadene. Glimt fra historien til Skedsmo SF og Skedsmo SV 1961-2011*. Gaute Losnegård har i tillegg redigert Sogn og Fjordane SF og SVs historie som Vestland SV ga ut i 2019: *Sosialisme i trivselsfylket 1965-2019*.

Den lokalpolitiske konteksten

Når jeg skal beskrive utviklinga i Harstad SV vil jeg drøfte hvorvidt funnene jeg gjør stemmer overens med eller avviker fra utviklinga nasjonalt. Jeg vil ta utgangspunkt i hva som fins av lokalhistorisk litteratur om temaet. Det er fint lite i Harstad Historielags årbøker. Noen få artikler fins; bl.a. tre artikler om Harstad-området politiske historie på 1900-tallet av denne masteroppgavens forfatter.⁷ Først og fremst fins relevant stoff i det ettbinds byhistorieverket *Ved egne krefter* som Kristian Steinnes ga ut på oppdrag av Harstad kommune til byjubileumet i 2003. Jeg har hatt nytte av hans gjennomgang av demografiske- og næringsmessige endringer i perioden 1961-1995. Det han videre skriver om grensesprengende byvekst og storkommune, festspill og kulturbyen, kulturelt mangfold, barndom og ungdom er interessant. Steinnes skriver likeså om byens livsgrunnlag og tar spesielt for seg de vanskelige 1980-ene med verksted- og næringsmiddelindustri i motgang. Han stiller spørsmål om hamskifte, ny identitet og hvorvidt Harstad skal være verkstedby også i framtida. Flyttinga av høyskolen fra Kanebogen til nybygg i sentrum og bygginga av kulturhuset like ved ble et vendepunkt i Harstad nyere historie. Etter et tiår med tilbakegang øynet man bedre tider. Harstad fikk mindre omstillingsproblemer enn Narvik siden byen i større grad fungerte som et omlandssenter.⁸ Noen av de siste kapitlene i Steinnes bok er viktige: kap. 29 «Politikk, makt

---

⁷ Johnny Kristiansen, «Politiske forhold i Harstad-området 1920-60», *Årbok for Harstad 2007*. I *Årbok for Harstad 2023* har samme forfatter artiklene «Harstadavisene og krigen» og «Folkeviljen», s 90 og 93. Siste artikkel stod første gang på trykk i *Norsk Presses Historie 1660-2010*, bind 4 *Norske aviser fra A til Å*, Idar Flo (red), Universitetsforlaget 2010.

⁸ Helle m/flere 2006: 478

og innflytelse», kap. 30 «Velferden bygges ut», kap. 32 «Oljehovedstad i Nord- Norge?» og kap. 33 «Ved egne krefter». «Det nye venstre», SF og SVs rolle og politikk, ble imidlertid i liten grad problematisert av Steinnes.

I kapittel 29 «Politikk, makt og innflytelse» er SF så vidt nevnt. SF kom på vippen i kommunevalget i 1963. Med SFs ene mandat var det sosialistisk flertall. Byhistorikeren ofrer et avsnitt på SF. Det ser ikke ut som han har intervjuet noen av SF- eller SV-pionerene lokalt. Harstad Tidende har vært den foretrukne skriftlige lokale kilden for Steinnes.⁹ Et par avsnitt om 17.mai 1969 og Finn Gustavsens tale gjør at Mikal Berg er nevnt. Men hans brede engasjement i SF og SV, Folkebevegelsen mot EEC og Nei Til Atomvåpen er unevnt selv om det står litt om EF-kampen i 1972. Ei heller er 1980-talls-aktøren Sosialistisk kor nevnt selv om Steinnes skriver mye om kultur. Den eneste SV-eren som er nevnt utover Berg er Hanna Kvanmo. Tre plasser slipper hun til med små utsagn om barneår og fattigdom i Harstad.

Mediesituasjonen lokalt og spesielt *Harstad Tidende (HT)* får brukbar, men overfladisk dekning. Dette behandles hos Steinnes i kpt 29 «Mediepolitisk maktbalanse?». Her gir Steinnes en beskrivelse som langt på vei stemmer overens med venstresidas syn på avisen og mediesituasjonen lokalt. Steinnes vektlegger *HT* både som kilde og viktig aktør, men understreker at avisen var ensidig uten å utdype det.¹⁰

Harstadsamfunnet i endring 1961-1995

Lokalhistorisk litteratur, slik som byhistoria til Steinnes, er et godt utgangspunkt for å sette SF og SV inn i en lokal kontekst. Harstad var den hurtigst voksende byen i landsdelen først på 1900-tallet og vokste også på 1950 og 1960-tallet for senere å stagnere.¹¹ Byen endret seg fra industri- og forsvarsby¹² til en avindustrialisert kultur-, handels- og tjenesteby etter 1980. I Bodøs historie bind 4 *Med luft under vingene 1950-2016*, utgitt i 2016, skriver Wilhelm Karlsen at Harstad og Narvik var typiske arbeider- og industribyer hvor det oste arbeiderkultur.¹³ I Harstad var det hermetikkindustri, fiske- og kjøttindustri og mange mekaniske verksteder. Kaarbøs mek verksted var Nord-Norges største skipsverft. I 1970 var andelen industriarbeidere 27,3 % i kommunen. På den tida var Harstad nesten like folkerik

---

⁹ Bekreftet av telefonsamtale med Steinnes våren 2023

¹⁰ Steinnes 2003: 526-527 og 533

¹¹ Helle m/ flere 2006: 307-308

¹² Steinnes 2003: 575, 577-578

¹³ Wilhelm Karlsen 2016: 60

som Bodø, men senere har statlige investeringer og offentlig sektor med sykehus, universitet og fylkesadministrasjon gjort at landsdelssentrene Bodø og Tromsø har stukket ifra.

På 1950-tallet kom Høyre og de borgerlige til å ta hegemoniet i Harstad. Det hang sammen med at demografien i byen, som var en av landets tre eneste byer med kommunistisk ordfører i 1945, endret seg fundamentalt.¹⁴ Arbeiderne flyttet ut til de bynære urbane områdene i landkommunene Trondenes og Sandtorg som var en del av den reelle byen.¹⁵ I Sandtorg, sør for byen, hadde AP styrt siden 1930-tallet av mens de først fikk ordføreren i Trondenes like før kommunesammenslåinga med Harstad; altså etter den faktiske byutvidelsen mot nord på 1950- og 1960-tallet.¹⁶

Bykommunen Harstad, som ble ladested i 1903, var svært liten i areal, og både i mellomkrigstida og etterkrigstida snakket politikerne om behovet for byutvidelse. Det ble aldri noen byutvidelse før Stor-Harstad ble en realitet da Trondenes, Harstad og Sandtorg ble sammenslått fra 1.1.1964. Det bodde 4002 i bykommunen i 1960 mot 17130 totalt i det som senere ble den nye store bykommunen i 1964. Ved kommunesammenslåinga bodde det 7398 i Sandtorg, 6567 i Trondenes og 4165 i Harstad.¹⁷ I det nye bystyret var det 55 representanter etter valget i 1963: 30 fra Sandtorg, 13 fra Trondenes og 12 fra Harstad. Sandtorg var overrepresentert og Trondenes underrepresentert. «Bothner-perioden» var over og Bjarne Berg-Sæther fra AP ble ny ordfører. Han hadde vært ordfører i Sandtorg fra 1948. Bare 1 kvinne ble innvalgt i det nye bystyret, Høyres Marit Schjelderup. Kristian Steinnes skriver at storkommunen var akseptabel for et flertall av folket, og at det kunne betraktes som moderniseringsideologiens og det rasjonelle framskritts seier over tidligere tiders løsninger.¹⁸

Sandtorg endret seg fra å være en landbruks- og fiskerikommune til å bli en kombinert primærnærings- og industrikommune i løpet av etterkrigstida. Veksten i 1950- og 1960-åra i byens industri og handelsnæring, og bedre utbygde kommunikasjoner, trakk stadig flere av omlandets befolkning til arbeid i byen; de fleste på heltid mens noen var sesongarbeidere. I

---

¹⁴ Disse tre byene var Harstad, Vardø og Brevik i Telemark.

¹⁵ Helle m/flere 2006: 443

¹⁶ Freder Fredriksen (1916-2001), AP-ordfører i Trondenes 1956-64. Redaktør og gründer av Fiskeribladet i 1946. Varaordfører i Harstad 1964-68 og med i kommunestyret til 1975. Styreformann i Harstad sykehus i 15 år.

¹⁷ Loksalhistoriewiki.no

¹⁸ Steinnes 2003: 320-321. Høyre og de borgerlige dominerte styringa av byen mer enn fire tiår fra 1951. Perioden kalles gjerne for «Bothner-perioden» etter ordføreren Leif Bothner som var ordfører fra 1951-1963. Samtidig var broren Søren Botner en av de største næringslivsgründerne i Nord-Norge og ledet næringsmiddel-firmaet Brødrene Bothner A/S som hadde fabrikk på Hamneset og på sitt beste hadde 240 ansatte og leverte varer til 1500 frittstående kjøpmenn i den nordlige landsdelen. Kilde: lokalhistoriewiki.no

1950 var det ennå 27 % som livnærte seg av jordbruk og fiske i Sandtorg, men bare 11 % i 1960. Hele 47 % var sysselsatt innen industri og transport mens 23 % innen handel og tjenester i 1950. I 1960 var 49 % sysselsatt i industrien, 8 % i offentlig og privat tjenesteyting, 8 % i offentlig administrasjon og forsvar og 16 % i varehandelen. Veksten i offentlige tjenester hadde ennå ikke nådd Sandtorg kommune.¹⁹

Avismonopolet til *Harstad Tidende* (HT) har sannsynligvis bidratt til å befeste Harstad som en blå by i siste halvdel av 1900-tallet mens *Nordlys* har gitt avgjørende drahjelp til arbeiderbevegelsen i Tromsø, samtidig som demografiske endringer der virket i motsatt retning enn i Harstad.

Nordnorsk arbeiderbevegelse

Halvard Tjelmeland skriver i *Tromsøs byhistorie, Fra byfolk og bona til tromsøværing 1945-94* utfyllende om «det nye venstre». Både sosialdemokratiet og «det nye venstre» får grundig drøfting. «Kampen om hegemoniet i arbeiderbevegelsen» er tittelen på et større kapittel.

Tjelmeland har sammen med Einar Drivenes skrevet oversiktsartikkelen *Nordnorsk arbeiderbevegelse mellom region og nasjon. Den regionale dimensjonen i studiet av arbeiderbevegelsen*. Artikkelen var bidrag til boka *Spenningenes land. Nord-Norge etter 1945* på Ad Notam forlag 1997. Her peker de på «det store gjennombruddet» da arbeiderbevegelsen fikk sine første stortingsrepresentanter noensinne i 1903, nettopp fra nord. Nordnorsk arbeiderbevegelse kom til å ha dobbel basis; radikale kjernegrupper i bygd og by, både fiskerbønder og industri- og anleggsarbeidere. For alvor ble arbeiderbevegelsens stilling befestet mellom 1935 og 1950. I nord kom kommunistene til å stå sterkt spesielt i Finnmark langt inn i etterkrigstida. Videre legger forfatterne til at med moderniseringa etter 1950 tok SF på 1960-tallet over mye av den venstreposisjonen NKP tidligere hadde hatt. Etter 1970 har forskjellene mellom landsdelene blitt mindre både når det gjelder utdanning, arbeid og levestandard. Likevel har venstresida fortsatt stått sterkest i nord. Nordnorsk arbeiderbevegelse kom etter hvert i klemme mellom region og markedsintegrasjon. Produktivkraftoptimismen måtte vike for et utkantopprør som kom nedenfra. AP møtte motstand fra primærnæringene og både SV og Senterpartiets (SPs) oppslutning i nord vokste. Forfatterne avslutter oversiktsartikkelen sin med å peke på at høyrebølgen på 1980-tallet slo inn for fullt også i nord.

---

¹⁹ Folketellinga for Sandtorg 1960, kh_1960_1912.pdf. Industri omhandler også transport og bygg og anlegg

Halvard Tjelmeland var sammen med Pål Christensen medforfatter av historia til Bladet *Nordlys; Flammende budbringer* som avisen ga ut til sitt 100-årsjubileum i 2003. Tjelmeland tok for seg etterkrigstida. I kap. 8 «Et kamporgan» tok han for seg *Nordlys* som arbeiderpartiorgan og kald-krigs-organ. *Nordlys* ble dagsavis i 1933 med undertittelen: «Dagblad for arbeiderbevegelsen i Tromsø og Troms». Fra 1945 ble det «organ for Det norske Arbeiderparti», en mer presis tilføyelse. Journalisten Thomas Lund beskrev stemninga fra 1950-tallet slik: «I den tida kom ingen inn i redaksjonen som ikke var partifolk».²⁰ Kap. 9 tar for seg *Nordlys* som regionorgan. Her er stoff som omhandler Harstadområdet og den tida masteroppgaven min tar for seg. Kap. 11 Politikk og journalistikk er nok også verdt en nærmere studie. Det samme gjelder kap. 12 «Partiredaktør og samfunnsaktør» som handler om *Nordlys* sin overgang fra ensidig partiorgan til mer åpen og inkluderende samfunnsaktør med EF-kampen i 1972 som katalysator. Partiavisas død i kap. 17 er også relevant i denne sammenhengen.

Videre vil jeg nevne Halvard Tjelmelands bidrag i jubileumsskriftet *Hanna til Hanna Kvanmos 70-årsdag* i 1989; *Nordnorsk sosialisme fra Alfred Eriksen til Hanna Kvanmo*. Samme sted finner vi mange andre bidrag, bl.a. Berit Aas *Det personlige er det politiske*, Ottar Brox *Hva kan vi lære av Hanna Kvanmo?* og Herleif Dahl *Hanna sett fra grasrota*.

Oddvar Svendsen har skrevet *Narviks historie bind 2, Storhetstid, brytningstid, framtidshåp 1950-2002*. Her får vi en fyllestgjørende beskrivelse av arbeiderbevegelsens partier i Narvik og forholdet mellom dem. Et vesentlig poeng hos Svendsen er de geografiske spenningene internt i AP og den sterke stillinga både NKP og SF/SV fikk i Narvik i etterkrigstida. Her er spesielt kap 12 «Motsetningsfylt ettpartiby» relevant.

Det nye venstre» kom til å stå mye sterkere i Narvik og Tromsø enn i Harstad. Mens SF og SV sjelden fikk mer enn 6 % i Harstad og Bodø var partiene mellomstore partier i Narvik og Tromsø.²¹ Halvard Tjelmeland skriver om dette i bind 4 av Tromsøs kommunes historieverk. I underkapitlene i 19 og 20 i del 3 «Arbeiderpartiets storhetstid. Kampen om hegemoniet i arbeiderbevegelsen» og «Høyre- og venstrebløgger i Tromsø» er temaet behandlet.²² Dette blir behandlet grundigere i masteroppgavens avslutningskapittel hvor jeg foretar ei sammenligning mellom utviklinga av venstresida i disse tre nabobyene.²³

---

²⁰ Tjelmeland 2003: 245

²¹ Tjelmeland 1996: 518-520

²² Tjelmeland 1996: 509- 527 og 533-536 og 542-561

²³ Kjeldstadli 1999: 239 og 263-268

Bjørn- Erik Hansens bok *Dynamitt i borehullene* om Trondheim Faglige Samorganisasjons historie 1870-1920 har også interessante opplysninger. I kap.7 får vi en bred skildring av hele arbeiderbevegelsen i 1960- og 1970-åra. Utviklinga på venstre flanke gis ei nær og saklig drøfting. I Samorg i Trondheim stod venstrekreftene sterkt, og det avspeiles i denne jubileumboka. I del 5 «Ny klassekamp» som begynner med kpt 8 «Trondheimsmodellen» og i kpt 9 «Trondheimsmanifestet» er det to representanter fra venstrefløyen som representerer arbeiderbevegelsen fram mot et nytt årtusen.²⁴

Teorier om «Det nye venstre»

Rune Slagstad har i *Mine dannelsesagenter* redegjort for de politiske ideene som ligger til grunn for det som går under begrepet «det nye venstre» i europeisk etterkrigshistorie. Han omtaler tidsskriftet *Kontrast* hvor han selv hadde sine formative politiske år. For Rune Slagstad og hans generasjon intellektuelle venstresosialister ble *Kontrast* deres politiske grunnskole. *Kontrast* bidro til å skape ny identitet til «det nye norske venstre» som kom til å slåss mot så vel avideologiserte teknokratiske sosialdemokrater som AKPs destruktive stalinisme og diktaturdyrking. Oppgjøret med m-l-erne i Norge var «det nye venstres» verk. Som avleggere fra det kreative *Kontrast* og *Pax*-miljøet kom *Pax leksikon*, *Pax* billige debattbøker, *Miljømagasinet*, skoletidsskriftet *Praxis* og studie bøker fra Sosialistisk Opplysningsforbund på løpende bånd.²⁵

I arbeidet med denne masteroppgaven har jeg hentet inspirasjon fra Arve Andersens hovedoppgave ved Universitetet i Tromsø fra 2005; «*Det nye venstre*» i *Stavanger 1958-1971*. Han går nøye inn på bakgrunnen for det nye venstresosialistiske partiet som den tredje vei, som alternativ til tradisjonelt sosialdemokrati og kommunisme. Han understreker impulsene utenfra; at man er en del av en internasjonal udogmatisk radikal venstrebevegelse. For forfatteren var det viktig å understreke det antikapitalistiske, antibyråkratiske og antiimperialistiske perspektivet SF hadde i starten. Etter hans syn appellerte det til så vel intellektuelle ved universitetene som arbeiderklassen. Altså; ytre påvirkning, men indre forming; man fant sin egen vei i Stavanger. Han skriver om starten med lesegrupper og radikalt teater. Etter hvert ble vekstkritikken og populismen viktig. Ungdommen sluttet opp om det nye venstre. I Stavanger stod det tre kvinner bak valgforbundet på listetoppen lokalt da

---

²⁴ RV-eren Arne Byrkjeflot og SV-eren Heidi Larsen, begge svært aktive fagforeningsfolk

²⁵ Pax forlag ble stiftet i 1964. Tor Bjerkmann og Bjørn Smith Simonsen var i spissen for forlaget. Pax leksikon i 6 bind kom ut i tidsrommet 1978-1981. 400 forfattere bidro uten honorar. Som initiativtaker til leksikonet var Rune Slagstad eneste fulltids ansatte i 1975-1978.

det store gjennombruddet kom ved kommunevalget i 1971. Det var samtidig en del av kvinnekuppet fra valgåret 1971, og varslet kvinnenes inntog i hele SV-bevegelsen senere på 1970-tallet.

Om tilblivelsen av SV i 1973 og bakgrunnen for det var Stavanger begivenhetenes tidlige sentrum i fra 1971, og ga viktig inspirasjon til handling nasjonalt. Andersens hovedoppgave er allerede nevnt, men andre har også bidratt. I Arbeiderbevegelsens årbok for Rogaland i 2017 med redaktør Egil Larsen finner vi artikkelen *SV blir til i Rogaland 1971-73*. Her har Ragnhild Midtbø, Audgunn Oftedal, Gerd Reinsvollsvveen og Helene Valvatne artikkelen «*SV i Stavanger 1971 og Rogaland 1973*». Andre artikler: Kurt Nordbø: «*Arbeiderleiar i EF-strid*» av Birger Lidanger og Jan Gjerde med «*Kari Hauge Rasmussens veg*». Her blir det framholdt at SV etter hvert kom til å endre seg i pakt med samfunnsutviklinga og ny demografi, og at det skjedde i løpet av 1970-tallet. Artikkelen konkluderer med at SV etter hvert ble et mellomlagsparti med sterk ungdoms- og kvinneappell.

Den interessante historien til venstresida i Stavanger er også behandlet i boka *Fra protest til partibyggning. Sosialistisk Venstreparti blir til i Rogaland 1971-1973* som er Arbeidernes historielags årbok for 2017. Valgforbundet ved kommunevalget i Stavanger i 1971 dannet faktisk modell for begivenhetene på nasjonalt plan to år senere da valgforbundstanken ble tatt mange skritt videre.

Lars Alldéns magistergradsavhandling i sosiologi fra 1981, *Medlemmene i Sosialistisk Folkeparti. En undersøkelse av medlemskarens sosiale sammensetning og regionale fordeling 1961-1973*, blir svært viktig for mitt videre arbeid. Hvem var egentlig SF-eren? Alldéns konklusjon er at SF var et arbeiderparti både hva medlemmer og velgere gjaldt. I overgangen fra SF til SV endret partiorganisasjonen karakter. Alldén vektlegger at det ble større vekt på individuelle kvalifikasjoner. Lokalt partiarbeid stilte større krav til kunnskap og arbeidsinnsats. Nye saker, miljø og omsorg for barn og unge kom sterkere inn som politiske saksfelt. I det politiske arbeidet ble det mindre sosial og klassemessig mobilisering. Politikken ble mer spesialisert og elitistisk.²⁶

Alldén skriver videre om endringer i organisering og sosial sammensetning i SF og peker på 6 viktige utviklingstrekk:

1. Organisasjonsgraden i utkantkommuner går ned.

---

²⁶ Alldén 1981: Kapittel 9.5.2. i magisteravhandlinga

2. Industrikommuner holder på medlemmene.
3. Rekrutteringa avtar i industrikommunene, tiltar i tjenestekommunene. Det oppstår en sosial skjevhet. SF får mange nye funksjonærer og studenter, men færre nye arbeidermedlemmer.
4. Medlemmenes sosiale basis endres, mest i tjenestekommunene og minst i industrikommunene.
5. Det mannsdominerte partiet på 1960 og tidlig 70-tall tar slutt sist på tiåret. Kjønnfordelinga blir mye jevnere. Stor nyrekruttering av kvinner og funksjonærer.
6. Langt flere unge medlemmer på 1970-tallet enn 1960-tallet.²⁷

Anders Andersen finner det samme for Stavanger selv om her også er lokale forhold som virker i tillegg til de nasjonale trendene. Både han, Alldén og Tjelmeland går i møte med de mytene motstanderne jobber med å utbre med SF som et parti for raddiser og rødvinsdrikkende akademikere.

Kilder og metode

Primærkilder

For å finne svar på spørsmålene jeg stiller har jeg benyttet meg av både skriftlige og muntlige kilder. Jeg har gått gjennom Harstad SVs arkiv ved Statsarkivet i Tromsø og Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek i Oslo (Arbak) hvor også materiale fra Harstad SFs og SVs historie er arkivert. I tillegg har jeg sett på Troms SF/SVs arkiv ved begge arkivene. Partiarkivet i Tromsø er ikke ordnet og registrert skikkelig så det har vært en møysommelig oppgave å gå gjennom stoffet. I Arbak er det delvis ordnet. For å lette arbeidet har jeg brukt fotoapparat/mobil og jobbet med stoffet heime. I tillegg har jeg benyttet meg av avisutklipp og årsmeldinger.

Videre har jeg intervjuet svært mange som har vært aktive i SF og SV lokalt. Her har jeg måtte forholde meg kildekritisk. Deres utsagn forteller nok mer om deres ståsted i dag enn tilbake i tid. I tillegg svarer de gjerne det de forventer intervjueren vil ha til svar. Faktiske ting kan også huskes feil. Det de selv har vært direkte med på husker de bedre enn noe de bare har hørt eller lest om.²⁸ Noen husker bedre enn andre, men i forlengelsen av samtalene har jeg fått en god del skriftlig materiale som jeg har kunne bruke mer direkte; avisutklipp, valgbrosjyrer

---

²⁷ Alldén 1981: 255-256

²⁸ Kjeldstadli 1999: 177

og lister.²⁹ Jeg har også hatt skriftlige kilder å vurdere utsagn i intervjuene opp mot. Jeg har innhentet kopier av valglister og valgoppgjør for SF og SV fra Harstad kommune, men også for AP og NKP for å se hvem som hadde hatt en fot innafor disse partiene. Statistisk Sentralbyrås valgstatistikk har vært nyttig for å få oversikt over valgresultater både i kommunen, på fylket og nasjonalt når det gjelder stortingsvalg og fylkestingsvalg.

Møteprotokoller har også gitt meg god informasjon om den politiske hverdagen, årsberetninger og valg i organisasjonen. Stiftelsesprotokollen fra Harstad SF har jeg også lest, og Sosialistisk Folkepartis Ungdom (SFU)/Sosialistisk Valgforbunds Ungdom (SVU) protokoll fra først på 1970-tallet. Derimot har nok SUFs papirer fra 1960-tallet forduftet med utbryterne i 1969. Ingen spor av SUFs virksomhet i Harstad fins i SFs arkiv på Statsarkivet i Tromsø annet enn når SUF ble stiftet lokalt.

I arbeidet med denne masteroppgaven har avislesing av i all hovedsak *HT* og *Nordlys* på Nasjonalbiblioteket.no, valglister og valgoppgjør fra Harstad kommunes arkiv, og Sandtorg AP, Harstad NKPs og Harstad Nei til Atomvåpens arkivbokser på Trondenes Distriktsmuseum også vært viktige.

Mangelfulle arkivbokser

Kildesøk i Statsarkivet/Arbeiderbevegelsens arkiv for Nord-Norge ved UNIT (heretter Statsarkivet i Tromsø) og ved Arbeiderbevegelsens Arkiv og bibliotek i Oslo (Arbak) viser at det ikke er bare enkelt å tegne et korrekt bilde av medlemsutviklinga verken nasjonalt eller lokalt i SV. På direkte spørsmål til partisekretær Audun Herning vinteren 2022 om tilgang til medlemsarkiv på 1980- og tidlig 1990-tall forstod jeg at det var ei vanskelig sak både av personvernmessige årsaker og fordi han ikke var sikker på at han kunne skaffe disse opplysningene.

Faktisk ga søket i Arbak mer medlemsdata enn Statsarkivet i Tromsø. Kartotekkort var dessverre i liten grad til nytte. De var mangelfulle både hva årganger gjaldt og inneholdt bare sporadisk opplysninger om medlemmenes alder, fagforeningsmedlemskap og yrker. Derimot synes det som om det viktigste holdepunktet for antall medlemmer er de årlige rapportene som gikk til partiet sentralt tidlig på året om styresammensetning, årsmøteavvikling og medlemstall. Lagets årsmeldinger sier også noe om medlemstall, men må tas med en klype salt. Konklusjonen blir at noen år er tallene for optimistiske, andre år ganske korrekte.

---

²⁹ Kjeldstadli 1999: 193-195 («Ni argumenter for muntlige kilder») og «kildekritikk» 195-197

Kildesituasjonen har bydd på ulike utfordringer. Jeg har etter beste evne prøvd å sette puslebitene sammen til en helhet, forhåpentligvis har jeg ved hjelp av de overleverte levningene konstruert et mulig bilde av hvordan det var som gir mening. Jeg ser ikke bort fra at de valg jeg har gjort kan ha trukket «svaret» i ei viss retning.³⁰

Metodevalg

Jeg har benyttet meg av empirisk metode gjennom behandling av et konkret kildemateriale, Harstad SF og SVs levninger og beretninger, både førstehånds- og annenhånds kilder. I tolkninga av materialet har jeg anvendt analytisk metode og latt meg også inspirere av tverrfaglige studier, bl.a. statsvitenskap og sosiologi.³¹

Metodisk benytter jeg meg av både kvantitativ og kvalitativ metode i avhandlinga. I behandlinga av medlemssituasjonen har jeg utarbeidet tabeller og brukt kvantitativ metode mens der jeg prøver å analysere standpunkter og meninger er det derimot bruk av kvalitativ metode.³² I tolkinga av møterefater har min intensjon vært å vise respekt for den tida og de holdningene som da fantes, da forholder jeg meg hermeneutisk til det fortalte. Samtidig inneholder det ikke så rent lite teksttolking når jeg prøver å hente ut essensen av programmer, politisk debatt og vedtak. Da kommer kunnskap fra litteraturstudium til nytte. Mitt historiesyn er inspirert av den sosialhistoriske skolen der man hadde som program å se historia nedenfra, men samtidig var opptatt av kollektive identiteter og organisasjoners virksomhet. Jeg er videre påvirket av den materialistiske og marxistiske historieforståelsen som ser de økonomiske og klassemessige forholdene som grunnleggende i samfunnet.³³ Antoni Gramscis og andre nymarxisters tanker om kampen om hegemonisk definisjonsmakt har ellers bidratt til min samfunnsforståelse. Den nyere kulturhistoriske vendinga på 1980-tallet gjorde kanskje sitt til at jeg og mange med fikk opp øynene for enkeltmenneskets betydning, mentaliteter og holdningers plass i ulike bevegelsers liv. Jeg er av den oppfatning at enkeltaktører både er handlende bevisstheter og verdibærere, og at deres rolle knapt kan undervurderes.

Egen situering og selvrefleksjon

I arbeidet med masteroppgaven min er det viktig med selvrefleksjon. Jeg er som alle andre situert i mi tid og mitt samfunn. Det er et element av subjektive vurderinger i

---

³⁰ Kjeldstadli 1999: 38-39 og 171-173

³¹ Kjeldstadli 1999: 98-99

³² Kjeldstadli 1999: 183

³³ Kjeldstadli 1999: 76, 81-88

kildebehandlinga mi. Selv om jeg tilstreber saklighet vil jeg på ingen måte si at jeg er verdinøytral. Både i hva jeg velger å vektlegge og utelate ligger det et element av subjektivt skjønn.³⁴ At jeg har vært aktiv selv i både SV, AP og LO er viktig å problematisere. Mitt partipolitiske engasjement i SV har i all hovedsak funnet sted i en senere periode enn perioden masteroppgaven dekker. Fra 1999 til 2019 var jeg til dels svært aktiv som styremedlem og lokallagsleder i Harstad SV. Fra 2003 til 2019 var jeg folkevalgt, to perioder i fylkestinget i Troms før jeg satt to perioder i kommunestyret i Harstad. Dessuten var jeg aktiv i Trondheim Sosialistisk Ungdom i årene 1977-1978 før jeg meldte meg ut og var aktivt med i AUF og AP fra 1979-1991. 1990-åra var jeg partiløs og brukte min energi på fagforeningsarbeid i LO: Skolenes Landsforbund, Statstjenestemannskartellet, Harstad Samorgs 1.maikomite og gikk LO-skolen. Dette gjør at jeg har skaffet meg innsikt i ulike deler av arbeiderbevegelsen, men samtidig krever det av meg at jeg må være bevisst dette forholdet og forholde meg kritisk og analytisk i mitt studium.

---

³⁴ Kjeldstadli 1999: 305-315 (objektivitet)

KAPITTEL 2. NYORIENTERING I NORSK ARBEIDERBEVEGELSE (1945-1961)

Sosialdemokrati på Amerikatur og stiftelsen av SF

«Det nye venstre» i Norge har levd i skyggen av sosialdemokratiet i mesteparten av sin historie. Oppslutninga har gått i bølger. Hver gang man har gjort brakvalg og økt oppslutninga, har man like snart skuslet bort det man har vunnet og måtte rykke tilbake til start.

Etter andre verdenskrig så det lyst ut for sosialismen i Norge. Ved stortingsvalget i 1945 fikk arbeiderbevegelsens partier Arbeiderpartiet (AP) og Norges Kommunistiske Parti (NKP) rent flertall på Stortinget og flertall i svært mange kommuner ved kommunevalget. Men idyllen slo raskt sprekker. Uenigheten som oppsto dannet grunnlag for en historieforståelse på venstresida som kort kan rekonstrueres på denne måten:

Først brøt samlingsforhandlingene mellom AP og NKP sammen. Den kalde krigen startet og etter det kommunistiske kuppet i Tsjekkoslovakia i 1948 gikk Einar Gerhardsen og AP inn for å føre Norge inn i NATO etter at det nordiske forsvarsforbundet strandet. I bytte mot Marshallhjelp og militært utstyr måtte sosialismen ofres. Kommunistene hadde nok med seg selv. I 1949 satte et indre partioppgjør partiet ut av spill. Kun kommunistene og et mindretall i AP gikk imot NATO-medlemskap etter at det i utgangspunktet var flertall mot både i arbeideravisene og Aps stortingsgruppe.³⁵ Historikeren Finn Olstad som står AP nær peker i boka *En historie om AP* på at da AP la bort brobyggingspolitikken mellom øst og vest og sa ja til Marshallplanen og Atlanterhavspakten, ble den økonomiske handlefriheten innskrenket. Olstad sier det så sterkt som at Einar Gerhardsen som i utgangspunktet ville skape grunnlag for et sosialistisk samfunn, endte opp med å lede noe som lignet en amerikansk klientstat.³⁶

Mens Norge gikk fra å være brobygger til å bli en brikke i konflikten mellom øst- og vestblokken holdt gamle sosialdemokrater som Olav Oksvik, Olav Versto og Christoffer Hornsrud (1859-1960) fast ved troen på nøytralitet, freds- og nedrustningsarbeid. I 1953 var Hornsrud med på å stifte avisen «Orientering» sammen med andre i Aps utenrikspolitiske

---

³⁵ Evensmo 1978: 233

³⁶ Olstad 2021: 76 og 87

opposisjon. Han var den som kom med forslaget til avisnavnet. På forsidas av prøvenummeret stod to artikler av Karl Evang og Chr. Hornsrud, slett ikke tilfeldig.³⁷

Chr. Hornsrud døde i 1960, 100 år gammel og æresmedlem i AP. De unge Orienteringsvennene hans Berge Furre og Torild Skard besøkte Hornsrud sammen med Finn Gustavsen da Orientering skulle lage et intervju i forbindelse med 100-årsdagen hans. «Vi er dessverre blitt kaste ut av AP», fortalte de jubilanten. Han reagerte med forferdelse. Året etter hadde Hornsrud lagt ned vandringsstaven for godt mens hans unge håpefulle var med og stiftet Sosialistisk Folkeparti (SF), SVs viktige forløper.

Også den andre AP-statsministeren fra mellomkrigstida Johan Nygaardsvold (1879-1952) endte opp med å kritisere den nye AP-ledelsen. Han ble satt utafør i mai- og junidagene 1945 både som statsminister og landsmøtevalgt sentralstyremedlem i AP av Gerhardsen og hans folk i Hjemmefrontens Ledelse og det nye sentralstyret i AP av 29. mai 1945.³⁸ Ingen hadde snakket med Nygaardsvold på forhånd og han følte seg «kastet ut på den mest brutale måte i et partimøte». I 1950 spurte han «Hva skal jeg tale om?» da han ble han spurt om å bidra i Aps valgkamp og holde 1. maitale. Han uttalte resignert at sosialisme visst ikke var gangbar mynt lenger og brukte betegnelsen «Det Kgl. norske militær-socialistiske arbeiderparti» med henvisning til utviklinga under Gerhardsens lederskap.³⁹

Bruddet med AP

Da Aps landsmøte i 1960 endret atompolitikken og ekskluderte sentrale studentpolitikere og *Orienterings*-folk skrev forfatteren Helge Krogh artikkelen «Nå er linjene klare» i *Orientering* 8. oktober. Etter landsstyrevedtaket i AP hadde de vist *Orientering* døren, og nå bar det mot brudd. SF-erne så det slik at den demokratiske sentralismen ble brukt for å holde den indre opposisjonen nede. *Orienterings* 1.mainnummer i 1959, som kom like før Aps landsmøte, hadde hovedoppslaget «Nei til atomvåpen. Ja til sosialisme» der innstillinga fra Sosialiseringskomiteen ble kommentert av Berge Furre som mente AP var i ferd med å forlate sine sosialistiske programposter. Det som nok særlig provoserte AP-ledelsen var at man nå la fram en alternativ økonomisk politikk under overskrifta «Ny kurs».⁴⁰

---

³⁷ Rossavik 2011: 13 (Evang «Etter valget i USA» og Hornsrud «Krigsbarometeret»)

³⁸ Berntsen 1991: 686-687

³⁹ Nygaardsvold (redigert av Berntsen) 1998: 169 og 171

⁴⁰ Rossavik 2011: 31 og Rasmussen 2020: 57

Mange mente det var viktigere å gjøre *Orientering* bedre enn å stifte et nytt parti. Enigheten var stor om at dersom AP snudde i atomspørsmålet ville saka straks stille seg annerledes. I møte med Bonnevie og Evang prøvde Gerhardsen å få dem med på å gi Gustavsen permisjon og ta et toårig studieopphold i USA. Bonnevie og Evang lo og parerte med at Gustavsen ikke fikk visum til USA, men det mente Gerhardsen Halvard Lange kunne ordne. Gustavsen skrev om seansen i memoarboka *Rett på sak*.⁴¹ Glideflukten i atomvåpensaka og eksklusjonen av Sosialistisk studentlag etter påskeopprøret våren 1959 hadde allerede gjort at mange hadde gitt opp AP, men Karl Evang og Trygve Bull holdt igjen og kom først med i SV etter folkeavstemninga i 1972.⁴²

Stiftelsen av SF nasjonalt

Den største norske protesten mot atomvåpnene fant sted 19. mars 1961. I Oslo var det fire store protesttog som samlet seg i sentrum hvor Karl Evang talte. Han fastslo at det var den største manifestasjonen siden frigjøringsdagene i 1945 og la til; den viktigste politiske meningsytringa siden 2. verdenskrig.⁴³ Dette var altså opptakten til det som skulle skje en knapp måned senere. Lørdag og søndag 15. og 16. april 1961 ble det skrevet norgeshistorie i Bygningsarbeidernes Hus i Oslo. Landskonferansen ble til stiftelsesmøte for Sosialistisk Folkeparti.⁴⁴

Allerede 2.februar stod det en annonse i *Dagbladet* og *Orientering* som stilte ultimatum til AP: Hvis Aps landsmøte i april svekker atomparagrafen, trenger vi et nytt parti som arbeider for en uavhengig norsk fredspolitikk og sier klart nei til atomvåpen på norsk jord. Berge Furre la nå fram tre mulige alternativer: 1) Stifte parti og stille lister til stortingsvalget i 1961, 2) stifte parti, men ikke stille lister før kommunevalget i 1963 og 3) stifte en sosialistisk organisasjon som i neste omgang kunne omgjøres til et parti. Mange var nøkterne, men engasjementet var likevel overveldende for parti straks og lister ved stortingsvalget.⁴⁵ Torolf Solheim og hans unge læresvenn fra Telemark Harald Berntsen mente ideene telte mest, ikke organisasjonens størrelse. De bidro til at partiet så dagens lys straks.⁴⁶ Solheim ga fra 1954 til

---

⁴¹ Gustavsen 1968: 100

⁴² Gustavsen 1968: 114

⁴³ Gustavsen 1968: 107

⁴⁴ Gustavsen 1968: 89 (Åtte stortingsrepresentanter fra AP sa seg uenig i eksklusjonsvedtaket gjennom uttalelser i *Orientering*. Blant dem var harstadværingen Peder Jacobsen, Olav Versto og Trygve Bull. Også snart 101-årige Chr. Hornsrud protesterte.)

⁴⁵ P-0578 Harstad SF/SVs arkivboks Statsarkivet i Tromsø, foreløpig uordnet arkiv, 5 bokser-19 permer-10 protokoller.

⁴⁶ Losnegård 2021: 151

1968 ut det politisk-litterære tidsskriftet *Fossegrimen* som ved siden av *Orientering* var et pusterom for radikale tanker i etterkrigstida. Han hadde lenge savnet et alternativ til AP og NKP.⁴⁷

Det endte med at SF stilte lister i sju fylker til stortingsvalget. SF overrasket alle ved stortingsvalget og fikk to representanter; Finn Gustavsen i Oslo og Asbjørn Holm i Nordland. Det ble 7,0 % i Nordland og 6,3 % i Oslo. I Oslo stakk Finn Gustavsen av med stortingsplassen foran nesen på AUF-formannen Reiulf Steen. Attpåtil havnet SF på vippen. Valget i 1961 ble et vendepunkt. For den tidligere *Orienterings*-redaktøren Sigurd Evensmo var det første gang han stemte siden slutten av 1940-tallet. Så dypt stakk mistilliten hans til AP etter NATO-landsmøtet i partiet i 1949.⁴⁸ 1950-tallets NATO-Norge var ingen enkel tid for ventreopposisjonelle. Den politiske overvåkinga var vokst ut av kontroll og rammet svært mange.⁴⁹

SF kom til å revitalisere stortingsarbeidet. Som Terje Rasmussen sier det i Gustavsen-biografien *Folkesosialisten*; Stortinget fikk ny interesse og oppmerksomhet med Gustavsens polemikk. Den parlamentariske og retoriske situasjonen ble en annen, føyde han til.⁵⁰ Etterkrigsperioden hvor AP hadde rent flertall på Stortinget, som historikeren Jens Arup Seip med ei spissformulering kalte «ettpartistaten», var ved veis ende. Gustavsen selv skrev i memoarboka si *Rett på sak* i 1969 at Stortinget var i politisk eksil mellom Elverum og Kings Bay.⁵¹ *Orientering* kom til å øke opplaget sitt fra 6000 i januar 1961 til 15000 i slutten av 1962. Sammenhengen mellom SFs suksess og *Orienterings* utvikling ble veldig tydelig. *Orientering* ga SF god dekning selv om avisens image som uavhengig radikal avis bestod.

---

⁴⁷ Gustavsen 1968: 93-94

⁴⁸ Bromark/ Fitness Tretvoll 2009: 470; Gustavsen 1968: 121-122

⁴⁹ Rasmussen 2020: 118 og 153

⁵⁰ Rasmussen 2020: 106-107

⁵¹ Gustavsen 1968: 189. Se også Jens Arup Seip 1963.

KAPITTEL 3. DANNELESÅRA TIL DET NYE VENSTRE (1961-1977)

3.1 SOSIALISTISK FOLKEPARTI (1961-1973)

Harstad og omegn lag av SF stiftes

Når vi ser nærmere på hva slags saker som var viktige for dannelsen av SF på nasjonalt plan, har vi bedre bakgrunn for å forstå stiftelsen lokalt. Var dannelsen av SF i Harstad preget av de samme sakene, eller var det andre forhold som ble framhevet? Som et utgangspunkt vil jeg nok si at det i starten ikke var mulig å se noen forskjell på nasjonal og lokal profil, men at SF i Harstad etter hvert kom til å utvikle sitt eget særpreg hva gjaldt politiske prioriteringer. Mest forunderlig var hvem som kom til å være anfører av det nye partiet lokalt i startfasen.⁵²

Stiftelsen av SF i Harstadorrådet kom 29. okt 1961. Den relative suksessen i stortingsvalget fikk fart på SF-tilhengerne i Harstad. Protokollen fra stiftelsestida forteller om ei anna tid hvor politikk fremdeles var ei eksklusiv sak for menn. Laget fikk navnet Harstad og omland lag av SF og lagets første formann ble kjøpmann Wilhelm Kaarbø fra Seljestad. Det første styret kom ellers til å bestå av: pensjonist Karl T. Karlsen (nestformann), sekretær Ragnar Solstad (sekretær), annonsekonsulent Oddvar Luther (infoleder), reisende Jan Kristiansen (kasserer) og lønnsbokholder Hans M. Johnsen (ungdomskontakt).⁵³

De fleste som ble med i SF hadde ikke vært partimedlemmer andre steder, men noen unntak fins. Teknisk sersjant Steinar Albrigtsen hadde stått som nr 36 på APs liste i Sandtorg i 1955. Verkstedarbeider Mikal Olafsen stod som nr 28 på samme Ap-liste, og endte opp som niende varamann i 1959. Småbruker/veiarbeider Evald Hansen stod på NKPs liste i Sandtorg i 1955, men på 2. plass på lista «Frie Velgere» i 1959. Pølsemaker Harry Kristiansen stod på kumulert 2.plass på NKPs liste i Harstad i 1959 og lenger ned på samme liste i 1955. Radioreperatøren Andreas Gjertsen kom på 12. plass for SF etter valgoppgjøret i 1963, 17. plass på lista i 67 og 52. plass på lista i 1971. Han kom fra en familie hvor flere var involvert i NKP og partiets ungdomsorganisasjon sist på 1940-tallet. Birger Gjertsen som var Harstad

⁵² Kjøpmann Wilhelm Kaarbø var lagets initiativtaker og første formann. Han understreket i innmeldingsbrevet som SF sentralt besvarte 26. sept 1961 at han var tidligere industriarbeider. Vedlagt hadde han lagt utmeldingsbrevet til Norsk Sosialdemokratisk Parti. I 1950 var han dog formann i Unge Høyre lokalt. 26. sept svarer Berge Furre for SF og ber Kaarbø ta kontakt med partifellene i Tromsø og samrå seg med dem om oppstarten i Harstad. Begge brevene: Arbak Da-0017.

⁵³ P-0578 Harstad SF/SVs arkiv ved Statsarkivet i Tromsø: Harstad SFs protokoll fra 1961

SFs første sekretær i 1961 var nærmeste nabo til Andreas Gjertsen i Kanebogen og søskenbarn til hans far. Han stod på 21.-plass på SF-lista i 1963.⁵⁴

I januar 1962 var Harstad-SF-ere med på å stifte fylkeslag i Troms. Harstad SF bestilte 30 brosjyrer om fellesmarkedet av Ragnar Frisch og Leif Johansen fra SF sentralt. Den første saka SF fikk markert seg på var fellesmarkedsaka. 8. august 1961 var *Orienterings* hovedoppdrag at SF krevde folkeavstemning om Fellesmarkedet. Mens Gerhardsen hevdet at «EEC er i pakt med arbeiderbevegelsen» la SF og Gustavsen vekt på manglende demokratisk kontroll og kunne som internasjonister ikke slutte seg til en antisosialistisk internasjonale.⁵⁵ Den internasjonalt anerkjente økonomiprofessoren Ragnar Frischs kalte samtidig i en artikkel med samme tittel «EF det uopplyste pengevelde».⁵⁶

Ellers tok programarbeidet foran kommunevalget i 1963 mye av tida. Lokallaget bestilte 200 eksemplarer av SFs prinsippogram. Ei hovedsak før kommunevalget var å trekke opp skillet mellom arbeiderbevegelsens tre partier. Da partisekretæren Berge Furre var på rundreise i Troms i 1963 og besøkte Harstad SF understreket han at det nært forestående kommunevalget kom til å få et rikspolitisk preg og bli en kraftprøve for SF. Han nevnte Cubakrise, fellesmarked og tariffoppgjør som aktuelle saker i tida.⁵⁷

Harstad SF i startfasen

Kjøpmann Kaarbø ble også SFs første og eneste kommunestyrerepresentant ved valget i 1963 i den nye og utvida storkommunen Harstad. Kaarbø hadde da bak seg to perioder i gamle Sandtorg herredskommune, men da som representant for lista «Frie velgere».

På SFs valgliste i Harstad i 1963 stod han på andreklassen etter Steinar Albrigtsen, men da de tre første alle var kumulerte fikk han førsteplassen siden han fikk 545 stemmer mot Albrigtsen 520 og Jan Kristiansen 511 på tredjeklassen. I Harstad SFs blad *SF Intern* nr 1/1963 18. mars finner vi innlegget «Wilhelm Kaarbø. Mannen som tok initiativet». Her fortelles det om en uselvisk foregangsmann som hadde tegnet de fleste medlemmene så langt.⁵⁸

---

⁵⁴ Samtale med historikeren Oddvar Svendsen 26.jan 2024: Hans mor, Andreas Gjertsens søster Gerd A. Gjertsen, var leder av NKU-laget i 1949, som hun i samtale med sønnen fortalte meldte seg kollektivt ut av NKU under partioppgjøret i 1949. Andreas foreldre var Agnar Gjertsen og Jenny Gjertsen. Jenny stod på NKP's liste. De var listeansvarlige for NKP-lista i Harstad i 1947. Agnars bror Einar og kona var også blant de listeansvarlige.

⁵⁵ Rossavik 2011: 56-57 og 67

⁵⁶ Rasmussen 2020: 110

⁵⁷ Brev fra Berge Furre til Hans Marin Johnsen i Harstad SF 11. mars 1963. Han understreker valgkampsakene i brevet: Harstad SFs arkiv Da-0017 v/ Arbak.

⁵⁸ Brev fra Kaarbø/ Harstad SF til partiet sentralt, har tegnet 21 medlemmer pr 2.11.61, Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak Da-0017. Se også artikkelen «Mannen som tok initiativet» i *SF Intern* 1/1963 s 5, Arbak.

Harstad SFs inntreden i kommunalpolitikken etter kommunevalget i 1963 skapte umiddelbare bølger. Grunnen var at ikke den valgte representanten Wilhelm Kaarbø, men 3. vara Stein Østring møtte i det konstituerende møtet i kommunestyret. Dette skapte ekstra dramatikk siden SFs ene representant havnet på vippet. Det ser ikke ut til at SF verken prøvde eller klarte å utnytte denne posisjonen i særlig grad, rent bortsett fra at SF fikk 2. vara til formannskapet.⁵⁹

Flere SF-ere var aktive fagforeningsfolk som bekledd viktige tillitsverv lokalt. Hans Marin Johnsen var formann i Handel og kontor i byen og plasstillitsvalgt for de kontoransatte på Nord Norges Salgslag. Harry Kristiansen var tillitsvalgt i Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbundet (NNN) for kjøttindustriarbeiderne på samme arbeidsplass. I tillegg var han ei tid leder i NNN lokalt og hadde tillitsverv i Norsk Folkehjelp. Dette var verv han bekledd før SF-etableringa mens han var NKP-er. Stein Østring var tillitsvalgt i Norsk Tjenestemannslag (NTL).

SF og Kings Bay-saka

SF-erne så det slik at Arbeiderpartiet var en tilstivnet og toppstyrt organisasjon. Dette understreker Terje Rasmussen i sin Gustavsen-biografi *Folkesocialisten*. Michels teori om «oligarkiets jernlov» fra 1911 om tendensen til utvikling av fåmannsvelde i moderne masseorganisasjoner synes å dekke godt forholdene i AP. Trygve Bull som var en polemiker av rang sa det slik om AP: «Jeg tror det er den mest fullkomne organisasjon verden har sett, nest etter den katolske kirke og det russiske bolsjevikparti».⁶⁰ APs krav til partidisciplin og mangel på åpenhet og meningsbrytning fikk sin negasjon i SF. Det nye venstrepartiet kom helt bevisst til å etablere en løs partiorganisasjon uten ekskluderingsparagraf. Fylkespartienes årsmøter valgte selv sine landsstyrerepresentanter uten innblanding fra sentralstyret. Ideen om rotasjon i topposisjonene slo rot og Aps partisekretærstyre ville man ikke kopiere.

I Arbeiderpartiet hadde man et splittelseskompleks etter at partiet raknet og man hadde tre arbeiderpartier på 1920-tallet. På slutten av 1950-tallet strevde man for å unngå splittelse, men i 1961 ble likevel SF etablert som ny konkurrent til venstre for AP og NKP. Da SF bidro til å skaffe landet ei borgerlig regjering i kjølvannet av Kings Bay-krisa i 1963, var AP i harnisk, og klandret SF som splittelsesmakere. Kings Bay-saka sommeren 1963 ble ildprøven for partiet. SF bestod denne prøven, men kom ut av tumultene med AP med betydelige politiske

---

⁵⁹ Nordlys 23. okt og HT 23. okt 1963 (om konstitueringa)

⁶⁰ Rasmussen 2020: 260

skrubbsår. At de likevel hadde mot nok til å stå på egne bein styrket dem nok på sikt selv om det i kommunevalget i 1963 bare ble 2,8 %, vel 53000 stemmer og 183 kommunestyrerepresentanter i 107 kommuner.

Kings Bay kom til å varsle et tidsskille. Da AP kom tilbake med ei ny Gerhardsen-regjering etter det korte borgerlige Lyng-intermessoet på tre uker i 1963 triumferte *Orientering* med at Gerhardsen nøddlandet på SFs program: Fornyelse!». AP lovet nå folkepensjon fire år tidligere enn opprinnelig forutsatt, fire ukers ferie og medbestemmelse for lønnstakerne i private bedrifter.⁶¹ Når AP beskyldte SF for å være lakeier for borgerskapet repliserte Gustavsen med at det var da besynderlig; SF stod sammen med de borgerlige i ei (1) avstemning mens AP selv hadde samarbeidet intimt med de samme «reaksjonære kreftene» og inngått borgfred med dem etter valget i 1961 for å kjøre gjennom fellesmarkedsaka og holde SF utenfor den politiske beslutningsprosessen.⁶²

At NKP gjorde felles sak med Gerhardsen og AP, og fagforeningsfolk som Ragnar Kalheim, for å ta knekken på SF etter Kings Bay gjorde at sentrale SF-ere som Finn Gustavsen og Berge Furre senere var enda mer skeptiske til NKP enn de hadde vært på forhånd.⁶³

Helt siden dannelsen av *Orientering* i 1953 hadde AP prøvd å stemple utbryterne som en virkelighetsfjern venstrefløy, men etter at SF ble til hadde det skjedd noe med den offentlige debatten. Sakene kretsen rundt *Orientering* hadde kjempet for ble viktige for mange flere. Den liberalradikale venstresida ble lyttet til. Kampen mot Fellesmarkedet og NATO førte venstrekreftene på offensiven.⁶⁴ Da Finn Gustavsen holdt jomfrutalen sin under trontaledebatten i 1961 hadde han betont at SF var et lite parti, men del av en internasjonal bevegelse med vind i seilene. I *Orientering* fulgte man godt med i den bølgen «det nye venstre» de var en del av.⁶⁵ I Furre-biografien til Skre viser hun til at «det nye venstre» i Norge hentet inspirasjon fra utlandet. Hun nevner idedebatten i britiske Labour, The Fabian Society og Leilo Basso i Italia. Dette hadde folka i «det nye venstre» felles med venstrefløyen i AP og AUF som også var ivrige «bevanitter».⁶⁶ Viktigst var likevel ideer fra

---

⁶¹ Rossavik 2011: 86-87

⁶² Gustavsen 1968: 182

⁶³ Rossavik 2011: 153

⁶⁴ Bromark/Tretvoll 2009: 473, henvisning til Evensmos synspunkt

⁶⁵ Rasmussen 2020: 26

⁶⁶ Steen 1986: 38

sosialdemokratiets tidlige norske historie. Det de nye radikalerne i Sosialistisk studentlag og SF derimot ikke leste var etterkrigsskriftene fra NKP.⁶⁷

Harstad SFs kommunevalgprogram 1964-1967 har et tillegg i kursiv: «AP- og høyrepressen har drevet en nådeløs *sjikane* for å innprente folk at SF er et *kommunistisk parti*. Alle som har fulgt med i vår politikk vil vite at dette er *regulær bakvaskelse*. SF står på et *nøytralt sosialistisk grunnlag*». Det sier en god del om mangelen på respekt for det nye partiet at de så seg nødt til å legge dette til programmet sitt lokalt.⁶⁸

I kommunevalgekampen i 1963 tok førstekandidaten Steinar Albrigtsen i Harstad SF for seg Kings Bay-saka i leserinnlegget «Om politisk redelighet» i *HT* 6. september. Der begynte han med å si at makt sløver før han skrøt uhemmet av stortingsrepresentant Trygve Bull (AP) som handlet etter sin overbevisning og satte redelighet høyere enn sin egen politiske karriere. Albrigtsen mente at Stortinget hadde statuert et eksempel og satt seg i respekt. Aps ledere hadde truet med at SF skulle pulveriseres, men i tilfelle ville SFs ettermæle handle om politisk redelighet, hvis det da ikke ble skrevet av en AP-mann, var Albrigtsens mening. SFs to tingmenn hadde bedrevet virkelig sosialisme, fulgt sin overbevisning og tjent demokratiet, avsluttet Albrigtsen innlegget med. Sosialøkonomen Ragnar Frisch som var økonomisk rådgiver for Nygaardsvold-regjeringa på 1930-tallet var inne på samme tanker da han uttalte i forbindelse med Kings Bay-debatten: «For å sikre norsk arbeiderbevegelse og dens framtid må *regjeringa styrtes!*».⁶⁹

Kings Bay-debatten ble den første store politiske fjernsynsdebatten sendt på direkten. Hadde AP tatt seg tid til å vurdere SF-forslaget i ro og mak kunne utfallet blitt et annet. I stedet pisket de opp stemninga på arbeidsplassene i et forsøk på å gjøre SFs opphold i norsk politikk kort. Egentlig så fremdeles ikke AP på SF som et parti, men som en fraksjon innen Partiet.⁷⁰ Den harde stormen mot SF og partiets Kings Bay-standpunkt gjorde at 100 listekandidater landet rundt trakk seg fra SFs lister, derav 1 i Harstad.⁷¹ Det ble skapt ei stemning som kun en gang senere har gjentatt seg; i valgkampen i 1977.

Ved stortingsvalget i 1965 fikk SF 6 % og hadde en betydelig framgang. Aps spådommer om SFs snarlige død etter Kings Bay ble gjort til skamme. Det ble likevel bare to representanter.

---

⁶⁷ Skre 2022: 74-75

⁶⁸ Harstad SFs kommunevalgprogram 1964-67, Statsarkivet og Arbak

⁶⁹ Gustavsen 1968: 165

⁷⁰ Gustavsen 1968: 151

⁷¹ Rossavik 2009: 78-85, Harstad SFs arkiv v/ Arbak Da-0017: utmeldingsbrev datert 23. aug 1963 fra Oddvar Luther (Han var annonsekonsulent i AP-avisen *Nordlys* og nok utsatt for sterkt press fra arbeidsgiveren sin.)

Den urettferdige valgordninga uten utjevningsmandater ga landet ei borgerlig regjering. Det hører med at SF fremmet et forslag om ny valgordning foran valgene både i 1965 og 1969 uten å få napp hos noen. I Aps stortingsgruppa var det diskusjon og sterke krefter i AP ville ha ny valgordning etter valget både i 1965 og 1969, men Reiulf Steen satte foten ned for forslaget, tross hans ellers relativt forsonlige syn på SF og senere SV.⁷²

Ved stortingsvalget i 1969 ble det sosialistisk flertall i folket og stor AP-framgang, men SFs dårlige valg og mangel på ny valgordning med utjevningsmandater førte til borgerlig stortingsflertall og regjering. AP hadde febrilsk argumentert med at stemmer på SF var bortkastede, og denne gangen fått mer gehør for denne tankegangen hos velgerne enn i 1965.

Første stortingsvalg

Stortingsvalget i 1965 var første valget SF stilte liste i Troms. Hartvig Sætra toppet lista. I valgkampen var *Orientering* svært viktig. Hovedsaka i SFs program var utenriks- og fredspolitikken. For SF var å stanse atomkappløpet ei samvittighets sak og dreide seg om liv eller død; menneskehetens fortsatte eksistens. En artikkel i *Orientering* omhandlet Vietnamkrigen med all sin gru. For SF medvirket NATO-medlemmet Norge i en hasardiøs stormaktspolitikk hvor Nord-Norge var brennpunktet i NATOs atomstrategi», stod det å lese i SFs valgavis. SFs alternativ var nøytralitet og en aktiv fredspolitik uavhengig av maktblokkene.⁷³

Harald Berntsen som selv var med på SF-stiftelsen har trukket tråden tilbake til Norges Sosialdemokratiske Arbeiderparti (NSA) som ble stiftet i 1921. NSA hadde, slik han så det, et viktig fellestrekk med SF; å kjempe for sosialismen på nasjonal og demokratisk grunn, uavhengig av internasjonale maktblokker.⁷⁴ Mens Stortinget enstemmig fordømte sovjetiske atomprøvesprengninger ble SF stående alene med 2 mot 148 da de foreslo samme protest mot tilsvarende amerikanske prøvesprengninger.⁷⁵

Demokrati på arbeidsplassen

SF ville sette sosialismen på dagsordenen. Selv om SF var opptatt av internasjonale spørsmål var det likevel slik at partiet var et arbeiderparti og også la stor vekt på faglig-politiske spørsmål. På SFs store faglige landskonferanse våren 1965 ble uttalelsen «En fri, enhetlig og

---

⁷² Lahlum 2019: 139

⁷³ Valgavis SF stortingsvalget 1965 (*Orientering*), Harstad SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø

⁷⁴ Rossavik 2011: 9-10

⁷⁵ Gustavsen 1968: 153-154

målbevisst fagbevegelse» vedtatt og *Orientering* åpnet spaltene sine for mye arbeidslivsrelatert stoff. På landsmøtet i november 1964 hadde faglig politikk vært et sentralt debattertemne og et eget program for bedriftsdemokrati ble utarbeidet.

At dette politikkområdet ble sentralt i SF bidro til at AP og LO forsto at arbeidslivsreformer måtte til hvis de skulle klare å demme opp for SFs oppslutning blant fagorganiserte og arbeidervelgere generelt. De ble for alvor minnet på dette etter SVs valgseier i 1973, og satte da fart på arbeidet med ny politikk på området. Lars Alldén legger i *Medlemmene i Sosialistisk Folkeparti* vekt på at SF var idemessig på offensiven, og at de var med på å sette dagsordenen for politikken.⁷⁶

Statsbedriftene var ikke drevet etter sosialistisk mønster slik AP og de borgerlige påstod, men var ifølge SF og *Orientering* dårlige kopier av kapitalistiske bedrifter med direktørstyre og byråkrati uten demokrati. Dette mente SF skyldtes AP, ikke sosialismen. SFs stiftelseserklæring bar navnet «Fornyelse i norsk politikk». 17. og 18. juni 1961 holdt SF sitt første landsmøte og vedtok et arbeidsprogram fram til 1964. Viktig her var, foruten Norge ut av NATO og et sosialistisk Norge, en ny politikk for trygdede. SF ville slå sammen alle trygde- og pensjonsordninger til ei ordning kalt *sosiallønn*.⁷⁷ Dette bidro nok til å få fart på APs arbeid med Folketrygden som likevel ikke ble ferdig før de borgerlige kom til makta i 1965. Reiulf Steen skriver i memoarbok fra 1986 at AUF hadde tatt initiativ til innføring av folketrygd, men opplevde liten imøtekommenhet fra partiledelsen. Steen reagerte derfor med en smule bitterhet da saka ble besluttet gjennomført i løpet av noen minutter under Kings Bay-krisa.⁷⁸

Et noe overraskende hovedkrav fra SF fra starten var en effektiv statsadministrasjon: «Det må ryddes kraftig opp i den jungel av skjemaer, bestemmelser og avgifter som vi nå har». SF stod for *to* former for opposisjon: Mot blokkpolitikk og Aps glideflukt bort fra sitt sosialistiske prinsipp-program av 1949, «Grunnsyn og retningslinjer». I tillegg kom en tydelig motstand mot sentralisme og apparatstyre innen arbeiderbevegelsen. Kampen mot sentralisering og byråkrati var et viktig element i SF disse første åra. Vi ser dette også i valgforbundstida. SV gikk da til valg på et 33-punktsprogram. Her vil jeg nevne noen få punkter: 1. Forsvar seieren fra folkeavstemninga, 8. Rettferdig skattepolitikk-bort med moms

---

⁷⁶ Alldén 1981: 45

⁷⁷ Sosiallønn- Se SF-hefte fra 1962 «Fornyelse i norsk politikk» i Harstad SVs arkiv ved Statsarkivet i Tromsø P-0578.

⁷⁸ Steen 1986: 94

på matvarer, 16. Kamp mot helsefarlige arbeidsforhold, 17. Redusert arbeidstid for foreldre med småbarn, 19. Vern om utkant-Norge, 20. Støtte til småbrukerne, 25. Gratis lokaltrafikk, 26. Ingen storflyplass i Norge, 28. Avvis trygdehets-nei til byråkrati på sosialsektoren, 29 Flere daginstitusjoner for barn og 33. Militærmillioner til framskritt!⁷⁹

Orientering

SF og senere SV var et nystiftet parti og uten ei sterk partipresse i ryggen slik tilfellet var med de eldste partiene; AP, H og V. Den uavhengige ukeavisa *Orientering* var fra 1953 talerør for de opposisjonelle kreftene i arbeiderbevegelsen. For meg var den ukentlige turen innom Narvesenkiosken på rutebilstasjonen i Harstad sentrum for å kjøpe *Orientering* viktig i gymnastida først på 1970-tallet. Jeg var derfor ikke særlig begeistret for bladets skjebne under SV-samlinga, men trøstet meg med at den nye partiavisa *Ny Tid* fra 1975 sikkert ble en brukbar erstatter.

Harstad SF engasjerte seg i 1962 for å etablere en partiavis for SF i Nord-Norge. Selv om man i Troms var imponert over initiativet fra Harstad konkluderte man med at kreftene heller måtte konsentreres om å gjøre *Orientering* til et enda bedre talerør for SF. Av protokollen kan vi lese at et styremøte i april 1963 besluttet å bestille 100 eksemplarer av *Orientering* for salg 1. mai.

I 1964 gjennomførte SF en landsomfattende aksjon for å styrke deres viktigste kontakt med offentligheten, ukeavisa *Orientering*. Aksjonen ga ikke det ønskede resultat, men 47 % av kvota man hadde satt seg var tross alt oppnådd. For partiet sentralt var det en prioritert hovedoppgave å skaffe flere abonnenter. I et skriv fra partisekretæren Berge Furre ble målet satt høyt; «alle SF-medlemmer må bli abonnenter». Halvparten var det så langt. Berge Furre skjønte ikke hvordan man kunne agitere effektivt uten å ha lest avisen. Kjøper alle avisen i en Narvesenkiosk tar Narvesen 40 % provisjon og *Orientering* går med underskudd, understreket partisekretæren. Nå sendte man ut abonnementslister slik at SF lokalt kunne se hvem som leste avisen, gjøre en vervejobb og se til at for eksempel alle kommunestyrerepresentantene holdt avisen. Prøveeksemplarer fulgte med. Hvert lag måtte ha minst en kommisjonær for avisen, avsluttet Furre brevet. I Harstad ser vi at Hans Marin Johnsen inngikk avtale om å være lokalkorrespondent for avisen i 1964.

---

⁷⁹ 33-punktsprogram, SVs arkiv v/Arbak

Første oppsving i *Orientering* kom i 1957. Da Storbritannia og Frankrike viste sin imperialisme i Egypt samtidig som Sovjet gjorde det samme i Ungarn i 1956 slo Evensmo og Gustavsen opp det tredje standpunkt med feite typer på forsida av *Orientering*, og påviste at blokkpolitikken hadde skylda. *Orientering* var i vinden.⁸⁰ I 1959 solgte studenter og gymnasiaster 25000 eksemplarer av 1.mainnummeret «Nei til atomvåpen. Ja til sosialisme» til tross for at politiet la ned forbud mot gatesalg av avisen. Ledende forfattere som Alf Prøysen, Aksel Sandemose og Haldis Morten Vesaas hadde bidratt. Karl Evang fastslo lakonisk at dette var *Orienterings* beste nummer så langt, men la til at det skulle aldri vært laget. Han ante at fraksjonsstemplet kom til å bli satt fram fra AP-ledelsen.⁸¹

Siste store framgang kom på 1970-tallet. Da steg opplaget fra 4200 i 1971 til 17000 i 1975; ei tredobling på fire år. Sidetallet økte samtidig fra 12 til 28. At man i samlingsbestrebelsene ofret avisen og satset på en ny avis fra bunnen av, og tillot *Friheten* å fortsette, burde aldri skjedd. Evensmo sa senere i et intervju med *Arbeiderbladet* i 1975 at nedleggelsen av *Orientering* var den største dumheten i SFs historie. Dag Seierstad har senere sagt at *Orientering* ble nedlagt ved ei arbeidsulykke.⁸²

Motvekt

For SF-ere og SV-ere flest var nok *Orientering* svært viktig som inspirasjons- og faktakilde. Men avisen var nasjonal og kom ut bare en gang ukentlig. Dermed ble det liten hjelp å få i den lokale mediehverdagen. Mange steder ga derfor SF og SV ut sine egne «lokalaviser» for å nå fram til flere velgere, men i begrensede opplag. I Harstad ga man ut *SF-intern*, *Tankevekkeren* og *Motvekt* i SF- og valgforbundstida. Redaksjonskollektivet bestod hovedsakelig av medlemmer fra ungdomsorganisasjonen.

«*Motvekt. Sosialistisk lokalavis for Harstad*» hadde til hensikt å ta opp og kommentere viktige lokalpolitiske saker. Målsetninga var å være en motvekt til synspunkter som kom fram i den lokale pressen. Man ville rette et kritisk søkelys mot urettferdighet, feilaktige prioriteringer, byråkrati og privilegier for de få. Motvekt tok mål av seg til ut fra et sosialistisk grunnsyn å støtte «saker som tjener folk flest». Avisens nr 1/1973 hadde ei sak om «lokal aksjon mot moms på mat». Her redegjorde man for at vanlige lønnstakere hadde hatt en reallønnsnedgang på 3 % siste året. Avisen hadde spurt formann i Harstad Samorg, Britt Storvand, om Samorg tenkte å ta initiativ til en aksjon for momsfristak på matvarer og var ikke

---

⁸⁰ *Orientering* 10. nov 1956

⁸¹ Bromann/Tretvoll 2009: 449

⁸² Bromark/Tretvoll 2009: 578 og Kjos Fonn 2011:286

fornøyd med at man lokalt ikke ville følge opp protestene som hadde vært andre steder i landet.⁸³

Negativ omtale i riks- og lokalmedia

I arbeidet med denne masteroppgaven har jeg brukt Nasjonalbibliotekets digitaliserte arkiv hvor alle aktuelle årganger av distriktsavisene *Harstad Tidende* og *Nordlys* er å finne. Det er bemerkelsesverdig hvor sterke partiaviser *HT* og *Nordlys* var. Dekninga av andre partier var minimal, og hovedsakelig dreide det seg om negativ propaganda. Særlig så man det i valgkamptider. I tillegg var det tabu å skrive om eget partis indre stridigheter. Det er betegnende at det ikke ble medieoppmerksomhet av at landets største parti hadde en partiledelse i årene 1963-65 av folk som nesten ikke snakket sammen!⁸⁴

I Rasmussens bok *Folkesosialisten* legger han vekt på at NRK sannsynligvis reddet SFs valgkamp i 1961. AP med partisekretær Håkon Lie i særklasse prøvde å hindre SFs valgkamp, men SF fikk likevel innpass i radio og TV. Kringkastingssjef Kåre Fostervoll var AP-mann, men tilhørte heldigvis for SF den liberale og utenrikspolitiske opposisjonen i partiet. Gustavsen konstaterte at partiet fikk stor respons etter sendingene. Arbeiderpressa tok i bruk hersketeknikker for å hindre SF i å nå velgerne. Det dreide seg både om å usynliggjøre og latterliggjøre SFs standpunkter. Det dreide seg også om å påføre motstanderen skyld og skam; for eksempel for å splitte arbeiderbevegelsen og skaffe landet borgerlig styre. Halvard Tjelmeland skriver i artikkelen «Nordnorsk sosialisme frå Alfred Eriksen til Hanna Kvanmo» at SF slo sterkest gjennom i Nord Norge og at det var arbeiderbefolkninga som kom til å stemme SF. Dette understreket han stemte ikke med den gjengse fordommen om SF som et parti for rødvinsdrikkende intellektuelle.⁸⁵ Reiulf Steen bagatelliserer i boka *Der hjertet banker* opposisjonen innen AUF og Sosialistisk studentlag, påstår at de bare var nostalgikere på besøk i arbeiderbevegelsen og at det dreide seg om klassemessig kulturkollisjon mer enn en politisk konfrontasjon. På dette punktet ser vi at Steen skilte seg lite ut fra «hardlinerne» Bjartmar Gjerde og Trygve Bratteli. Samtidig er ambivalensen hos Steen påtagelig. I neste omgang kommer han med et postulat om at samfunnsatmosfæren var langt mer radikal enn både før og siden på slutten av 1960-åra, i ungdoms- og studentopprørsperioden.⁸⁶

---

⁸³ Flere nummer av *Motvekt* og *Tankevekkeren* fins i SF/ SVs arkiv både i Statsarkivet i Tromsø P-0578 og Arbak Db-0051

⁸⁴ Lahlum 2019: 87

⁸⁵ Tjelmeland 1989: *Hanna*, Sosialistisk opplysningsforbund: 112

⁸⁶ Steen 1986: 56 og 122

1.mai og «det nye venstre» i Harstad

For arbeiderbevegelsen er 1. mai og arrangementene denne frigjøringsdagen svært viktig. Hvordan man velger å markere dagen forteller mye både om egen politikk og forholdene til andre partier. Parolene forteller mye om faglige og politiske prioriteringer. I den første etterkrigstida var det enhetsdemonstrasjoner der både AP og NKP var med. Da den kalde krigen kom, og AP fikk sterkere grep om fagbevegelsen, var det mange steder slik at AP og LO hadde hegemoniet og ikke slapp opposisjonen til. I Harstad var det slik ved overgangen til 1960-tallet da SF ble stiftet. 1.maiannonsene i lokalavisene *Nordlys* og *Harstad Tidende* fra denne perioden forteller ganske mye om det sosialdemokratiske hegemoniet. Man tok seg ikke engang bryet med å ta med i annonsene hvem som arrangerte og støttet arrangementene. Det forteller om en avideologisert og tilsynelatende homogen bevegelse uten synlig opposisjon.⁸⁷

Figur 1: LOs 1. maiarrangement Harstad 1960, *Nordlys*-annonse 29. apr s 6

Egne SF-arrangementer 1. mai var derfor hovedregelen på 1960-tallet. I 1962 var det SF-arrangement på Torvet i Harstad om ettermiddagen. Lektor Odd Tiller fra Tromsø var taler. På plakaten foran møtet annonserte man med: «Arbeider, fisker, småbruker, møt opp!». *Nordlys* fortalte 2. mai at stortingsmann Kristian Haugen fra AP holdt 1.maitalen i Harstad i Samorg/Aps tradisjonelle arrangement, men at SF hadde eget arrangement der man demonstrerte mot de nye fellesmarkedsplanene. Året etter gjentok SF alenegangen hvor Hartvig Sætra holdt tale under parolen «En uavhengig fagbevegelse» og 200 hørte på. I 1965 talte SFs nestformann Ragnar Wold. Etter talen i Fauskevåg ungdomshus 30. april var det restaurant og dans. Vararepresentant til Stortinget og stortingsgruppas sekretær Torhild Skard

⁸⁷ Annonse for 1. mai i Harstad, *Nordlys* 29 apr 1960 s 6. Navnet på arrangøren(e) og tilsluttede partier er ikke nevnt. Tidstypisk for arbeiderbevegelsen på 1950-tallet og ved overgangen til 1960-tallet.

besøkte Harstad-området i 1967, sentralstyremedlem og tidligere partisekretær Kjell Bygstad i 1968 og stortingskandidaten for Troms SF M. Haremo i 1969. Tradisjonen med egne SF-arrangementer 1. mai holdt seg til inn på 1970-tallet. Det dannet seg snart en tradisjon der talerne ble brukt på møter i Fauskevåg, Borkenes og Harstad sentrum. Av media ser det ikke ut som om det var SF-arrangementer 1. mai i 1966, 1970 og 1971. Ei heller har jeg funnet noen spor i Harstad SFs arkiv uten at det dermed skal utelukkes at man hadde egne arrangementer disse åra.

Radarparet Østring og Berg

I kommunevalget i 1967 fant det sted et aldri så lite ungdomsopprør i Harstad SF. To unge menn som stod på 3. og 6. plass på lista hvor ingen var forhåndskumulert kom til å utgjøre den nye kommunestyregruppa. Stein Østring som stod på 3.plass hadde vært med i Harstad SF fra starten mens Mikal Berg på 6.plass nettopp var kommet tilbake til byen etter studier, familie-etablering og sivilteneste sørpå. Begge var i slutten av 20-årene og oppvekstkamerater fra Seljestad. De kom til å utgjøre et offensivt og svært aktivt radarpar i kommunestyret hvor de borgerlige hadde flertallet igjen.

SF-gruppa lyktes på tampen av 1960-åra i å sette dagsordenen i et par viktige og prinsipielle saker. I 1968 sørget SF for at ei naturvernsak for første gang ble ei stor sak i kommunepolitikken og mediebildet i Harstad. Forsvaret hadde planer om et stort øvingsområde på fjellområdet Melåa i sørkommunen. Området var et populært tur- og utfartsområde. For Berg stod et enestående villmarksområde med rikt dyre- og planteliv i fare for å bli goldt skytefelt. Berg og SF ville ikke la dette skje, ikke minst av hensyn til sine etterkommere. Berg skjønnte at bare en sterk opinion kunne hindre planene. I en avisartikkel i *HT* avslutter han med disse ordene: «La det bli en folkevilje! Melåa for turgåerne!» Det ble resultatet etter sterke protester i lokalpressa og en politisk prosess der SF spilte hovedrollen. Da formannskapet tross motstanden hadde tilrådd kommunestyret å si ja til militært øvingsområde arrangerte SF et åpent folkemøte og samlet inn 3362 underskrifter mot planene før det avgjørende kommunestyremøtet. Resultatet ble et stort flertall i kommunestyret mot skytefeltplanene, 45 mot 9 stemmer. Saka hadde da vært debattert i 3 timer og 7 enkeltforslag ble til slutt samordnet til et fellesforslag. Tilhørerbenken i Samfunnssalen var fullsatt.⁸⁸

I etterkant av dette pekte Berg i en *Orienterings*-artikkel på behovet for folkeavstemninger i lokalpolitikken. Folket må slik Berg så det, aktiveres i kampen for å utvide folkestyret! Det

---

⁸⁸ *Harstad Tidende (HT)* 11. mai og *Nordlys* 13. mai 1968 samt M. Berg leserbrev i *HT* 7. februar 1968

artikkelen ikke sier noe om var alliansebygginga SF-erne hadde bedrevet for å snu flertallet av politikerne. Her var kontakten med en Høyremannen og DNT-nestor, en Krf-er og en AP-representant særlig viktig. Denne gangen var også *HT* på SFs side. Mikal Berg var ellers nyvalgt medlem i Turistforeningas tur- og løypeutvalg dette året.⁸⁹

I 1969 klarte SF det tilsynelatende umulige, de fikk 17.mai-komiteen med på å invitere SFs fremste nasjonale politiker til å holde årets hovedtale i Harstad! Medieoppmerksomheten var stor både lokalt og nasjonalt. De to SF-erne Berg og Østring satt begge i 17.mai-komiteen dette året etter først å ha vært varamedlemmer. Argumentet deres om at Finn Gustavsen var en markert profil og god taler som kunne trekke folk, gikk inn hos komiteens flertall. På mange måter er dette et tidlig eksempel på godt samarbeid mellom «det nye venstre» (SF/SV) og AP i Harstad. Et mindretall mente det ble blandet inn partipolitikk i 17. mai-feiringa. Som om dette skulle være noe nytt.⁹⁰ 17.maikomiteen var ikke så borgerlig dominert som tidligere da Høyre hadde full kontroll. *Harstad Tidende* tok bastant standpunkt for mindretallet. Gustavsen selv reagerte og spurte retorisk: «Når ble det udemokratisk og ulovlig å endre Grunnloven; å gå inn for republikk?». Avispolemik og usakligheter florerer i mars og april. Både *HT* og *Nordlys* dekket saka, men med ganske ulikt perspektiv. Unge Høyre-medlemmer demonstrerte meninga si med å bli heime 17. mai. Steinar Albrigtsen, 1.mannen på SF-lista i 1963 og nå 1.vara til kommunestyret tilkjennega sitt syn i *HT* 8. mai med innlegget «Grunnlovsdagens innhold». Han tok for seg hvor Gustavsen stod i forhold til grunnlovsdagens innhold, frigjøringa fra fremmedherredømmet og innføringa av folkestyret. Han påpekte to grunnelementer i Gustavsens politikk. Utenrikspolitisk ville han gjøre nordmenn til herrer i eget hus og innenrikspolitisk ville han gi folkevalgte mer makt ved å Stortinget styringsretten over landets kapitalressurser. Etter Albrigtsens syn stod offiserene som til vanlig talte i Harstad 17. mai under utenlandsk kommando.

Dagen kom og Gustavsen holdt talen «Ungdomsopprøret på Eidsvold». I *HT* 19. mai stod det å lese at Gustavsen ikke kom med noen sensasjoner i sin tale. *Nordlys* skrev dagen derpå at Gustavsen trakk rekordpublikum, men at Forsvaret forsvant etter toget. De hadde beredskap klokka 18, sa en major til avisen. Gustavsen skulle tale klokka 18. Konklusjonen blir; rett og slett en demonstrativ markering mot Gustavsens tale.

---

⁸⁹ *HT* om Harstad Turistforenings årsmøte 28. februar 1968

⁹⁰ 17.mai-komiteens møteprotokoll for årene 1945-1960 var «mistet». Disse talte i årene 1961-1968: Oberst T. Istad, oberstløytnant Alfred Henningsen (AP), generalmajor Sparr, ordfører i Narvik S. Øvergård (AP), oberst Arne Haugen, biskop Monrad Norderval og tannlege Leif A. Heløe (H).

Året etter fikk SF-erne faktisk komiteen mot alle odds med på å invitere skøyteløperen og den radikale samfunnsdebattanten Lasse Efskind som 17.mai-taler. Han hadde engasjert seg for legeutdanning ved det nye universitetet i Tromsø. Nå intervenerte det gode borgerskap med Høyre-ordføreren i spissen. Komiteens arbeid og den lovlig valgte taleren ble forkastet og en ny utpekt. Alt var tilbake til det normale; generalmajor og sjef for DKN Paul M. Strande ble hovedtaler. SF-erne trakk seg fra komiteen og det kom sterke reaksjoner fra hele landet. Igjen var Harstad i begivenhetenes stormøye. Ordfører Christian Høyersten i Kvæfjord var rystet og AUF-eren Bjørn Hall-Hofsø tok i et leserbrev i *Nordlys* avstand fra formannskapet og ordførerens maktmisbruk og så på det som en autoritær forakt for lokaldemokratiet. Han ba Strande trekke seg.⁹¹

Det hører med til historia at samme Strande hadde slått på stortromma to år før. 20. mai 1968 hadde *Nordlys* ei sak om 17. mai i Harstad. I tittelen stod det å lese at general Strande krevde sensur av 17.mai-tale og truet med å trekke den militære deltakelsen! Avisen spurte retorisk om det var fordi Vietnam ble nevnt i fjorårets tale. Det dreide seg om talen ved Fleischer-monumentet året før holdt av formannen Knut Holthe ved Palæstra, elevsamfunnet ved Harstad gymnas. Holthe mente selv han hadde rost Fleischer, men vedgikk at han hadde snakket om Vietnam og spesielt bombinga av Nord-Vietnam.⁹²

Nytt distriktspolitisk program i 1967

På SF-landsmøtet i 1967 var det en større distriktspolitisk og populistisk debatt hvor nordlendingen Ottar Brox var en sentral aktør. Året før hadde Brox gitt ut den banebrytende debattboka *Hva skjer i Nord-Norge?* som på 2000-tallet er blitt kåret til Norges viktigste sakprosautgivelse i det forrige århundret. Mange har senere tatt for seg dette vendepunktet. Lars Alldén har skrevet at SF gikk inn for en anti-oligarkisk og desentralisert beslutningsmodell. På mange måter var dette en reaksjon på det som mange oppfattet som APs teknokrati- og sentraliseringspolitikk i etterkrigstida. I SF prøvde man å skape ny politikk der man kombinerte et samfunnsøkonomisk helhetssyn med økososialisme og norsk utkantsegalitarisme. Rune Slagstad har omtalt Brox som «vår fremste revolusjonære kommuneteoretiker».⁹³

---

⁹¹ Leserinnlegg i *Nordlys* 4.5.1969: «Trek Dem som 17.mai-taler generalmajor».

⁹² Knut Holte var i 1967 SF-medlem, Brev fra Harstad SF til sentralt 30. jan 1967, Harstad SF/ SVs arkiv ved Arbak Db-0051 (6 medlemmer under 30 år)

⁹³ Morten A. Strøksnes, minneordet *I øyehøyde* i *Klassekampen* 27. februar 2024

Også Torolv Solheim var tidlig opptatt av distriktpolitikk. Han tok til orde for en mer aktiv jordbrukspolitikk med bedre økonomiske vilkår for bøndene som kunne stoppe utflyttinga fra utkantene. I 1963 skriv han en leder om dette i tidsskriftet *Veien frem*.⁹⁴ Ottar Brox satt i SFs landsstyre og bidro der sammen med partisekretæren i årene 1964-1967 vestlendingen Kjell Bygstad til at SF for første gang fikk et avsnitt om distriktpolitikk i programmet for stortingsperioden 1965-1969: «Fram for utkantstrøka».⁹⁵

Da det Brox-inspirerte alternativ 2 vant fram på SF-landsmøtet i 1967 hadde vi fått det første rødgrønne politiske programmet og det første distriktpolitiske programmet her i landet.⁹⁶ Brox fikk mest gehør i den radikale og aktivistiske fløyen i partiet og sentralstyret. I etterpåklokskapens navn kom Brox senere til å skjønne at SUF var like fremmed for populismen som AP og NKP. De brukte denne saka først og fremst som brekkstang for å svekke SFs partiledelse, i et forsøk på å ta makta og ledelsen og omgjøre SF til et marxist-leninistisk kaderparti. Brox og økososialister som Hartvig Sætra var derimot opptatt av å bruke ny samfunnsvitenskapelig innsikt til å videreføre tankene fra Nygaardsvolds by-og-land-politikk. Den norske alliansen mellom bønder, kombinasjonsbrukere og byens arbeiderklasse ble videreført i SF på 1960- og 1970-tallet. I nord var man stolt over at de første sosialister på Stortinget i 1903 kom nordfra og både AP og SF mente seg å føre denne tradisjonen videre.⁹⁷ I årene etterpå kom Brox til å øve sterk påvirkning på SF- og SV-politikere også i Harstad. Sentrale kommunepolitikere som Mikal Berg, Mildrid Dyring og Jarle Jacobsen ble talspersoner for SFs nye distriktpolitikk og tok den med seg over i SV.

I kommunevalget i 1967 stilte SF lister i 214 kommuner. Det endte med 5,1 % og 430 kommunestyrerepresentanter hvorav to i Harstad. Vi vet at de to var betydelig påvirket av den nye distriktpolitikken og utkantssosialismen til Ottar Brox som hadde dype røtter i nordnorsk arbeiderbevegelse. Kommunevalgprogrammet fra dette året og 1971 underbygger at framtrepende krefter i Harstad SF stod nært den nye distriktpolitikken.⁹⁸ I 1970 var Mikal Berg leder av Harstad SF. På årsmøtet vedtok man en uttalelse om interkommunalt samarbeid. Harstad var avhengig av at bosetninga i nabokommunene ikke sank. Å opprettholde

---

⁹⁴ *Veien frem* var et tidsskrift for politikk, samfunnsliv og litteratur grunnlagt av Nordahl Grieg og utgitt på nytt ved Torolv Solheim 1962-64. Torolv Solheim ga ut tidsskriftet *Fossegrimen* 1954-67, og i perioden 1962-1964 altså under navnet *Veien frem* for å hedre Nordahl Griegs minne.

⁹⁵ Rossavik 2011: 94

⁹⁶ Rossavik 2011: 104, Losnegård 2021: 162-163

⁹⁷ Rasmussen 2020: 200-201, 222

⁹⁸ Harstad SVs kommunevalgprogram for 1967 og 1971, Harstad SVs arkiv v/Statsarkivet Tromsø P-0578, se ellers s 138

bosetninga i matvareproduserende områder opptok SF-erne sterkt. Brox tanker går igjen som en rød tråd i SF-programmene i 1967 og 1971, og også i SV-programmet fra 1975.

Harstad SF sa nei til fiskeribedrift på sentrumsnære Gangsås fordi man heller ønsket etablering i kommunens ytterdistrikt på Grøtavær. SFs forslag om bygging av fryseribedrift på Grøtavær så ut til å bli virkeliggjort. SF mente det ville bidra til å opprettholde bosetninga, men pekte på at utbygging av ungdomsskole og bedre kommunikasjoner også måtte til. SF-erne inviterte bygdefolket til åpent valgkampmøte på Helsehuset lørdag 11. september.

Foran neste kommunevalg ble det skarp polemikk mellom SF-erne Stein Østring og Mikal Berg og Freder Fredriksen i AP. Berg tok opp tråden fra 1971 i leserinnlegget «Hva er distriktpolitikk? Spørsmål til Freder Fredriksen».⁹⁹ Her imøtegikk Berg Fredriksens kritikk ved å vise til hva SF hadde gjort i bystyret, og beskyldte AP for å ha overlatt det tiltenkte fiskerianlegget på Grøtavær til det manglende private initiativ. «Har ikke kommunen noe ansvar for de som bor på Ytre Grytøy», var Bergs spissformulerte kommentar. Derimot gikk AP og de borgerlige inn for kommunalt engasjement ved bygging av et fiskeforedlingsanlegg like ved Harstad sentrum (Gangsåsholmen). SF var det eneste partiet som gikk imot dette «Findus-anlegget», fortsatte Berg. SF foreslo i stedet mindre fryserianlegg i byens omland. Nå hører det med at regjeringa ikke ga konsesjon til prosjektet. Berg mente at det slett ikke var distriktsutbygging når flertallet i bystyret vedtok en generalplan i 1971 som forutsatte tilflytting til byen fra de omliggende distriktskommunene. SF på sin side ble alene om å gå inn for naturlig vekst; at tilflytting og fraflytting fra byen skal oppveie hverandre. I en årsmøteuttalelse viste Harstad SF til at de tidligere hadde foreslått i bystyret at Harstad kommune skulle ta initiativ til et møte med fire nabokommuner for å drøfte samarbeid over kommunegrensene, og SF ville på nytt tar opp saka i kommunestyret.¹⁰⁰

Steinar Albrigtsen som var kommunestyrerepresentant 1965-1967 og vara 1967-1971 hadde vært inne på lignende distriktpolitiske tanker som Mikal Berg. I artikkelen «Industrianlegg med almenningsskai på Rødskjær» i *HT* 29. desember 1967 uttalte han at et av kommunens vanskeligste områder var sør for Tjeldsundbrua.¹⁰¹ Han var en utrettelig forkjemper for sørkommunen og kom senere som rektor til å være vaktbikkje for utbygginga ved barne- og ungdomsskolen i Sørvika. Som ildsjel i idrettsbevegelsen gjennom Sørvikmark idrettslag

---

⁹⁹ Berg og Østrings leserbrev 8. febr og Fredriksens svar i *HT* 15. febr 1975

¹⁰⁰ Uttalelse fra årsmøtet i Harstad SF- SF/SVs arkiv v/ Arbak I-0138

¹⁰¹ Brua ble åpnet i oktober 1967 av Kong Olav. Ordfører Bjarne Berg Sæther (AP) og rådmann Magnar Hellebust var og sentrale aktører ved den anledninga.

(SMIL) var Albrigtsen en utrettelig forkjemper for å bedre anleggssituasjonen for idrettslagene i kommunens utkant. *Nordlys* skrev 7. desember 1967 at Harstad kommune bevilget 200.000 til hoppbakken «Kveldteigen» i Harstadskaret. Steinar Albrigtsen uttrykte i kommunestyret et håp sammen med sambygdingen Per Jacobsen (AP) om at ytterdistriktene ble tilgodesett med samme velvilje i tida framover.

Kampanjen Norge ut av NATO

Om 1968 startet med et offensivt SF kom både den gryende partisplittelsen og verdenssituasjonen til å kaste mørke skygger over partiet. Harstad SF hadde begynt året med å dra i gang aktivitet lokalt rundt «Opplysningskampanjen Norge ut av NATO». 26. mars stod det en annonse i *HT* om oppstartmøte lokalt. Blant initiativtakerne fant man Stein Østring fra SF sammen med Hogne Steinbakk (AUF) og Aage Rønning (NKP). 20.mai kunne man se av en ny annonse i *HT* at stortingsrepresentant Alfred Henningsen (AP) og lektor Mikal Berg (SF) skulle innlede på et debattmøte under vignetten «NATO til debatt» som Harstad AP arrangerte. Imidlertid gjorde den Sovjet-ledede invasjonen i Tsjekkoslovakia 21. august at luften gikk ut av denne kampanjeballongen foran NATOs 20-årsjubileum før den var kommet ordentlig i gang. Den økende NATO-motstanden i befolkninga på grunn av Vietnamkrigen, fasciststater i NATO, vestlig imperialisme og kolonikriger sørget de autoritære og totalitære makthaverne i Kreml over natta for effektivt å underminere og sette år tilbake. Som om ikke dette var nok kuppet SUF (ml) denne tverrpolitiske frontorganisasjonen, og misbrakte den i sin partibyggende virksomhet.¹⁰²

Sigurd Evensmo skrev i dagboka si etter invasjonen at han ikke lenger kunne gå inn for ensidig norsk utmeldelse av NATO. Samtidig nedbygging av begge militærblokkene var slik han nå så det eneste realistiske anti-NATO-politikk.¹⁰³ Evensmo var den som mest konsekvent stod på «det tredje standpunkt» i SF og hadde i 1962 tatt et kraftig oppgjør med dem innen SF og *Orientering* som han syntes var for øst-orienterte. Han hadde lært av venstresidas tidligere feiltrinn da alt for mange alt for lenge opprettholdt glansbildet av Sovjet selv etter Moskvaprosessene. Han var derfor spesielt kritisk til SF-formannen Løfsnes.¹⁰⁴

---

¹⁰² Lahlum 2019: 132

¹⁰³ Bromark/Tretvoll 2009: 516

¹⁰⁴ Bromark/Tretvoll 2009: 478-479, *Orientering* mai 1962, Holtsmark 1999 & Torhild Skard i epost til B/T 25.7.2009

Evensmo var rystet over SUF-ungdommens blinde hyllest til Maos kulturrevolusjon, og fattet ikke at de intet hadde lært av de radikales Stalindyrking noen få tiår tidligere.¹⁰⁵

SFs solidaritet med Tsjekkoslovakia 1968

«Det tredje standpunkt» var SFs svar på den kalde krigens polarisering. 5. september 1968 hadde Harstad SF et innlegg i *HT* om at laget hadde skrevet brev til Sovjet-ambassaden og vedlagt en uttalelse fra et medlemsmøte 2. september. I uttalelsen kritiserte Harstad SF sterkt Warszawapakt-landenes okkupasjon av Tsjekkoslovakia og kalte det ei imperialistisk handling uforenlig med sosialismen. SF var klar på det tsjekkosllovakiske folkets rett til å bestemme si eiga utvikling.¹⁰⁶

Selv om SF var krystallklar i si holdning og umiddelbart tok sterkt avstand fra den Sovjet-ledede invasjonen i Tsjekkoslovakia både lokalt og nasjonalt falt likevel oppslutninga til SF på gallupen kraftig. Mens SF hadde fått 7,5 % på sommerens gallup ble det bare 5,0 % etter 21. august. Som om ikke dette var nok ble SF målt til usle 3,9 % senere etter oppgjøret med SUF på det ekstraordinære landsmøtet. Det hører med til historia at media, både presse og kringkasting, ga bråket i SF i 1969 stor oppmerksomhet. I stortingsvalget i 1969 ble det bare 3,5 % og AP hadde igjen re-etablert seg med nesten totalt hegemoni i den norske arbeiderbevegelsen. Til sammenligning var det motsatt i 1965. Da viste siste meningsmåling før stortingsvalget 4,7 % mens valgresultatet ble på 6,0 %.¹⁰⁷

I perioden 1965-1969 hadde SF jobbet godt på Stortinget og markert seg godt i saker som moms og folketrygd og ledet an i motstanden mot Vietnamkrigen. Den parlamentariske situasjonen bidro likevel til at SFs arbeid ble lite kjent da tilværelsen i skyggenes dal ikke ga noen god pressedekning. I tillegg ble det slik Finn Gustavsen sier i *Kortene på bordet* at AP lyktes godt i å skaffe seg oppmerksomhet og la politikken sin tett opp til SFs.¹⁰⁸

Den mannlige dominansen var sterk i SF på 1960-tallet.¹⁰⁹ Kanskje bidro Torhild Skar til å legge grunnlaget for å bedre dette da hun møtte ofte som vara på Stortinget for Finn Gustavsen i perioden 1965-1969. Høsten 1966 holdt hun 33 innlegg på 4 uker. Dessverre fikk

---

¹⁰⁵ Dog må det tilføyes at Evensmo selv hadde en blind flekk på sitt venstre øye. Han så lenge vel rosenrødt på utviklinga i Titos Jugoslavia og tok avstand fra dissidenten Djilas, men da han skjønnte at der også satt mange politiske fanger fengslet uten annen grunn enn sine meninger, sa han klart ifra.

¹⁰⁶ Harstad SFs brev til den sovjet-russiske ambassade 2. sept 1968, Harstad SFs arkiv v/ Arbak I-0138

¹⁰⁷ Gustavsen 1979: 61 og 64

¹⁰⁸ Gustavsen 1979: 69

¹⁰⁹ Bromark/Tretvoll 2009: 499

få utenfor de aktive SF-ernes rekker dette med seg. Mediedekninga bortsett fra *Orientering* og *Stortingstidende* var nok minimal.¹¹⁰

Ettervirkninger av oppgjøret med SUF

Harstad SF uttalte seg om SFs indre strid allerede i 1967 etter at fjernsynsprogrammet «Åpen post» hadde vist til et hilsmningstelegram fra Sosialistisk Ungdomsforening (SUF) i forbindelse med 50-årsjubileumet for den russiske revolusjonen underskrevet også av de sentrale SF-erne Kjell Bygstad og Ole Kopreitan. Harstad SF ville at sentralstyret orienterte om hva SF egentlig mente.¹¹¹ Sigurd Evensmo og Ragnar Wold hadde reagert sterkt på det samme. Evensmo sendte skriftlig brev til SFs landsstyre, og de ga han medhold og understreket SFs som en tredje kraft mellom NKP og AP.¹¹² Da Bygstad og Kopreitan fikk flertall på landsmøtet i 1967 for å si nei til samarbeid med AP som Løfsnes og Gustavsen tok til orde for, fikk de sistnevnte støtte fra distriktene og fagbevegelsen. Samtidig som Rossavik nevner dette i SV-historia si fra 2011 siterer han Harstad SFs egen Jarle Jakobsen som var landsmøtedelegat: «SF har i for sterk grad markert seg som et protestparti. Dersom denne linje føres videre, kan en total isolasjon bli SFs skjebne. Samarbeid om enkeltsaker redder SF fra en slik isolasjon».¹¹³

1969 ble et svart år i SFs historie. Kreftene ble ødet internt i partiet. Hele to landsmøter ble avholdt. Det endte med at ungdomsorganisasjonen brøt med moderpartiet på det ekstraordinære landsmøtet. Fra Harstad SF deltok Mikal Berg på splittelseslandsmøtet. Harstad SF prøvde lenge å holde seg utenfor striden. For dem var det en Oslo-konflikt de ikke ville bruke tid på. 31. des 1968 sendte Harstad SF brev til sentralstyret og «beklaget møtevirksomheten begge fraksjoner drev».¹¹⁴ Harstad SF ville ikke ha besøk av representanter fra noen av de to fraksjonene og ba andre lag innta samme holdning. De var som Ottar Brox på Gjessing-linja i Harstad SF på dette tidspunktet.¹¹⁵ Senere korrespondanse mellom Harstad SFs Jarle Jakobsen og Finn Gustavsen viser med all tydelighet at alvoret i saka hadde gått opp for Harstad SF og Mikal Berg støttet sentralstyrets flertall da det hardnet til på det

---

¹¹⁰ Gustavsen 1968: 214-215

¹¹¹ Brev til sentralstyret 5. des 1967, Harstad SFs arkiv v/ Arbak Db-0051

¹¹² Bromark/Tretvoll 2009: 504-506

¹¹³ Rossavik 2011:103, se også s 55: NTL- og SL-eren Jarle Jacobsen som sekretær i Samorgstyret i Harstad i 1969 og i samarbeidskomiteen med AP lokalt.

¹¹⁴ Brev til sentralstyret 31. des 1968, Harstad SFs arkiv v/ Arbak I-0138

¹¹⁵ Rasmussen 2020: 213 (Gjessing-linja)

ekstraordinære landsmøtet.¹¹⁶ Kanskje hadde Berge Fures artikkel om «Den indre krise i SF i *Orienterings* julenummer 14. desember fått opp øynene hos flere, også i Harstad.¹¹⁷

På slutten av 1969 rapporterte Harstad SF at de hadde gjort en god stortingsvalgkamp lokalt og ikke gått like mye tilbake som mange andre steder. To studiesirkler om distriktpolitikk var ellers gjennomført. En medlemsfest med Finn Gustavsen var også avholdt.¹¹⁸

Foran årsmøtet i 1970 fattet styret en intern uttalelse som ble sendt til SF sentralt og bladet *Orientering*: «SF trenger desentralisering». I en artikkel i *Orientering* 16. juni 1970 fastslo Harstad SF at SF befant seg i en krisesituasjon uten talerør på Stortinget. Det ble understreket at livskraftige lokallag var bærebjelken i partiet og man tok til orde for distriktskontorer med fastlønte sekretærer i stedet for å bruke alle pengene sentralt. Man talte for distriktpolitisk utbygging av eget parti!¹¹⁹

Tross stor arbeidsinnsats fra SFs to kommunestyrerepresentanter var 1969 og 1970 tunge år med færre medlemmer og lite aktivitet i SF både i Harstad og nasjonalt. At man var ute av Stortinget hadde dog en «positiv» bieffekt; SF satte i gang en nødvendig opprustning av partiorganisasjonen. Partiet fikk en klarere sosialistisk og marxistisk profil. I 1968 var det aktiv studievirksomhet i Harstad SF. Fem studiesirkler om imperialismens historie, tre om sosialistisk politikk og organisasjonsforhold og en om SF i bystyret med 5-6 deltakere i hver var gjennomført. I 1969 nøyde man seg med to studiesirkler om distriktpolitikk.¹²⁰

Ny vår for SF

Kursjusteringa i SF begynte for alvor under valgkampen i 1969. Utenrikspolitikken ble tonet ned i skyggen av Sovjet og østblokklandenes invasjon i Tsjekkoslovakia. Det faglige arbeidet ble prioritert opp. SF hadde som mål å bli mer relevant for folks hverdag. Intet tyder på at Harstad SF ikke var med på denne nyorienteringa.

Parallelt med kursendringa i SF fant det sted en tilsvarende modernisering i ukeavisen *Orientering* under både Lars Alldéns og Kjell Cordtsens redaksjonelle ledelse. De foretok både ei journalistisk og typografisk omlegging av avisen. Nytt tittelhode, nye skrifttyper, flere fotos, lettere språk, gravejournalistikk og personifisering av sakene, ble rettesnora. Artikkelen eksplosjon og den fortattede konklusjonen skulle nå gjelde. Avisen trakk inn

---

¹¹⁶ Korrespondanse mellom Jarle Jakobsen og Finn Gustavsen forut for landsmøtet, Jarle Jakobsens eget arkiv.

¹¹⁷ Rasmussen 2020: 215

¹¹⁸ Harstad SVs arkiv ved Arbak Db-0051

¹¹⁹ «SF trenger desentralisering», innlegg fra Harstad SF til *Orientering* 16. juni 1970, Arbak Db-0051

¹²⁰ Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak Pb-0051

viktige stemmer utenfra, politikere og forfattere, og opplaget økte kraftig. *Orientering* ble en viktig medieaktør som ofte ble sitert av andre aviser og kringkastinga.¹²¹ I 1974 hadde opplaget økt med 80 % på to år og var oppe i 17000!¹²²

Kommunevalget i 1971

På fylkesårsmøtet i Troms SF i 1971 stod det klart at det måtte bli framgang fra 1969-valget. Finn Gustavsens besøk i mange lokallag i 1971 hadde gitt ei viktig vitamininnsprøytning. 25.april hadde Finn Gustavsen vært på Harstadbesøk og deltatt på både et medlemsmøte og et åpent møte samme kveld. Fylkesformannen Mikal Berg hadde vært rundt i samtlige lag unntatt Kvænangen i juli. Partibyging stod høyt på agendaen.

Medlemsmøtet i Harstad SF den 23. august var viet kommunevalgkampen. Det ble bestemt å åpne valgkampen med stand i «Gågata» lørdag 28. august og plakataksjon samme dag. Brosjyren «Hjemmet som arbeidsplass» skulle deretter utdeles ved dør-til-dør-aksjon i boligfeltene. Her er det tydelig at SF ønsker å appellere sterkere til kvinnene enn før.¹²³ Et spesialnummer av *Orientering* ble også delt ut på arbeidsplassene. I dagene mellom 6. og 11. september skulle mesteparten av program, brosjyrer og valglister spres i befolkninga. Det ble understreket i brevet styret sendte alle listekandidatene den 18. august at personlig kontakt med velgerne var aller viktigst. I valgkampen deltok fem fra lokallaget på et åpent møte på Grøtavær og ble hjertelig mottatt i Anders Jørgensens hjem!

SF gjorde i 1971 en god valgkamp både lokalt og nasjonalt. Når Håkon Lie omtalte den rosende i *Slik jeg ser det* må de ha gjort noe riktig. Han kritiserte sitt eget parti for å være ridd av indre motsetninger mens SF hadde «fingrene nede i jorda» og kjørte en god valgkamp ut fra sine små ressurser.¹²⁴ Partiet kjørte på noen få hovedsaker og med slagordet «Det er DU som betaler» om ulikhet og omfordeling av inntekter. Ellers var EF-spørsmålet, økonomi med momsfratak og eget skatteforslag det viktigste. I *Pax leksikon* har Knut Kjeldstadli skrevet artikkelen om SF. Han forklarer framgangen med økt grunnplansaktivitet med lokale aksjoner, lokalaviser og bedre medlemsskolering.¹²⁵

I 1971 hadde man en plan og stilte større krav til kandidatene og partiet lokalt enn tidligere. Fra en gallup på bare 3 % på førvinteren fikk man 5 % i august og framgangen fortsatte

---

¹²¹ Gustavsen 1979: 79-80

¹²² Rossavik 2011: 135 og Kjos Fonn 2011: 239-244, 247 og 250

¹²³ Et intervju m Grethe Stangvik, SFs kandidat, ser det ut som. I *Motvekt* nr 1/73, SF/SVs arkiv v/ Arbak Db 0051

¹²⁴ Lie: 1975:391

¹²⁵ *Pax leksikon* 1981: 29-30

gjennom valgkampen slik at valgresultatet ble 7,3 %. Mens man gråt valgnatta i 1969 stod SF-jubelen i taket i valgstudio i 1971. SF var gjenreist som parti.¹²⁶

SF gikk fram fra 3,4 (260 stemmer) til 6,1 % (500 stemmer) av stemmene i Harstad og fikk inn tre representanter i kommunestyret. De to mennene Stein Østring og Mikal Berg fikk nå følge av Grethe Stangvik. Ingen var kumulerte og Østring og Berg stod på de to første plassene. Stangvik stod som nummer fem på lista mens småbruker/vegarbeider Harald Hansen og fisker Anders Jørgensen hadde 3. og 4. plassen. For første gang får Harstad SF en kvinne i kommunestyret. Kvinner og også høyere funksjonærer ser ut til å utgjøre en større og viktigere andel av SFs velgere enn ved tidligere valg. SFs appell til arbeidere og fiskere derimot kan virke å være i tilbakegang da kandidatene på 3. og 4. plassen ikke engang ble blant de fem vararepresentantene.

Det er verdt å merke seg at SF-lista inneholdt langt flere arbeidere på 1960- og det tidlige 1970-tallet enn SV-lista senere. Dessuten var daværende Fauskevåg skolekrets representert med svært mange navn på lista både i 1967 og 1971, 13 av 49 navn i 1967 og hele 18 av 46 navn i 1971. Etter valgframgangen ble det mange flere SF-ere i kommunale verv. Som allerede nevnt ble satsinga på arbeidere og folk fra distriktet som partiets nominasjonsmøte tydeligvis hadde gjort imidlertid ikke fulgt opp av partiets velgere. Dette kom nok til å få negative konsekvenser på sikt. Nasjonalt var arbeidervelgerne tilbake i SF. Selv om «akademikerpartiet» var en grov overdrivelse fra AP-hold var det ikke en helt feilaktig påstand. Vi ser tendensen i valgresultatet lokalt. I universitetsbyene var det et stort akademikerinnslag, og raskt voksende på slutten av 1970-tallet og utover på 1980-tallet. Som likevel Finn Gustavsen holder fram; SF-arbeiderne var intellektuelle nok. De var det man i høyeste grad kunne kalle lesende arbeidere.¹²⁷

Ideologisk nyorientering

Den teoretiske marxismeskoleringa i SF var ny. Den var nok både et uttrykk for ei generell venstredreining i europeiske land under Vietnamkrigen og student- og ungdomsopprøret som startet på slutten av 1960-tallet. Den kan nok tenkes at striden med SUF-erne gjorde at man også så behovet for ei ideologisk opprustning. Dette hadde imidlertid ikke bare ei positiv side. Som *Orienterings*-journalisten John Olav Egeland senere understreket, mange SF-ere var ikke til å kjenne igjen etter SUF-striden. De la seg tett opp til m-l-retorikken. Mao var, slik han så

---

¹²⁶ Gustavsen 1979: 82-83

¹²⁷ Gustavsen 1979: 83-84

det, med på lasset videre.¹²⁸ Andre som Rune Slagstad og Knut Kjeldstadli vil nok se annerledes på denne nyorienteringa i «det nye venstre» i Europa som også nådde Norge. Slagstad nevner Andre Gorz som den fremste av disse nye europeiske venstrestemmene ved siden av Herbert Marcuse¹²⁹, Jørgen Habermas og Rossana Rossanda. Sistnevnte og hele II Manifesto-gruppa ble ekskludert fra det italienske kommunistpartiet (PCI) fordi de målbar for sterk kritikk av Sovjet etter invasjonen i Praha i august 1968. Gramscis tanker om hegemoni og «organiske intellektuelle» var viktigere for de unge nymarxistene enn Marx selv da bortsett fra hans ideer om «fremmedgjøring».

Det ble et problem at studentene kom til å dominere SV i universitetsbyene i løpet av 1970-åra. Problemet SUF var ikke borte med bruddet i 1969. SV-studentene og SU var på slutten av 1970-tallet besatt av å konkurrere med AKP m-l om hvem som var mest radikale, og mange arbeidere følte seg etter hvert som annenrangs partimedlemmer i SV. Dette bidro nok sammen med mye annet til at SVs faglige basis langt på vei forvitret i løpet av 1970-åra.¹³⁰ Finn Gustavsen drøftet dette SUF-komplekset i *Kortene på bordet*. Han pekte på at SV-studentene og yngre akademikere førte en debatt på m-l-ernes premisser i studentersamfunnene, og tok med seg denne praksisen inn i SF og SV.¹³¹

At den ideologiske skoleringa ble gitt høyere prioritet hadde som vi ser også sammenheng med at studenter og yngre akademikere ble ei større og viktigere gruppe i SF. Finn Gustavsen pekte på både positive og negative utslag av dette memoarboka si fra 1979. Når han sa at det var massiv enighet og vilje til å gjenreise SF i 1971 måtte jo det bety at også de unge kreftene positivt bidro i så måte. De han kaller «kontrastene»¹³² var viktige deltakere i dette gjenreisningsarbeidet, og bidro med nye impulser og en ny arbeidsstil som kom godt med i de harde dragkampene innad i valgforbundet mellom 1973 og 75. Samtidig som Finn Gustavsen erkjente dette målbar han skepsisen til og kritikken av den nye generasjonen studenter og akademikere som rykket inn i partiet og fikk økende innflytelse. Gustavsen medga at han og «kontrastene» ikke trakk særlig godt i lag etter 1971. Hovedårsaken var nok at de bidro til det han så på som en uberettiget og bedreviterholdning overfor *Orientering*. Der de unge hadde

---

¹²⁸ Kjos Fonn: 2011: 266

¹²⁹ Marcuse regnes som studentopprørets store teoretiker fra 1968. Hans bok fra 1964 *Det endimensjonale menneske* ble viktig lesning for venstreintellektuelle i mange land.

¹³⁰ SU og til dels også SV-stud var på slutten av 1970-tallet ridd av intern uro der moderpartiet stod lavt i kurs og retorikken var ultravenstre.

¹³¹ Gustavsen 1979:76

¹³² Med «kontrastene» menes studenter og intellektuelle i miljøet rundt tidsskriftet *Kontrast*. Sentrale her og viktige i «det nye venstre» var bl.a. Knut Kjeldstadli, Steinar Stjernøy og Rune Slagstad.

tiet i 1971 gikk de senere til lynangrep på redaktør Kjell Cordtsen for det de kalte *Orienterings* kjendislinje. De kjørte fram SFU-formannen og studentpolitikeren Arne Nygårdsmoen uten journalistfering som motkandidat til redaktørjobben i *Orientering* på SF-landsmøtet i 1973, men tapte. Landsmøtet gjorde derimot *Orientering* til offisiell partiavis. Heretter skulle landsmøtet velge redaktør, og dermed var det åpnet for at avisen ble kasteball i partiets framtidige linjeskifter og eventuelle personstrider.¹³³

SF var nå blitt et handlingsorientert økopolitisk sosialistparti, og kvinnene og ungdommen var med som aldri før.¹³⁴ Noe godt var altså kommet ut av krisa i 1969. Mange var oppsatt på ny giv, og starten på kampen mot EF-medlemskap ga partiet en flying start i 1972. Det bidro godt at det var gjort et godt organisasjonsmessig arbeid året før, og at sentralstyret utgjorde et godt arbeidslag. Man hadde fått arbeide i ro med å stable på beina en ny venstreprofil. Innsatsen på studiefrenten som fortsatte inn i valgforbundstida var viktig, og gjorde at SF-erne stod stødigere i det offentlige ordskiftet og kunne sette sitt preg på den politiske dagsordenen. De unge «kontrastenes» udogmatiske nymarxisme kom godt med i den ideologiske samlingsdebatten.

Etter kommunevalget i 1971 var det ei god og aktiv tid for Harstad SF. Kjernen i fylkesstyret i Troms SF var lokalisert til Harstad i 1971 og 1972. Av Harstad SFs årsberetning for 1971 ser vi at Grethe Stangvik og Mikal Berg hadde vært på landsmøtet. Mikal Berg hadde også møtt i landsstyret. Formannen minnet om at store oppgaver lå foran SF. Det gjaldt intet mindre enn å slå til for fullt ved stortingsvalget i 1973! Valgkampen var allerede startet, var formannens avslutningsord i beretninga. 12. januar 1972 var det et viktig medlemsmøte. Mikal Berg innledet om stifting av SFU-lag og arbeidet i Folkebevegelsen mot EEC. Ivar Dyring tok så for seg arbeidet i kommunestyret, avisen *Orientering* og studiearbeidet.¹³⁵

SFs medlemsblad *SF-bladet* nr 1/72 pekte ut to hovedsaker for SF dette året; EEC og tariffoppgjøret. SFs sentralstyre kom med en uttalelse i forbindelse med tariffoppgjøret. Hovedpoenget i kritikken var at de generelle tillegg LO krevde ikke ville holde følge med prisstigninga og betydde reallønnsnedgang. Forslaga til lavtlønnstillegg monnet heller ikke. SF ville igjen ha et mye tøffere LO på barrikadene for arbeidsfolks interesser.

---

¹³³ Gustavsen 1979: 85, 151-152 og Kjos Fonn 2011:280, 283-285

¹³⁴ Gustavsen 1979: 77-78

¹³⁵ Harstad SF/SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø

Optimisme, høy aktivitet og EEC-avstemning

Alt dette betydde nok etter hvert mindre enn den nye kampsaka; å si nei til Fellesmarkedet. Det kom til å bli den viktigste vitamininnsprøytinga utover i 1971 og 1972. Rossavik skriver at EF-saka gjorde godt internt. Berge Furre var ikke i tvil: «EF berga oss»!¹³⁶ Berge Furre la ikke noe imellom i et brev til Finn Gustavsen i 1969 da framtida til SF så dystert ut. Han kneba Gustavsen om å stille til valg som partiformann for å berge partiet fra undergangen.¹³⁷

Parolen i SF var å følge ABC-oppskrifta for tverrpolitisk arbeid; å bidra med størst mulig aktivitet i Folkebevegelsen mot EEC uten partipolitiske markeringer. Lokalt var SF-ere likevel ofte i nøkkelposisjoner. Slik var det også i Harstad der SFs Mikal Berg var leder både i lokalorganisasjonen til Folkebevegelsen og SF. Eneste unntak for SFs forsiktighet i å bruke EF-saka i partibyggings tjeneste fant sted da SF-landsmøtet i mai 1972 gikk av stabelen under parolen «Med SF mot EF». 1.mai 1972 var det EF-motstanderne i AP og AIK, Ragnar Kalheim og Bernt A. Lund, som var hovedtalere på Folkebevegelsens stormønstring på Youngstorvet i Oslo. Der deltok hele 20.000 mot bare 3000 i Aps demonstrasjon som også hadde et sterkt nei-innslag.¹³⁸I 1971 og 1972 var kampen mot EF-medlemskapet et uttrykk for kontinuitet i SF. Partiet var tidligere enn andre partier klar i motstandslinja si da fellesmarkedet var aktuelt i Norge først på 1960-tallet.¹³⁹

Under EF-kampen i 1972 krevde SF av regjeringa at den ga økonomisk støtte til Folkebevegelsen mot EEC og at NRK også slapp motstanderne til orde som ved vanlige valg. SF krevde at radio og fjernsyn ikke måtte drive med tendensiøs EEC-informasjon slik man mente pressen drev kampanje for ja-sida foran folkeavstemninga. Storkapitalen, regjeringa og pressen utgjorde triumviratet som ville ta oss inn i EF, mente SF. Under EF-striden utgjorde faktisk NRK en motpol til partiavisene. Mens partiavisene drev ensidig kampanjejournalistikk for EF-medlemskap, opptrådte NRK balansert. Under kringkastingssjef Elsters ledelse oppfylte NRK sin public-service-oppgave på en forbilledlig måte.¹⁴⁰

---

¹³⁶ Rossavik 2011: 144 og 136; Berge Furre i samtale med Rossavik 2010.

¹³⁷ Rossavik 2011: 139, sitert fra Gustavsen 1979:72

¹³⁸ Gustavsen 1979: 107-109

¹³⁹ SFs distriktspolitiske program fra 1967 har et eget avsnitt om utenrikspolitikk der salget av norsk fiskeindustri til Findus og norsk aluminiumsindustri til Alcan kritiseres. Videre sies det: «Særlig tydelig trer denne «store koallisjon»... mellom AP og de borgerlige om å legge forholdene til rette for utenlandsk storkapital fram i spørsmålet om norsk tilslutning til Fellesmarkedet. Norsk tilslutning til Fellesmarkedet vil bety den «endelige løsning» på utkant-Norges problemer».

¹⁴⁰ *Norsk presses historie, Imperiet vakler 1945-2010*, Gro Hjeltnes (red): 117 og 147

9. september 1972 var SF-erne med på en stor tverrpolitisk underskriftsaksjon mot EEC som annonse i *HT* med lokale navn fra hele Sør-Troms. 25. oktober var det folkeavstemning som endte med nei-seier og jubel på venstresida. Politisk nestformann Berge Furre besøkte Harstadlaget på senhøsten og holdt foredraget: «Etter folkeavstemninga, hva nå?». Furre hadde i EF-kampen utviklet seg til å bli en nasjonal strateg og folketaler som hadde den sjeldne evnen å påvirke historiske øyeblikk med skjellsettende taler. Samtidig var han SFs og senere SVs fremste og beste politiske analytiker, strateg og ideolog. Internt var han kunnskapsbanken og sjøl om han var boklært akademiker pratet han folkelig og forståelig.¹⁴¹

2 mars 1972 arrangerte SF et møtearrangement og ei utstilling under tittelen «Funksjonshemmet. Hva er det i dagens samfunn?» Her innvarsles et engasjement som kom til å bli viktig de neste tiåra; omsorgen for svake grupper i det nye velferdssamfunnet. Møtet fant sted i Samfunnshusets kafeteria. Utstillinga hadde disse seks deltakerne og temaene: Harstad bibliotek, «Arbeid og trygd», Trastad gård, «Trygd og lovverk», «Barnet og bilen» og fotomontasje ved Arnt Sneve. Klokket 20 holdt SV-er og psykolog Sigmund Stangvik foredraget «Hvem faller utenfor?» med påfølgende debatt. I stedet for positive ord for et viktig engasjement fikk arrangementet sur og nedlatende kritikk fra Harstad Tidendes anmelder jibo, Jarl Ivar Berg Olsen.¹⁴²

Ragnar Kalheim hovedtaler 1. mai

1.mai 1970 holdt den markante fagforeningskjempen Ragnar Kalheim fra Jern og Metall hovedtalen i Harstad Samorgs 1.mai-arrangement. SFs holdning til dette arrangementet har det ikke lyktes å finne noen dokumentasjon for. Selv om Kalheim tre år senere var med å stifte SV er det nærliggende å trekke den slutning at det var den sterke stillinga Jern og Metall hadde i Samorg som gjorde at Kalheim var her. Samtidig ville det ikke være utenkelig at Kalheims radikale profil gjorde at SF-erne nærmet seg Samorg denne maidagen. SV-eren Jarle Jakobsen kom inn i Samorgstyret i 1969 hvor han ble sekretær og sammen med veteranen Leon Johansen utgjorde samarbeidskomiteen med AP. Det var jo litt av ei tillitserklæring at de slapp en SF-er til der.

Overskrifta på førstesida i *Nordlys* 2.mai var «Enevoldsmakta er et lys levende prinsipp i bedriftslivet her i landet». Når skoleelever, studenter og arbeidere krever demokrati i hverdagen blir de møtt med uforpliktende prat, åpnet Kalheim. I *HT* slapp direktør Erik

---

¹⁴¹ Skre 2022: 284-288

¹⁴² *HT* 3. mars 1972: «For lettvent om en alvorlig sak». Tilsvar i leserinnlegg 8. mars fra Sigmund Stangvik, Åse Tidemann, Jarle Jacobsen m. fl.

Kaarbø til med å tilbakevise Kalheims påstander mens innholdet i Kalheims tale ikke ble omtalt i avisen. Derimot hadde *HT* en liten reportasje de kalte «Plakatene, slagordene og kravenes dag». Et illustrasjonsfotofoto fra toget viste at de aktuelle parolene «Stamflyplass-ikke Kyllingmark» og «Nytt sykehus innen 1975» var sentrale. Ifølge *HT* omkranset mange mennesker gatene, men få ble med i toget.

Nordlys refererte også resten av Kalheims tale. Han snakket om internasjonal monopolkapitalisme, opprustning og kald krig: «Stormaktene fortsetter sin kurs mot avgrunnen. Arbeiderbevegelsens gamle parole bør omskrives til *Mennesker i alle land, foren dere*», var hans klare melding. Underforstått, for fred og nedrustning. Årets hovedparole «Demokrati i hverdagen» blir bare en bagatell i den sammenhengen, understreket Kalheim og manet til samhold og kamp for ny regjeringsmakt til arbeiderbevegelsen.¹⁴³

I 1971 taler Bjartmar Gjerde på sosialdemokratenes 1. maiarrangement. Gjerdens rolle i eksklusjonene fra AUF og AP rundt 1960 fristet neppe SF-erne til å tilslutte seg arrangementet. Det ser ikke ut som lokalpartiet fikk på plass noe arrangement dette året. Finn Gustavsen var derimot på Finnsnes. 26. april ga *HT* han en lite smigrende forhåndstale. De regnet med han ville servere politisk lapskaus med fordømmelse over kapitalismen og kom til å mane til oppslutning om marxismen. I 1972 var det to arrangementer i Harstad på 1. mai; Samorg med Einar Førde som talte og deltakelse fra Forsvarets musikk mens SF-erne deltok i Folkebevegelsens Faglige utvalgs alternative arrangement. I samme stil feiret SF-erne 1. mai i 1973-1975. I 1973 var det SV-arrangement og fest der Grethe Stangvik talte. I 1974 var det et venstreopposisjonelt enhetstog og samling av SV, Rød Ungdom og Sosialistisk soldatlag. Den uavhengige sosialisten og fagforeningstillitsvalgte Ella Anshus fra Tromsø talte foran 300 togdeltakere mens ungdomsaktivisten Rolf Olsen holdt appell. Anshus stod på 3.plassen til Sosialistisk Valgforbund ved stortingsvalget i 1973. I 1975 hadde SV et eget arrangement under parolen «Med SV for sosialismen». Andre paroler var «Mot imperialismen», «Ingen klassekamp uten kvinnekamp» og «Ungdom kjemp for egne krav!». Grethe Stangvik talte nok en gang og SVU-eren Åge Tom Sivertsen holdt ungdomsappell. AP/LOs arrangement hadde landbruksminister Torstein Treholt som hovedtaler. I en annonse i lokalavisen oppfordret lokale tillitsvalgte fra mange forbund folk om å delta i SVs arrangement. Etterpå kom det kritikk mot styret for at det ikke hadde bidratt til et bredest mulig arrangement. Etter 1. mai tok man sjølkritikk. Dette var et frampeik om et mulig linjeskifte ved neste korsvei.

---

¹⁴³ *Nordlys* 2. og 11. mai 1970

Kvinnene blir med!

Etter kommunevalget i 1971 var Grethe Stangvik nestformann i kulturnemnda og medlem av bygningsrådet. Den daværende 34-åringen som opprinnelig kom fra Koppang i Nord-Østerdalen, bodde i Harstad fra 1969 til 1982 og deretter 10 år i Karasjok før hun satte kursen sørover. Hun var 3. vara til Stortinget fra 1973-1977, møtte 61 dager og var med på behandlinga av arbeidsmiljøloven. I 1975 stod hun ikke på kommunevalglista, men var tilbake i 1979. Grunnen var at hun da stod på 2. plass på fylkesvalglista og ble sørfylkets representant i det første ordinære fylkestinget i Troms.

I valgkampavisen til Troms SV både foran stortingsvalget i 1973 og fylkestingsvalget i 1975 tok Grethe Stangvik opp kvinnes situasjon i arbeidslivet og la vekt på at kvinnene ble betraktet som arbeidskraftreserve. Hun ville endre dette slik at kvinnearbeid ble ei politisk sak og ikke et privat problem. Etter hennes og SVs syn måtte holdningene endres. Det offentlige må bygge barnehager og ta ansvar for å bygge ut arbeidsplasser der folk bor, for kvinner som for menn, avsluttet hun. Dette er første klare innslag av feminisme i Harstad SF og slik sett varsler det at ei ny tid er i emning. Kvinners og barns situasjon opptok henne sterkt. Grethe Stangviks gode personvalg i 1971 viser at flere kvinner stemte SF i Harstad enn før. Det var et forvarsel om hva som skulle skje lokalt i 1975 og 1979.¹⁴⁴

Radikaliseringa av kvinnene med den nye kvinnebevegelsens innmarsj på 1970-tallet kom til å endre SF sterkt. SF fikk eget kvinnepolitisk program. Rekrutteringa av kvinner til SF og SV økte sterkt, særlig fra midten av tiåret. SV var i front med å inkludere kvinner i politikken, og innførte straks partiet var dannet i 1975 radikal kjønnskvotering ved valg av tillitsvalgte og listekandidater og gikk i spissen for å innføre kjønnsnøytrale ord. Nå het det ikke lenger formann, men leder.

I Harstad ble det stiftet ungdomslag av SUF i 1964 mens det etter bruddet med SUF i 1969 ikke var ungdomslag knyttet til Harstad SF før i 1972. Stig Myklebust ble leder mens Kjetil Paulsen tok over året etter. I 1974 ble SVU stiftet med Åge Tom Sivertsen med bakgrunn fra Kommunistisk Ungdom som leder.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴Valgavis for Troms SV 1975, intervju bl.a. m/ Grethe Stangvik, Troms SVs arkiv v/ Arbak Da-0177

¹⁴⁵ Protokoll for Harstad SFU og senere SVU, Harstad SV s arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø P-0578

3.2 FRA VALGFORBUND TIL PARTI. TURBULENTE ÅR (1973-1977)

I dette delkapittelet behandles dannelsen av SV; først valgforbundet, dernest prosessen rundt samlingskongressen i 1975 og overgangen til parti. Synsvinkelen er lagt til den lokale partiorganisasjonen i Harstad. Hvordan gikk det, ble de positive forventningene innfridd eller endte det med et politisk mageplask og tilbakegang?

Forsvar av seieren i folkeavstemninga

I Harstad hadde SF fått brev fra NKP som ønsket samarbeid. 16. januar 1973 orienterte styret i Harstad SF partiet sentralt om situasjonen lokalt foran stortingsvalget til høsten.¹⁴⁶

- NKP står meget svakt lokalt, fikk bare 1/10 av SFs stemmetall ved siste kommunevalg
- Ikke AIK-aktivitet her verken i EF-kampen eller foran valget
- AUF uten lag lokalt
- M-l-erne en viss oppslutning blant gymnasiastene, ellers bare 2-3 voksne aktivister
- SF har ikke rekruttering fra tidligere AP-medlemmer, men noen «partiløse» har kontaktet laget

Troms SF prioriterte tre saker i stortingsvalgkampen: Minst 50 mils fiskerisone, desentralisering og bort med moms på matvarer. SF vektla ressurs-, distrikts- og skattepolitikk. Troms SV kjørte ut disse parolene i valgkampen:

- En aktiv distriktspolitikk!
- Nei til Landsdelsplanen!
- Ja til Brox på Tinget!
- Folk skal bestemme, ikke pengemakta!

Vi ser at dette er gode og velkjente SF-saker. Nytt var kampen for råderett over fiskeressursene som ble utløst av det nye havrettsarbeidet som Norge ledet av Jens Evensen drev sammen med andre kystnasjoner i FN-regi. Dette må ses som en fortsettelse av sjølstyreparolen i EF-kampen året før. Det er ellers verdt å merke seg at den tradisjonelle

---

¹⁴⁶ Harstad SF hadde fått brev fra NKP 4. des 1970 med ønske om et møte for å diskutere samling av de lokale venstrekreftene. Saka ble tatt opp på SFs årsmøte 18. jan 1971. På nytt fikk SF brev fra NKP 29. nov 1972 som SV besvarte 15.1.1973 med å vise til at rett adresse var fylkespartiet siden det var stortingsvalg: SFs/SVs arkiv v/ Arbak Db 0051. 16. jan 1973 sender Harstad SF brev til SF sentralt om situasjonen på venstresida i Harstad. Styret avslutter brevet med at stemninga i laget avgjort er for ei ren SF-liste: SFs arkiv i Arbak I-0137. Også i Statsarkivet i Tromsø i permen «Harstad SF skriv 1973».

utenrikspolitikken er ganske fraværende. Slik sett har noe skjedd på veien fra SF til et nytt venstreparti.¹⁴⁷

Fylkesstyret i Troms SF ga på møte 26. mai tilslutninga si til valgsamarbeid gjennom SV i Troms. SFs landsmøte hadde i forkant enstemmig gått inn for et venstresosialistisk samarbeid over partigrensene ved stortingsvalget *forutsatt* at det ble et bredt lokalt innslag av *EF-motstandere fra AP*. AIKs fylkesorganisasjon i Troms brøt med AP først i april. Troms SF gikk da straks inn i forhandlinger.¹⁴⁸ SFs utgangspunkt var at deres mann Ottar Brox skulle ha førsteplassen og at det skulle være en kvinne blant de tre første. Resultatet av forhandlingene skulle opp på medlemsmøter i SF og et ekstraordinært fylkesstyremøte til godkjenning. Videre gikk det slag i slag og Troms SV ble dannet 17. juni på et møte i Tromsø med 60 utsendte hvorav tre kom fra Harstad SF, to kvinner og en mann. På valglista til Troms SV ble det til slutt fem SF-ere, tre DS-AIK-ere, to NKP-ere og to Uavhengige sosialister (US). Her er de seks første på lista:¹⁴⁹

- 1. Professor Ottar Brox, SF (Tromsø)
- 2. Fisker Johannes Enoksen, DS-AIK (Lenvik)
- 3. Filetarbeider Ella Anshus, US (Tromsø)
- 4. Husmor Grethe Stangvik, SF (Harstad)
- 5. Revisor Bjarne Hansen, NKP (Lyngen)
- 6. Småbruker Nils Haugslett, DS-AIK (Balsfjord)

Da valgforbundet var en realitet ble det dannet en lokal SV-komite i Harstad. Der ble NKP-eren Gunnar Kristiansen valgt til formann på et konstituerende møte 2. juli. Sekretæren Åge Tom Sivertsen var også NKP-er. Han var leder i det nystiftede SVU-laget og svært sentral tillitsvalgt for Norsk Gymnasiastsamband (NGS) ved Harstad gymnas. Ellers var det to SF-ere og en uavhengig i dette interimstyret. At NKP-ere er såpass sentrale må jo både bety at de viste vilje til nytenkning og at SF-erne slapp dem fram i den tro at det vil ansvarliggjøre dem og bidra til at samlingstanken slo bedre rot. Det er ikke ut fra styrke at de fikk såpass sentrale posisjoner. NKP var et marginalt parti i Harstad og Troms.

---

¹⁴⁷ Skre 2022: 368

¹⁴⁸ Brev fra Harstad SF til Troms SF 25.mai 1973 om «Valgsamarbeid i Troms». Harstadlaget drøftet saka 14. apr og sa seg positiv til valgsamarbeid: Harstad SF/SVs arkiv på Arbak I-0137.

¹⁴⁹ Troms SVs arkiv Da-0177 v/Statsarkivet i Tromsø: Brev fra SV i Troms 29. juni 1973 til lokallaga av de tilsluttede partier «angående organisering av SV i Troms» med opplysninger om fylkesarbeidsutvalgets 7 medlemmer mm.

Da nominasjonsprosessen til stortingsvalget var over i alle fylkene hadde SF fått førsteplassen i 12, AIK i 5 og NKP i 2 fylker. AIK hadde i tillegg fått to andre plasser hvor sjansen for mandat var større enn i de fleste andre fylkene; nemlig i Nordland og Oslo! I partilederdebatten i valgkampinnspurten var Finn Gustavsen godt forberedt. Taktikken gikk ut på å ikke angripe AP, hvis man da ikke ble provosert. Heller skulle man konsentrere seg om den borgerlige hovedfienden, og stadig gjenta at man ville støtte at AP dannet regjering.¹⁵⁰ Hovedsaka for SV var å presentere egen politikk, særlig SVs skattealternativ. Reiulf Steen fra AP innrømmet at han hadde øvd seg på angrep på SV som han hadde hatt suksess med i 1969. I ei av sine egne memoarbøker omtalte Steen partilederdebatten i 1969. Han vektla at Gustavsens ja-svar om at han enda en gang kunne tenke seg å felle en AP-regjering gjorde at SF tapte mange stemmer. Videre poengterte Steen at Gustavsen brukte mye av tida si til å angripe AP uten at han sa et ord om sin egen framtreten i debatten.¹⁵¹

Etter 1973-debatten fikk Gustavsen kritikk fra «kontrastene» som mente Sigurd Allern i Rød Valgallianse hadde vært best. Han hadde nemlig smelt til AP, og etter deres syn gjort Finn Gustavsens jobb. Nå hører det også med til historia at Allern lot SV gjennomgå nesten mer enn AP. Finn Gustavsens oppsummering i *Kortene på bordet* levnet ingen tvil om at han mente SVs strategi var rett. Han la til at arbeidsfolk nok så det annerledes enn de som holdt til på Blindern. At mange velgere hadde vært svært i tvil om hvem som skulle få deres stemme denne gangen tok han til inntekt for sitt syn. Ei meningsmåling viste at hele 20 % av SVs velgere bestemte seg først under valgkampen. Gustavsen tolket dette som et ja til hans egen oppfatning av hva som gjorde utslaget og ga SV full uttelling da det gjaldt som mest.¹⁵²

Negativ kampanje fra HT og Nordlys

Foran etableringa av valgforbundet og stortingsvalget i 1973 var holdninga til SF og SV i de toneangivende lokal- og distriktsavisene *Harstad Tidende* og *Nordlys* negativ. I en tendensiøs leder i *HT* 14. februar 1972 uttrykte avisen at det var en bemerkelsesverdig og markert tilbakegang for SF. Bakgrunnen for *HTs* leder var en liten tilbakegang for SF på meningsmålingene.

I *Nordlys* var man ikke mindre fiendtlig innstilt til SF og senere SV. 4. september 1973 kom artikkelen «Et makabert tiårsminne-AP kan aldri stole på SF». Anledninga var at det hadde

---

¹⁵⁰ Gustavsen 1979: 166 (Gustavsen understreker den vesentlige forskjellen mellom 1. å støtte at AP danner regjering og 2. støtte ei AP-regjering.)

¹⁵¹ Steen 1986: 147

¹⁵² Gustavsen 1979: 158-159

gått 10 år siden Kings Bay-saka. At SF felte ei arbeiderregjering, var ikke tilgitt. Man viste til at SF fikk 6,1 % i stortingsvalget i 1961 i Oslo mot bare 5,1 % i kommunevalget i 63. Når vi vet at hele AP-apparatet, LO og alle arbeideravisene ble satt inn for å knekke SF klarte partiet seg jo forbausende bra, tross alt. *Nordlys* viste til at SF nå var i enhetsfront med kommunistene og avsluttet med å kalle SF et upålitelig element i norsk politikk. 13. august skrev *Nordlys* at AP var på offensiven og at stemninga neppe kunne være særlig høy i SV og prøvde å skape et inntrykk at valgforbundet ikke kom til å gi noen valgframgang for venstresida.

I stortingsvalgkampen i 1973 spilte AP-avisen *Nordlys* i Tromsø på kommunistfrykten. Avisen skrev at NKP gledet seg. Kommunistene har ropt i ørkenen lenge og håper nå på et gjennombrudd i norsk politikk som vil føre dem inn i det forjettede land, var avisens syrlige kommentar. Det er nok ikke alle SF-ere som er lykkelige over den valgallianse som sentrale parti-instanser har prakket på dem, holdt avisen fram vel vitende om at det i SF var sterk skepsis til samrøret med NKP. Partinestoren og *Orienterings* første redaktør Sigurd Evensmo sa i ei innledning under *Orienterings* årsmøte i 1962 at det bare fins en risiko for «det nye venstres» frammarsj med SF og *Orientering*; at det i våre rekker skjer ei utglidning i samrøre med kommunistpartiet.¹⁵³

Nordlys brukte sterke ord i valgkampen. 18. august grinte overskrifta «SV bruker omvendt Mc Chartyisme» mot leserne. Her beskyldte avisen SV for å rette sine hovedangrep mot AP. Omvendt ifølge *Nordlys*; når AP gikk mot kommunistene og SF ble de beskyldt for hets.

Venstrevind og reformoffensiv

I stortingsvalgkampen i 1973 reiste Ottar Brox rundt i hele fylket på valgmøter. Valgkamp og partibygging gikk hånd i hånd. På et SV-arrangement i Tromsø 5. september talte Ottar Brox og Karl Evang under vignetten «Hva vil SV?». Møtet var i Folkets Hus og Ella Anshus holdt faglig appell. Harstad SVs åpne valgkampmøte med Ottar Brox 4. september hadde mottoet «Brox eller Buvik på Stortinget. DU avgjør!». Stortingsvalget i 1973 medførte et valgskred til fordel for SV. Nasjonalt fikk SV 11,2 % av stemmene og enda bedre i Troms, 13,6 %. Ottar Brox kom på Stortinget sammen med 15 andre SV-ere. I Tromsø stemte hele 17,6 % på SV. I Harstad fikk SF 1151 stemmer og 12,0 % mens den beste Troms-kommunen ble fiskerikommunen Berg på Ytre Senja med 21,7 %. Ikke siden 1924 hadde AP gjort et dårligere valg, men fikk tross alt 35,3 % nasjonalt og 36,3 % i Troms. Resultatet ble langt

---

¹⁵³ Bromark/Tretvoll 2009: 478, Evensmos innledning på *Orienterings* årsmøtet 16.3.1962

over det man hadde håpet, står det i Harstad SFs beretning. Etter valget var studieringer i gang og debatten om samling gikk for fullt i en positiv atmosfære og sympatisørene var mange.

SVs gode resultat gjorde at det likevel ble ei ny AP-regjering med Trygve Bratteli ved roret. Hvor stor framgangen egentlig var for venstresida kan selvsagt problematiseres.

Sammenligner man med sist stortingsvalg i 1969 blir den formidabel, men sammenligner vi derimot med våren 1973 blir bildet et annet. Da viste meningsmålingene 8 % for SF og 1 % for NKP. Det viser jo at det kan stilles spørsmål ved om AIK og De uavhengige bidro avgjørende til valgseieren. I Oslo fikk SF og NKP til sammen 10 % i kommunevalget i 1971 mot SVs 13,4 % i stortingsvalget i 1973. Framgangen var størst i Nord-Norge. Finn Gustavsen stilte spørsmålet: «Seiret vi på samlingsappellen eller Aps elendighet?». Antagelig var det nok ei lett blanding av begge faktorer. At både SF og SV var i flytsonen og at framgang avler ny framgang er nok også en del av forklaringa. Gallup foretok en interessant undersøkelse 1. oktober 1973. De stilte dette spørsmålet: «Hvilken av partene i SV ville du stemt på hvis ikke valgforbundet hadde stilt til valg; SF, NKP eller DS-AIK? 70 % svarte SF og 10 % hver på de andre partene. I tillegg svarte 10 % vet ikke.¹⁵⁴

SVs blotte tilstedeværelse og styrke gjorde at AP under nestformannen Reiulf Steens strategi og ledelse nå laget et nytt og mer venstreorientert arbeidsprogram etter at Steens tale på AP-landsmøtet i 1973 tok forsamlinga med storm. Det fulgte en reformoffensiv folk ikke hadde sett maken til i etterkrigstida. 1970-tallet ble «reformenes tiår». SV hadde sin del av æra for mange av sakene som ble gjennomført; selvbestemt abort, likestillingsloven, skolereform, bedriftsdemokratiet, sykelønnsordninga, arbeidsmiljøloven, lavere pensjonsalder, bankreform, inntektsgaranti i landbruket og desentralisering.¹⁵⁵ I tillegg kom ei skikkelig lønnsøkning i tariffoppgjøret i 1974. SV var på offensiven og hadde styrket sin posisjon på arbeidsplassene der SV anført av den folkelige og intellektuelle arbeiderlederen Ragnar Kalheim stod sterkt. LO-ledelsen hadde ikke kontroll. Fagbevegelsen klarte det kunststykket å skaffe arbeidsfolk stor reallønnsvekst i ei tid med økonomisk lavkonjunktur. LO og AP fikk fart på arbeidet med arbeidsmiljøloven nettopp for å ta litt av brodden ut av SVs frammarsj. SV hadde slik sett betydelig indirekte innflytelse og makt. AP ga konsesjoner til venstrefløyen i eget parti for å hindre at tapet av radikale unge folk og støtten i fagbevegelsen skulle bli for stor.

---

¹⁵⁴ Gustavsen 1979: 174-175

¹⁵⁵ Rossavik 2011: 221-222

Den nye SV-gruppa på Stortinget fungerte godt tross striden som oppstod i samlingsbestrebelsene etter hvert. De arbeidet hardt, holdt innlegg og fremmet mange forslag både høsten 1973 og våren 1974. Frustrasjonen ble etter hvert stor da de ikke nådde ut til folket med politikken sin og ble nedstemt. Høyrefløyen i AP ville ikke gi konsesjoner til SV. SVs linje med sak-til-sak-samarbeid uten noen forpliktende avtale med AP ga ikke gevinst i offentligheten. I holdninga til AP var dessuten mange i SV-organisasjonen mer opptatt av å holde avstand enn å oppnå politiske resultater. Stortingsgruppa hadde antagelig valgt ei anna tilnærming hvis de hadde stått fritt til selv å utmeisle strategien. Arne Kielland som hadde god kontakt med folk på venstrefløyen i AP, hadde en prøveballong ute som møtte så stor motstand i SV at den ble kvalt i fødselen. Han ville foreslå et utspill overfor AP om en 5-10-punkts samarbeidsavtale, evt regjeringssamarbeid etter modell av det SVs søsterparti Folkealliansen hadde inngått på Island. Da SVs danske søsterparti SF inngikk samarbeidet det «Røde Kabinet» med de danske sosialdemokratene i 1967 sprakk partiet, og et nytt parti ble dannet; Venstresosialistene (VS). Erfaringene derfra skremte nok også de norske venstresosialistene.¹⁵⁶

SV-seier i 1973 ga Bratteli-regjering

22. september 1973 hadde Reiulf Steen via *Nordlys* avvist regjeringssamarbeid med SV, men føyd til at valgforbundet ikke var uten ansvar for regjeringsdannelsen. Avvisninga av regjeringssamarbeid var gjensidig, og kom også fra SV. Steen minnet om at det for første gang etter 1945 var borgerlig flertall blant velgerne tross sosialistisk flertall på Stortinget. Det interessante her er at det faktisk hadde vært sosialistisk flertall på Stortinget både i 1965 og 1969 hvis AP hadde sagt ja til NKP eller SFs tidligere forslag om ei mer rettferdig og demokratisk valgordning. Aps negative holdning til å endre valgordninga rammet arbeiderbevegelsen hardt.

I 1973 hadde en egen SV-brosjyre blitt utarbeidd som direkte appellerte til DNA-velgerne: «Fra Arbeiderpartiet-til sosialistisk samling». Der var de tidligere AP-folkene Berit Ås, Ragnar Kalheim og Trygve Bull avbildet. Makteliten hadde sagt ja til EF, store folkegrupper

---

¹⁵⁶ Gustavsen 1979:189-191 (Kiellands «Stortings-brev» til velgerne i Telemark og Aust-Agder fikk et skarpt tilsvaret av Arne Nygårdsmoen, medlem i SVs sentralstyre og Orienterings-journalist. Han skrev «Utkast til innlegg i SF-bladet» der han mente Kiellands forslag innebar et brudd med SVs grunnlag og ville føre til splittelse i partiet om det ble forsøkt gjennomført. Kielland satt på Stortinget for Sør-Trøndelag AP 1969-1973, men tok overgang til SF samme dagen som folkeavstemninga om EF i 1972. Nå var han innvalgt for Telemark SV.)

nei. Aps ledelse hadde sviktet. Et 33-punktsprogram var hovedbrosjyren velgerne ble presentert for. Tore Linne Eriksen hadde ledet arbeidet med å snekre den sammen.¹⁵⁷

SV sitt 33-punktsprogram skilte seg lite ut fra Aps program, sa APs nestformann Reiulf Steen og vektla den nye arbeidsmiljøreformen som Aps sentrale sak etter valget. 25. september oppsummerte *Nordlys* valget i lederen «Valgkamp og ansvar». Her erkjente man at SV hadde fått 16 stortingsrepresentanter og var en mer betydelig maktfaktor enn «minirepresentanten SF» tidligere. Samtidig understreket man at dette også ga mer ansvar. Holdninga til SV var nå noe mer positiv, men man prøvde å skape et bilde av at det ikke var behov for SV siden det bare var snakk om «tempovariasjoner, ikke om retningsforskjell mellom AP og SV». Når man unntar sikkerhets- og forsvarspolitikken, la man til, og sluttet med at AP dro lasset for arbeiderbevegelsen mens SV bare høstet laurbærene. Det store spørsmålet er; var Steen venstresidens representant i Aps ledelse eller som SV vanligvis så det, partiets radikale alibi. For SV-gruppa framstod Steen etter valget i 1973 med ønske om dialog med SV, noe som Finn Gustavsen ga han honnør for i sine memoarer samtidig som han innrømte at han selv opptrådte uklokt og lite imøtekommende.¹⁵⁸

Selv om de jobbet godt i SVs nye stortingsgruppe, kom nok mye av kreftene i partiet å bli brukt i den interne partidebatten fram mot den nært forestående samlinga og partidannelsen. I partiet var det også krefter som manglet politisk erfaring og var mer opptatt av å holde seminar enn av å utforme praktisk reformpolitikk. Noen var direkte fiendtlig til AP. Det oppstod motsetninger mellom mer pragmatiske fagforeningsfolk og spesielt ungdoms- og studentdelen av partiet.

Harstad SV stiftes

Harstad SV avholdt stiftelsesmøte på Harstad bibliotek 25. januar kl 19.30 med 50 til stede. Møtet ble åpnet ved formannen i SV-komiteen, Gunnar Kristiansen. Som sak 2 var valg av Harstad SVs første styre og sak 3 hadde tema «SV og den politiske situasjonen». Stortingsmann Kåre Øystein Hansen fra Buskerud skulle innlede til diskusjon.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ Rossavik 2009: 162

¹⁵⁸ Lahlum 2019: 55 og 179, Gustavsen 1979: 170

¹⁵⁹ Samtale med Ivar Dyring 25.3.22 om nyheten som kom i media mens KØH var i Harstad om hans krigshistorie som NS-soldat. Han begynte derfor møtet med å legge fram historia si som han allerede hadde fortalt Dyring ved kjøkkenbordet heime hos familien Dyring. Sterk historie som Ivar husker godt fremdeles. Les ellers Hanna Kvanmos selvbiografiske bok *Dommen* utgitt på Gyldendal i 1990.

I SV-komiteen var to NKP-ere; Arne Lundeng og Gunnar Kristiansen.¹⁶⁰ Tar vi valgresultatet i 1971 i betraktning fikk de uforholdsmessig god representasjon. NKP hadde nemlig bare fått skarve 53 stemmer da, 164 i 1963 og stilte ikke liste i 1967. Harstad SFs fødsel tok bort eksistensberettigelsen til NKP lokalt.

Det første ordinære styret kom til å bestå av: Harry Kristiansen formann (SF), Gunnar Kristiansen nestformann (NKP), Randi Reese studieleder (SF), Olaug Solvang kasserer (SF), Ivar Dyring sekretær (SF) og styremedlemmene Mikal Olavsén (SF), Arne Lundeng (NKP) og Sigmund Stangvik (SF). I Harstad lå hegemoniet i det nye partiet helt klart hos SF mens tilsiget fra de andre gruppene var heller magert.¹⁶¹

25. april 1974 hadde Harstad SV medlemsmøte der referat fra landskonferansen i Oslo 21 og 22. april var sak. Aprilkonferansen stadfestet det som lenge hadde vært en forutsetning for flertallet: Sosialistisk Valgforbund skulle samles til et parti og de gamle partiene oppløses. Våren 1976 skulle prosessen være sluttført. Harstad SV ville nå sette i gang «samlingsdebatten» gjennom studiesirkler. Studieheftet «Hva skal SV bli» skulle brukes. 10. oktober 1974 var det medlemsmøte hvor SVs daglige leder Roald Halvorsen innledet til debatt.¹⁶² Han mente SV begynte å få profil og tyngde og drev AP mot venstre. I dagskampen må man være åpen for kompromisser, fortsatte han, og understreket at SV ikke måtte bli et nei-parti. Abortsaka var etter hans mening uhyre viktig, men her hadde Otto Hauglin reservert seg forut for nominasjonen i Østfold SV. Det kom til å forårsake mye intern irritasjon og kritikk i partiet fram mot 1977.

17. oktober var det årsmøte i Harstad SV med bare 17 til stede. Betydde det at gløden var i ferd med å avta? I årsberetninga for 1974 kom det fram at Randi Reese hadde flyttet og var blitt erstattet av Anne Skauge som studieleder. Skauge var uavhengig. Laget hadde nå 55 medlemmer. 7 medlemsmøter var avholdt, 9 styremøter og 1 medlemsfest. Medlemsmøtene hadde hatt disse hovedtemaene: Stortingsarbeid ved Kåre Ø. Hansen hvor han også kommenterte den aktuelle «Kvanmo-Hansen-saka», orientering om NKP under krigen ved Hans Knudsen, SV parti eller «paraplyorganisasjon», stilling til lokale 1.mai-arrangementer, referat fra SVs landskonferanse, SVs holdning til enhetsskolen og forberedelser til

---

¹⁶⁰ Lundeng og Kristiansen var NKP-ere, nr 4 og 5 på lista «Uavhengige sosialister og NKP» i 1971

¹⁶¹ Samtale med Ivar Dyring 24.3.2022

¹⁶² Motstandskjemper i NKP under 2.verdenskrig. NKUs første formann 1945, NKPs nestleder og ekskludert i partioppgjøret i 1949 sammen med generalsekretæren Peder Furubotn. Den første formannen i Norsk Grafisk forbund på 1960-tallet.

kommunevalget. Kreftene ble brukt på interne saker. Det viktige lokale politikkarbeidet i folkevalgte organer ble nedprioritert.¹⁶³

Ulike syn på veien videre

I forberedelsene til kommunevalget ble det nedsatt utvalg med egne ledere; kvinnepolitikk (Grethe Stangvik), utdanningspolitikk (Arnulf Heidegård), industri-jordbruk-fiske (Mikal Berg), sosialpolitikk og miljøvern (Stein Østring) og kommunikasjon og trafikk (Ivar Dyring). Alle disse lederne var SF-ere. Når det nærmet seg kommunevalgkamp, måtte SF-erne ta de tyngste taka. Et medlemsmøte 7. november på Kaffistova med 21 til stede oppfordret med stort flertall utsendingene til samlingskongressen om å stemme for et parti i god tid før kommunevalget. På møtet innledet Sigmund Stangvik til debatt om politisk plattform for det nye partiet.

Mikal Berg (SF) uttalte at plattformen var for vagt formulert og ville ha en mer presis plattform. Det som stod om imperialismen var for ensidig om USA, og han understreket at SV-medlemmene hadde ulike synspunkter på Sovjets rolle. Hans Knutsen (NKP) mente plattformen kun bestod av runde formuleringer, men var på grensa til å kalle Sovjet en imperialistisk stat. Han la til at Sovjet ikke eide en aksje i utenlandske selskaper. Dessuten måtte man ikke gløkke at et revolusjonært parti må bygge på marxismen. Til det tilføyde formannen Harry Kristiansen at da Marx formulerte ideene sine eksisterte ikke Sovjet. Han minnet om at det var norsk sosialisme som skulle bygges. Stein Østring ville diskutere SVs plattform og ikke unngå problemene. NKP-eren Thor Thorsen ville diskutere ideologi; hvorfor danner vi SV. Han ville innrømme de feil som var gjort; bl.a. i troen på Sovjet. Her ser vi at det tross alt var ulike syn innad i NKP.¹⁶⁴ Denne debatten viser tydelig hvilken vei det bar. Samlinga var i ferd med å fortsette på et blindspor, og entusiasmen både blant partimedlemmene og velgerfolket var i ferd med å gå tapt. I SF var stemninga for «samling straks» i løpet av 1974. For dem var målet å få etablert det nye partiet før kommunevalget i 1975. NKP som feiret sitt 50-årsjubileum i oktober 1973 fortsatte med sine pene ord om «enhet», men ville ikke fire på leninismen og terpet på at først måtte det skapes et politisk grunnlag før det kunne bli organisatorisk samling. Dette til tross for at NKP i sitt program kun snakket om et marxistisk parti.¹⁶⁵

---

¹⁶³ Harstad SF/SVs arkiv v/Arbak

¹⁶⁴ Møteprotokoll, Harstad SVs arkiv ved Statsarkivet i Tromsø P-0578

¹⁶⁵ Gustavsen 1979: 176-178

Svært mange steder ble nye SV-lag dannet uten andre parter enn SF. En betydelig andel av de nye medlemmene var uten tidligere partimessig bakgrunn, og deres identitet fra dag en var som SV-ere. Mange SV-ere reagerte som under striden med SUF i 1969: Bråket er blant pampene i Oslo og angår ikke oss! Situasjonen var annerledes i større SV-lag. Men selv der var det ofte bare to reelle parter; SF og NKP. NKPs samlingsiver tørket etter hvert ut og det var SF som gjorde SV-jobben. NKP trakk seg tilbake og pleide sitt eget parti. De andre SV-erne så bare de vedtakene NKP gjorde til utvortes bruk. De viktigste vedtaka var kun til innvortes bruk. I ettertid vet vi mer om hva som skjedde internt i NKP på denne tida. Finn Gustavsen skriver i *Rett på sak* i 1979 om at NKP hadde en offentlig delegasjon i DDR under Østersjø-uka sommeren 1974 og at NKP i juli 1974 var på besøk i Nord-Korea. Friheten skrev om turen, men tidde om mellomlandinga i Moskva der det fant sted et møte med selveste parti-ideolog Suslov! En fylkeskonferanse i Finnmark NKP i juli 1974 kom med en enstemmig samlingskritisk uttalelse som ble sitert i SUKPs hovedorgan *Pravda*! Det var altså ikke lenger noen tvil om at Moskva aktivt motarbeidet NKPs nedlegging.¹⁶⁶

Dikteren, retorikkprofessoren og SF-politikeren fra Bergen, Georg Johannesen, tok «det nye venstres» norske problem på kornet da han kom med denne uttalelsen: «Vårt problem er å finne en veg som ikke bare kjenner forskjell på godt og ondt, men også mellom klokt og dumt».¹⁶⁷

Foran samlingskongressen og lokalvalget

1975 var det internasjonale kvinneåret og i SF og SV lokalt var man opptatt av kvinnefrigjøring og likestilling. *Motvekt*-artikkelen «Bare sju kvinner i Harstad bystyre. Skal byen styres av menn?» pekte på at tre organisasjoner kjemper for frigjøring; Harstad Kvinneråd, Nyfeministene og Kvinnefronten. I Harstad var det kun to kvinner av 13 i formannskapet i 1973. Kvinnene i SF understreket at de ikke vil være kaffekokere for revolusjonen. Det ble vist til partiets likestillingskomite som nylig hadde utarbeidet et kvinnepolitisk handlingsprogram som ble vedtatt på SFs landsmøte i mars 1973.¹⁶⁸

1975 startet med et medlemsmøte i Harstad SV om kvinnepolitikk 17. januar. Kvinnene var på fullt inntog også lokalt i SF og SV, og kvinnekamp var et prioritert politikkområde i det

---

¹⁶⁶ Gustavsen 1979: 179-181 og 214-215

¹⁶⁷ Gustavsen 1979: 66

¹⁶⁸ Harstad SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø P-0578

nye partiet. 20. februar var det medlemsmøte foran samlingskongressen 14.- 15. mars med 31 til stede, hvorav 21 menn. Forslag til prinsippprogram skulle diskuteres.

Hva samlingskongressen angikk var det tydelig at meningene var svært delte. Stein Østring foreslo at Harstad SVs utsendinger måtte ha bundet mandat og representere lagets syn. Hans M. Johnsen var uenig og argumenterte med at laget ennå ikke var et parti. Hans Knudsen fulgte opp med å si at NKP ville opprettholde sitt parti til full teoretisk enighet var oppnådd. Stein Østring ga i en replikk til kjenne at det var umulig å være tilslutta to partier samtidig. Mikal Berg prøvde på et kompromiss. Han foreslo som utsendinger to som verken hadde vært tilslutta SF eller NKP; Kåre Brønnick og Anne Skauge. Mikal Berg møtte selv på SFs siste landsmøte i Bergen i januar 1975.¹⁶⁹ I samlingsprosessen kom de Uavhengige mer til sin rett enn i etableringa av valgforbundet og kampen om førsteplassene på stortingslistene. Nå var de gode og ha som kompromisskandidater der de «gamle» partiene slåss som hund og katt om posisjoner og programformuleringer. SF-erne var rause mot disse selvbestaltede lederne og ga dem fulle rettigheter vel vitende om at disse folkene ville se nytten av å danne et parti fortest mulig. Lokalt ga dette seg utslag i at Kåre Brønnick ble leder og faglig leder i Harstad SV i 1975 og Anne Skauge kom med i styret.¹⁷⁰

På samlingskongressen i Trondheim utarbeidet SV et foreløpig prinsippprogram. De vanskelige sakene ble utsatt og overlatt til velgernes og fiendtlige mediers spekulasjon: Forholdet til Øst-Europa, økologi, kvinnefrigjøring, leninismen og bekjempelse av monopolkapitalen. Dette året ble det avholdt 15 medlemsmøter hvor man behandlet bl.a. SVs politiske plattform, forslag til vedtekter, samlingskongressen¹⁷¹, kvinnepolitikk, nominasjon, kommuneprogram, fylkestingsvalg og 1.mai. Utgangspunktet for diskusjonen og studiearbeidet foran samlinga var heftet «Hva skal SV bli?». Der la de ulike partene fram sine prinsipielle og praktiskpolitiske betraktninger.

Finn Gustavsen understreket i *Kortene på bordet* at siden viljen var stor for å få til samlinga strakk SF seg langt. Særlig gjaldt dette AIK og de partiløse. Kalheim var også av de som ikke ville se realitetene i øynene; kommunistene ville ikke samling i ett parti. Den mest klarsynte var den gamle ringreven i AIK, Trygve Bull. Han var mot kompromisser med NKP og sa rett ut: La dem ryke ut jo før jo heller. Det NKP manglet i kvantitet tok de igjen i

---

¹⁶⁹ Harstad SVs arkiv ved Statsarkivet i Tromsø P-0578

¹⁷⁰ Noen av de fremste nasjonalt i denne «gruppa»: Ove Larsen, Roald Halvorsen, Rune Slagstad og Audgunn Oltedal.

¹⁷¹ Orientering ved Anne Skauge og Hans Knudsen som var lagets representanter på samlingskongressen

organisasjonsmessig fasthet og ideologisk stahet. Det største aktivumet deres som gjorde at SV-strategene gjerne ville ha dem med var det betydelige antallet faglige tillitsmenn de hadde.¹⁷²

Når Troms SVs medlemsblad i 1975 loddet stemninga intervjuet de Mildrid Dyring i Harstad SV. Hun meldte om bra aktivitet i lokallaget, godt besøkte medlemsmøter, godt arbeid i kommunestyret hvor det gjaldt å avsløre «den dynamiske oljepolitikken» og påpeke «vekstens» problemer. Derimot ville hun ha ett parti før medlemmer og sympatisører gikk trøtt. Hun var meget bekymret over den «teologien» som preget deler av samlingsdebatten uten at det gjaldt lokallaget i Harstad. Mon tro om hun virkelig mente dette siste eller heller tenkte taktisk og ikke ville kaste flere glør på bålet som allerede brant godt.¹⁷³

Nominasjon med bismak og skuffende valgresultat

I 1975 var første gangen med direktevalg til fylkestinget. SV fikk inn tre representanter: Hans Kristian Eriksen (Tranøy), Grethe Stangvik (Harstad) og Bjarne Hansen (Lyngen). Nasjonalt stemte 5,7 % på SV mot 6, 8 % i Troms. I Harstad hadde 4,4 % brukt SV-lista mot 9,1 % i Tromsø. Beste enkeltresultater var Storfjord med 16,5 % og Kåfjord med 13,5 %. Hans Kr. Eriksen ble gruppeleder. Han var mer kjent som naturverner, kulturarbeider og forfatter. Eriksen satt i fylkestinget i to omganger; 1975-1979 og 1992-1995. Bjarne Hansen var en svært erfaren kommunepolitiker og tidligere NKP-er fra Lyngen som ble med videre i SV.

På nominasjonsmøtet i Harstad SV foran kommunevalget i 1975 var det 39 deltakere. Møtet bar preget av kompromisser mellom partene der «taperen» ble storebror SF. De to første plassene var det ingen dissens om, men deretter ble det både prøveavstemninger og to avstemninger på svært mange plasser. Stein Østring tapte kampen om 3. og 5. plassen og ble til slutt nummer 6. Da hadde NKP-eren Thor Thorsen innvendt at man burde satse på folk som hadde fått mange stemmer ved tidligere valg. For Stein Østring som hadde stått i stormen fra 1963 og vært en stemmesanker av rang i SF må resultatet av møtet ha føltes som mistillit. Han gjorde jo et kjempegodt personvalg både i 1963, 1967 og 1971 og følte seg nok degradert.¹⁷⁴

9. april 1975 var det 35 år siden den 2. verdenskrig kom til Norge. På denne dagen sendte Stein Østring brev til partiet sitt der han ba seg strøket fra SVs kommunevalgliste. Han

---

¹⁷² Gustavsen 1979: 184

¹⁷³ Troms SVs medlemsblad desember 1974, Troms SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø 380-11

¹⁷⁴ Møteprotokollen v/ Statsarkivet i Tromsø

grunnga det med at han ikke var tilfreds med det fortegn SV-samlinga hadde fått. Det var ikke naturlig for han å arbeide aktivt for SV før situasjonen var avklart etter NKPs landsmøte på høsten. At han skrev brev til styret og ba seg fjernet fra lista kom neppe som ei bombe etter det utfallet nominasjonsmøtet fikk.¹⁷⁵

7. juni hadde *HT* leserinnlegget «SF og NKP» av Dag Jacobsen fra Bodø som hadde fått med seg *HT*s Østring-sak. Han begynte med å slå fast at det trengtes et sosialistisk venstreparti på sikker demokratisk grunn med like klar front mot sovjetisk som amerikansk imperialisme, og som også hadde ei djuptgripende økopolitisk forståing. For han var det blitt et tomrom etter «gamle» SF og dogmatiske leninister hadde fått for stort spillerom. Samtidig var han ikke enig i at AP var blitt et akseptabelt alternativ. Da heller Venstre, men om NKP forlater samlinga etter landskonferansen sin i oktober ville SV igjen være et parti man kunne stemme på med god samvittighet, konkluderte Jacobsen.¹⁷⁶

Rett før valget, lørdag 6. september, hadde Svein Sneffjellå en artikkel i *Nordlys* der han skrev at sentrale SV-tillitsmenn forlot det han kalte den stadig mer sprikende partisamlinga. Han kunne fortelle at en av de mest populære kommunalpolitikkerne i Harstad, Stein Østring, gikk ut av partiet. Utmeldelsen var sendt både lokalpartiet og partiet sentralt 3. september. Til *Nordlys* oppga Østring to hovedgrunner for beslutninga: Kommunistene tok stadig mer av makta i SV og dermed forsvant grunnlaget for SV som det tredje standpunkt i norsk politikk. *Nordlys* la til at Østring neppe var ferdig i politikken og mente han kom til å søke medlemskap i AP. Avisen spekulerte videre i at et økologisk parti rundt Hartvig Sætra og et reetablert «*Orientering*» var under forberedelse. De hadde dette fra det de kalte «informerte kilder». Dette var slett ikke ren spekulasjon. Sætra selv skrev i et utmeldingsbrev til SV 31. mars 1975: «Eg kjem til å legge alt mitt arbeid framover i retning av ein rekonstruksjon av SF som et økopolitisk sosialistparti».¹⁷⁷

11. september fikk Østring tilsvar gjennom et leserinnlegg fra sine tidligere partikamerater Mikal Berg og Grethe Stangvik i *Nordlys*. De viste til at Østring hadde annonsert utmeldelsen med brask og bram i *Nordlys* sin Harstadredaksjon. Ifølge dem hadde Østring en frodig fantasi når han manet fram det kommunistiske spøkelset og varslet kommunistenes makterobring i SV. Etter deres syn var konflikten internt i NKP, og berørte ikke det aktuelle valgprogrammet SV ba velgerne støtte. De viste til at det i SVs fylkesstyre på 20 bare satt 3

---

¹⁷⁵ *HT* og *Nordlys* 16. mai, Østrings leserinnlegg: Forholdet til SV/AP» i fire punkter

¹⁷⁶ Jacobsen var den første formannen i SFs ungdomsorganisasjon i Harstad. SUF-laget ble stiftet i nov 1964.

¹⁷⁷ Hartvig Sætras utmeldingsbrev: Troms SVs arkiv v/ Arbak Da-0177

kommunister. Det samme sa de om kommunevalglista til Harstad SV. Videre klandret de Østring for å ikke ha ofret nok tid på arbeidet i SV-laget i stedet for å fly til avisene. Hadde han gjort det ville han nok sett saka annerledes, mente tydeligvis Berg og Stangvik. Skuffelsen gjorde nok at de ikke beklaget tapet av en viktig tillitsvalgt og heller ikke takket han for stor innsats i over ti år.

Utålmodigheten i Harstad SF og SV er slutt

I kommunevalget i 1975 fikk SV 390 stemmer og 4,7 % i Harstad mot 5,5 % nasjonalt. Et skuffende resultat. Kommunestyregruppa ble igjen redusert til 2 representanter; Mikal Berg og Mildrid Dyring. SV gjorde det langt dårligere lokalt enn SF gjorde det i 1971. Dette førte til en alvorlig selvransakelse i partilaget. Den store valgseieren i 1971 og 1973 var blåst bort over natta.

Under oppsummeringa av valget vedgikk Berg at man dessverre hadde brukt alle kreftene på prosessen rundt samlingskongressen. Mikal Olafsen krevde ei snarlig avklaring. Å fordele skyld hjalp lite, men det var et faktum at NKP hadde stått for ei beklagelig vingling. Nå skulle man fatte en resolusjon til NKPs landsmøte, men man registrerte med beklagelse at det var få NKP-ere til stede på medlemsmøtet 30. september. Sverre Vargeid pekte på at valgoppgjøret viste at det var uklarheter i NKP som var årsaken til tilbakegangen. NKP-erne kom sist på mange lister. Selvåg reagerte på at noen påstod at det skyldtes organisert strykning fra SF-hold. Anne-Lise Kampen la til at mange SF-ere også var utsatt for strykninger. Medlemsmøtet i Harstad SV fattet en resolusjon om framdrifta i samlingsprosessen. Den slo fast at aktive kamerater var gått trett av uklarhetene i SV, partiets manglende evne til å ta politiske initiativ og det skuespill mange av våre fremste tillitsvalgt hadde framført i massemedia. Den interne kritikken hadde urettferdig rammet NKP-tillitsvalgte, fortsatte uttalelsen. Nå så man NKPs landsmøte som nøkkelen til å løse SVs krise. Harstad SV oppfordret NKPs landsmøte til å:

1. La *Friheten* gå inn i *Ny Tid*.
2. Ta initiativ ovenfor SF, AIK og Uavhengige for å forkorte «angrefristen» for partisamlinga. Et reelt mål må være å avholde SVs kongress våren 1976 der endelig samling stadfestes.

Harstad SV mente kun ei full samling var akseptabel. Harstad SV oppfordret NKP til helhjertet å slutte opp om samlingsprosessen slik av man i fellesskap kunne arbeide med ei

sosialistisk samfunnsordning i Norge som mål. Nå var tida for tomprat over. Handling og politisk arbeid måtte komme i stedet.¹⁷⁸

Alcan-saka

I Kortene på bordet beklager Finn Gustavsen at «kontrastene» og venstrefløyen i SF kom til å stå sammen med de andre partene i SV i sin steile holdning mot AP der aversjonen mot hva de så på som «hestehandel» var sterk. Dette fikk sitt mest absurde utfall i Alcansaka i des 1974 der sakas reelle politiske innhold kan synes å bli ofret på samlingsalterets bord. Da AP-regjeringa skulle kjøpe heim halvparten av aksjene de hadde vært med på å selge til det canadiske selskapet i 1966 mot SFs motstand, snudde SVs industripolitiske talsmann Reidar T. Larsen i siste øyeblikk, og ville ha SV mot heimkjøpet fordi vilkårene og prisen på aksjene etter hans syn var for dårlige. Da gruppa var delt på midten fikk Hovedstyret siste ordet, og SFs påståtte «Kings Bay-kompleks» ble brukt som argument i debatten. Tross iherdig innsats fra fagforeningsfolk i Kjemisk industriarbeiderforbund som ba SV gå i dialog med regjeringa og støtte heimkjøpet, sa flertallet i SV nei til det som kunne blitt ei vintersak for SV. Alle aksjer heim eller ingen, var SVs premiss. SV fant ikke engang å kunne stemme for regjeringas forslag subsidiært. Ei slik subsidiær stemmegivning ble av noen framstilt som politisk selvmord. SV ville da sprekke. Dette var imidlertid SFs forslag, men det fikk bare disse fem SF-stemmene på gruppemøtet: Furre, Kielland, Kvanmo, Langseth og Gustavsen. Flertallet var mer opptatt av partisamlinga enn Alcan-saka og bandt gruppa.¹⁷⁹

AP tok gjerne regjeringskrise på denne saka da SV i tilfelle ville sitte med svarteper. For den parlamentariske lederen i AP, Oddvar Nordli, var regjeringskrise ingen katastrofe.¹⁸⁰ Dermed kunne AP komme tilbake med han selv i statsministerstolen. At SP i siste liten redda aksjekjøpet kunne likevel ikke hindre at SV tapte tillit og oppslutning i den radikale delen av fagbevegelsen der de hadde hatt stor støtte. Etter valget i 1973 og tariffoppgjøret i 1974 fryktet AP-formannen Reiulf Steen at et stort fremadstormende venstreradikalt parti (SV) skulle makte å overta Aps dominerende stilling innen arbeiderbevegelsen og at AP skulle ende opp som et høyresosialdemokratisk mindretallsparti. De «harde» var imidlertid på offensiven både i AP og SV, og døra ble stengt for ei tilnærming. Under ei tilsvarende industrikrise i 1979, Tandberg-saka, sa Hanna Kvanmo ja til invitt fra Trygve Bratteli, da

---

¹⁷⁸ Harstad SF/SVs arkivboks v/ Arbak

¹⁷⁹ Gustavsen 79: 202-206

¹⁸⁰ «Brev fra Brox på Stortinget» 14. des 1974 (om Alcan-saka), Troms SVs arkiv på Arbak Da-0177

parlamentarisk leder i AP, om dialog. Det løste saka til begge partiers tilfredshet. Hva om et lignende forhandlingsmøte hadde vært forsøkt i Alcan-saka?¹⁸¹

Da Dagbladets John O. Egeland kommenterte SVs håndtering av Alcansaka, konkluderte han med at den moderate delen var svekket og at SV hadde tatt steget fra radikal reformisme til en aksjonspreget prinsipiell sosialisme.¹⁸² Finn Gustavsen hevdet i Kortene på bordet at SVs jomfruelige utfordringspolitikk styrket høyrefløyen i AP. For Gustavsen var faren for SV ikke reformistisk utglidning, men sekterisme. Han mislikte sterkt det han så på som uvilje mot samarbeid og partiegoistisk dyrking av egen eneståenhet. Slik oppnår man, slik Gustavsen vurderte det, verken tillit hos arbeidsfolk, å skape revolusjonær bevissthet eller få politisk gjennomslag.¹⁸³

I ei sak der AP faktisk *ville* samarbeide, innføringa av lov om selvbestemt abort, var til alt overmål SV selv problemet. SV mente seg å ha både det beste kvinnepolitiske programmet og den beste praksisen, men hva hjalp det da kristensosialisten Otto Hauglin var abortmotstander og hadde reservert seg før nominasjonen, og stortingsflertallet dermed ikke var der lenger?

Organisasjon i motvind-passive medlemmer

I 1976 var det ganske stor møteaktivitet i Harstad SV med 10 medlemsmøter og 11 styremøter. Medlemstallet var bare 30. Dette året prøvde man seg med kollektiv ledelse. Egentlig ei nødløsning. I beretninga beklaget styret at medlemmene hadde vist liten interesse utover medlemsmøtene. To studieringer med til sammen sju deltakere over temaet faglig politikk hadde vært avholdt. Det hadde også vært arrangert stand ved ulike anledninger; om tariffoppgjøret, kvinne- og økopolitikk og for å sette søkelys på HTs sensur av SVs synspunkter. Styret berømmet innsatsen til kommunestyregruppa som ifølge beretninga fra styret hadde markert SV godt, også i pressen.¹⁸⁴

1.mai 1976 vitner om en ny SV-strategi. SV deltok i Samorgs arrangement etter at styret hadde avvist en skriftlig innbydelse fra AKP m-l om felles opplegg. SV sendte forespørsel til Samorg allerede 17. februar med påminnelse 22. mars der de beklaget at det ble 3 tog året før, og håpet nå på felles arrangement med Samorg.¹⁸⁵ Det ble en del fram og tilbake før

---

¹⁸¹ Gustavsen 1979: 200-205

¹⁸² Rasmussen 2020: 288

¹⁸³ Gustavsen 1979: 191

¹⁸⁴ Årsberetning, Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

¹⁸⁵ Tre brev til Samorg, i SF/SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø. Svar var ikke gitt, derfor nytt brev 22. mars. Da det ikke straks ble besvart gjentok SV budskapet igjen 1. april

forhandlingene førte til enighet. Kanskje var det et resultat av SVs elendige valgresultat i 1975. På et medlemsmøte diskuterte Harstad SV 1. mai og kom til at de var for å få til et eget arrangement. I ei avstemning gikk 8 inn for samarbeid med Samorg mens 5 var avholdende og 2 imot. Partiet følte seg ikke sterkt nok til å mobilisere alene og AP følte vel at konkurransen fra SV langt på veg var slått tilbake. Man skulle verken i taler eller paroler nevne partinavn eller la det komme til konfrontasjoner. Det fant sted ei gjensidig parolegodkjenning. «Solidaritet og samhold» var hovedparole dette året. Trygve Bratteli fra AP var årets hovedtaler. SVs Carl A. Hedberg holdt ungdomsappellen foran hovedtalen. I SVs seksjon i toget deltok 60-70 mennesker mot vel 100 fra de andre.¹⁸⁶

Det hører med til historia at Berge Furre talte på et eget SV-arrangement i Kvæfjord mens Bratteli også deltok på Aps feiring der. Alt var ikke rosenrødt dette året heller. Foran 1. mai var det tilløp til dramatikken kan vi lese ut av *Harstad Tidende*. Nynazistene i Norsk Front ved Sverre Sparbund hadde fått tillatelse av politiet til å avholde stand like ved togruta. De trakk seg da AKP lovet dem bråk. Samorg hadde også fraskrevet seg ansvar for hva som kunne skje dersom nynazistenes provokasjon fikk utfolde seg.¹⁸⁷

SF nedlegges, NKP blir ei sekt og Harstad SV opplever medlemsflukt

I november 1976 meddelte Gunnar Kristiansen bystyret om at han ble i NKP og ikke ville fortsette i SV etter partidannelsen. Han informerte om at han ble å betrakte som NKP-er i møtene i by- og skolestyret, men ville fortsette samarbeidet med SV-erne. Da nr 3 Bergjlot Selvåg flyttet fra byen ble nå Gunnar Kristiansen 1. vara til kommunestyret. I Harstad kom ingen NKP-ere til å bli med videre i SV, men ut på 1980-tallet lot et par NKP-ere seg nominere på SV-lista til kommunevalget. Slik sett må man kunne slå fast at samlinga langt ble på veg ble en ren fiasko også lokalt i Harstad. Det eneste man satt igjen med var et skadeskutt lokalparti hvor medlemstallet var halvert og valgoppslutninga var tilbake på normalt SF-nivå fra 1960-tallet. Attpåtil hadde man mistet den fremste lokalpolitikeren og stemmesanker Stein Østring til AP. Når man ventet så lenge nasjonalt før man stilte hardere krav til NKP og innså at NKP ikke ble med videre, kunne det ha sammenheng med at AIK-ere og Uavhengige i ikke ubetydelig grad delte synspunkter med kommunistene, og at disse var mer opptatt av å få hele NKP med enn SF-erne som fra før så med skepsis på kommunistene.

---

¹⁸⁶ Harstad SVs protokoll 1976-82, Statsarkivet i Tromsø P-0578.

¹⁸⁷ HT 29. apr (forsida) og «åpent brev til politiet» fra Faglig 1.mai-front v/ F. Bygdnes

Fra 30.april skulle alt foregå i SV-regi. I realiteten hadde det vel gjort det lenge i Harstad og de fleste andre steder. SF-lagene ble bedt om å velge et arkivstyre, samle inn SF-materiale lokalt og overlevere det til Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek. Penger og eiendeler ble overført til SV. I Harstad tok Hans Marin Johnsen og Ivar Dyring på seg denne jobben. Partileder Berge Furre understreket i 1977 hvor viktig det var å ta vare på arkivmaterialet til SF. For husk minnet han på, hukommelsen er et dårlig historisk redskap.¹⁸⁸

I 1977 sank medlemstallet ytterligere. Nå var det bare 26 betalende medlemmer i Harstad SV, omtrent som SF midt på 1960-tallet. Det ble avholdt ni styremøter, fem medlemsmøter og to åpne møter. Et åpent møte 24. januar dreide seg om motstand mot oljeboring i Nord-Norge, ei sak som skulle bli en gjenganger utover på 1980-tallet. Stortingsrepresentant Reidar T. Larsen innledet til debatt. Etter landsmøtet i 1977 oppsummerte partileder Berge Furre situasjonen i SV. Han erkjente at det var lett å rive ned tillit og at nettopp det hadde vi vært flinke til i SV. Landsmøtet valgte Reidar T. Larsen til parlamentarisk leder. Furre mente det var stortingsgruppas oppgave og syntes lite om degraderinga av Finn Gustavsen. Finn Gustavsen ville fortsatt være viktig i og for SV var Fures klare oppfatning. Han poengterte at partiet tross alt var kommet styrket ut av landsmøtet. Det nye hovedstyret viste det. Her var det 6 SF-ere, 4 partiløse, 2 AIK-ere og 3 NKP-ere.¹⁸⁹

Konsolidert parti foran 1977-valget

Det andre ordinære landsmøtet til SV fant sted 4.- 6. mars 1977.¹⁹⁰ Fra Harstad deltok Sverre Vargeid. Etter landsmøtet gikk det ut brev fra partilederen Berge Furre til alle SVs medlemmer. Der ble det gjort rede for valgkampbudsjettet. SV skulle bruke 450 000. 200.000 skulle gå til partiet sentralt, 200.000 til fylkespartia og 50.000 til Sosialistisk Ungdom (SU). Man regnet med at det ble den hardeste valgkampen i etterkrigstida. Valgkampbudsjettet var lite og måtte kompenseres med mye grasrotarbeid, understreket partilederen. I tillegg ba han som sedvanlig om økonomiske bidrag etter evne til valgkampen. Selv om partiet hadde vært langt nede, var man nå på veg oppover, bedyret han.¹⁹¹ Furre understreket at for SV og venstresida var dette valget helt avgjørende. Neste stortingsperiode ville Olje-Norge ta form. Man stilte spørsmål om hva slags samfunn det ville bli. SV gikk til valg på et 17-

---

¹⁸⁸ Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

¹⁸⁹ Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

¹⁹⁰ SVs 1. ordinære landsmøte var i febr 1976. Der vedtok partiet kriseprogrammet «Arbeidermakt mot kapitalmakt! Et sosialistisk svar på bedriftsnedleggelse, arbeidsløshet og krise i kapitalismen»: SVs arkivboks v/Arbak

¹⁹¹ Berge Furre, Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

punktsprogram, en miniutgave av 33-punktsprogrammet fra 1973. Hovedvekta ble lagt på sju hovedsaker:

- rett til lønna arbeid
- arbeidermakt på arbeidsplassene
- gratis barnehage til alle barn
- sjølbestemt abort
- lik folketrygd
- nei til oljeboring i nord
- Norge ut av IEA¹⁹²

Valgslagordet var Sjølstyre-arbeid-sosialisme. Furre skrev at landsmøtet viste at man hadde større samhold og klarhet enn før. SV hadde lagt bak seg den gamle fraksjons- og personstriden. Nå bygde man opp tillit. Et godt valg forutsatte aktiv innsats fra medlemmene. Dette var en vel rosenrød beskrivelse av situasjonen, men hadde selvsagt indremedisinske årsaker.

Harstad SV utarbeidet straks etter landsmøtet sitt valgkampopplegg. I erkjennelsen av at laget var inne i en svak periode var målsettinga for valgkampen å styrke laget. Da var det fornuftig å lage et opplegg som man *kunne* realisere. Tema i valgkampen ville være lønnskamp, økopolitikk og forsvarspolitik. SV ville forsøke å få i gang paneldebatter i valgkampinnspurten med tema som barnehager og oljeboring og også delta i debatter i andres regi. Leif Fagertun som stod på førsteplassen på SV-lista, deltok 30. august på et åpent møte i Harstad SVs regi. Diskusjonen etter foredraget hans ble ifølge årsberetninga noe underlig og lite i tråd med det SV oppfattet som seriøs politikk. Grunnen var at møtet ble forstyrret av et sterkt oppbud av AKP-ere. Midt oppi stormen mot SV hvor Loran C og sikkerhetspolitikken tok all oppmerksomhet gjorde AKP SV til skyteskive, også lokalt i Harstad.¹⁹³

1.mai, egenmarkering eller enhetsdag?

I 1977 fortsatte det nye samarbeidet rundt maidagen i Harstad. Samorg hadde 3. kandidaten på Aps stortingsliste i Troms, LO-sekretær Rolf Nilsen, som hovedtaler og SV-eren stortingsrepresentant Ola Langseth fra Møre og Romsdal som andre taler. Hovedparolene var «Seier for arbeiderbevegelsen 77» og «Arbeidermakt mot kapitalmakt».¹⁹⁴ Dette opplegget

---

¹⁹² Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

¹⁹³ *Nordlys* 3. sept («SV-møte ødelagt») av E. Hall Hofstø og Harstad SF/SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø

¹⁹⁴ *HT* 2. mai 1977

synes å ha fungert såpass bra at det kom til å fortsette i hele det kommende tiåret, gjerne med to tilnærma likestilte hovedtalere. Stort sett samlet AP, SV og NKP seg i Samorgs arrangement sammen med fagforeningene som fremdeles klarte å få sine tillitsvalgte ut medbragt flere faner og paroler.¹⁹⁵

I 1977 kunne det imidlertid gått annerledes. SV led valgets kval, og det var ulike syn internt hvorvidt man skulle søke samarbeid eller konfrontasjon med sosialdemokratiet lokalt. I april 1977 var det utvida styremøte i Harstad SV om 1. mai. Spørsmålet var; skulle man delta i Samorgs arrangement eller bryte ut og lage sitt eget arrangement. Samorgs 1.mai-komite kom SV i møte og gikk bort fra LO-ledelsens sentralbestemte hovedparole «A-seier-77» og kom i stedet opp med en lokal vri «Seier til arbeiderbevegelsen-77». SV-styret syntes det fremdeles smakte for mye av AP-propaganda og ga beskjed om at SV ville lage sitt eget arrangement. Dette skapte avisskriverier og så mye usikkerhet rundt SVs holdning at styret innkalte til et nytt medlemsmøte den 26. april. Der gjorde man retrett og sa likevel ja til deltakelse i Samorg-arrangementet, men i egen seksjon med egne paroler. Om kvelden deltok noen SV-ere fra Harstad på et kveldsarrangement på Borkenes i regi av Kvæfjord SV. I mars hadde styret sendt forespørsel til partiet sentralt med ønske om å få Finn Gustavsen, Torhild Skar eller Ottar Brox som 1.maitaler i Harstad og Kvæfjord uten å få positiv respons. Det er verdt å merke seg at det er SF-veteraner de ønsker seg, ikke noen fra den nye mer revolusjonære venstrefløyen i partiet. De «gamle» SF-erne hadde gjenerobret hegemoniet lokalt. Egentlig hadde vel deres posisjon aldri vært direkte truet.

---

¹⁹⁵ Se tabell med oversikt over Harstad SF og SVs 1.maideltakelse 1961-95: 158-162

KAPITTEL 4. DET LANGE 1980-TALLET. DET NYE VENSTRES MODNINGSÅR (1977-1991)

På mange måter kom stortingsvalget i 1977 og kommunevalget i 1979 til å innevarsle en ny start etter at partiet var konsolidert på 1977-landsmøtet. Harstad SV fikk en svært tydelig kvinne- og mellomlagsprofil. Velferdsprofilen trådte også klart fram. Barn, ungdom og bolig kom til å bli enda viktigere politikkområder. Denne perioden ble endringa i medlemsmassen som begynte på 1970-tallet fullført.

Det jeg vil kalle «det lange 1980-tallet» kom til å starte nå og vare helt til 1991 da saker som ny Europa-debatt tvang seg fram etter sammenbruddet i Øst-Europa med Berlin-murens endelikt, Tysklands gjenforening, Sovjetimperiets kollaps og de nasjonale revolusjonene i øst. Perioden hadde imidlertid startet med det som kalles «den andre kalde krigen». Etter noen avspenningsår hardnet den kalde krigen til igjen etter Sovjets invasjon i Afghanistan og vi fikk ei ny omdreining på rustningskappløpet før folkelig mobilisering for fred bidro til avspenning og nedrustning.

Blåmandag etter valget, men Kvanmo og Ørnhøi på vippen

I ettertid framgår det tydelig at hovedsaken i stortingsvalgkampen i 1977 kom til å bli noe helt annet enn hva SV hadde planlagt. Så kan man spørre seg; hvorfor lot man det skje. Skjønte man ikke at partiet måtte gjenvinne tillit og bruke kreftene på saker som kunne bidra positivt i så måte? Miljøpartiet SV var lite synlig. I stortingsvalget 1977 falt SV som en stein i oppslutning. Partiet fikk bare 4,2 % og mistet sin representasjon fra Troms hvor resultatet ble 4,8 %. I Harstad fikk SV 3,6 % mot 6,6 % i Tromsø. Storfjord var igjen den beste kommunen med 11,1 %, men dette var halvering av stemmene fra 1973. Det ble til slutt 2 representanter og fortsatt vippeposisjon for SV på Stortinget. 5,7 % i Oslo og 5,4 % i Nordland holdt til representasjon.

Stortingsvalget 1977 var etterkrigstidas mest spennende valg. På kvelden var det borgerlig flertall mens det hadde vippet i sosialistisk lei neste morgen. Glømte SV-forhåndsstemmer i Narvik ga valgbombe. Hanna Kvanmo var inne med en margin på 142 stemmer til slutt. Selv om SV var sterkt redusert var partiet havnet på vippen i Stortinget, og ble derfor langt viktigere enn partiet ellers ville blitt. Umiddelbart sørget SV sammen med AP for at selvbestemt abort endelig ble lovfestet, og vedtok den viktige likestillingsloven i 1978. Når

det gjaldt den nye kvinnebevegelsen, var SV i front sammen med Venstre. Kvinnene toget inn i arbeidslivet på bred front i løpet av 1970-tallet. Først med Gro-regjeringa i 1981 kom AP etter for fullt. Nordli hadde bare to kvinner med i regjeringa så sent som i 1981. I Gros «kvinneregjering» i 1986 var hele 8 av 18 statsråder kvinner.

Partileder Berge Furre takket partilaga og medlemmene for innsatsen i et eget skriv etter valget hvor han tenderte til å bagatellisere nederlaget. Han tvilte på om venstresida noen gang hadde drevet valgkamp i slik bredde og med slik vitalitet. Samtidig innrømmet Furre at de politiske påkjenningene under stormværet på ettersommeren var stort, men samholdet var enda mer imponerende, understreket partilederen. Valgresultatet var et stort nederlag, men ventet etter fylkestingsvalget i 1975. Nå erkjente Furre at SV måtte ta innover seg valgkampens lærdom om den norske klassestaten og motstandernes metoder. Det gjaldt å jobbe planmessig framover både organisatorisk og politisk. Gjennom en krisepolitikk som tjener arbeiderklassen kan det tapte vinnes tilbake, fortsatte Furre. SV trengs både for å kjempe for sosialismen, men også til vern om demokratiske retter og rettsstatsprinsipper, avsluttet brevet med solidarisk hilsen Berge Furre og Hovedstyret i SV.¹⁹⁶

16. oktober diskuterte man valgresultatet og veien videre i Harstad SV. Odd Kollin innledet til debatt. På samme møtet ble medlemmene oppfordret til å betale kontingenten til kassereren hvis de ikke allerede hadde gjort det. Spørsmålet kom opp om hva man skulle gjøre med den offentlige partistøtten. Skulle SV dele med Harstad NKP? Av regnskapet levert på årsmøtet ser vi resultatet; man behandlet splittelsesmakerne med respekt. NKPs andel av partistøtten var ført opp som en utgift på 592 kr.¹⁹⁷

13.november kom det et utmeldingsbrev til styret i Harstad SV. Et aktivt styremedlem, Sverre Vargeid, meldte seg ut. Utmeldelsen ble begrunnet med misnøye med at et knapt flertall på SVs landsmøte i et valgår kjørte igjennom et forsvarspolitisk vedtak som Vargeid mente bare nokså uerfarne ikke måtte skjønne ville skade SV i valgkampen. Vargeid var *meget* skuffet over at Furre og en gammel pressemann som Gustavsen ikke beregnet hvor umulig det ville bli å forsvare seg mot beskyldninger og forvrengninger som introduksjonen av Loran C i valgkampen ville bli møtt med. Etter Vargeids syn kunne man heller kjørt fram saka i andre halvdel av september og da sikkert med ei stortingsgruppe på 5. At det var pressefolk i *Ny Tid* som hadde regien, og ikke partiledelsen synes Vargeid helt å gløkke. Ellers var Vargeid

---

¹⁹⁶ Brev fra SV v/ Hovedstyret og Berge Furre, se vedlegg 7 s 164

¹⁹⁷ Årsberetning 1977. Harstad SVs protokoll 1976-1982 v/ Statsarkivet i Tromsø: «Sak 2 NKP partistøtten» på medlemsmøte 21.10.1977. Vedtak: Partistøtten deles med NKP. NKP får ¼, ca 500 kr.

skuffet over manglende aktivitetsnivå i partiorganisasjonen lokalt. Konklusjonen eksmedlemmet trakk var at vedkommende gikk over til AP der han regnet med mer regelmessig lokallagsarbeid, men ikke så bort fra at takhøyden kunne føre til hodepine. På den positive siden, sett fra Harstad SVs side, hadde Vargeid ventet til etter valget før han sa takk for seg. Utmeldelsen sluttet med at brevet kun ble sendt Harstad SV, og var ment fortrolig. Kanskje hadde Vargeid Østrings utmeldelse i friskt minne?¹⁹⁸

SVs nye forsvarspolitik

19. april 1978 var det medlemsmøte hvor forsvarspolitik stod på sakslista. Arent M. Henriksen hadde representert SV i Forsvarskommisjonen av 1974 som nå hadde lagt fram innstillinga si for Stortinget. Internt i SV var det debatt og to helt ulike alternativer. På den ene siden Henriksens forslag om et nasjonalt, desentralisert og defensivt folkeforsvar som alternativ til NATO. Opp mot dette stod Steinar Stjernøys forslag med kritikk av reformforslaget og ikke et øre til det borgerlige og imperialistiske militærapparatet.¹⁹⁹ Sakspapirene var å finne i medlemsbladet *Vår informasjon (VI)* nr 2-3/78. I Harstad redegjorde Odd Kollin på aprilmøtet for de to ulike forslagene, men det framgår ikke av protokollen hva man landet på i debatten. Nasjonalt kom det til et brudd med SVs hang til å ville finansiere alle gode velferdstiltak med store kutt i militærvesenet. NATO- motstanden lå fast, men SV vektla i den praktisk-politiske hverdagen heller sitt nye nasjonale og defensive forsvarskonsept. Imidlertid skulle ei anna sak overskygge denne etter 1979, kampen mot utplassering av mellomdistanseraketter i Norge og Europa.

I 1978 var SV med på Samorgs 1.mai-arrangement og stortingsrepresentant Kirsten Myklevoll fra Troms AP var hovedtaler mens SVs Arnold Langbråthen som var Jern og Metall-tillitsvalgt ved Akers mek i Oslo også slapp til. SV deltok med egne SV-paroler. På kvelden var det felles sammenkomst på biblioteket med Kvæfjord SV hvor det var servering, sang, diktlesning, musikk og dans.²⁰⁰ I 1979 var alle arbeiderbevegelsens partier med på Samorgs 1.maiarrangement der forsvarsminister Rolf Hansen fra AP var hovedtaler og

---

¹⁹⁸ Vargeids utmeldelse, brev av 13. nov 1977 til Harstad SV i/ Harstad SF/SVs arkiv i Statsarkivet, protokoll fra siste del av 1970-tallet

¹⁹⁹ Omtrent samtidig møtte jeg, Johnny Kristiansen, på mitt siste SV-møte før utmelding i den omgang, i representantskapet i Trondheim SV, som SU-delegat. A. M. Henriksen selv innledet til debatt og Erik Solheim, SU-leder for mindretallets syn. Det ble stort flertall for AMHs forslag. Jeg var den eneste av fire SU-ere som stemte med flertallet.

²⁰⁰ HT 2.5.1978

Mildrid Dyring fra SV holdt appell i forbindelse med barneåret. Hovedparolen var «Arbeidermakt mot kapitalmakt-for sosialisme», en klar SV-seier.²⁰¹ I 1980 hadde Samorgs arrangement «Enhet mot høyrekreftene» som hovedparole. Dette året deltok alle arbeiderbevegelsens partier i arrangementet. Nopef-tillitsvalgt og RV-er Margaret Sanner fra Stavanger var hovedtaler og 370 deltok i toget med paroler mot utbygging av Altaelva». ²⁰²

Godtar fagbevegelsen yrkesforbud?

I 1978 og 1979 gikk debatten høyt lokalt om yrkesforbud. SV engasjerte seg for de venstreradikalerne som mente seg utsatt for svartelisting; AKP-eren Alf Erik Vollen og anarkisten Svein Andersen. Mikal Berg interpellerte i kommunestyret og stilte spørsmålet i et brev i HT 8. januar 1978: «Godtar fagbevegelsen yrkesforbud?». Han viste til at bedriftsledere hadde nektet å ansette folk med visse politiske oppfatninger. Særlig hadde det gått ut over medlemmer av AKP m-l. Berg hadde merket seg at LOs juridiske kontor så alvorlig på problemet, men savnet at den lokale fagbevegelsen tok et prinsipielt standpunkt mot yrkesforbud. Samorgformannen Jørgen Jørgensen var unnfallende og viste til at «ansatte ikke ønsker bråkmakere som arbeidskamerater». Berg spurte om ikke arbeid var en grunnlovfesta menneskerett, og beklaget at fagbevegelsens passivitet hadde gjort det nødvendig å starte en lokal aksjon i Harstad mot svartelisting og yrkesforbud. Berg håpet Samorgs ledelse ville tenke seg om, og rekke fram ei samarbeidende hand. Samorgformannen svarte med å gå til motangrep og stilte spørsmål ved det politiske gangsynet i SV. Han skjønnte ikke hvorfor SV-ere kom AKP-erne til unnsetning. Han spurte om Berg ikke hadde registrert de mange hatske angrepene på både fagbevegelsen, dens tillitsmenn og også på Bergs eget parti. Berg svarte Jørgensen med at Jern og Metall i Harstad hadde gjort et positivt vedtak i saka, og han håpet at Samorg ville følge etter.

Ny Tid-satsing

Ny Tid fikk en trang fødsel og klarte ikke helt å fylle tomrommet etter *Orientering*. I 1979 hadde *Ny Tid* et opplag på 17.000. Den nye høyreregjeringa hadde riktignok på gang planer om kutt i pressestøtten. *Ny Tid* ville ikke la seg tvinge til retrett, men tvert imot satse offensivt. Dyktige skribenter utenfra, bedre bildebruk og mer informative bakgrunnsartikler

---

²⁰¹ *Nordlys* 2.5.1979

²⁰² *Nordlys* 2.5.1980

skulle gi et mer lesbart produkt og nye lesere. Hvis hver av de tilskrevne deltok i ei kronerulling med noen hundrelapper kunne man få inn en kvart million. I Harstadlagets protokoll ligger som vedlegg abonnementsutskrift fra *Ny Tid* datert 22. februar 1980. Den viser at lokalt har 17 medlemmer abonnert og 27 andre; noen tidligere medlemmer, bibliotek, militære avdelinger, sykehus og videregående skoler. Totalt er det 41 som har opprettholdt betalinga.²⁰³

I oktober 1981 skrev *Ny Tid*-redaktør Steinar Hansson brev til 800 *Ny-Tid*-entusiaster. Han fortalte at avisen var midt inne i ei positiv utvikling, men ba likevel om hjelp. 15.500 abonnenter var statusen. Høsten 1981 har Harstad SV gående stands med salg av *Ny Tid* fire lørdager i tidsrommet 25. september til 27. november. Da var målet å selge 30 eksemplarer første lørdagen og 15 hver av de andre lørdagene. I årsmeldinga for 1981 skriver styret at man har solgt avisen åtte ganger på stands. 1. mai solgte man 60 eksemplarer mot under 10 på en vanlig lørdag ellers.²⁰⁴

I januar 1982 foregikk *Ny Tid*-offensiven for fullt. *Ny Tid* fikk i 1981 5500 nye abonnenter. En ny og bedre avis skulle ta form i 1982. Et abonnement kostet bare 15 kr pr mnd understreket Hansson og håpet på drahjelp og et løft for avisen. Fra starten i 1975 til 1984 valgte man egne *Ny Tid*-ansvarlige i styret til Harstad SV, og man var stadig på stands for å selge avisen.²⁰⁵

Den nye høyrebølgen

Dette var høyrebølgens tid hvor nye saker kom på den politiske dagsordenen. Kampen mot markedskrefter og privatisering ble stadig viktigere utover på 1980-tallet. AP var på defensiven og kom under Gro Harlem Brundtland til å nærme seg høyresidas posisjoner. Dette åpnet et større handlingsrom for SV. Mens Aps svar på SVs store framgang i 1973 var å ta et tydelig skritt til venstre tok AP under Harlem Brundtlands lederskap to skritt inn mot midten. Det startet allerede under Oddvar Nordli med lønns- og prisstoppen i 1978. Forutsetningen for dette var jo at styrkeforholdet mellom sosialdemokratene og «det nye venstre» var normalisert etter SVs store tilbakegang fra 1975 av. Ved inngangen til 1980-

---

²⁰³ Årsmelding 1980: Salg av *Ny Tid* (eget punkt). Vedlagt abonnementsliste fra *Ny Tid*. Årsmelding 1981: Bjørn Jacobsen, nestleder, SO- og *Ny Tid*-ansvarlig. Protokollen 1976-1982 v/ Statsarkivet i Tromsø.

²⁰⁴ Samme protokoll. Årsmøte 11. des 1981. Salg av *Ny Tid* eget punkt i årsmeldinga.

²⁰⁵ Samme protokoll. På styremøter 14. og 18. jan er *Ny Tid*-salg på sakslista. Bjørn Bergen blir valgt til *Ny Tid*-ansvarlig. Det var tett med styremøter høsten 1982: 19. aug (8 saker), 24. aug (4 saker), 6. sept (6 saker), 13. sept (5 saker), 28. sept (3 saker), 4. okt (4 saker), 12. okt (6 saker) og 28. okt (3 saker). Årsmøte 9. nov. 1981.

tallet virket intern maktkamp handlingslammende på AP. Samtidig var Høyre en vrien utfordrer, tilrev seg det politiske initiativet og satte en ny dagsorden. Den forbrukerinspirerte liberalismen med ny økonomisk politikk, markedsstyrt boligpolitikk og slagordet «det åpne samfunn» hadde stor velgerappell særlig i den raskt voksende middelklassen, men også i tradisjonelle arbeidermiljøer. Nå ble det tydelig at tross sosialdemokratisk regjeringsmakt i hele etterkrigstida levde det borgerlige samfunnet videre. AP hadde verken våget eller evnet å bore særlig dypt.²⁰⁶

Det man hadde lyktes med var å høyne brede folkegruppers levestandard og velferdsnivå. Man hadde løftet arbeiderklassen opp i middelklassen, og bidratt til at mange mennesker fikk troa på å være sin egen lykkes smed i stedet for å bedre sine kår gjennom organisering og fellesskap. Høyresida lyktes i å omforme og utnytte de nye individuelt fargede prosjektene og antiautoritære tankene fra 1970-årene. Den britiske historikeren Eric Hobsbawn brukte ordene individets triumf over samfunnet da han beskrev utviklinga de vesteuropeiske samfunnene tok i de siste to tiårene av 1900-tallet.²⁰⁷

Ved overgangen til 1980-tallet var konsolideringsfasen til SV definitivt over. Klimaks for denne prosessen var landsmøtet i 1979 da Berge Furre ga den nye nestlederen Rune Slagstad i oppdrag å holde avslutningsforedraget «Sosialisme på norsk».²⁰⁸ I sin bok *Mine dannelsesagenter* fra 2021 omtalte Slagstad foredraget. Han gikk, ifølge han selv, inn for «en rødgrønn selvforvaltningssosialisme» bygget på norsk virkelighet, lokalsamfunnsmakt og kritikk av vekstsamfunnet. I foredraget peker han på Andre Gorz²⁰⁹ som sin viktigste inspirasjonskilde. Redaktør Steinar Hansson og Ny Tid fulgte opp med videre ideologidebatt. Det kulminerte, slik Slagstad så det, i den store tredagers «Sosialisme på norsk»-konferansen i Folkets hus i Oslo med 1000 deltakere og stor begeistring. Ringen var sluttet, SV var tilbake til «det tredje standpunkt» som *Orientering* og SF hadde introdusert tiårene før. Slagstad søkte som Gorz og Marcuse etter nye grupper som bærere av sosialistisk samfunnsforendring i

---

²⁰⁶ Olstad 2021: 181

²⁰⁷ Olstad 2021: 98 og Hobsbawn 1994: 334

²⁰⁸ Vedtatt på SVs landsmøte 1.-4. mars 1979: «Sjølstyre-arbeid-sosialisme»- kriseprogram m/ 25 punkter, «arbeidermakt mot kapitalmakt»- SVs arkiv v/Arbak

²⁰⁹ Andre Gorz, økososialistisk teoretiker og politisk journalist, f i Wien av tysk mor og jødisk far, flyktet unna Hitler-nazismen og ble fransk statsborger i 1957. Samarbeidet med J.P. Sartre, men deres veier skiltes da Sartre ukritisk hyllet Mao og kulturrevolusjonen i Kina. Gorz var en udogmatisk og nyskapende marxist som mente den kollektive frigjøringa måtte følges ad av individuell frigjøring. Uten det har historien vist at det ender i opplyst diktatur, mente han. Han var motstander av den deterministiske historieoppfatninga som preget den marxistiske tradisjonen. Gorz bok fra 1980 *Adjø til proletariatet* kom to uker før *Sosialisme på norsk-konferansen* i 1980 og var et viktig underlag for Slagstads innledning der.

det postindustrielle samfunnet og tok som Gorz et oppgjør med venstresidas kult av proletariatet.²¹⁰

I kjølvannet av den første EF-kampen sang partipressa samtidig på siste verset og mulighetene for fri debatt om utenrikspolitiske saker var ved inngangen til det nye tiåret blitt større. Vi var nå inne i «den kvinnevennlige velferdsstatens periode», eller med andre ord «statsfeminismens periode», der kvinnene for fullt var ute i arbeidslivet og ny familiepolitikk presset seg fram. Lokalt kom dette til å vise seg i SVs prioriteringer i kommunepolitikken. Barnehageutbygginga holdt på ingen måte tritt med utviklinga. Bare 6 % av norske barn i alderen 0-5 år hadde barnehageplass i 1975.

To kvinner i kommunestyret

SVs tilbakegang lokalt fortsatte. Resultatet ved kommunevalget i 1979 ble 3,7 % mot 4,1 % nasjonalt. I kommunestyret ble SV representert med to kvinner; Mildrid Dyring og Grethe Stangvik. SV hadde kumulert de fire første. På førsteplassen stod sekretær Mildrid Dyring, deretter lærer Jarle Jakobsen, husmor Grethe Stangvik og adjunkt Odd Kollin. Da stemmene var telt opp ble Odd Kollin første vara, Jarle Jakobsen 2. vara og fysioterapeut Merethe Ytterstad 3. vara. Kommunevalget i 1979 markerte definitivt både at Harstad SV var blitt et kvinneparti og også et parti for de nye mellomlaga. Ved dette valget ble kvinneandelen doblet i kommunestyret. 12 kvinner ble valgt inn.

I Harstad satset AP sterkt med Tom Veierød som ordførerkandidat. Stein Østring som i 1975 meldte seg ut av SV stod nå på AP-lista, men først på 43.plass. Likevel, som den stemmesankeren han fremdeles var kom han inn i kommunestyret på 8.plassen og ble vara til formannskapet. I *HT* tidligere på året kunne vi lese at han nå var sekretær og faglig-politisk leder i Harstad AP. Han kom til å sitte i kommunestyret t.o.m. 1991.²¹¹

Kamp for barnehager og ungdomstilbud

Mikal Berg hadde gått foran og engasjert seg for en kommunal ungdomspolitik allereide på overgangen mellom 1960- og 1970-tallet. I 1970 var Mikal Berg og SF opptatt av å arbeide for at man skulle etablere ungdoms- og fritidsklubb i Harstad. Allereide 9. juli 1968 hadde Mikal Berg stilt et spørsmål om ungdomsklubb til ordfører Leif Arne Heløe.²¹²

---

²¹⁰ Rune Slagstad 201: 57-59,153

²¹¹ Bilag *Nordlys*, Harstadvalget og AP 4.september 1979

²¹² Brev fra Berg til ordfører Heløe 9. juli 1968, SF/SVs arkiv v/ Arbak I-0138

Barnehagesaka hadde SF også tatt opp gjennom Grethe Stangviks interpellasjon i kommunestyret allerede i 1971.²¹³

SFs lokalavis *Motvekt* 1/1973 hadde ei ungdomssak under vignetten «Et sted å være». Det manglet aktivitetstilbud for den uorganiserte ungdommen i byen. Eneste fritidstilbud var en ungdomskafe med kjøpeplikt og høye priser. Ungdommen hadde satt i gang en underskriftsaksjon med krav om ungdomsklubb. Avisen hadde snakket med Rolf Olsen, den tidligere formannen i aksjonsutvalget «Et sted å være». Han talte varmt for en ungdomsrevet klubb hvor allmannamøtet skulle være høyeste instans. 23. september krevde Harstad-ungdommen at kommunepolitikerne kom ut av pratestadiet og innfridde et av valgløftene sine. Aktivister hadde gått til husokkupasjon på Gullhaugen sanatorium, og ordfører Arnljot Norwich måtte på banen.

«Det nye venstre» i Harstad prioriterte barn og unge enda høyere fra 1977 av. Mildrid Dyring hadde i *Nordlys* 4.juni leserinnlegget «Løkkebaner og lekeplasser». Hun påpekte at barn og ungdom i Harstad kommune ble avspist med smuler. Bystyret ville benytte seg av ubrukte midler for å skaffe dekning for underskudd på 1976-regnskapet. 71.699 til løkkebaner og 25.000 til småbarnslekeplasser ble foreslått omdisponert til andre formål. SV ville ta opp dette i bystyret, men regnet med å møte en kompakt motstand fra AP til H. 14. februar året før hadde *Nordlys* artikkelen «Uholdbare forhold for daghjemmet i Stangnes» med undertittelen «-Golvkaldt, urinlukt og knuste flasker». Styret ved daghjemmet krevde nybygg. Daghjemmet holdt til i ei sokkelleilighet i et borettslag under trangboddhet og kummerlige forhold; 18 barn på 62 kvm. Styret viste til rapporter fra stadslege Per M. Alvestad og Mildrid Dyring og ba formannskapet om hurtig behandling og positivt resultat.

Nesten tre år senere, 24.oktober 1978, stod leserinnlegget «Blått lys for Stangnes barnehage?» av Mildrid Dyring å lese i *HT*. Stangnes barnehage hadde fremdeles tilhold i samme lokaler. Endelig var det nå klart for byggestart, men rådmannen foreslo nå å skyte oppstarten ut i det blå. SV var meget spent på formannskapets avgjørelse. 3. november fulgte Mildrid Dyring opp med innlegget «Om politikere, orgel og barnehager» i *HT*. Der spurte hun seg om formannskapet kunne få seg til å stanse barnehagen foran barneåret 1979, mens man hadde råd til nytt orgel til Harstad kirke. Ved årsskiftet 1978-1979 var det kun 145 kommunale barnehageplasser i Harstad kommune mot 2500 førskolebarn.

---

²¹³ Grethe Stangviks interpellasjon er omtalt i SFs lokalavis *Motvekt* nr1/1973, «Barneinstitusjoner for hvem?». Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak Db-0051.

Ungdomsklubber eller kirkeorgel

6.april 1979 hadde Erling Hall Hofsø artikkelen «Katastrofe dersom ungdomskubbene nedlegges» i *Nordlys*. Bakgrunnen for artikkelen var kommunestyremøtet uka før hvor Mildrid Dyring fra SV og Bodil Kulseng Ytterstad fra AP kjempet for å bevare ungdomskubbene og bygge ut barnehagene. Deres konkrete forslag ble bare oversendt formannskapet. Avisen skrev at de to kvinnenes sterke ord og påpeking av problemene for barn og ungdom gjorde inntrykk. De fikk støtte fra sosialliberaleren Sigurd Stenersen i Høyre. Imidlertid var bystyrets disposisjonspost brukt opp for lengst og ordføreren fikk siste ordet; det endte med oversendelsesforslag. *HT* hadde også en artikkel om kommunestyremøtet 6. april under tittelen «Ungdommens vilkår i Harstad diskutert i bystyret: «Bystyremedlemmer bør ha plikt til en lørdagskveld i sentrum», Mildrid Dyrings ord i debatten. Tross alt vedtok bystyret å ansette to utekontakter som skulle være et bindeledd mellom de unge og sosialkontoret. Formannskapet skulle videre prøve å sikre drifta av fritidsklubbene.

1.juni hadde *HT* denne overskrifta: «Politisk orgelbrus i Harstad bystyre: Skikkelig konsertorgel vedtatt for Harstad kirke». Spørsmålet dreide seg for kommunen om å garantere for et lån på 400.000 i Opplysningsvesenets fond til formålet og selv bidra med 515.000. Vedtaket ble fattet mot SVs stemmer. Mildrid Dyring mente dette var feil prioritering og kritiserte sterkt at ordføreren hadde undertegnet kjøpekontrakten før endelig vedtak i kommunestyret. Mikal Berg kalte dette et luksuskjøp og mente kommunen måtte prioritere orgelet opp mot andre oppgaver som daghjem og infrastrukturiltak i nye boligfelt.

Boligpolitikk, ny lokal SV-politikk

Boligpolitikk ble et politisk stridsspørsmål på 1980-tallet. Det begynte allerede med at SVs bystyregruppe markerte seg i budsjettdebatten i 1977. Mikal Berg og Mildrid Dyring skrev et åpent brev til ordføreren: «Boligpolitikken- en kommunal fiasko».²¹⁴ De viste til 711 navn på den kommunale tomtesøkerlista og ifølge HABO var det nesten 1000 hussøkende. Kommunen ville ha kun tjueen- 21- eneboligtomter å tilby i 1978! Representantene viste til at lokalavisene skrev om bolighaier som spekulerte i folks bolignød. Nye boligområder som Dalsletta, Gangsåsplatået og Holtet ville først komme i 1980! SV-erne kalte dette skandaløst. Kommunen prioriterte å bli landets første kommune med kunstgress for fotballinteresserte, men ignorerte folks bobehov.

---

²¹⁴ Leserinnlegg i *Nordlys* 10.des 1977

Da Harstad kommunes boligbyggeprogram for perioden 1978-1981 ble behandlet i kommunestyret etterlyste Mildrid Dyring behovet for sosial boligbygging. Hun spurte om oppfølginga av bystyrevedtaket fra 1976 om bygging av 30 sosialeiligheter, men fikk ikke noe konkret svar ut over at ordfører Johan Nordvik var oppmerksom på problemet. Under høyrebølgen som startet med det gode kommunevalget til Høyre i 1979 var markedets gjenkomst og liberaliseringa av bolig- og pengepolitikken helt sentrale politikkområder. Motstanden mot dette kom til å bli ei stadig viktigere sak for SV etter at AP hadde gitt opp kampen for den sosiale boligpolitikken og mistet hegemoniet til høyresida i mange saker først på 1980-tallet.

I 1983 var det på ny boligpolitisk debatt i kommunestyret. 9. mars hadde Mildrid Dyring leserinnlegget «Reguler boligpolitikken, ikke boligdebatten i Harstad». Ordfører Johan Nordvik mente brudd på lover og regler ikke skulle tas opp i kommunestyret. Foranledningen var søkelyset på det svarte boligmarkedet lokalt i siste kommunestyremøte. Mildrid Dyring mente harstadpolitikkerne absolutt fortjente å bli konfrontert med problemet. Dyring understreket i leserinnlegget at dette var ei sak for kommunestyret enten Høyre likte det eller ikke.

27.mai fulgte *Nordlys* opp med artikkelen «Sterk kritikk av historiens største tomtekjøp i Harstad». Mot SV og RVs tre stemmer gikk kommunestyret inn for å erverve 800 dekar i Medkila. Avtale ble inngått med 24 grunneiere om 16 kr kvadratmeteren som også omfattet Medkilavannet og friarealer. For dette måtte kommunen ut med 15 millioner kr. Avtalen ble sterkt kritisert da man mente den var diktert av oljeselskapenes krav om området for boliger og administrasjon. Veierød i AP mente den borgerlige tomtepolitikken hadde ført galt av sted, men at bordet fanget. Formannen i oljebaseutvalget Høyres Håvard Solhaug forsvarte avtalen og mente den ville gi 300 boligtomter samtidig som Statoil/ Hydro sitt plassbehov ville bli dekt. Halvar Hansen mente avtalen ikke var god, men den eneste det var mulig å få til. SVs Mildrid Dyring og RVs Sveinung Haukland var ikke nådig i kritikken. Dyring ba derfor om nye forhandlinger, eventuelt ekspropriasjon av området, men ble nedstemt mot 2 stemmer.

Kampen mot atomvåpen

Helt på slutten av 1970-tallet fant det sted et utenrikspolitisk og sikkerhetspolitisk oppbrudd i AP. Kritikken mot USA og NATO ble merkbart sterkere. Da Nei til Atomvåpen ble etablert i begynnelsen av 1980-åra fikk opposisjonen i AP rundt folk som Einar Førde, Jens Evensen og AUF følge av SV. Den økende responsen denne opposisjonen fikk i opinionen gjorde Nei til

Atomvåpen (NTA) til en folkebevegelse å regne med. I 1983 gikk hele 20.000 i NTAs fakkeltog på Youngstorget. Allerede før jul i 1981 hadde det vært store demonstrasjoner, fakkeltog og folkemøter over hele landet. I Tromsø talte fredsforkjemperen og forbundsformannen i Kjemisk industriarbeiderforbund, Arthur Svensson, for en fullsatt storsal på Fokus kino etter at tusener først hadde gått i fakkeltog fra Tromsdalen.

AP-regjeringa stemte for utplassering av mellomdistanseraketter i Europa, men fulgte opp med diplomatiske framstøt. Nordli reiste ens ærend til Washington for å tale Norges sak. Steen ble sendt i samme ærend til Moskva. Statsrådene Sissel Rønbeck og Einar Førde hadde lagt ned dissens i regjeringa mot NATOs dobbeltvedtak i 1979.²¹⁵ For første gang var SV-bevegelsen i pakt med brede folkestrømninger hva gjaldt forsvars- og sikkerhetspolitikken i sin alminnelighet. Skillet gikk ikke lenger mellom SV og de andre partiene, men et sted midt i sentrum og AP. Selv om Steen støttet NATO-medlemskapet som en sikkerhetspolitisk nødvendighet var han sterk motstander av atomopprustning gjennom hele sitt politiske liv. Av den grunn fikk han stempelet «kommunistisk halvjomfru» av Håkon Lie på et fylkesårsmøte i Buskerud tidlig på 1950-tallet.²¹⁶

Ei arbeidsgruppe i Harstad SV jobbet i 1981 med fred og nedrustning og det endte opp med et godt besøkt medlemsmøte i mars. Her ble det tatt initiativ til å starte opp et lokallag av Nei Til Atomvåpen. Mikal Berg stod i spissen for dette arbeidet akkurat som ved EF-kampen i 1972. Styret i det nystiftede NTA-laget skrev at kampen dreide seg om å fjerne trusselen om total utslettelse; å unngå ragnarokk på jord! Man ville ikke være en brikke i stormaktenes spill. Det nyvalgte NTA-styret på fem hadde to SV-ere i sin midte; Mikal Berg og Ann Christin Theodorsen. Flere SV-ere med Reidar Isaksen i spissen kom til å bidra i NTA utover på 1980-tallet. Brevet fortsatte: «Kampen mot atomvåpen er den viktigste saka som menneskeheten har stått overfor. Vi må **gjøre vårt, her og nå!** Målet er å skape en opinion slik at politikerne er nødt til å høre på folket. Vi har ikke råd til å mislykkes!»²¹⁷

Dette var NTAs tre hovedkrav:

- Nedbygging av atomvåpen i øst og vest!
- Ingen atomvåpen i Norge i krig eller fred!
- Norden som atomvåpenfri sone!

---

²¹⁵ Lahlum 2019: 289-291

²¹⁶ Lahlum 2019: 39 og 47, Steen 1986: 39

²¹⁷ Brev fra Harstad NTA, NTAs arkivboks v/ Sør-Troms Distriktsmuseum, Trondenes

En nasjonal underskriftskampanje mot atomvåpen hadde pågått i nesten et år. Laget fikk også utarbeidet en folder som ble trykket i 10.000 eksemplarer. Hensikten med folderen «Hvis bomben slippes over Harstad?» var å gjøre folk oppmerksomme på de skadevirkningene en atombombe har. I Nordlys fikk NTA god dekning 15.mars 1983 gjennom forsideingress og artiklene «Seks bombemål i Troms» og «Dersom A-bombe smeller over Harstad: Sentrum pulveriseres». Fra militært hold mente man at NTA snudde problemet fullstendig på hodet. Kommentarene derfra var at kartet kunne undergrave forsvarsviljen.²¹⁸ Da underskriftsaksjonen var ferdig overleverte NTAs leder Ole Kopreitan 540.268 underskrifter til stortingspresidenten. Av disse kom 4000 fra NTA i Harstad.²¹⁹

I en kort notis i HT 7.mars 1983 under overskrifta «Nei til atomvåpen» viste avisen til et vedtak i kommunestyret der Harstad kommunestyre som det 48. i Norge fattet et vedtak med støtte til organisasjonen Nei til Atomvåpens krav: «Det skal aldri tillates bruk av atomvåpen på eller fra norsk område». Videre ba kommunestyret om at Stortinget arbeidet for å opprette en traktatfesta atomfri sone i Norden. Bare H og Frp gikk imot uttalelsen som var fremmet av SV. I HT ble det hele framstilt som om flertallet var mot NATO selv om uttalelsen fra kommunestyret sa: «Dette må skje som en del av NATOs samlede framstøt for gjensidig rustningsbegrensning og et ufravikelig krav må være at en slik atomfri sone også må omfatte sovjetiske områder som grenser til Norden».²²⁰

På et debattmøte i forbindelse med 10-årsdagen for folkeavstemninga om norsk EF-medlemskap i 1972 holdt Mikal Berg et innlegg. Han påpekte at ved å holde på den nasjonale sjølråderetten hadde Norge styrt unna de verste brottsjøene i den økonomiske krisa, rett nok med god hjelp av oljepengene. Nå var han opptatt av å minne andre på hvor viktig det var å skape en folkebevegelse. Folkebevegelsen i 1972 greide det få vågde å tro på; å vinne over det etablerte maktapparatet. For Mikal Berg var dette ei erfaring han mente vi aldri måtte glemme. I 1982 hadde vi slik Berg så det en ny folkebevegelse som var i ferd med å skape historie: Nei til atomvåpen. På lengre sikt ville dette kunne bli en all-europeisk bevegelse. Skulle folk i Vest- og Øst-Europa unngå en 3. verdenskrig måtte de skape et Europa frigjort fra blokkpolitikk og supermaktdeling. Berg mente dette måtte være siktemålet for norsk utenrikspolitikk. Å utvikle et tettest mulig samarbeid både politisk, økonomisk og kulturelt så

---

²¹⁸ Første artikkel av Bjørn Hall-Hofsø og andre av Kåre Pedersen s 12

²¹⁹ HT 10. juni og 22. juli 1983

²²⁰ HT 16. februar 1983: «Mindretall i bystyret for NATO: Knapt flertall i Harstad for atomvåpenfri sone».

Berg som et nødvendig virkemiddel. Den nye folkebevegelsen hadde etter Bergs mening en stor oppgave å gjøre med å puffe på både opinionen og de politiske partiene.²²¹

Et medlemsmøte 3. april 1983 vedtok en uttalelse der SV-laget gjentok sitt nei til atomvåpenstandpunkt. Opprustninga hadde tatt ny fart og fredsbevegelsen arbeidde hardt mot utplassering av mellomdistanseraketter i Europa. For Harstad SV kom opprustninga nærmere. Kampen mot militariseringa av Evenes flyplass som NATO-flyplass gjorde Evenes til et naturlig bombemål. Da USAs forsvarsminister Caspar Weinberger besøkte distriktet i 1983 demonstrerte Harstad SV sammen med andre venstreorienterte.²²²

I valgkampen i 1987 var SVs stortingsrepresentant og utenrikspolitiske talsmann Theo Koritzinsky på besøk. SV arrangerte møte om forsvars- og sikkerhetspolitikk der deres egne Ann Christin Theodorsen innledet til debatt og Høyres stortingsrepresentant Thor Knudsen som satt i forsvarskomiteen var motdebattant. Bl.a. diskuterte man hvorvidt Forsvaret er ei kommunalpolitisk sak. *HTs* overskrift på artikkelen 21. august om møtet var «Nei, sier Høyre-selvsagt, sier SV».

7. september kunne vi lese i *HT* om «fredelig atommøte i Harstad». Nei Til Atomvåpen og Samorg arrangerte et åpent møte 3. september der NTAs utrettelig ildsjel og leder Ole Kopreitan og stabssjef ved 6. divisjon oberst B. Fredriksen innledet til debatt. Fokus ble satt på den økte trusselen i nord. I den forbindelse ble det pekt på at Harstad var et sentrum og Oslo en utkant. Å nekte utenlandske krigsfartøy adgang og få garantier mot atomvåpen var venstresidas agenda mens borgerlige møtedeltakere ga uttrykk for motsatte meninger. Etter avisens mening forløp debatten på saklig vis.²²³

Flyplass-sak og Sør-Afrika-aksjon

25. september 1984 var det tema og medlemsmøte hvor Hans P. Melby holdt foredrag om Mellom-Amerika. Videre ble det utarbeidet en arbeidsplan for høsthalvåret. To prioriterte arbeidsoppgaver ble meislet ut: Evenes flyplass og forbrukeraksjon mot sørafrikanske varer. Senere skrev lederen Jan Theodorsen i årsberetninga for 1984 at det ble en liten bølgedal etter valget i 1983, men at partiarbeidet hadde tatt seg opp siste halvåret. Det ble bevegelse i «flyplass-saka» og oppstarten av «Sør-Afrika-aksjonen» medførte mer aktive medlemmer. Internasjonal solidaritet opptok mange medlemmer i Harstad SF, og å bidra i

---

²²¹ Mikal Bergs personlige arkiv

²²² *HT* 2. juni s 3, 3. og 4. juni (forsida). *Nordlys* 2. juni s 13 og 3. juni (forsida)

²²³ *HT* 8.sept 1987 (valgsider)

forbrukerboikotten mot sørafrikanske varer følte meningsfullt. Skandinavia ledet an i den internasjonale kampen mot apartheid-systemet i Sør-Afrika. Et par sentrale medlemmer i Harstad SF kom mot slutten av tiåret til å oppholde seg i Afrika på Norad-oppdrag og slik fortsette sitt engasjement for den tredje verden. På 1990-tallet fulgte et annet par etter.

Bystyregruppa fortalte i årsberetninga si at de hadde rullert på de seks medlemmene i gruppa. Til høsten skulle de to som hadde møtt minst, få møte hyppigere. SV fremmet en interpellasjon om åpne formannskapsmøter som fikk god pressedekning, og langt om lenge ble det også vedtatt å åpne møtene.

I aksjonen mot COB-avtalen²²⁴ stod SV-erne på stands, skrev avisinnlegg om flyplass-saka og havnet i polemikk med Høyre-mannen og *HT*-journalisten Helge Eriksen. Dette var etter at SV ved Svein Heggheim og Bjørn Tranås sendte et åpent brev gjennom *HT* med spørsmål til Høyre. Eriksen mente bestrebelsene for å skaffe flyplassen internasjonal status ikke kom i konflikt med de forsvarsmessige interessene på Evenes. Han kritiserte SV-erne for å ha en inngrodd Nato-motstand og antiamerikanisme. For Harstad SV kom opprustninga nærmere. SV-erne var bekymret for militariseringa av flyplassen. De pekte på at den framskutte offensive COB-flyplassen ville være et særdeles viktig bombemål i en krigssituasjon, og de var på ingen måte komfortable med opprustninga i Troms. Fokus var på flyplassens rolle i NATOs atomstrategi, at sivile interesser måtte vike og at lokalsamfunnet ikke fikk vite hvilken militær rolle Evenes var tiltenkt. Det ble tatt kontakt med andre SV-lag i regionen, med Troms SV og partiet sentralt.

Kamp for fred og arbeid

SV fikk i 1981 gjennom sine paroler hos LO foran 1.mai; bl.a. «Arbeidermakt mot kapitalmakt», «Varig vern av Alta- Kautokeinovassdraget», «Nei til blokkpolitikk-for fred og nedrustning» og «For et atomfritt Norden». Hovedtalere var Samorgs leder Jørgen Jørgensen og psykolog Torhild Hanem i anledning funksjonshemmedes år. Sosialistisk kor deltok både på Torvet før toget, på eldretreff i Samfunnssalen og på SV-festen om kvelden på Sangerhuset i Kanebogen! 33-åringen Hanem var SV-er og stod på 17. plass på kommunevalglista i 1979, og rykket opp helt til 4.varaplass. Hun hadde bodd i Harstad siden 1976, var fra Tingvoll på Nordmøre, jobbet på PPD i Sør-Troms og hadde spesielt ansvar for tilrettelegging for folk med funksjonsnedsettelse. Hun hadde selv funksjonsnedsettelse etter at hun fikk poliomyelitt

---

²²⁴ COB-avtalen: Rameavtale mellom Norge og USA fra 1974 om forhåndslagring av materielt utstyr for å kunne ta imot amerikanske forsterkninger. Senere reforhandlet i 2009. Lignende avtaler i mange land.

som fireåring. *Nordlys* skrev 2. mai at hennes intense appell ble tatt imot med trampeklapp. Avisen sa det så fint at hun smøg seg inn i harstadværingenes hjerter. Under parolen «Solidaritet med funksjonshemmede, arbeid til alle» talte hun om hvor vanskelig det var for funksjonshemmede å få delta i samfunnet og trakk fram hvem som var dagens fattige; arbeidsløse, trygdede, funksjonshemmede og eldre.

1.mai-artikkelen i *Nordlys* hadde overskrifta «Arbeidsplasser sløses bort i Harstad: 1. mai med kamptoner». Samorglederen Jørgen Jørgensen tok i sin tale opp NNS planer om å legge ned i Harstad og flytte virksomheten til Troms Innland. Over 100 arbeidsplasser stod i fare. At Harstad kommune ikke hadde byggeklare tomter avstedkom sterk kritikk fra fagforeningslederen.

AKPs Faglig Førstemai-Front var stort sett med når 1.mai-forhandlingene startet, men endte oftest opp med å bryte og gå alene når dagen kom. Samorgs 1.maiarrangement 1981 var støttet av AP, SV og NKP. AKP brøt da de var uenig i hovedparolene som dette året var; «Avspenning-nedrustning-fred» og «Arbeid til alle». Allerede 28. mars orienterte Samorg i *HT* og *Nordlys* om årets arrangement og beklaget at AKP ikke bare boikottet arrangementet, men forsøkte å bakvaske fagbevegelsens 1.maiforberedelser.

3.mai 1982 skrev *Nordlys* om historisk oppslutning både i Tromsø og Harstad 1.mai. 500 gikk i tog i Harstad. Man hadde ikke sett så mange deltakere i toget på 30 år! Artikkelen ble illustrert med et bilde med hovedparolen «Fred og arbeid». I Harstad talte fagforeningsadvokat Ole Gjerdrum under parolen «Verne rettighetene». Han minnet om at før arbeiderbevegelsens maktovertakelse styrte arbeidsgiverne eneveldig. Han manet til mobilisering rundt organisasjonstanken. Hvis vi sovner kan godene bli stjålet fra oss, advarte han.

I *HT* 3. mai kunne vi lese at SV og NTAs Ann-Christin Theodorsen holdt fredsappell før Gjerdrums hovedtale og formannen for de streikende transportarbeiderne Tore Risvik holdt appell før en 17-årig skoleelev Wenche Olsen spontant stod opp og talte mot atomvåpenvanviddet. Noen av parolene dette året var: «Nei til atomvåpen-Norden som atomvåpenfri sone», «Stopp NAF-oppretthold kjøpekrafta på 1980-nivå», «Støtt transportarbeiderne i streik. Bekjemp streikebryteri» og «Støtt arbeiderne ved NNS».

1.mai 1983 var Nopef-lederen Leif A. Myhre hovedtaler i Samorgs arrangement som AP, SV, NKP og NTA stilte seg bak. Hovedparolene var «For et sosialistisk Norge» og «Fred-nedrustning-arbeid». 1.mai 1984 deltok SV i Samorgs arrangement. 5 SV-ere ble bedt om å

stille i flaggborga kl 9.00. Nedlegging av krans på minnebauta for «falne russere» på Trondenes var SVs oppgave. Mikal Berg utførte oppdraget. SV stilte med 10 paroler i toget. Hovedtalen var ved Edmund Stenhaug fra Harstad Jern & Metall mens Kjell Solheim fra SV og NOSO holdt appell. På Arbeidersamfunnet var det kafe, appeller og underholdning, bl.a. ved Sosialistisk kor. Årets hovedparole var «Fred-arbeid-sosialisme». ²²⁵

I forbindelse med 1. mai 1984 sendte SV sentralt ut skriv om hvilken strategi som gjaldt for SVs holdning til 1.mai-arrangementer. SVs prinsipielle syn var at 1. maiarrangementer burde foregå i Samorg-regi; fagbevegelsen skulle fortrinnsvis være arrangør og partier og fagforeninger slutte seg til. Etter SV syn var det opplegget samarbeidskomiteen mellom LO og DNA laget sentralt og som de tenkte lokalt skulle kopieres, ren partisekterisme. SV mente at disse forslaga til hovedparoler ofte var uproblematisk, men intetsigende. Slik var det også i 1984 «Arbeid-trygghet-velferd». Da gjaldt det at man lokalt laget paroler med aktuell radikal politikk. LO og DNA-ledelsen ville gjerne ha bare en hovedtaler. Det var greit hvis det var en typisk fagforeningsprofil, men ikke hvis det var en markert DNA-representant som lirte av seg ensidig partipropaganda, som slik SV så det, ble mottatt fra parti- og fagforeningssentralen på Youngstorget. Da måtte man etter SVs syn forlange likestilte talere. Hvis ikke det ble godtatt burde man lage eget arrangement. Partiet sentralt ville være behjelpelig med å skaffe taler. Det var ønskelig at man samordnet felles taler med partilag i nabokommunene, var budskapet fra SV sentralt.

I 1985 var hovedtaleren i Samorgs arrangement formann Arthur Svensson i Kjemisk industriarbeiderforbund, en radikal stemme i LO og sterkt engasjert i atomvåpenmotstand og internasjonal solidaritet. Unni Soltveit, lederen i Samorgs likestillingsutvalg, NOSO-tillitsvalgt og sentral SV-er lokalt, holdt appell. 400 gikk i Samorgtoget hvorav 100 i NTA-seksjonen.

3.mai 1986 hadde *Folkeviljen* og Johs Sørvoll artikkelen «Historiens mest innholdsrike arrangement» om Samorgs 1. maifeiring. Avisen fortalte at 300 deltok på utearrangementet som ble avviklet i regnvær mens toget og talen på Torvet foregikk. SVs Jarle Jacobsen holdt appell. Dagens hovedtaler var skuespiller Henny Moan som snakket om mangel på fantasi i i Stortinget og regjeringa. Hun talte varmt for en bedre distriktpolitikk og spesielt kultur- og turismenæringa. Norge hadde ifølge Moan alt for ensidig satset på olje og glømt de store mineralverdiene i de nordnorske fjellene. Tjornobylykkyen og atomvåpentruuselen kom hun

---

²²⁵ NOSO- Norsk Sosionomforbund (LO)

også innom før hun avsluttet talen med to dikt. Sentrale paroler dette året var «Landet trenger vår industri», «Arbeid for alle, avspenning-nedrustning-fred» og «Nei til privatisering av offentlige arbeidsplasser». Innearrangementene i Arbeidersamfunnet og Samfunnssalen var godt besøkt. I Samfunnssalen kunne man se på Soltun folkehøgskoles skuespill «Penelopes vev» av Nicole Mace. I Arbeidersamfunnet underholdt trubaduren Erling Røisland & co.

Kulturhus for folket, ikke private aktører!

Fra midten av 1980-tallet kom Harstads posisjon som vertskommune for Festspillene i Nord-Norge under debatt. Behovet for bedre og tidsmessige konsert- og kulturlokaler var akutt. Noen antydte at andre byer gjerne overtok ansvaret for FINN-arrangementene hvis ikke Harstad kommune kjente besøkelsestida si. 19. november 1984 hadde SF og SV-veteranen Steinar Albrigtsen leserinnlegget «Kulturhus?» på trykk i *HT*. For ham var de 17 skolene i kommunen alle viktige kulturhus, men grunnet mangelfullt vedlikehold var de preget av forfall. Dersom det var nedsatt en «plankomite» for kulturhus burde den skifte navn til «Plankomiteen for opprustning av kulturhusene i Harstad», var rektorens klare melding til kommunepolitikerne. Omtrent samtidig, 11. november 1984, hadde Jarle Jakobsen i ei orientering fra avdelingsstyret for kultur hevdet at det var urealistisk med nytt kulturhus. SV ville derimot vurdere å ruste opp hele samfunnshuskvartalet til kulturområde.

I *HT* 19. november 1985 kan vi lese om «Første møte i kulturhusets prosjektgruppe». Gruppen med ordfører Johan Nordvik som leder skulle fremme forslag til alternative løsninger på behovet for konsertsal og konferansesenter. For formannskapet var bygging av kulturhus en prioritert oppgave i 1986 etter press fra ledelsen for Festspillene i Nord-Norge. I den hurtigarbeidende prosjektgruppa var SV representert ved Ann-Christin Theodorsen. For SV var spørsmålet: Hvem skal vi bygge kulturhus for; hvilke brukerbehov vil vi ivareta? SV lurte på hvorfor kulturhus nå plutselig ble ei hastesak. For SV stod det klart at behovet først og fremst var en konsertsal, men det så ut som andre kommersielle behov var vel så viktige. Var det handelsstanden man skulle tilgodese eller kulturfolket, spurte man seg på venstresida. Koblinga mellom offentlig og privat kapital var høyresidas prosjekt. SV ville bygge i kommunal regi og så for seg et bibliotek i byggetrinn 2. 21. mai 1986 ble det holdt et viktig bystyremøte med kulturhussaka som viktigste sak.

Kverna malte sakte videre. 1988 var året for den store kulturhusdebatten. 27. april hadde *HT* et stort oppslag med overskrifta «Engasjert kulturhusdebatt» etter at RV arrangerte møte med paneldebatt i Arbeidersamfunnet. Frode Bygdnes i RV mente det var snakk om et

fantasiprojekt og kommersialisering av kulturen. Han mente at lokale lag og foreninger burde få gratis leie i et nytt kulturhus, men slik ville det absolutt ikke bli. Svein Heggheim fra SV hevdet at kulturell aktivitet var viktig som forsvar for samfunnet og derfor burde være en statsoppgave. Han understreket at det IKKE handlet OM man skulle bygge et kulturhus, MEN NÅR og HVA det ville KOSTE! Han var kritisk til plankomiteens mandat. Lederen i SV Bjørn Tranås akkompagnert av gruppelederen Odd Kollien fulgte opp i samme retning; premissene for debatten var feil. Det handlet ikke om for eller mot kulturhus, men for eller mot det framlagte planforslaget.

31. mai hadde Bjørn Tranås innlegget «Kulturhuset på rett spor» i *HT*. Han syntes formannskapsvedtaket av 24. mai var godt og langt på vei i tråd med hva SV ønsket seg. Nå så han fram til kommunestyremøtet 8. juni. 3.juni stod artikkelen «Om SV og kulturhuset» i *HT*. SV og AP hadde et felles forslag. Det var ikke avgjort hvor huset skulle ligge. Kostnadsramma var på 89 millioner, men alt avhang av hvor stort statens bidrag ble. Trinnvis utbygging skulle også vurderes. Dessuten var det ei viktig forutsetning at kommunen ikke alene skulle stå ansvarlig for kommende underskudd på drifta.

10. februar 1989 hadde SV innlegget «Kulturhuset-hva skjer?» i *HT* underskrevet av Unni Soltveit (medlem bygningsrådet), Odd Kollin (gruppeleder) og Bjørn Tranås (leder). Der viste man til vedtaket 8. juni året før og at bygginga av kulturhus skulle skje i perioden 1989-1993, men etter at planlagte skolebygg og sykehjem var i boks. Man forutsatte 50 % statlig finansieringsandel. Staten hadde bare lovet 15 millioner så langt og nå mente SV alle lokale krefter måtte samordnes tverrpolitisk for å få staten sterkere på banen. For å gjøre ei lang historie kort: Kulturhuset kom. Åpninga var under Festspillene i 1992.

Sosialistisk kor, aktivitet og 10-årsjubileum

Sosialistisk kor ble stiftet i 1979 og kom til å bli et viktig tilskudd til den lokale venstresida. Koret skapte miljø og aktiviserte folk som befant seg i SVs omland. Koret førte med seg engasjement og politisk fellesskap. Sosialistisk kor drev utadretta virksomhet og satte opp flere større forestillinger; bl.a. «Vågsfjordens perle» der Iren Reppen begynte sin skuespillerkarriere. Johan Tønneson og Rolf Lyngstad var to sentrale aktører; den første som dirigent og den andre som dyktig tegner.²²⁶

---

²²⁶ Torunn Nilsens privatarkiv: Protokoll Sosialistisk kor: Brev fra SV «Fram for en sosialistisk kultur-bli med og syng» 6. mars 1980, første samling 12. mars. Protokollen inneholder utfyllende opplysninger om korets virksomhet på 1980-tallet, men også ganske mye om arrangementer 1. mai og 8. mars 1980-1992.

I mars 1984 hadde Sosialistisk kor m.fl. premiere med teaterstykket «Ulv» i ærverdige Arbeidersamfunnet; ei bygning med mye kultur og historie i veggene. To utsolgte forestillinger var fasiten. «Ulv» var ei gruppe mennesker som sang, spilte, danset og spilte teater, mot opprustning og for fred. Dette skrev Jarle Jakobsen en anmeldelse om i *Nordlys* 29. mars. Budskapet var at det er hverdagsmennesker som må redde verden. Merethe Ytterstad var koreograf. Sosialistisk kor under sin dirigent Johan Tønnesson gjorde sine saker utmerket. Mange gode amatører bidro, og Jakobsen trakk i sin anmeldelse spesielt fram solisten Tiri Bergersen.

I *Harstad Tidende* derimot var «sosialistisk» et skjellsord i 1984. En artikkel i *Nordlys* av Ottar Jakobsen 29.mars slo fast dette allerede i overskrifta: «Kor må skifte navn for å få avisomtale». 60-70 kulturinteresserte harstadværingar hadde laget en cabaret og ønsket naturligvis forhåndsomtale i byens avis. *Nordlys* skrev at *HT* satte frilancejournalisten Svein Andersen på saka, men han gjorde en grov «feil». 22.mars skrev altså Andersen i *HT* og nevnte at Sosialistisk kor skulle delta. Det fikk redaktør Iversen til å se rødt, bokstavelig talt: «I vår avis skal det ikke reklameres for sosialisme og annen styggedom. Skal denne forestillingen omtales en gang til, må ikke Sosialistisk kor nevnes», var beskjeden fra toppen i avishuset. Andersen, som mente teaterstykket var en lokal kulturbegivenhet utenom det vanlige, ønsket å gi forestillinga ytterligere omtale.

Da koret fikk høre om redaktørens holdning, ble det straks vedtatt å omdøpe koret til «Ukrutt» for denne spesielle anledninga. En ny artikkel kom, og forestillinga gikk for fulle hus. Primus motor for forestillinga, Johan Tønneson, mente redaktørens reaksjon kom 100 år for sent, men var nok strålende fornøyd med ekstrareklamen *HT* slik ga foran premieren. Nå hører det med til historia at Iversen mente det hele var ei «avis-and» og det rene oppspinn. Han mente seg å være sitert i *Nordlys* på uttalelser og sladder journalisten hadde hørt på byen.

HT skrev 21. februar 1990 om en «Jubilerende fargeklatt» da Sosialistisk kor feiret 10 år. Det vanket røde blomster fra Harstad SV etter jubileumskonserteren i Harstad kino lørdag 17. februar. En fullsatt kinosal overvar jubileumsforestillinga og fikk med seg et variert program fra Bellman og Theodorakis til søramerikanske sanger og nordnorske viser. Koret samarbeidde for anledninga med Tove Karoline Knutsen og hennes dyktige musikere. God dirigent var Tone G. Martinsen. Gunnar Lunds anmeldelse sluttet med å understreke hvor positivt og berikende et samarbeid mellom profesjonelle og amatører kunne være. Også i *Nordlys* 20. februar var superlativene mange. Leder av Samorg Edvard Tangen bar fram de

fagorganisertes takk. Fra SV uttrykte Ivar Dyring sin store kjærlighet til et kor som var en fargeklatt for mange, men til ergrelse for andre.

Høsten 1992 kom koret ikke i gang igjen. Koret hadde vært en berikelse for den lokale venstresida og kulturlivet gjennom hele «det lange 1980-tallet». Krumtappene og programskaperne fra begynnelsen Johan Tønneson og Rolf Lyngstad hadde flyttet. Johan Tønneson var nå en dyktig leder i Sosialistisk Opplysningsforbund nasjonalt og støttet korbevegelsen derfra. Senere har Tønneson blitt en ledende samfunnsforsker og skribent. Korene stod for halvparten av SOs studievirksomhet midt på 1980-tallet. I løpet av de aktive årene hadde koret disse dirigentene: Johan Tønneson, Solveig Welde, Tiri Bergesen, Tone G. Martinsen, Guro Gravem Johansen og Grete Vargeid med Jarle Jakobsen som vikar.

Sosialistisk kor i Harstad samarbeidet både ved opptredener og kursvirksomhet med de tilsvarende korene i Narvik, på Finnsnes, på Sortland og i Tromsø. Særlig var utvekslinga mellom Harstad og Narvik viktig og inspirerende. Korene deltok på korkafeer, 8. mars og 1. mai, på arrangementer holdt av ulike partier innen arbeiderbevegelsen og på mindre tilstelninger og større prosjekter i samarbeid med andre kulturuttrykk. Videre var koret opptatt av kulturutveksling over landegrensene og var både på Island, i Estland og Russland hvor de optrådte sammen med andre kor. Tema for turen i østerled i 1984 var krig og kjærlighet. De la ikke skjul på at de ville ha bort atomvåpnene både i øst og vest. Foran Vinterpalasset i St Petersburg framførte de på eget initiativ et mimestykke om opprustning, terrorbalanse og mot atomvåpen. Dette likte vertene så dårlig at koret fikk sangforbud etter den improviserte opptredenen. I Tallin gikk det bedre. Der optrådte de sammen med et estisk kor i rådhuset.²²⁷

Miljøpartiet SV med alternativ sentrumsplan

Like før jul 1976 sendte SV-styret en kommentar til arbeidet med den nye sentrumsplanen til kommunen med gjenpart til *HT* og *Nordlys*. Det er første gang bymiljø og trafikk er ei hovedsak for «det nye venstre» lokalt.²²⁸ Her slo man innledningsvis fast at trafikkproblemet økte i Harstad sentrum og at byen vokste på bekostning av omlandet med de pressproblemene det medførte. SV var redd for at biltettheten og forurensninga bare ville øke i årene framover. Etter Harstad SVs syn måtte alternativene til privatbilisme gjøres mer attraktive. Man pekte på at det måtte bli en økonomisk fordel å ta buss framfor å kjøre selv. Kommunal subsidiering av kollektivtrafikken måtte komme på kort sikt. Dernest måtte de som ville sykle eller gå gis

---

²²⁷ Arkivet til Harstad Sosialistisk kor, Torunn Nilsens privatarkiv

²²⁸ Sentrumsplan, Harstad SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø

mulighet til det. SV foreslo at det fra alle større boområder ble bygd gang- og sykkelstier isolert fra bilveiene. På lengre sikt ville denne løsninga tvinge seg fram. I sannhet var dette et framsynt standpunkt nesten femti år før debatten om og gjennomføringa av Harstadpakken. Allerede i kommunevalg-programmet fra 1975 er miljø og privatbilisme et viktig politikkområde for Harstad SV.²²⁹

Klassisk miljø- og naturvern var mer i vinden på 1970-tallet enn 1980-tallet da kampen for miljøet på mange måter ble ensbetydende med kampen mot opprustning og atomvåpen. Etter Tsornobylulykka i 1986 ble venstresida igjen mer opptatt av ressurs- og miljøvern.

Høsten 1988 fremmet SVs Svein Heggheim en interpellasjon i kommunestyret om bilfritt sentrum en eller flere dager i førjulstida, men Høyres Håvard Solhaug mente dette var et håpløst forslag og en ren umulighet. Tilløp til trivsel og miljøtiltak i sentrum ble møtt av hoderisting i stedet for ei imøtekommende innstilling fra borgerlig hold. Måneden før hadde Bjørn Tranås skrevet i *HT* om ny sentrumsplan og behovet for et mer miljøvennlig sentrum med flere bilfrie områder. Han pekte også på at handelsstanden dessverre ikke så ut til å kjenne besøkelsestida si.²³⁰

Frp drar kutt- og innvandrerkortet, og SV deler godene

26. oktober 1983 hadde fremmedfiendtligheten nådd Harstad. Ivar Dyring hadde leserinnlegget i *HT* med den ironiske tittelen «Send dem hjem!» etter at ei meningsmåling hadde vist at annen hver nordmann ønsket å sende innvandrerne ut av Norge. Han lurte på hva som lå bak denne skammelige utviklinga og pekte på tre årsaker: Redsel, uvitenhet og vulgærpolitikk. Når han trakk fram vulgærpolitikk, var det særlig Frp han hadde i tankene. Han minnet om at europeerne drevet av vulgærpolitikk og økonomiske kriser hadde gitt «annerledes» grupper ei uhyggelig behandling. Han mente at man måtte sette inn sterkere tiltak mot disse negative drivkreftene. Her forgrep han en debatt som kom til å bli mye mer sentral i de neste tiårene.

I april 1985 gjestet stortingsrepresentant Frps Fridtjof Frank Gundersen Harstad og i avisen *Folkeviljen* stod artikkelen «Fremskrittspartiets Gundersen i Harstad: Høyre bare prater om innskjæring». Debattmøtet var i Statstjenestemannskartellets regi, tema var sysselsettingspolitikk og ca 50 tilhørere var der. Aps Jan Elvheim og SVs Mildrid Dyring

---

²²⁹ Se vedlegg 6 (bilde og tekst) s 161. Troms SVs arkivboks De-L 0047 v/Arbak

²³⁰ Heggheim i *HT* 11. okt og Tranås i *HT* 19 sept 1988

prøvde å provosere Gundersen, men han opptrådte rolig og gjentok det han vanligvis gjorde om at samfunnet sløser bort milliardbeløp unødvendig. Han ville hjørnesteinsbedrifter som KMV til livs da de bandt opp for mye statskapital. Likeså ville Gundersen ha markedsstyring av fiskeri og landbruk. Antall offentlig ansatte var også alt for høyt etter hans syn. Gundersen hevdet at Høyre bare pratet mens Frp kom med konkrete sparetiltak.²³¹

Mildrid Dyring var i duell med Gundersen og uttalte ifølge *Folkeviljen* at Gundersen var en farlig mann. Frp er nemlig Hs prøveballong, og gjennom de dører Frp åpner på gløtt mente SV-eren at vi har kjent gufsen av en iskald Høyre-vind. Høyre er Frps kjødelige opphav, og er reaksjonen på Frps politikk moderat, følger «moderpartiet» på med samme politikk, understreket Dyring. Slik er Frp Willochs geriljasoldater og virkelig farlig er det først når H følger opp, var Dyrings hovedpoeng. Dyring pekte videre på at Nord-Norge er den rikeste landsdelen i Norge, men topper likevel arbeidsledighetstallene. Vi har naturressursene. Det er faktisk Nord-Norge som subsidierer søringene, ikke omvendt som Frp hevder, avsluttet hun sitt innlegg med å si. Utviklinga i tiårene etterpå har vist at hun hadde helt rett i sin analyse av forholda på den norske høyresida og hvilken vei utviklinga skulle komme til å ta.

På slutten av 1980-tallet endret Frp seg fra et «skattenekter-» og privatiseringsparti til også å gjøre innvandringsmotstand til en viktigere markør for partiets virksomhet. Lørdag 4. september 1987 arrangerte SV kafe på Arbeidersamfunnet. Programmet var variert: Optreden ved Sosialistisk kor, filmframvisning for barn, sang ved Tiril Bergersen og salg av lodd på valgflesk. På de videregående skolene blåste valg vinden Frps vei, meldte *HT* 11. september. Ungdomspolitikere i andre ungdomspartier reagerte via leserbrev og intervju i avisen på det de så som reinspikka rasisme fra Frp i skoledebattene. 9. september hadde *HT* et oppslag med overskrifta «Nei til ungdomsrasisme». Widar Skogan i Krf og Elisabeth Nesje i AP var rystet over at Frp fikk unison applaus under skoledebatten på Stangnes videregående skole for sin framstilling av flyktninger som gruppe; at *de* tar penger fra *oss* og lever på sosialen. «Nifs holdning mot flyktninger» var tittelen på deres leserinnlegg på s 6 samme dag. Dagen derpå kom tilsvar fra elever på Stangnes både på forsida og s 7 i *HT* der de benektet på det sterkeste at de var rasister. Samme dag kunne vi lese på s 24 om at Carl I Hagen ble saksøkt og kanskje måtte betale 500.000 i erstatning til M. Mustafa for det falske brevet han hadde offentliggjort tidligere i valgkampen.

---

²³¹ *Folkeviljen*, nystartet avis med Johs Sørvoll som redaktør

Harstad Tidendes overskrift på førstesida 15. september var: «Frp vant valget». Samme dagen hadde SV ved Torunn Nilsen et leserbrev i *HT*; «SV og solidaritetsskatten». Bakgrunnen for utspillet var en eldreomsorg i krise. SV hadde sett seg lei på alt politikerpratet om eldreomsorgen og mente et krafttak måtte til. Partiet foreslo en ekstra solidaritetsskatt over fem år der alle som tjente over 100.000 skulle betale 2 % ekstra skatt. Slik kunne man bygge opp et fond på 6,5 milliarder til bruk på nødvendig oppgradering av eldreomsorgen, var SVs forslag. Dette kan se ut til å være et mottrekk fra SVs side til det aktive frieriet Frp førte ovenfor eldre velgere på denne tida.

Mediekritikk i HT

17. april 1984 foregår det en debatt i *HT* etter at medlemmer av fem ulike partier og tverrpolitiske organisasjoner skrev et leserinnlegg. De etterlyste avisens plikt til å dekke lesernes informasjonsbehov og påpekte den mediemessige monopolsituasjonen i Harstad. De mente seg utsatt for politisk sensur og negativ vinkling i *HT*.²³² Avisen svarte i lederen «Har Harstad en fri lokalpresse?» samme dag. Der slo avisen hardt tilbake mot kritikken. I *HT* var man forundret over disse som raljerte over den såkalte frie vestlige presse og det kapitalistiske samfunnet, og som ikke har fått alt de vil på trykk. *HT* lurte på om det kanskje var annerledes i øst. *HT* la vekt på at avisen hadde et konservativt verdisyn, men samtidig tilstrebet objektivitet i nyhetsformidlinga. Pressefrihet er derimot ukjent i de land hvor sosialismen har seiret, avsluttet avisen.

2. mai svarte femkløveret i innlegget «Mer om det frie ord». Der slo de fast at *HT* hadde innrømmet politisk sensur og grep tak i *HT*s usaklige angrep på dem avisen beskrev som venstreekstremistiske «marginalgrupper» som bedrev «propaganda» og stadig kom med «trosvakbelysninger». Et hovedpoeng i tilsvaret var at media, og ikke minst *HT*, stadig ble brukt mot venstresida, og det ville være mer enn rimelig at man derfor slapp lettere til for å svare på usaklige angrep og feilaktige opplysninger om sin virksomhet.

På denne bakgrunn var det ekstra gledelig, sett fra et SV-synspunkt, at den nye redaktøren Odd Richard Olsen gjorde *HT* langt mer liberal og åpnet spaltene også for politiske motstandere straks han tiltrådte i 1991. Dekninga av Harstad SVs valgkamp i 1991

---

²³² De fem var Mikal Berg, Svein Heggheim, Sveinung Haukland, Gunnar Sander og Sverre Vargeid. De representerte SV, NTA, RV, Latinamerika-gruppene og AP.

anskueliggjør dette svært tydelig. Også *Nordlys* hadde nå blitt mer vennligstilt ovenfor SV og andre politiske rivaler.

Nyavisa Folkebladet, nok ei døgnflue

I 1985 prøvde man på venstresida i Harstad å ta et dristig skritt videre. 29. mars 1985 var det stiftelsesmøte og første ordinære generalforsamling i A/S *Nyavisa*. Av det nyvalgte styret var 4 av 7 kvinner og Mildrid Dyring styreleder. To av dem var sentrale SV-ere, Mildrid Dyring og Ann-Christin Theodorsen. Målsetninga var å bli et alternativ til *HT* og nå ut til flest mulig. I avisas vedtekter het det at den skulle være samfunnskritisk. Videre skulle avisa beskrive utvikling av gode livsmiljøer, ha et økologisk perspektiv, gå bak nyhetene og se disse i et lokalt perspektiv. Kjell Lindberg var redaktør mens Kjetil Aakenes var journalist i avisa.²³³

Omtrent samtidig med *Nyavisa* startet en annen avis i Harstad. AP-avisen *Folkeviljen* ble forsøkt gjenoppstartet nesten 30 år etter at den opprinnelige *Folkeviljen* gikk inn i *Nordlys*. At kreftene ble splittet på to aviser nå som man skulle prøve å fravriste *HT* avismonopolet lokalt gjorde vel strengt tatt oppgaven umulig for begge to.

14. juni skrev *HT* om «Problemer for *Folkebladet*». Mildrid Dyring sa til *HT* at *Folkebladet* måtte opp i 3000 i opplag i løpet av året, men hadde foreløpig bare 1200. 4.juli er overskrifta i *Nordlys* dramatisk: «*Nyavisa Folkebladet* kjemper for å overleve». Ei ekstraordinær generalforsamling hadde bestemt å utvide aksjekapitalen ved nytegning av aksjer og markedsføre avisa bedre. Annonsetilgangen var dårlig. Man ville prøve å fusjonere med *Nye Troms* og komme ut tre ganger ukentlig stod det å lese i *Nordlys* 20.august. Aksjonærene i *Nye Troms* vendte imidlertid tommelen ned for samarbeid med *Nyavisa* i Harstad. 11. januar 1986 var det slutt etter at avisa ikke hadde kommet ut etter sommerferien. 62 aksjonærer hadde bidratt med aksjekapitalen på 75000 som nå var tapt. Lærdommen var at idealisme og lite fagkunnskap ikke gir noen god start når grunnlaget for ei ny avis skal skapes, var *HTs* kommentar 8.februar.

Nei til atomvåpen og 17. mai

Nei til Atomvåpen (NTA) i Harstad søkte i 1985 om å få delta i folketoget 17.mai. Det skapte imidlertid lokale bølger og ble føljetong i lokalavisene hele aprilmånedet etter at formannskapet hadde sagt knepent ja til søknaden. I det mørkeblå billedbladet *Nå* ble

---

²³³ *Nyavisa Folkebladet* 13. apr 1985 s 2

formannskapet tildelt ukens kaktus for å ha «politisert en dag som til de grader er nasjonalt felleseie». 17. mai-komiteens flertall ville legge ned sine verv hvis vedtaket ble stående. I stedet for raushet og ja til mangfoldet av nasjonale verdier ble det et hardkjør for å få NTA til å bøye av. Forsvaret truet med å avstå fra deltakelse dersom det de så som «politisk virksomhet» ble tillatt i toget.²³⁴

Lærerne ved Harstad barneskole ledet an av rektor Oskar Haldorsen annonserte samme dag at de ikke ville stille opp i et politisert 17.-maitog.²³⁵ I *Nyavisas Folkebladet* var man forundret over at samtlige lærere ved Harstad barneskole og 13 av 17 lærere ved Seljestad skole ikke ville tolerere NTA i toget. Lederen i *HT* ba NTA vende i tide og la til at «den såkalte fredsbevegelsen preges av enøydhet». NTA drøftet saka på et medlemsmøte 15. april. Lederen Aina Hauge kunne opplyse om at NTA deltok mange andre steder i landet. Hun stilte spørsmål ved hvor representative reaksjonene var. 13. april hadde *Nyavisas Folkebladet* et intervju med NTAs leder Aina Hauge under tittelen «Er lærere imot fredsbevegelsen?». Aina Hauge spurte hvilke tradisjoner NTA brøt. Andre interessegrupper deltok, og Forsvaret propaganderte for NATO og militarisme til enhver tid. Da var det naturlig at fredsbevegelsen fikk markere seg. Hauge understreket at NTA ikke driver politikk i tradisjonell forstand, men er en tverrpolitisk organisasjon med bred folkelig støtte. Avskaffelse av alle atomvåpen er målet. Atomvåpnene er en trussel mot det norske folk og menneskehetens framtid, fortsatte hun. 16. april hadde *HT* ei helside med leserinnlegg for og mot NTAs deltakelse i 17.-maitoget. Samme dag meldte *HT* om anonym telefonsjikaner og terror mot NTA-lederen. Det hører med til historia at NTA fant å ikke kunne delta etter hvert og i stedet valgte et alternativt opplegg; 17. mai-kafe på Arbeidersamfunnet. Dette kom til å bli en suksess som i alle fall ble gjentatt de neste tre åra.²³⁶

SVs tiårsjubileum

I 1985 holdt SV jubileumslandsmøtet sitt der de begynte, i Folkets hus i Trondheim. Før SV-landsmøtet skrev *Moss avis* 21. mars at SV la press på Gro Harlem Brundtland for at venstresida skulle møte de borgerliges listeforbund med samme taktikk. I *Sarpsborg Arbeiderblad*²³⁷ hadde stortingsrepresentant Gunnar Skaug fra Østfold en åpen invitt til

---

²³⁴ I 1969 boikottet Forsvaret toget fordi en SF-stortingsrepresentant var hovedtaler

²³⁵ Også profilert AP-mann, tidligere kommunestyrerepresentant 1955-71

²³⁶ Mildrid Dyrings private arkiv: «Vårens vakreste vett og uvett om NTA og 17. mai i Harstad 1985», pressegruppa i NTA

²³⁷ *Sarpsborg Arbeiderblad* 25. mars 1985

listesamarbeid med SV. Partilegenden Einar Gerhardsen tok til orde for det samme for å skaffe landet ei AP-regjering etter valget.²³⁸

I *Arbeider-avisa* 7. mars finner vi artikkelen «SVs 10 år» av Alf Hildrum. Han pekte på SVs politiske praksis som hovedforklaring på at partiet særlig hadde mistet tillit blant fagorganiserte. Når SV sidestilte AP med Høyre, mente han partiet bega seg inn i et politisk villniss og kjeppjaget de fagorganiserte tilbake til «faderhuset». Han savnet vilje til kompromisser og ansvar som må til om man vil forandre samfunnet. Hanna Kvanmo ga i innledningsforedraget sitt både ris og ros til «storebror» AP. Hun var glad for at de i regjeringstida si tidligere dette tiåret hadde holdt massearbeidsløsheten borte. I *Adressavisa* 8. mars skrev Kjell A.Olsen artikkelen: «SV raser mot AP». Partiveteranene i SV, Furre, Gustavsén og Kvanmos budskap var klart: «Det blir ikke regjeringsskifte uten valgteknisk samarbeid også på venstresida!». Kvanmo understreket at SV var blitt modent og dermed ansvarlig som parti. SV var ferdig med trassalderen etter fire år, poengterte hun! SV vil ha en langsom revolusjon bygd på reformer, men i den politiske hverdagen har AP sviktet den sosiale boligbygginga og tillat økte egenandeler i helsevesenet, framholdt «partimoderen».

Samme dag i *Arbeider-avisa* hadde Hildrum også artikkelen «Ikke regjeringssamarbeid med AP». SVs leder Theo Koritzinsky sa i et intervju at SV ikke hadde styrke og størrrelse til å ta regjeringsansvar. Partilederen betonte at SVs organisasjon og partiavisa *Ny Tid* var langt sterkere enn SF og *Orientering* var. Han erkjente at mange AP-velgere hadde SV som sitt andrevalg. Forholdet mellom SV og AP betegnet han som avklart og saklig. SV er heller ikke uten innflytelse, understreket Koritzinsky. Andre har tatt over standpunkt SV først har vært alene om, eksempelvis nedsatt fartsgrense i boligstrøk, mer rettferdige skatteregler og kjønnskvoltering, la han til.

8. mars kunne vi lese artikkelen «SV foretrekker AP» i *Stavanger Aftenblad*. Avisen skrev at AP fikk gjennomgå for sitt nei til ny valgordning med utjevningsmandater i Kvanmos innledningsforedrag på landsmøtet. SV ville ikke inngå listeforbund med AP hvis de ikke forpliktet seg til å endre valgordninga. Kvanmo var opptatt av økonomisk politikk og ville heller ha prisstigning enn ledighet. Hun ville fjerne helsekøene og få fart på barnehagebygginga. Utenrikspolitisk ville SV fortsette å være pådriver og håpet

---

²³⁸ *Nordlys* 4. juni («SV ønsker listeforbund» og 5. juni 1985 «Grasrota vil ha listeforbund» med henvisning til Einar Gerhardsens oppfordring til listesamarbeid i *Arbeiderbladet*.)

atommotstanderne nådde fram på APs landsmøte. I Theo Koritzinsky hilsningstale til landsmøtet understreket han at SV skal være et ja-parti som vil forme verden i fred og i balanse med naturen. SV vil alltid gå i bresjen for nedrusting og global rettferdighet, fortsatte han. I ei oppsummering framhevet han at SV skal være en knyttneve mot atomvåpnene, ha ei utstrakt hånd mot radikale krefter i andre partier, mot fagbevegelsen, kvinnebevegelsen, miljøbevegelsen og fredsbevegelsen. SV må med pekefingeren vise vei ut av blokkpolitikken og atomopprustningas selvmordsløp og fram mot en sosialisme som er desentralisert, folkelig og frodig, avsluttet partilederen. VG kommenterte SVs landsmøte 11. mars og registrerte at landsmøtet mot ledelsens råd vedtok ei «luksuriøs smørbrødtype» med krav uten prioritering. Her gikk man inn for så vel 6 timers arbeidsdag med full lønnskompensasjon som fleksibel pensjonsalder fra 62 år.

1.mai 1987: Full kollaps i forberedelsene

Det var på forhånd bestemt at NNN-sekretæren og AP-mannen Per Alf Andersen skulle holde hovedtalen på Torvet og Jern & Met-tillitsmannen og SV-eren Reidar Isaksen skulle holde appell. Det endte med at også Magne Mortensen og Elisabeth Lønnå fra NKP og AKP fikk holde appell etter toget inne i Arbeidersamfunnet.²³⁹

På forhånd var det dramatisk og brudd i forhandlingene. 25. april 1987 skrev *HT* om «1.mai-samarbeid i full kollaps» og kalte det et skikkelig vårtegn. Hovedtaleren Per Alf Andersen kunne ikke godta parolen «Mot partimisbruk av LO». Samorgstyret med Halvar Hansen i spissen, Jern & Met-tillitsvalgt og AP-politiker, var enig. 1.maikomiteen anført av H&K-eren og SV-eren Mildrid Dyring²⁴⁰ mente dette var underkjenning av deres arbeid fra Samorgstyret, og 1.maikomiteen la like godt ned arbeidet sitt. Aldri før hadde styret grepet slik inn i komiteens arbeid. Styret ville heller ikke ha med parolen «Kamp mot statens rasistiske innvandrerpolitikk». Mildrid Dyring var forbannet på AP som hadde glimret med sitt fravær under prosessen, ikke levert inn paroler innen fristen, ei heller deltatt på møter. Først på det avsluttende Samorgmøtet som skulle fatte vedtak kom de, vel vitende om at de hadde flertall der.²⁴¹

---

²³⁹ NNN- Norsk Nærings- og Nytelsesarbeiderforbund (LO), se Magne Mortensen s 131

²⁴⁰ H&K- Handel og Kontor (LO)

²⁴¹ *HT* 25. apr og 29. apr, *Nordlys* 25. apr og *Klassekampen* 27. apr 1987

En artikkel i *Nordlys* bar tittelen: «Parole utløser krig i Harstad». Etter at Dyring trakk seg satt Samorg i krisemøte med partene og SV ba om et nytt forsøk på å skaffe enighet slik at 1.maikomiteen kunne fortsette arbeidet. Det endte med kompromiss der hele arbeiderbevegelsen deltok i ei enhetlig 1.maifeiring. Nei til Atomvåpen deltok i toget med egen seksjon. I stedet for de omstridte parolene fikk SV bruke parolene «Styrk en fri og uavhengig fagbevegelse» og «Flyktninger og asylsøkere velkommen til Harstad». Harstad SV stilte i tillegg med disse parolene: «Nei til Nord-Norge som NATO-base» og «Lavspenning i nord. Nato-øvelser ut av Nord-Norge». AKPs parole «Vi krever oppklaring av drapet på John Reier Martinsen» mente AP og Samorg ikke hadde noe i 1.maitoget å gjøre, men godtok den likevel. Det var viktig for AKP og bidro nok i høy grad til at de ble med.

Som et lite apropos kan nevnes at 17.mai samme året arrangerte Nei til Atomvåpen fredskafe på Arbeidersamfunnet for tredje år på rad. Tale for dagen holdt Ivar Dyring. Ellers var det musikk, sang og lyrikk ved Britt Karin Fjeldstad, Knut Iversen, Sosialistisk kor, Beathe Lind og en gruppe førskolebarn. Arrangementet varte fra 10 til 16 og ble avsluttet med allsang av «Til ungdommen» av Nordahl Grieg.

Lokalvalg 1987: Fra dårlig kommuneøkonomi til private barnehager

I kommunevalgkampen i 1987 beklaget Harstad SV at kommuneøkonomien var dårlig. I artikkelen «Skakkjørt økonomi» i *Nordlys* 10. september fortalte SV-erne at de hadde programfestet å ruste opp skolene, og derfor kjørte det som valgkampens hovedsak. SV mente det var på høy tid med et regimeskifte i byen og ville sette barn og unge i høysetet.

I valgkampen anklaget Odd Kollin i SV Sveinung Haukland i RV for pinlig stemmefiske og mente RV hadde fått panikk. Han mislikte sterkt debatt-teknikken og angrepene SV ble utsatt for. I *HT* 7. september tok han til motmæle. Saka som hadde utløst debatten var SVs holdning til private barnehager. Kollin mente Haukland hadde lest Harstad SVs valgbrosjyre som en viss mann leser Bibelen. Han presiserte at SV mente utbygging var et offentlig ansvar, men at private barnehager tvang seg fram som ei nødløsning når kommunen hadde sviktet. I slike tilfeller måtte plasser stilles til rådighet for kommunen og kommunen forpliktet seg til å overta drifta.

SV fikk 5,3 % i kommunevalget; ei oppslutning litt over det nivået partiet hadde ligget på i nesten alle valg så langt. Daglig leder Ann Christin Theodorsen fortsatte som gruppeleder.

Denne gangen hadde hun med seg to nye i kommunestyret; undervisningsinspektør Odd Kollien og lærer Marthe Thorsen. SV hadde kumulert de fire første på lista. Ved dette valget var valgdeltakelsen på 61,5% og AP med ordfører kandidaten Halvard Hansen var klart større enn H; hhv 34,7 og 31,5 %. Frp fikk sitt gjennombrudd og fikk 13,2% mot 6,1 sist. De gikk fram fra 3 til 7 representanter og bidro til fortsatt Høyreordfører. Joachimsen ble ordfører, men hadde gjort et elendig personvalg og endte på fjerdeplassen på Hs liste etter stemmeopptellinga. Lav valgdeltakelse og mye bruk av stryking var fasiten ved valget.²⁴²

I fylkestingsvalget fikk SV 7,1 % i Troms, fram 0,8 %. Beste enkeltresultater som i 1983 var i Gratangen med 19,2 % og Storfjord med 15,1 %. I Tromsø fikk SV 7,1 % og 5,4 % i Harstad. Den nye SV-gruppa bestod av disse tre: Rektor Bjarne Østgård (Tromsø), kontormedarbeider Gretha Hansen (Salangen) og på utjevningsmandat rektor Henry Høgmo (Gratangen).

Hanna Kvanmo tilbake i Harstad 1. mai 1988

1.mai 1988 var ikke som alle andre 1.maifeiringer. Dette året kom Hanna Kvanmo tilbake til Harstad for å holde hovedtalen på 1.mai. 3.mai hadde *Nordlys* utførlig dekning av Hannas heimkomst under overskrifta «Hanna Kvanmo besøkte fødebyen: SV-dronninga vil abdisere». Hun var avbildet sammen med en av byens og arbeiderbevegelsens veteraner, tidligere redaktør Erling Hall Hofsfø.²⁴³ Kulturblostringa i landsdelen fra midten av 1960-åra har gitt folk selvtillit og søringene respekt for nordlendingene, framhevet hun. Hun mente at SV tross størrelsen hadde stor innflytelse. Nå var Kvanmo mest opptatt av å ta et felles ansvar for eldreomsorgen. Staten har ikke gjort det enkelt for kommunene med å gi dem nye oppgaver som sykehjem uten at det følger nok penger med reformene og nå fisker Frp i rørt vann og vil bruke misnøyen til å privatisere tjenestene, la hun til.²⁴⁴

2. mai refererte *HT* fra arrangementet under overskrifta «Kvanmo ut mot Hagen». Avisen fortalte at Kvanmo tok et oppgjør med Frp og Carl I. Hagen. Frp representerte ifølge «SV-

---

²⁴² *HT* 15. september 1987

²⁴³ Politikeren og journalisten Erling Hall Hofsfø (1917-2010) ble pensjonist i 1987. Han var redaktør i *Folkeviljen* 1947-1956 og på Harstadkontoret til *Nordlys* fra 1956 da *Folkeviljen* gikk inn i *Nordlys*.

²⁴⁴ Brox, Myrvoll m.fl. 1989: Hanna Kvanmo ble kalt «sjølakademisert proletar» av Ottar Brox i hans bidrag i festskriftet *Hanna*, tilegnet Hanna Kvanmo. Biografi Hanna K (1926-2005): Født Seljestad i Sandtorg- død i Arendal. Mellom 1940 og 1952 hjelpepleier, kontorassistent og kokke. Artium som privatist i 1962, midlertidig lærer v/ Rana gymnas 1962-1973. Blant de siste i det gamle fattigsamfunnet som nådde til topps i norsk politikk. I kommunestyret og formannskapet i Rana 1967-1975. Direkte og folkelig stil, stor sakkunnskap, frisk replikk og politisk folkevett. SVs ledende politiker på 1980-tallet. Sosialisme forankret i livserfaring mer enn politisk teori. Medlem av Nobels fredskomite og Riksrevisjonen etter stortingskarrieren. (Kilde: Store norske leksikon.)

dronninga» de holdningene arbeiderbevegelsen alltid har kjempet mot, både i den politiske og faglige kampen, nemlig egoisme og asosiale holdninger. Mens myndighetene vil bruke 10 milliarder på ny storflyplass i Oslo-området og 2 milliarder på TV 2 kutter de i transportstøtte og støtte til arbeidsplasser i nord, fortsatte hun. Flere ganger under talen ble Kvanmo avbrutt av akklamasjon. Budskapet gikk tydeligvis heim. I et flott vårvær gikk 350 i toget og over 700 overhørte talen på Torvet. Nei til atomvåpen deltok med egen seksjon i toget. Dagen samlet alle arbeiderbevegelsens partier under Samorgs faner og flagg. Kanskje bidro Hannas tilstedeværelse til at alle var med. Etter toget var det kafe og flere appeller i Arbeidersamfunnet hvor det var mer enn stappfullt for anledningen. I årsrapporten sa Samorg at kafeen og kakesalget aldri hadde gått så bra.

Dette året oppsto det en kinkig situasjon under togarrangementet. Samorgs årsrapport nevner et par skår i gleden denne fine soldagen. Oppslutninga om flaggborgen om morgenen var dårlig, og man hadde ikke tilgang til faner og flagg som var innlåst på Samorgs kontor. SV reddet flaggborgen med fire røde faner. Verre var det at Harstad Janitsjar fem minutter før toget skulle starte stilte ultimatum til 1.mai-komiteen; enten måtte SV-parolen «Kulturhus nå?- kommunen har ikke råd» bort eller så nektet korpset å spille. Etter å ha konferert med SV ble parolen tatt ut av toget. I ettertid beklaget Samorgs 1.mai-komite i den samme årsrapporten og i et skriv til korpset at et betalt musikk-korps, hyret av kunstneriske grunner, blandet seg inn i parolegrunnlaget. Harstad Janitsjar spiller ikke lenger 1. mai. Skolekorps tok over få år senere.²⁴⁵

1.mai og stor arbeidsledighet

I 1989 var hovedtaleren forbundslederen i Jern og Metall John Stene mens tillitsvalgt Berit Rustad fra Norsk Kommuneforbund (NKF) og SV holdt appell. 1.mai 1990 var ifølge *Nordlys* 2. maiutgave største tog i Tromsø etter 2.verdenskrig, 4000 deltok. Bak parolen «Bevar Nordlys nordnorsk. Nei til Oslostyrt konsern» gikk hele 500. Faren for storstreik i kommunal sektor gled akkurat over. I Karlsøy holdt den iranske flyktningen Muhammed Rigi appell og ba om støtte til de iranske arbeidernes frihetskamp. I Harstad var det arbeidsledigheten og EF-saka som opptok hovedtalerne stortingsrepresentant Jan Elvheim AP og Herbjørg Valvåg SV. 160.000 var arbeidsledige og Harstad var hardt rammet. Nå stilte man lit til planene om

---

²⁴⁵ Mildrid Dyrings private arkiv: Rapport fra 1.mai-komiteen 1988 og brev fra Samorgs 1.mai-komite til Harstad Janitsjar 4. mai 1988

bygging av kulturhus. Oppslutninga i Harstad var også større enn på mange år. «Hele folket i arbeid» og «Et demokratisk Europa» var hovedparoler.²⁴⁶

Stortingsvalget 1989: Erik Solheim blir rikskjendis

SV og lederen Erik Solheim satte miljø på dagsordenen i stortingsvalgekampen i 1989 og dro nytte av det på valgdagen. Det var bare noen få år siden den katastrofale atomkraftulykken i Tsjernobyl og bevisstheten i folket om klima- og miljøproblemene var voksende.

I valgkampen brukte SV slagordet «Del godene». Troms SV manet til samling av venstresida mot høyrekreftene! Fylkeslaget sa i valgkampen at de foretrakk ei fortsatt AP-regjering, men at et sterkt SV ville bremse Aps høyredreining, motarbeide privatisering og fremme de fagorganisertes interesser. SV gjorde et poeng av at bare SV kunne gi arbeiderbevegelsen et ekstra mandat i Troms på bekostning av H eller Frp. AP var sikra tre mandater sa SV i en annonse i *HT* 8. september med tittelen «Fagorganiserte: I år stemmer vi SV» der 8 SV- og LO-medlemmer i sørfylket oppfordret folk til å stemme SV.

Valgresultatet var et nytt gjennombrudd for SV godt hjulpet av den mer rettferdige valgordninga som ble tatt i bruk for første gang. 8 utjevningsmandater for hele landet ga ei mer matematisk riktig fordeling av stortingsmandatene. Fra valget i 2005 fikk vi ei ny ordning med 1 utjevningsmandat fra hvert fylke.

SV rykket inn i det nye Stortinget med 17 representanter. 4 av dem var fra Nord-Norge; Rolf Ketil Bjørn fra Troms, Reidar Johansen fra Finnmark, Inge Myrvoll og Lisbeth Holand fra Nordland. Partileder Erik Solheim ble innvalgt fra Sør-Trøndelag. Nasjonalt hadde SV en framgang på 4,6 % og endte på 10,1 %.

De beste fylkesresultatene kom i Nordland (14,9 %), Finnmark (13,9 %), Telemark (13,9 %) og Troms (13,8 %) De beste enkeltresultatene i Troms kom i Tromsø (18,7 %) og Kåfjord (17,0 %) mens det ble 10,7 % i Harstad. Wenche Cumming fra Lenvik ble 1. vara. Både 1. og 2. vara i Finnmark hadde bakgrunn fra Harstad; Karin Beathe Theodorsen bodde i Kirkenes i 20 år, men var født og vokst opp på Kilhus. Åge Tom Sivertsen kom fra Vadsø. Han gikk på gymnaset i Harstad på begynnelsen av 1970-tallet og bodde da i Kvæfjord.

I det hele tatt kom 1980-åra med jappetid og høyrebølge til å bety nedgangstider i nordnorsk arbeidsliv. Den nye omdreininga på sentraliseringa ga framgang for venstresida og SV i Nord-

---

²⁴⁶ *Nordlys* 2.mai 1990

Norge. Bak SVs kraftige framgang i nord i 1989 lå også misnøye med Aps høyredreining og markedstilpasning.²⁴⁷ Mens SV fikk 10,1 % nasjonalt lå partiet betydelig høyere i Nord-Norge med 14,3 % i 1989-valget. I 1985 hadde SV ei oppslutning på 17,4 % i industrikommunene nordpå mot 12,1 % i kommunene med både landbruk og industri. I Mo i Rana fikk SV 26 % i 1989-valget. I Tromsø ble det valgskred i kjerneområdene, de nye drabantbyene. Det ble over 20 % i Kroken og på Kvaløysletta. På Stakkevollan stemte hele 27,5 % SV. På mange måter ble 1980-årene preget av en høyrebølge i sør og en venstrebølge i nord. Tjelmeland beskrev det som en høyrebølge i vekstområdene og radikalisering og venstrebølge i «problemområdene». Denne venstrebølgen som flyttet tyngdepunktet i den norske venstresosialismen nordover ble personifisert av Hanna Kvanmo, en kvinne fra små kår med ståsted i offentlig sektor og gift med en gruve- og industriarbeider.²⁴⁸

Avspenning i forholdet til AP

Etter 1977 bidro nok spesielt Hanna Kvanmo til at forholdet til AP ble bedre gjennom SV-gruppas konstruktive arbeid på Stortinget. Først på 1980-tallet bidro fredsbevegelsen med Nei Til Atomvåpen i spissen til at partiene fikk ei sak som i større grad samlet enn splittet.

I første omgang ser vi ei forsiktig tilnærming mellom SV og AP. Det begynte i kommuner og fylker; ikke minst i Nord-Norge. På et medlemsmøte i Harstad SV 10. oktober 1983 diskuterte man situasjonen etter kommunevalget. Forslaget om valgteknisk samarbeid med både AP og RV fikk ni stemmer mens sju stemmer ble avgitt for å orientere seg bare mot AP. Et ekstraordinært medlemsmøte 4. november behandlet resultatet etter forhandlingene. SVs krav var en representant i formannskapet og en i hovedutvalga og vara der. Det endte altså med ei fellesløsning hvor alle tre venstrepartiene var med. Kulturhussaka som gikk som en føljetong i siste halvdel av 1980-tallet ble ei sak der SV og AP fant sammen og fremmet forslag sammen i slutfasen. Det var ingen tvil om at SV nå var et pragmatisk og samarbeidsorientert parti lokalt.

I *HT* 4. april 1989 kan vi lese om SVs landsmøte der det ble seier for nestleder Per Eggum Mauseths linje i spørsmålet om forholdet til AP. SV vedtok en uttalelse om formalisert samarbeid med AP etter valget, men man sa samtidig at det ikke var aktuelt med

---

²⁴⁷ Drivenes og Tjelmeland 1997: 114

²⁴⁸ Drivenes og Tjelmeland 1997: 114-116

regjeringssamarbeid i dagens situasjon. AP hadde åpnet for oljeleting sør i Barentshavet som SV var sterkt imot. Uansett var dette et sjumilssteg i retning av et tettere politisk samarbeid.

I april 1990 hadde SV igjen landsmøte. Denne gang på Hamar. 6. april hadde *HT* en større reportasje i den forbindelse der to Tromsdelegater ble intervjuet; Bjørn Tranås og Henry Høgmo. Tittelen på reportasjen var «Fantastiske Solheim. SV-representantene fra Troms ble imponert». Partilederen Erik Solheim hadde holdt en glimrende tale der han talte om SVs hovedsaker i den kommende valgkampen; solidaritet og miljø. Han ville ha opprør mot urettferdighet og pratet om de altfor små økningene i minstepensjonen. Han satte det på spissen da han spurte: «Hva skal vi med Høyre når AP gjennomfører hele Hs program?». Partilederen var i storform og ble avbrutt av stormende applaus hele 21 ganger! Avisen konkluderte med at han tydeligvis hadde styrket sin posisjon på landsmøtet. Solheims bestrebelser for å gjøre SV til et maktsøkende parti som ønsket samarbeid med AP ble imidlertid forpurret av den nye EF-debatten.

KAPITTEL 5. NY OPTIMISME OG VILJE TIL MAKT I NYLIBERALISMENS TIDSALDER (1991-1995)

SV red på en medgangsbølge etter stortingsvalget i 1989 og inn mot lokalvalget i 1991 og gjorde da sitt beste valg i partiets historie så langt. Den kalde krigen var slutt, Berlinmuren revet og Sovjetunionen gått i oppløsning. Framtida for verdensfreden så lys ut.

Militærutgiftene kunne reduseres og velferd prioriteres. Kanskje var SVs og venstresosialismens tid nå kommet. SV var nå i vekst og et modent parti som ikke bare ville demonstrere synspunkter, men hvor målet nå var å søke makt for å endre samfunnet. Realpolitikere hadde tatt styringa i partiet som nå framsto som et radikalt miljøparti.

Miljø og kortvarig SV-framgang

Da budsjettet for 1991 ble diskutert i kommunestyret dukket det opp ei uvant overskrift i *HT*: «Høyre skapte forvirring i bystyret. Selv SV satte bremsene på for «overbudsforslaget» til Høyre». Avisen skrev videre at SV i mange år hadde latt økonomiske begrensninger fare, men nå viste større ansvarlighet. Det virket som om avisen mente SV var kommet over de verste barnesykdommene og var blitt et realorientert opposisjonsparti klar til å aksle større oppgaver.²⁴⁹

I valgkampen i 1991 rådde det stor selvtillit og optimisme i Harstad SV. 22. august fikk de god dekning i *Nordlys* under overskrifta «SV vil styre Harstad sammen med AP». SV holdt pressekonferanse og la fram kommunevalgprogrammet. Alle de seks forhåndskumulerte kandidatene deltok. Ei fersk lokal meningsmåling ga SV 12,7 %. SV svarte på spørsmål om forsvar og olje og ville nå satse på turisme. Bedring av kollektivtrafikken lå ellers SV hardt på hjertet. Partiet ville ha en sentrumsplan uten bilens beste som eneste saliggjørende. Et nasjonalt krav var Nord-Norge-bane med sidespor til Harstad. SV ville etablere et kommunalt miljøfond hvor lag og foreninger kunne søke støtte til nærmiljøtiltak. Kulturhuset var visstnok tabu i valgkampen, men SV ville ha tverrpolitisk enighet om å sende krav til sentrale myndigheter om større statlig bevilgning til kulturhuset. I november ble det flertall på Stortinget for å gi 25 millioner i direkte statstilskudd til kulturhuset, 10 millioner mer enn regjeringa hadde foreslått tidligere.²⁵⁰

---

²⁴⁹ *HT* 13. des 1990

²⁵⁰ *HT* 29. nov 1991

I kommunevalgprogrammet fra 1991 ser man seg tilbake og mener at SV ikke er i skyggenes dal lokalt. Man framholder at SV har hatt et nært og godt sak-til-sak-samarbeid med AP i den siste perioden, og slik har SV fått være med å legge premissene for politiske vedtak. Med gode meningsmålinger i nakken er SV på offensiven i valgkampen. Selv om de gamle motsetningene mellom AP og SV kom til å vise seg i den nye EF-striden de neste årene ble den aldri så dyp som tjue år tidligere, og kom ikke til å ødelegge for det nye samarbeidet mellom AP og SV i kommunepolitikken.

20.april 1991 annonserte Nei til EF i *HT* for et åpent møte om Norge og EF 24.april der det skulle stiftes lokallag i Harstad. Det ville bli foredrag ved den nasjonale lederen Kristen Nygård. Bortimot 50 personer hadde gitt sin underskrift til annonsen. Blant annet SV-erne Mikal Berg, Mildrid Dyring og Berit Rustad Evensen.

Senere i perioden understreker Harstad SV at samarbeidet med AP hadde vært nært og mer likeverdig etter at Helge Aune ble gruppeleder for AP. SV var godt fornøyd med budsjettmøtet i kommunestyret som man syntes ble preget av tverrpolitisk samarbeid, ikke partipolitisk prinsipptryteri.²⁵¹

I fylkestingsvalget høsten 1991 fikk SV nasjonalt 12,2 % og hele 14,7 % i Troms. *Nordlys* skrev 20. september at SVs framgang hadde sammenheng med kampen mot arbeidsledigheten og EF-standpunktet. Samtidig hadde SV nedtonet sin marxistiske ideologi. Partiet fikk hele 7 fylkestingsrepresentanter; lærer Henry Høgmo Gratangen, lærer/småbruker Anne Dahlheim Eriksen Storfjord, advokat Oddmund Enoksen Tromsø, sokneprest Kristin Stang Meløe Målselv, lærer Arne Johan Johansen Kvæfjord, lærer Sissel Hofsføy Lenvik og på utjevningsmandat redaktør Hans Kr. Eriksen Tranøy. I Tromsø fikk SV 18,7 % mot 10,9 % i Harstad og 13,2 % i Kvæfjord. SV oppnådde svært gode resultater i Nord-Troms; 19,2 % i Storfjord, 18,6 % i Lyngen, men aller best gikk det i Gratangen med 21,5 %.

Etter fylkestingsvalget gikk Troms SVs leder Oddmund Enoksen hardt ut foran forhandlingene og stilte krav til AP om fiskekvoter, innflytelse på fylkesplanen og kamp for Nord-Norgebanen. De ble møtt med motkrav om støtte til Forsvaret og Snøhvitutbygginga. SV ville at deres gruppeleder Henry Høgmo skulle bli fylkesvaraordfører. Dessuten ville de ha flere hovedutvalgledere. AP og SV hadde flertall alene, men AP vurderte også sentrum som mulig alliansepartner.

---

²⁵¹ Beretning kommunestyregruppa, Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

14. oktober hadde Nordlys artikkelen «Grådig SV isoleres?». AP ville ikke la seg diktere og avisen stilte spørsmålet: «Hvem har makt i SV?». De lurte på om det var «ideologen Oddmund Enoksen» eller «pragmatikerne Bjørnar Østgård og Henry Høgmo». 18. oktober finner vi artikkelen «Marx lever i Troms SV» i Nordlys ledsaget av et profilbilde av Høgmo. Orda falt i en debatt der Høgmo gikk i rette med uttalelser fra sin partileder Erik Solheim. De endte likevel med samarbeid mellom AP og SV, men ingen fylkesvaraordførere til SV. Derimot fikk SV to utvalgsledere, Anne Dahle Eriksen i kultur og Henry Høgmo i utdanning mens Aps fylkesordfører Jan Henry T. Olsen selv ble leder i plan og næring med SVs Oddmund Enoksen som nestleder. Arne Johan Johansen ble nestleder i samferdselsutvalget med Aps Arvid Johnsgård som leder.²⁵²

I Oslo ble det også samarbeid mellom SV og AP som dannet byråd i lag etter at de borgerlige hadde styrt byen sammenhengende siden 1975. AP fikk 30,3 % og SV 14,4 % i valget. I Aps Oslo-historie fra 2010 skriver Thor Viksveen at datidas Soria-Moria-erklæring, Kampen-erklæringa kom til å danne grunnlaget for det nye byrådet. Rune Gerhardsen ble byrådsleder for et byråd med fem fra AP og tre fra SV. SV ble representert ved Raymond Johansen (miljø og samferdsel), Terje Kalheim (kultur og byutvikling) og Liss Schanke (arbeid og sosiale tjenester). Rune Gerhardsen lanserte sammen med SV-leder Erik Solheim noen måneder senere ideen om ei rødgrønn regjering, men tida var på ingen måte moden for den slags tanker. Utspillet ble møtt med kritikk og betraktet som illojalt fra Aps partiledelse.²⁵³

Erik Solheims visjon om å modernisere SV møtte betydelig motstand i SV, delvis på grunn av Solheims stil, men også fra folk som var reelt uenig i sak. Noen av partiveteranene var blant de skarpeste kritikerne. Kari Hauge Rasmussen i Stavanger SV mente AP hadde sviktet arbeiderklassen i klassekampen. Hun var heller ikke nådig mot sitt eget parti. At SV skulle bli et rent miljøparti var hun sterkt imot. For henne var SVs hovedoppgave å gjenopprette kampkrafta på venstresida. Det var ikke det at hun ikke viste miljøengasjement. I 1973 var hun hovedtaler i Natur og Ungdoms sykkeldemonstrasjon i Stavanger under oljekrisa. Hos henne var det samsvar mellom liv og lære. Familien på seks bodde i ei 70 kvadratmeter stor leilighet fra 1950-tallet, var helårssykklistere og uten bil. Hun var bekymret for at Solheims

---

²⁵² Telefonsamtaler med SVs tidligere fylkestingsrepresentanter Arne Johan Johansen og Oddmund Enoksen 17. april 2024. Enoksen var også leder i Troms SV i 1991.

²⁵³ Viksveen 2010: 193-194 og 289

personlige maktambisjoner var viktigere for han enn SV-prosjektet og at SV ville ende opp som et AP-light.²⁵⁴

På nasjonalt plan fikk SV hele 11,5 % i kommunevalget i 1991 og gjorde det nesten like godt i Harstad. 10,6% var ei dobling fra forrige valg og medførte hele 6 av kommunestyrets 55 representanter. Ei sterk gruppe med mye kompetanse inntok kommunestyret: lærer Marthe Thorsen, kommunefysioterapeut Inger Johanne Dybwad, lektor Bjørn Tranås, sosionom Unni Soltveit, distriktsarbeidssjef Svein Olafsen og sorenskriver Lars Borge Andersen. På varalista kom: Vernepleier Marit Rustad, fysioterapeut Merethe Ytterstad, student Jon Ric Bjørn, agronom Per Ove Hovland og lektor Turid Olsen. Marthe Thorsen var gruppeleder. Arbeidet ble godt fordelt. Bjørn Tranås flytta imidlertid i 1993 og Marit Rustad rykket opp på fast plass. Da Lars Borge Andersen flyttet til Oslo i 1994 ble også Jon Ricard Bjørn fast representant i kommunestyret. Som et resultat av det gode valget fikk SV to i formannskapet; Marthe Thorsen og Unni Soltveit, og ble godt representert i komiteer og utvalg.

SVs store framgang ved valget i 1991 førte likevel ikke til at venstresida fikk flertall i Harstad. Sentrumpartiene var ennå ganske trygt plassert på borgerlig side. H fikk 34,0 % og gikk litt fram mens AP fikk 31,5 %, en tilbakegang på 3,3 %. Antagelig var det en sammenheng her med SVs gode valgresultat. 1042 harstadværingar hadde brukt SV-lista. SV var nå klart kommunens tredje største parti etter at Frps gruppe var redusert fra 7 til 3 representanter.

I oktobermøtet til kommunestyret diskuterte man hvorvidt representanter for eldre- og ungdomsrådet skulle få forslags- og talerett i kommunestyremøtene. Vedtaket endte med at de fikk begrenset talerett. Det betydde at det gjaldt kun på temamøter og høringar hvor saker som spesielt gjaldt disse gruppene ble tatt opp. SVs Bjørn Tranås ville slippe de unge og eldre til og mente det ville styrke demokratiet i stedet for å uthule det.²⁵⁵

Stor aktivitet, radikale Heggenlærere og voksesmerter

Bjørn Tranås satt i lokallagsstyret i årene 1984-1989 og var leder i årene 1985-1988. Han var en dyktig organisator og kunnskapsrik politiker. Med seg i styret i årene 1984-1989 hadde han lærerkollegaen Svein Heggheim fra Heggen vgs. Heggheim som utmerket seg som en dyktig

---

²⁵⁴ Gjerde 2017: 60, 65 og 72. Rasmussens forhold til SV ble verre senere. Grunnet SVs støtte til NATOs bombing av Serbia meldte hun seg ut av partiet i 1999. Rasmussen hadde hatt folkevalgte verv i 28 år. Først i Stavanger bystyre for NKP 1955-1971 og for SV 1971-1975. Deretter i Fylkestinget i Rogaland 1975-1983.

²⁵⁵ HT 11. okt 1991

sekretær. Begge var tilflyttere, fra Nord Trøndelag og Sogn og Fjordane, og de kom etter hvert til å trekke sørover.²⁵⁶ En annen krumtapp, Unni Soltveit, hadde mange år i styret; både i 1982-1983 og 1987-1990. Hun var lagets kasserer og kontingentinnkrever.

I årsberetninga for 1993²⁵⁷ fra kommunestyregruppa åpnet man med å si at det var flere å fordele oppgavene på og alle var flinke til å ta ansvar i kommunestyresalen. Problemet var at det kunne være vanskelig for alle å møte i kommunestyret og man måtte ty til vararepresentanter. Noen hadde vanskelig for å møte på kveldstid. Tross problemene var SV-benken stort sett fulltallig og aktiv i møtene, men mot slutten av perioden hendte det oftere at gruppa manglet folk. Samtidig måtte man finne ut hvordan man skulle innlemme de som satt i avdelingsstyrene bedre i gruppas arbeid.²⁵⁸ Før formannskapsmøtene holdt SV felles gruppemøte med AP. Lærdommen var at SV var best forberedt. Derfor hadde man etter hvert blitt mer forsiktig med hva man sa der. Man erfarte at AP gjerne «stjal» SVs argumenter. SV hadde derfor internt gruppemøte dagen før formannskapet for å utforme politikken sin.

Reisa sørover

Ser vi på sammensetninga av SVs kommunestyregruppe skulle det ligge til rette for mange gode år for Harstad SV framover. Dessverre fikk man ikke særlig betalt for godt organisasjonsarbeid og aktivt kommunestyrearbeid. Nasjonale trender slo sterkt inn ved det påfølgende valget i 1995. Samtidig ble jo lokalpartiet rammet av det som ofte skjer. Sentrale personer flyttet fra byen og det oppstod et tomrom etter dem som ikke var bare å fylle over natta. På få år hadde mange aktive SV-erne forlatt Harstad. Fra før hadde unge lovende Bjørn Jacobsen fra Ervika reist fra byen. Det ble fleipet med at han var «det lokale alibiet» siden de andre SV-erne i kommunestyregruppa han var med i var tilflyttere sørfra.²⁵⁹

1.mai i et nytt tiår

I 1991 talte sosialminister Tove Veierød fra AP og Kjell Solheim fra NOSO og SV holdt appell på Torvet i Samorgs 1.mai-arrangement hvor også folk fra bondeorganisasjonene deltok. NTA holdt appell inne på Arbeidersamfunnet etter toget der Sosialistisk kor og ei gruppe fra AUF bidro med sang og musikk. Hovedparolene i Samorgs arrangement var «Hele

---

²⁵⁶ Lærerkollegiet på Heggen var radikalt med mange politisk aktive. LO-forbundet Skolenes Landsforbund (SL) hadde en stor klubb her på 1980-tallet som er blitt mindre med årene.

²⁵⁷ Årsberetning, Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

²⁵⁸ Årsberetning, Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

²⁵⁹ Samtale med Ann-Christin Theodorsen 2022

folket i arbeid» og «Arbeidermakt mot kapitalmakt». I Moskva ble Gorbatsjov pepet ut og demonstranter som opptrådte utenfor det offisielle regisserte programmet ropte «Ned med KGB!». En ortodoks prest stirret på generalsekretæren og ropte «Michail Sergejevitsj; Kristus er oppstanden!». ²⁶⁰

I 1992 stod 1. mai i EF-kampens tegn. Det ble ei enhetlig 1. maifeiring i Tromsø, men først etter at AP trakk parolene sine en halvtime før toget. Dermed var det ikke plass for ja-tilhengere i et tog for arbeiderbevegelsen. I Harstad skrev *HT* dagen derpå at Nei til EF vant 4-1 over LO i byen! Etter mye att og fram rundt parolene bestemte Samorgstyret og 1.maikomiteen at ingen EF-paroler eller partisymboler ble tillatt i toget. Hovedparolen var «Arbeidsledigheten et felles ansvar». Dermed deltok bare 70 i toget til LO som heldigvis for dem hadde med seg Harstad Janitsjar, men ganske mange flere hørte talen til stortingsrepresentant Jan Elvheim fra AP i Arbeidersamfunnet. I tillegg var det internasjonal appell ved den iranske flyktingen Asgari Renani og sang ved AUF-ere fra musikklinja på Heggen vgs. Samtidig deltok 250 fra SV, SP og RV i Nei til EFs arrangement der SVs Wenche Cumming var hovedtaler. De norske flagga dominerte toget, men SVs Lars Borge Andersen bar et rødt flagg. ²⁶¹

24. mars 1993 hadde SV medlemsmøte i formannskapssalen med 13 medlemmer til stede, og 1.mai stod på sakslista. Kjell Solheim refererte fra et møte i Samorg og innledet til debatt om SV-lagets holdning til arrangementet. Samorg ville ikke ha noen «Nei til EØS»-parole i toget. Parolen «Nei til EF» derimot var grei. Solheim fremmet forslag om nye drøftinger med Samorg hvor målet var en egen Nei til EF-seksjon under parolen «Nei til EF-fortsatt kamp mot EØS». Solheims forslag hadde ellers ordlyden «For SV er det uakseptabelt med et 1.maiarrangement som ikke gir rom for deltakelse fra Nei til EF». Trond Slettbakk foreslo ordene «uakseptabelt med» endret til «vanskelig å akseptere». Solheims forslag fikk 5 stemmer og tapte til fordel for Trond Slettbakks forslag som fikk 7 stemmer. Hvis Nei til EF ikke oppnådde ja fra Samorg ville SV innkalle til nytt medlemsmøte for å avgjøre SVs holdning. Det endte med at SV deltok i Samorgtoget mens Nei til EF ikke ble med. ²⁶²

Hovedtalere var Rolf Ketil Bjørn fra SV og Susanne Lyng fra Troms AUF.

---

²⁶⁰ *HT og Nordlys* 2. mai 1991

²⁶¹ Helge Eriksen i *HT* 30. april s 11

²⁶² Johnny Kristiansen satt på denne tida i Samorgs 1.maikomite først som sekretær og dette året som leder. Han var da partiløs. I forhandlingene møtte Svein Olafsen fra SV og Reidar Isaksen fra Nei til EU.

1. mai 1994 samarbeidet SV med Nei Til EU om torgmøte og kafe. Hovedtalere var SV-leder Erik Solheim og Bente Aasjord fra Naturvernforbundet. I 1995 skar det seg da Samorg ikke ville ha to likestilte talere. Det var nok EF-striden fra årene før som lå under samtidig som Samorgs 1.maikomite manglet talspersoner fra «det nye venstre». Mens Samorg hadde Hill M. Solberg fra AP som taler talte Paul Chaffeu på et SV-arrangement med bare 50 togdeltakere. Parolene var «Ikke en fisk å gi bort» og «Pass opp for tilpasning til EU».²⁶³

Storingsvalget i 1993

Valget gikk dessverre ikke så bra som man hadde håpet og trodd så sent som våren 1993. Nasjonalt endte SV på 7,9 %, mens Troms stakk seg positivt ut med 12,7 %. Her holdt SV bedre stillinga og Rolf Ketil Bjørn og SV beholdt stortingsmandatet sitt. Wenche Cumming fra Lenvik ble 1. vara. I Tromsø fikk SV 15,7 %, i Harstad 9,0 %, i Lenvik 13,0 % mens Berg, Kåfjord og Storfjord fikk hele 17,8 %, 17,6 % og 17,1 %. Nord-Troms var en SV-bastion også dette tiåret. Resultatet var 13 stortingsrepresentanter hvorav 3 var utjevningsmandater. Fra Nord-Norge kom hele fire SV-ere inn på Stortinget; Lisbeth Holand og Inge Myrvoll fra Nordland, Rolf Ketil Bjørn fra Troms og Reidar Johansen fra Finnmark. Dette tiåret stod SV klart sterkere i nord enn i landet som sådant. Velgerne i nord var ikke i tvil om at toppkandidatene stod fast og brast med dem i sin motstand mot sentraliseringstanker og EF-politikk.

Årsmøtet i Harstad SV for 1993 fant sted 16. desember 1993. I styret hadde Jon Ricard Bjørn vært leder. Av årsberetninga framgikk det at 14 møtte fram på årsmøtet. Det hadde vært avholdt 16 styremøter og 6 medlemsmøter. Man konkluderte med at det hadde vært brukbar aktivitet og en god stortingsvalgkamp med valgkampkontor, kinoreklame, stand på Harstadmessa og Torvet, pressekonferanse og lørdagskafe. Derimot hadde nyrekrutteringa vært liten de siste årene og nye medlemmer ville helst være passive kontingentbetalere.²⁶⁴

Manglende kontinuitet i organisasjonsarbeidet

Mangelen på kontinuitet og faste ankere i organisasjonsarbeidet var ikke over. Det skulle bli enda verre fra midten av 1990-tallet. 13. januar 1995 var det årsmøte med 16 medlemmer til stede. Forslaget til valgkampbudsjett var på 10.000, men ble økt til 25.000. I beretninga fra kommunestyregruppa for 1994 fikk vi vite at kommunen for første gang hadde både kvinnelig

---

²⁶³ HT 2.mai 1995

²⁶⁴ Harstad SF/SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø

ordfører- og varaordfører; Britt Skinstad Nordlund (H) og Edith Sørli (SP). SV hadde jobbet jevnt siste året, men tatt få politiske initiativ.²⁶⁵

Slik gruppelederen så det savnet man nå et «oppegående» partilag og felles møteplass for politikkutvikling. Aktiviteten i organisasjonen var lav siden mye krefter gikk til parlamentarisk arbeid, flere folk hadde flyttet og enda flere stod på tur til å pakke flyttelasset. Dette medførte at man underveis i denne årsmøteperioden måtte velge nytt styre. I årsberetninga leser vi at styret bestod av Per Ove Hovland, Lars Borge Andersen, Rita Wærness, Else Grethe Bøe og Birgit Kampen som kasserer. Første halvåret var det avholdt tre styremøter og to medlemsmøter.

Ny folkeavstemning om EF i 1994

Mandag 22. august 1994 var det medlemsmøte med 15 oppmøtte. Stortingsrepresentant Rolf Ketil Bjørn var hyret inn som innleder om SVs rolle i EF-kampen. Samtidig ble det valgt nytt styre. Else Grete Bøe ble leder, Steffen Kallbekken nestleder, Birgit Kampen kasserer og Jon Ricard Bjørn og Monica Amundsen styremedlemmer. Det nye styret avholdt åtte styremøter og ett medlemsmøte og aktivitetsnivået var høyere enn tidligere på året. Det altoverskyggende og prioriterte arbeidsområdet var motstandskampen mot EU-medlemskapet foran folkeavstemninga. SV samarbeidet nært med Harstad Nei til EU og hadde stand mot EU hver lørdag. I tillegg hadde SV samarbeidet med Høyre om et debattmøte lokalt etter at SV sentralt hadde utarbeidet et eget hefte og debattopplegg.

Medlemstallet var 50 og Harstad SU hadde også vært aktiv dette året med Steffen Kallbekken som leder. Med seg i styret hadde han Marie Hernes nestleder (leder fra høsten), Espen Norderval kasserer og Endre Skandfer sekretær (Elisabeth Lian fra høsten). Det ser ut som rokkeringene skyldes flytting; ikke et helt ukjent fenomen i ungdomspartisammenheng. SU hadde hatt seks medlemsmøter og gjennomført en studiesirkel om EU. På regionale møter og seminarer hadde de utgjort det største laget. 11 fra Harstad SU hadde vært på et møte i Tromsø i november. De hadde hatt tre medlemmer på sommerleir og deltatt på fylkesårsmøtet og landsmøtet til SU.²⁶⁶

---

²⁶⁵ Harstad SF/SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø

²⁶⁶ Beretning SU, Statsarkivet i Tromsø

Nytt tilbakeskritt lokalt

Før folkeavstemninga om EU-medlemskap i 1994 lå SV høyt på meningsmålingene, men SVs partiledelse skapte såpass mye tvil om SVs syn i EU-saka at partiet mistet oppslutning. Etter brakvalget i 1991 ble kommunevalget i 1995 derfor en stor skuffelse. SV hadde kumulert 6 som sist, men partiet fikk bare 4,5 % og kun 2 representanter. På førsteplassen stod distriktsarbeidssjef Svein Olafsen etterfulgt av lærer Marthe Thorsen, vernepleier Marit Rustad og skole-elev Endre Skandfer på de neste plassene. Da stemmene var telt opp viste det seg at Svein Olafsen og Marit Rustad var kommet inn i kommunestyret med Marthe Thorsen som 1. vara. Svein Olafsen ble gruppeleder.

Helge Aune fra AP ny ordfører

Etter valget i 1995 ble det regimeskifte i Harstad-politikken. Aps Helge Aune ble ordfører i et samarbeid med mellompartiene og SV. AP gjorde et svært godt valg og gikk fram med 6,9 % og havnet på 38,3 % mot rekordlave 27,6 % for Høyre. Frp fikk 8,9 % og var igjen i framgang. SP fikk 7,8 %, Krf 5,7 % og V 4,6 %. Både Krf og V gikk fram vel 1 %. Tyngdepunktet ble i sentrum, og Ottar Anthonsen fra Krf ble varaordfører. Heller ikke i fylkestingsvalget klarte SV å holde på den gode oppslutninga fra 1991, og havnet på 7,3 %. SV falt tilbake til normalen og fikk 3 representanter. Anne Dahlheim og Kristin Stang Meløe fortsatte og fikk med seg på utjevningsmandat sivilarbeider Thomas Johansen fra Kvæfjord. I Harstad brukte 4,5 % SV-lista denne gangen mot 9,6 % i Tromsø og 7,6 % i Kvæfjord. De beste enkelresultatener var 10,2 % i lbestad og 14,2 % i Storfjord, som sedvanlig på SV-toppen i Troms. Det samme gjaldt ikke lbestad, men at de holdt stillinga bedre enn andre kom nok av at SV hadde stått dem bi og sørget for at de fikk beholde den nedleggingstruede videregående skolen i kommunen.

Svein Olafsen er et typisk eksempel på den nordnorske SV-eren. Hans far var verkstedarbeider, AP-mann på 1950-tallet, med i SF og i det første SV-styret i Harstad i 1974. Selv var Svein først aktiv i AUF fra 1965-70 mens han gikk på yrkesskolen i heimbyen og sjømannsskolen i Tromsø. Han reiste så til sjøs i utenriksfart i to år hvor hans skip bl.a. fraktet våpen og annet krigsutstyr fra USA til Vietnam.²⁶⁷ I 1972-1974 studerte han i Tromsø og ble aktiv i SV. EF-kampen i 1972 virket bevisstgjørende på han som på mange andre av

---

²⁶⁷ Svein Olafsen i samtale med forfatteren i des 2022

hans generasjon. Olafsens arbeidsplass gjennom mange år var på Arbeidskontoret i Harstad hvor han etter hvert ble sjef. Som om ikke det dårlige valgresultatet var nok, ble midten av 1990-tallet i Harstad SV preget av at svært mange av de nye og unge styrerepresentantene, og også lovende SU-erne, var på flyttefot, og lokalpartiet ble tappet for energi og kontinuitet.

Som det framgår tydelig av denne masteroppgaven klarte ikke Harstad SV å skape en organisasjon som var sterk nok til å tåle svingningene i velgeroppslutning og indre problemer. Så langt var svingninger både i medlemstall, aktivitet og valgoppslutning det som kjennetegnet «det nye venstre» lokalt. Slik sett fulgte i grove trekk Harstad SV den samme utviklinga som partiet nasjonalt.

KAPITTEL 6. SOSIAL BAKGRUNN BLANT SF OG SVS MEDLEMMER OG KANDIDATENE PÅ KOMMUNEVALGLISTENE

SF - arbeiderparti med få medlemmer

I Norge undersøkte Stein Rokkan i 1959 valgførelse og partimedlemskap ved stortingsvalget i 1957. Han fant ut at det var høy organisasjonsprosent i norske partier sammenlignet med andre land. Fra 1972 har vi tall som viser at SF hadde en lav andel partimedlemmer, bare 6,4 % av velgerne mot 14,2 % i AP og 16,2 % i velgerkorpset som helhet. Lars Alldén har videre funnet ut at det er stor usikkerhet med hensyn til SFs medlemstall. Tall fra årsberetninger stemmer ikke alltid med de faktiske forhold. For 1971 opererer Alldén med et tall på 2437 betalende medlemmer i SF med 3000 i parentes. Medlemstallet øker vanligvis i et valgår og året etterpå, men vekstraten for medlemsstokken avviker fra velgeroppslutninga. Forskning viser at partier er relativt lite følsomme for ytre begivenheter, men derimot meget sårbare for partiproblemer, for indre splittelse og kriser. Som eksempel viser man til det dramatiske fallet i APs medlemstall under splittelsesåra på 1920-tallet. Medlemstallet falt da fra 95165 til 45946.²⁶⁸

SF og SVs medlemsutvikling følger litt samme tendenser. I Harstad var medlemstallet for nedadgående i 1969-1970 etter nedgangen i stortingsvalget, den Sovjet-ledede invasjonen i Tsjekkoslovakia 21. august 1968 og den utmattende partisplittinga som toppet seg med de to SF-landsmøtene i 1969. Alt dette kom svært ubeleilig for Harstad SF som klarte å gjøre maks ut av tomannsgruppa si i kommunestyret. Duoen Østring-Berg utmerket seg med stor aktivitet. Også Harstad SV var utsatt for indre strid og stor slitasje på 1970-tallet. Medlemstallet sank fra 55 i 1974 til kun 12 i 1979, men tok seg fort opp igjen fra 1980.²⁶⁹

Alldén viser til Duvergers konklusjon; at partienes medlemstall er relativt stabile og lite påvirket av partiets stilling hos velgerne.²⁷⁰ Ved tilbakegang er det dog en viss «samentrekning» til kjerneområdene.²⁷¹ Den nordnorske byggeradikalismen synes å være en avart av den såkalte ødegårdskommunismen. Rokkans teori om politisk organisering og

---

²⁶⁸ Alldén 1981: 24-25

²⁶⁹ Se tabell i vedlegg 1 s 153

²⁷⁰ Alldén 1981: 24-25, 179-180

²⁷¹ Alldén 1981: 135

mobilisering i periferien ser ut til å gjelde for SF. SFs bastion i Troms var i en del utkantkommuner, spesielt i Nord-Troms.²⁷² Også innad i Harstad hadde vi et interessant fenomen i den retning; bygda Fauskevåg var en SF-bastion på 1960- og begynnelsen av 1970-tallet. 11 av 43 listekandidater i 1967 og 18 av 46 i 1971 kom fra denne bygda helt sør i bykommunen. Her var medlemmene gjerne arbeidere eller hadde kombinasjonsyrker som småbruker/vegarbeider eller småbruker/lærer. Hele familier og nabolag var gjerne gått sammen inn i SF. Hansen-familien i Brokvik utmerker seg i så måte. Av åtte søsken, fire menn og fire kvinner finner vi alle mennene på SF-lista, ei søster, en svigerbror og to sønner. I tillegg var fire nære naboer også listekandidater. Av Hansen-brødrene var Evald født 1912 og Harald i 1920 de mest aktive med styreverv og folkevalgte verv på 1960- og 1970-tallet.²⁷³

Alldén bruker begrepet kollektivdominerte arbeiderlag om dette fenomenet. Han peker på usentrale industrikommuner og landbruks- og industrikommuner som steder der dette forholdet er å finne. Der foregår gjerne rekrutteringa på kollektiv basis og kommunikasjonen er uformell og muntlig. De individuelle kvalifikasjonene er ikke avgjørende og lørdagsdans og sosiale sammenkomster er viktigere enn studiesirkler. Slik så det ut til å være i Harstad SF mens man i SV senere ble mer opptatt av politisk teori og studiesirkler, og medlemskap ble mer ei rent individuell sak.

Bygda og skolekretsen Fauskevåg var ei gammel egalitær Venstre-bygd som ble overtatt av AP i mellomkrigstida. Her var et sterkt lavkirkelig innslag av baptister og adventister. Bygda hadde et visst innslag av utvandring til Amerika, og flere kom tilbake med impulser derfra.²⁷⁴ Bygda hadde eget samvirkelag og ungdomslag med forsamlingshus hvor de fleste av de politiske bevisste innbyggerne tok styreverv og deltok på dugnad i etterkrigstida. Bygdas mange SF-ere tok sin tørn her. Mange jobbet i industrien i byen, men noen kombinerte dette med et lite småbruk. Tidligere gjerne litt mer fiske i kombinasjon med småbruk enn hva tilfellet var fra 1960- og 1970-tallet av.

Alldén undersøkte SF-medlemmenes sosiale sammensetning. I starten på 1960-tallet var de fleste SF-ere mellom 30 og 50 år. På 1970-tallet var prosentvis flere over 50 og flere under

---

²⁷² Storfjord kommune var SF og SVs beste kommune stort sett ved alle valg. Kilde: Statistisk Sentralbyrå: Av 11 fylkestings- og stortingsvalg i perioden 1975-1995 var Storfjord beste SV-kommune 6 ganger, Gratangen 3 ganger og Tromsø og Berg 1 gang hver. For Storfjords vedkommende som oftest også uten noen lokal størrrelse høyt på lista. For Gratangens del var det Henry Høgmo som dro stemmer. De beste resultatene var ca 20 %.

²⁷³ Evald Hansen var også formann i styret til Fauskevåg Samvirkelag 1959-1967.

²⁷⁴ Den senere ordføreren og stortingsrepresentanten Peder Jacobsen var 8 år i Amerika. Hans Berg Nymoens var i Seattle i mange år før han kom tilbake til fødelandet. Han var baptistpastor.

30. Blant disse yngste var det flest med høyere funksjonærstatus mens arbeiderne utgjorde en større andel blant de over 50. Disse eldste var født mellom 1922 og 1932 og hadde sine formative og radikaliserende år under og like etter krigen. De aller eldste hadde nok sine formative år på 1930-tallet og hadde nok i enda sterkere grad erfaringer med arbeidsledighet og mangel på fast arbeid både da og senere.²⁷⁵ Derimot kom de som ble født fra slutten av 1930-tallet og fram til begynnelsen av 1950-tallet til å utgjøre kjernegruppene i studentopprør og kamp mot kolonikriger som Vietnamkrigen. Mange ble engasjert i kvinne- og miljøbevegelsen og tok aktivt del i kampen mot norsk EF-medlemskap.²⁷⁶ Vi kan tydelig se akkurat dette skismaet i Harstad SF og SV i oppstartsårene. Mikal Berg kan stå som den fremste representanten for denne siste gruppa mens Steinar Albrigtsen og Evald Hansen var representanter for den eldste gruppa.

Alldén har funnet ut at arbeiderandelen har variert i ulike perioder. Den var faktisk litt lavere ved starten i 1961 enn i 1963. Over halvparten av medlemmene de første fem årene hadde arbeiderbakgrunn. Ved stortingsvalget i 1965 var det arbeiderflertall blant SFs velgere som hos NKP og AP. Arbeiderandelen var dog litt lavere hos SF enn hos de andre arbeiderpartiene, men til gjengjeld var funksjonærandelen høyere blant SFs velgere. SF hadde også et høyere innslag av velgere med sjølstendige yrker. Arbeiderandelen økte faktisk til 56 % under mobiliseringa foran valget i 1967. Fra 1968 skjedde det en mobilisering av andre sosiale lag. I 1970 var arbeiderandelen derfor gått ned til 41 %. Arbeidernes andel av de nyrekrutterte medlemmene var nå under 40 %, mot 60 % fram til da.

Årene 1971-1973 var gode år og medlemstallet ble tredoblet. Arbeiderandelen var nå under 40 %. Mens 1 av 2 SF-ere på 1960-tallet var arbeidere var andelen sunket til 1 av 3 i 1973. Andelen husmødre i SF ligger på ca 10 % både på 1960 og 1970-tallet. I 1973 var det kun en svak svekkelse av SF blant industriarbeidere og husmødre. Mens andelen SF-velgere under 29 var 24 % i 1961 var den økt til 44 % i 1973.²⁷⁷ Alldén redegjør for at to grupper økte sterkt på 1970-tallet i SF og senere SV; høyere funksjonærer og elever/studenter. Særlig mange studenter kom til i 1968-1969 og 1971-1973. Alldén poengterer at striden med SUF og sikkert også ungdomsopprøret førte til ei mobilisering av unge mennesker slik at de utgjorde vel 10

---

²⁷⁵ Samtale med nå 76 år gamle Edgar Hansen i Brokvik nov 2023. Han fortalte om at faren, Evald Hansen, fikk et nytt liv da han ble *fast* ansatt i Statens vegvesen.

²⁷⁶ Alldén 1981: 205-206

²⁷⁷ Alldén 1981: 216, 256. Se også *SV-handboka 1977: «Hva tallene forteller»* s 67. Her er tabell over folkeavstemninga 1972, partiers velgere etter alder stortingsvalget 1973 og Velgere i forskjellige aldersgrupper etter parti 1973. Hver fjerde førstegangsvælger stemte SV i 1973 og 39 % av SVs velgere var under 30 år.

% i 1970-1971, omtrent samme tall som for lavere funksjonærer. I 1970 gikk medlemstallet sterkt tilbake, men de høyere funksjonærene ble. Dermed utgjorde de 1 av 4 av medlemmene mot 1 av 6 i 1968-1969. De tre minste gruppene var ledere, gårdbrukere/fiskere og pensjonister.²⁷⁸

Listene til kommunevalget gir klare signal om at forholdene i Harstad i hovedsak fulgte samme tendens som nasjonalt.²⁷⁹ Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at SV faktisk var partiet med størst oppslutning fra arbeiderklassen nasjonalt ved valget i 1973.²⁸⁰ Derimot var det litt smalere rekruttering til styreverv i Harstad-laget. Der var høyere funksjonærer overrepresentert fra starten av.²⁸¹

Det ser ut som SF-erne tjente godt på at de brukte mye energi i Folkebevegelsen og senere SV i 1972 og 1973 i stedet for først og fremst å drifte SF. Medlemstallet var stort i nyetablerte SV i 1973 og 1974. I 1974 hadde Harstad SV 55 medlemmer. 7 medlemsmøter, 9 styremøter og en medlemsfest var avholdt siste året. I 1973 ble det avholdt hele 12 medlemsmøter og 5 styremøter.

Går vi tilbake til 9. februar 1963 viser et brev fra SF sentralt til Harstadlaget at kontingentbetalinga ikke var ajour og slik man helst ville ha den. Samme dag sendte Harstad SF brev til partiet sentralt med redegjørelse for kontingentinnbetalinga i 1962. 22 medlemmer hadde betalt kontingent i 1. kvartal, 32 i 2., 19 i 3. og bare 10 i 4. kvartal.²⁸²

Harstad SF opererer et sted med et medlemstall på 52 i 1963. Dette tallet må tas med flere klyper salt. Mye tyder på at det reelle medlemstallet nok var betydelig lavere. 20. januar 1965 gikk det et brev fra Harstad SF til partiet sentralt med ei fullstendig medlemsliste med navn og adresser. Det var folk som hadde betalt kontingent i 1963 og dels i 1964. Av disse 27 er 7 fra Trondenes kommune, de fleste fra Hagebyen. 10 er fra Harstad kommune og 9 fra Sandtorg kommune hvorav 1 fra Seljestad, 2 fra Sørvik og 6 fra Fauskevåg.²⁸³ Når jeg sammenholder med listene til kommunevalgene i 1963 og 1967 får jeg tak i disse medlemmenes yrkesbakgrunn. Jeg har også tatt med tall basert på kartotek kortene fra 1967 i Arbak der medlemstallet oppgis å være 24. Det er interessant å merke seg at andelen både av

---

²⁷⁸ Alldén 1981: 250, 256

²⁷⁹ Se tabell s 119, vedlegg 8 s 165-6 og vedlegg 9 s 167

²⁸⁰ Det sosialistiske partiet 1977: 85, tabell

²⁸¹ Se vedlegg 3 s 155-157

²⁸² Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

²⁸³ Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak. Se også vedlegg 1 s 153

arbeidere og høyere funksjonærer har økt fra 1964 til 1967. Den sosiale klassebakgrunnen er dermed slik i Harstad SF:

Sosial klasse	1963-64 (27 medl.)		1967 (24 medl.)	
	Personer	Prosent	Personer	Prosent
Arbeidere	9	33,3 %	10	41,7 %
Høyere funksjonærer	2	7,4 %	7	29,0 %
Lavere funksjonærer	4	14,9 %	1	4,2 %
Bønder/fiskere	2	7,4 %	1	4,2 %
Selvstendige næringsdrivende	2	7,4 %	0	0,0 %
Husmødre	5	18,5 %	3	12,5 %
Studenter	0	0,0 %	0	0,0 %
Pensjonister	1	3,7 %	0	0,0 %
Ukjent	2	7,4 %	2	8,4 %

Yrkeskombinasjoner var ganske vanlig i landsdelen på 1960-tallet. Mange hadde identitet knyttet til landsbygda selv om deres hovedinntekt kom fra bynæringer, ofte fra industrien, anleggssektoren eller som lærere. Noen av dem drev et lite gårdsbruk i tillegg og ville gjerne fortsette med det. For SF-ere var dette ofte et bevisst valg. Slik finner vi f.eks. flere eksempler på blant medlemmene i 1965. Et annet moment må nevnes. Tre av medlemmene er oppført med adresse ved arbeidsplass på en liste over medlemmer fra 1965. Det kan tyde på at det er Svalbard-arbeidere siden Svalbardansatte helt fram til 1990-åra var folkeregistrert i Harstad kommune og medlemmer av fagforeninger i Harstad, sikkert også i politiske partier. Harstad var administrasjonssenter for Store Norske Spitsbergen kullkompani. Da disse medlemmene ikke er på kommunevalglistene eller aktive ellers trekker jeg denne konklusjonen.²⁸⁴

I kartotekkortene for Harstad SF på Arbak ligger det bare 13 betalende medlemmer fra 1966, 24 fra 1967, 13 fra 1968 og 14 fra 1971. 30. januar 1967 hadde Harstad SF utarbeidet ei liste over medlemmer under 31 år. Den inneholdt 6 navn, 1 kvinne og 5 menn. Det utgjorde 25 % av medlemmene dette året. Kvinneandelen i Harstad SF var lav både hva medlemmer og listekandidater gjelder. Det antydes at man har 70 navn i medlemsfortegnelsen. Det må være

²⁸⁴ Harstad SF/SVs arkivboks ved Arbak Db-0051

sympatisører man taler om her. Av medlemmene i 1966 var de fleste blitt medlemmer i de to første årene og av medlemmene året etter hadde 5 blitt med i 1961, 4 i 1962, 1 i 1965 og 4 i 1967. Hele 8 hadde ikke oppført årstallet for medlemskap på kartotekkortet. I 1968 finner jeg 21 kartotekkort over medlemmer. Av disse hadde 5 blitt med i 1961, 5 i 1962, 1 i hhv 1963 og 1967. For de 11 resterende mangler innmeldingsår. I 1971 mangler innmeldingsår for de fleste.²⁸⁵

Kartotekkortene er altså svært mangelfulle og lite tilgjengelige. Derfor vil jeg heller i fortsettelsen bruke de årlige rapportene som sendes inn fra lokallagene til partiet sentralt og styrets årsmeldinger i forbindelser med årsmøtene. 9. februar 1963 gikk det brev fra Harstad SF til partiet sentralt der man redegjorde for kontingentinnbetalinga i 1962. I 1. kvartal betalte 22 medlemmer kontingent, i 2. kvartal 32, 19 i 3. kvartal, men bare 10 i 4. kvartal. Det viser en ustabil medlemssituasjon. Ifølge rapportene var det 27 medlemmer i 1965 hvorav 6 (22 %) kvinner.²⁸⁶ I 1967 var det 16 medlemmer, 19 medlemmer i 1969 og 15 betalende medlemmer i 1971. Inni ei kassadagbok fant jeg tilfeldigvis 21 kartotekkort med medlemmer fra 1971 i SF/SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø.

Ifølge Alldén hadde SF 13-14 % kvinnelige medlemmer i perioden 1961-1967 mot 15-16 % i 1968-1971. I 1972-1973 var hver femte SF-er kvinne. Kvinneandelen var for raskt oppadgående da SF gikk inn i SV. I Harstad fikk SF sin første kvinnelige kommunestyre-representant i 1971 og i det siste SF-styret i 1974 var det fire kvinner og to menn.

På valglistene til Harstad SF ved kommunevalgene var kvinnene representert med 13-17 % fram t.o.m. 1971. Da SV stilte til valg i 1975 var kvinneandelen mye bedre, 37 % (18 av 39 kandidater). På de 10 øverste plassene var det flere kvinner enn menn, 6 mot 4! I 1979 var det 41 % kvinner på lista, men faktisk like mange av hvert kjønn blant de ti øverste. Ved alle valgene mellom 1983-1995 var det full likestilling, faktisk med en ørliten overrepresentasjon av kvinner ved noen valg. Fra 1979 av var det like vanlig med kvinnelig listetopp som mannlig. Fra nå av var det slik at når velgerne hadde sagt sitt ble kvinnene i Harstad SV oftest valgvinnerne.²⁸⁷

---

²⁸⁵ Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (ARBAK) Oslo, DA 0051, 1966-75 Harstad SF/SVs arkivboks

²⁸⁶ Ifølge brev til partiet sentralt 20.jan 1965 hadde 27 medlemmer betalt kontingent i 1963 og dels i 1964.

Samtidig hadde man ca 70 navn i medlemsfortegnelsen; antagelig ei liste over sympatisører og positivt innstilte folk.

²⁸⁷ Tabell s 123 og 124. Kilde: Harstad kommunes arkiv. Se også valgoppgjør, Harstad kommunes arkiv.

Stor utskiftning av medlemmer

Hva Harstad SF gjelder er bildet litt annerledes enn nasjonalt. Andelen her med småbrukerbakgrunn er større, men gikk sterkt tilbake i SV i løpet av 1970-tallet. Delvis skyldtes dette endringer i arbeidslivet lokalt, men velgernes bruk av SV-listene spilte nok også inn. Alldén viser til at SF var et parti for yrkesaktive. Det gjaldt både medlemmer og velgere. I perioden 1967-1972 fikk SF mange nye medlemmer. 49 % av SF-medlemmene i 1973 hadde vært med i bare et par år. I 1971 var bare 15 % av medlemmene fra 1961 tilbake i partiet. I 1970 var 53 % innmeldt etter 1966. Det er imidlertid grunn til å påpeke at de få som melder seg inn i motgangstider blir værende medlemmer lenger enn de som kommer med i gode tider. På 1970-tallet var hver tredje nye medlem høyere funksjonær. Alle disse forholda legger til rette for indre spenninger og mulige konflikter mellom nyinnmeldte og langvarige partimedlemmer. Alldén peker på at dette slo negativt ut i samlingsdiskusjonen i SV.²⁸⁸ Vi ser at nettopp dette var tilfelle i Harstad SF og SV. SF og senere SV har hatt en lite stabil medlemsmasse. Svært mange har vært innom partiet, men forholdsvis få har hatt livslange medlemskap.

Når man må slite for å holde på de man har, blir medlemmene lett bytte for politiske velgerkonjunkturer. Mange ferske og uerfarne folk er en dårlig ballast i krisetider hvor det stormer i og rundt partiet. Posisjonen til SF-pionerene fra tidlig 1960-tallet var ikke den samme i Harstad SV på 1970-tallet. Det kan nok ha bidratt til gjennomtrekk både av aktive medlemmer og velgere. Alden peker på den store gjennomtrekken i medlemstokken. Samtidig peker han på at det er svært få begrunnede og formaliserte utmeldelser.²⁸⁹ Dette stemmer godt for Harstad SF og SVs tilfelle. Jeg kan bare se to slike i kjølvannet av samlingsprosessen, og egentlig bare en på 1980-tallet og ingen i første halvdel av 1990-tallet.

De tradisjonelle arbeiderne er hele tida største yrkesgruppe i SF. Det kan likevel være grunn til å se på arbeiderklassen i en videre forstand. Da vil funksjonærer, husmødre, pensjonister, gardbrukere/fiskere og en del elever og studenter falle inn under denne kategorien. Skillet mellom arbeidere og funksjonærer er mindre på 1970-, 1980- og 1990-tallet enn tidligere. På mange måter kan vi snakke om mellomaga som den nye utvida arbeiderklassen fra velferdssamfunnet etter 1970. I studieboka til Sosialistisk Opplysningsforbund (SO) fra 1977, *Det sosialistiske partiet*, ble de pågående endringene i klassestrukturen drøftet i kap.3 «SV og

---

²⁸⁸ Alldén 1981: 186

²⁸⁹ Alldén 1981: 249

samfunnsskissene». Her gikk artikkelforfatterne langt i å plassere sjøsysselsatte i primærnæringene, småbrukere og fiskere, i arbeiderklassen. Samtidig understreket de at klasseforholdene endrer seg, og at mellomlagene som var ei voksende gruppe kunne deles i to. Her skilte det mellom ei gruppe ledere i overordnede stillinger og det store flertallet som hadde friere og underordnede stillinger. De nye utdanningsgruppene som bekledde de mange nye stillingene innen utdannings- og helsesektoren var lønnsarbeidere og hadde arbeidsforhold som ikke var særlig ulikt den tradisjonelle arbeiderklassens. Mens f.eks. lærerne klart kunne plasseres i middelklassen tidligere ble de på mange måter proletarisert i det nye utdanningssamfunnet. Skillet mellom lønnsarbeidere og funksjonærer var mindre tydelig og avgjørende fra 1970-åra av. Jeg har i masteroppgaven til dels benyttet meg av en slik klasseforståelse og -inndeling som er beskrevet i SOs studiehefte fra 1977.²⁹⁰

Studentene beholdt sin relative andel i SF i 1970-1971 mens andelen høyere funksjonærer økte. I 1972-1973 økte begge disse gruppene, særlig studentene. EF-kampen bidro i denne sammenhengen. Arbeiderklassens stilling i SF ble svekket mens de sosiale mellomlagene kom sterkere med. Alldén peker på at dette kan ha mange årsaker. Samfunnsmessige endringer i yrkesstrukturen, radikaliseringsprosess, endret rekrutteringspolitikk, endret sosial appell fra partiets side og økologiske effekter på lokallag og organisasjonsgrad spilte inn. (s 28) SF startet som et parti av mannlige arbeidere, men hadde først på 1970-tallet endret seg til et parti med særlig appell til radikale arbeidere, yngre funksjonærer og studenter. Velferdsstatens inntog og internasjonaliseringa av industrien endret venstresosialismens organisasjonsbasis på varig sikt. Også sosialdemokratiet opplevde samme utvikling. Påfallende mange AP-politikere på kommunevalglistene i Sandtorv og Harstad på 1960- og 1970-tallet hadde lederstillinger innen den nye velferdsstatens institusjoner eller i arbeiderbevegelsens organisasjoner mens SF-erne i større grad var vanlige arbeidere.²⁹¹

Alden peker jo på lignende utviklingstendenser i andre land. Yngre, mer velutdanna grupper med funksjonærstatus ble viktigere. Partiene var på veg mot elitifisering. Det er det samme som gjør seg gjeldende i SF på 1970-tallet. Harstad SF bekrefter denne tendensen.

---

²⁹⁰ *Det sosialistiske partiet* 1977: 63-85 (Nye tanker om klassestrukturen i Norge: 67-68, 76-77 og 80)

²⁹¹ Se kommunevalglistene: SF i 1967 (vedlegg 8 s 165-166) og 1971. AP i 1967 og 1975, se Harstad kommunearkiv.

Alldén tar utgangspunkt i folketellinga fra 1970 og bruker den klasseinndelinga som der blir benyttet: Arbeidere, lavere funksjonærer, høyere funksjonærer, ledere og gårdbrukere/fiskere. Nedenfor er tall fra folketellinga for 1970 og tall for SF-ernes sosiale bakgrunn:²⁹²

Klasser	I befolkninga (1960-åra)	SF i 1960-åra	I SF i 1970-åra
Arbeidere	54,1 %	Over 60 %	Litt under 50 %
Lavere funksjonærer	21,8 %	9,2 %	14,2 %
Høyere funksjonærer	Under 10 %	15-20 %	33,0 %
Fiskere/bønder	10 %	3-4 %	3-4 %
Ledere	5,4 %	0,7 %	1,7 %

Lavere funksjonærer har tradisjonelt vært svakt representert i sosialistiske parti. Så også i Harstad SF, bortsett fra i startfasen. Blant høyere funksjonærer har vi lærere, høyere helse og sosial-funksjonærer, prester, arkitekter, advokater, ingeniører, revisorer og tannleger. Av høyere funksjonærer i SF var det mange lærere (1/2), leger og sosionomer (1/3). I 1970-åra utgjorde lærerne 1/6 av SF-erne. SV var betraktet som det nye lærerpartiet mens Venstre var det gamle. Likevel var det «bare» 4-5000 lærere i SF mot 50.000 i AP og de borgerlige partiene. I SV kom denne gruppa utover på 1980 og 1990-tallet til å bli den største. Tendensen var klar allerede i 1979.²⁹³

Det første styret i Harstad SF var ikke helt representativt for listekandidatene fra det første kommunevalget SF deltok på i Harstad i 1963. På valglista var det 23 arbeidere, 5 funksjonærer/ mellomagsfolk, 8 fra primærnæringene, 5 selvstendige, 1 pensjonist og 8 husmødre. SF i Harstad forble et arbeiderparti hvor listekandidatene og velgerne kom fra de samme sosiale laga som AP og NKP, arbeidere og lavere funksjonærer i byen og småbrukere på bygda.²⁹⁴

SF hadde oppslutning fra unge folk og første generasjons akademikere med bakgrunn fra småkårsfolket. I hvor stor grad dette var tilfelle i Harstad har jeg ikke belegg for å si noe bastant om. Mye kan tyde på at samme utvikling også kom her, men noe senere. I 1967 bestod SF-lista av 47 navn; hvorav nesten halvparten, 22, var arbeidere. 8 kom fra mellomaga og 8

²⁹² Alldén 1981: 188

²⁹³ Alldén 1981

²⁹⁴ SFs valgliste 1963, Harstad kommunearkiv

fra primærnæringene, 1 var sjef, 4 selvstendige og 4 husmødre. I 1971 var mønsteret det samme; 24 arbeidere, 10 fra mellomlaga, 7 fra primærnæringene, 1 sjef, 1 pensjonist og 6 husmødre.²⁹⁵

Flere kvinner, unge og funksjonærer

I store trekk skjedde det liten endring i Harstad ved valget i 1975 da Sosialistisk Valgforbund stilte liste. Tallet på folk med mellomlagsbakgrunn var for oppadgående, 15, og tallet på arbeidere var gått litt ned til 19. Ellers var det 1 sjef, 3 pensjonister og 6 husmødre. Det er verdt å merke seg at lista nå bare inneholdt 2 navn med tilknytning til primærnæringene. Ved neste valg i 1979 var endringene temmelig dramatiske. På mange måter gikk SV fra å være et arbeiderparti til å bli et middelklasse- eller mellomlagsparti. Det var bare 9 arbeidere på lista til Harstad SV mot hele 24 fra de nye mellomlaga eller om man vil den utvida arbeiderklassen fra velferdsstatssektoren.²⁹⁶

Tendensen fortsatte ved neste valg i 1983. Da bestod lista av 64 navn hvorav hele 37 fra mellomlaga. Nå var det litt flere arbeidere igjen, 16 navn. Kanskje prøvde man å rette opp den skjevheten man nok var smertelig klar over hadde skjedd ved forrige valg. Tendensen med færre fra primærnæringene var kommet for å bli, bare 2 navn. Ellers var det 3 studenter og 3 husmødre. Husmødrenes tid var forbi. Heretter var alle SV-kvinner i arbeid utenfor hjemmet. I 1987 var det 55 navn på lista og arbeiderandelen var litt bedre enn sist med 15 navn mot 25 fra mellomlagene. Ved dette valget var det 5 studenter, 4 sjefer, 3 pensjonister og 1 husmor. I 1991 fortsatte trenden fra de to siste valgene. Nå var det 12 arbeidere mot 23 fra mellomlaga. Ellers 5 studenter, 4 pensjonister og 1 husmor. I 1995 var det bare 8 arbeidere mot 29 fra mellomlaga. Fra primærnæringene 3, 5 studenter, 1 sjef, 3 pensjonister, 1 selvstendig og 2 husmødre av i alt 53 navn.²⁹⁷

Ser vi på kjønns sammensetninga til listekandidatene fra «det nye venstre» ved kommunevalgene i Harstad ser vi et svært tydelig mønster. Mennene dominerer totalt i SF t.o.m. 1971. 1975 og 1979 utgjør en mellomfase; utjamninga mellom kjønnene har kommet et godt stykke videre. Fra og med 1983 er kvinnene helt likestilt med mennene i Harstad SV hvis man tar utgangspunkt i kommunevalglistene. Det er også omtrent like mange mannlige som

---

²⁹⁵ SFs valglistene 1967 og 1971, Harstad kommunearkiv

²⁹⁶ Harstad SFs kommunevalglistene fra 1975 (se vedlegg 9 s 167) og 1979, Harstad kommunearkiv

²⁹⁷ SFs valglistene fra 1983, 1987 (vedlegg 10 s 168), 1991 og 1995, Harstad kommunearkiv

kvinnelige medlemmer i Harstad SV. I desember 1980 var det vel 30 medlemmer, 18 menn og 15 kvinner. Året etter var det 17 menn og 15 kvinner.²⁹⁸

Ikke minst lokalt i Harstad skjedde det store næringsmessige endringer på 1970 og 1980-tallet. Vitaliteten i det velorganiserte bygdesamfunnet som stod på egne bein forvitret. Både i fritid og arbeid tok byen over for mange funksjoner som før ble dekket i lokalsamfunnene i kommunens ytterdistrikt, særlig i sørkommunen, tidligere Sandtorg kommune.

Utdanningsrevolusjonen og at bilen ble allemannseie gjorde at denne utviklinga skjøt fart fra slutten av 1970-tallet. I Fauskevåg mistet for eksempel de sentrale møteplassene posthuset, Samvirkelaget og Ungdomshuset gradvis sin funksjon, og forsvant. Posthuset ble nedlagt allerede i 1974 mens Samvirkelaget holdt det gående til 1984.

SF og SVs listekandidater ved kommunevalgene i Harstad 1963-1995:

Sosial bakgrunn	År →	1963	1967	1971	1975	1979	1983	1987	1991	1995
Arbeiderklasse		23 (46%)	22 (47%)	24 (48%)	19 (39%)	9 (16%)	16 (25%)	15 (27%)	12 (24%)	8 (15%)
Mellomlag/funksjonærer		5 (10%)	8 (17%)	10 (20%)	15 (31%)	24 (43%)	37 (58%)	25 (45%)	23 (46%)	29 (55%)
Primærnæringer		8 (16%)	8 (17%)	7 (14%)	2 (4%)	3 (5%)	2 (3%)	2 (4%)	2 (4%)	3 (6%)
Studenter		0	0	0	0	8 (14%)	3 (5%)	5 (9%)	5 (10%)	5 (9%)
Kulturarbeidere		0	0	0	0	0	0	0	0	1 (2%)
Selvstendige		5 (10%)	4 (9%)	1 (2%)	3 (6%)	0	0	0	0	1 (2%)
Pensjonister		1 (2%)	0	1 (2%)	3 (6%)	2 (4%)		3 (5%)	3 (6%)	3 (6%)
Husmødre		8 (16%)	4 (9%)	6 (12%)	6 (12%)	8 (14%)	3 (5%)	1 (2%)	1 (2%)	2 (4%)
Ledere		0	1 (2%)	1 (2%)	1 (2%)	2 (4%)	3 (3%)	4 (7%)	4 (8%)	3 (6%)
Kandidater totalt		50	47	50	49	56	64	55	50	53

²⁹⁸ Troms SVs arkiv v/ Statsarkivet i Tromsø.

Kjønnsfordelinga på SF og SVs listekandidater ved kommunevalgene i Harstad 1963-1995

	År →	1963	1967	1971	1975	1979	1983	1987	1991	1995
	Kjønn									
Hele lista	Menn	41 (84%)	35 (88%)	38 (83%)	31 (63%)	32 (59%)	30 (47%)	25 (49%)	25 (50%)	24 (47%)
	Kvinner	8 (16%)	5 (13%)	8 (17%)	18 (37%)	22 (41%)	34 (53%)	26 (51%)	25 (50%)	27 (53%)
	Totalt	49	40	46	49	54	64	51	50	51
Topp 10										
	Menn	9	9	8	4	5	5	5	5	5
	Kvinner	1	1	2	6	5	5	5	5	5
Kumulerte										
	Menn	3	0	0	2	2	2	2	3	3
	Kvinner	0	0	0	2	2	2	2	3	3
Første plass på lista										
	Menn	X	X	X	X		X			X
	Kvinner					X		X	X	
Første plass valgt										
	Menn	X	X	X	X			X		X
	Kvinner					X	X		X	

KAPITTEL 7. KONKLUSJON: UTVIKLINGA FRA SF TIL SV I HARSTAD, BRUDD ELLER KONTINUITET?

I dette sluttkapittelet vil jeg først sammenligne de tre nordnorske byene Harstad, Narvik og Tromsø før jeg sier noe om SF og SVs forhold til fagbevegelsen. Videre undersøker jeg noen prinsipp- og kommunevalgprogrammer for å se om utviklinga medfører store endringer eller ei. Deretter ser jeg på endringer i politisk kultur og praksis før jeg oppsummerer situasjonen midt på 1990-tallet.

Sammenligning med nabobyene i nord

Fra 1920-tallet av var utviklinga innen arbeiderbevegelsen noe ulik mellom de nærmeste nordnorske byene. I Harstad og Narvik stod den radikale delen sterkere enn i Tromsø hvor det sosialdemokratiske hegemoniet var sterkere. Helt fram til 1970-årene fikk arbeiderbevegelsens partier i Narvik 60-70 % i alle valg. Alle tre bykommunene var omgitt av store og folkerike landkommuner tett på som hadde betydelige urbane områder. Disse kommunene ble slått sammen med bykommunene. I Harstad ble Sandtorg og Trondenes slått sammen med bykommunen samtidig som Tromsøysund gikk inn i Tromsø sammen med Ullsfjord- og en del av Hillesøy kommune i 1963. I Narvik kom prosessen etter Schei-komiteen først i mål ti år senere da Ankenes gikk sammen med Narvik i den nye storkommunen Narvik i 1973.

Narvik var den røde byen der arbeiderbevegelsen hadde hegemoniet gjennom nesten hele 1900-tallet. Den borgerlige sida stod svakere i Narvik enn i Harstad hvor et sterkt og selvbevisst borgerskap og et stort offiserskorps var toneangivende fra byetableringa i 1903. Først i det postindustrielle samfunnet på slutten av 1970-tallet kom de borgerlige partiene seg ut av «skyggenes dal» i Narvik.²⁹⁹

I SF og SVs tid etter 1960 gikk utviklinga i ei anna retning. Tromsø SF fikk i det første kommunevalget partiet deltok i, 1963-valget, ikke særlig større oppslutning enn i Harstad. 3,5 % og 2 representanter ble fasiten. Ved neste valg var oppslutninga doblet, og 5 representanter kunne innta kommunestyret. I 1971 ble det 7,3 % samtidig som NKP fortsatt klarte 4,3 %. I 1975 fikk nye SV 8,9 %. Det er verdt å merke seg at SF og NKP til sammen faktisk fikk 11,6 % i 1971. RV stilte også til valg og fikk 2,1 % i 1975. SV gjorde det tross stagnasjonen bedre

---

²⁹⁹ Steinnes 2002: 103, 105, 116 og Svendsen 2002: 424-426 og 443-449

enn i Harstad og nasjonalt. I 1979 ble det på ny en liten tilbakegang, og 7,3 %. Det ser ut som nasjonale trender slår inn, men også RVs sterke 4,1 % spilte inn. NKP var nå nede på 0,9 % og ferdig i Tromsøpolitikken etter å ha holdt ut litt lenger enn i Harstad. Mens AP hadde hegemoniet i Tromsø-området i hele etterkrigstida ble Høyre det største partiet i 1979 og holdt stillinga de neste to tiåra sterkt hjulpet av «Rian-effekten».³⁰⁰ I 1983 går SV litt fram til 8,5 % mens RV får 5,6 %. I 1991 gjør SV et kjempevalg og puster AP i nakken. SV får 19,2 %, AP ender på 24,5 % og RV går tilbake til 3,6 %. I 1995 får SV 11,3 % og går ned til 8 i kommunestyret.

Den forholdsvis sterke venstresida i Tromsø viste seg i felles arrangementer 1. mai i Samorg-regi. Alt på slutten av 1960-tallet slapp SF til med egne paroler etter at både de og kommunistene var uønsket i 1963. NKP klarte på 1960-tallet og begynnelsen av 70-tallet fremdeles å gjøre seg gjeldende gjennom noen sentrale fagforeningstillitsvalgte som både var dyktige og nøytt stort tillit fra arbeiderne, Einar Ravnbo og Johs Olaissen i Bygning. I Transportarbeiderforbundet og NNN hadde de også innflytelse til ut på 1960-tallet. Mens NKP hadde 173 medlemmer i 1946 var det bare 30 på 1960-tallet i Tromsø.³⁰¹

I EU-kampens tid først på 1970-tallet klarte venstreopposisjonen i fagbevegelsen å markere seg bedre i Tromsø enn i Harstad. I 1971 stilte den opp i Samorg-arrangementet med en skog av nei-plakater mens Bratteli talte på Stortorget. Samorg avlyste toget dette året for å slippe parolebråk, men opposisjonen markerte seg likevel godt anført av den uavhengige sosialisten Asmund Hansen. Folkebevegelsens faglige utvalg avholdt senere på dagen demonstrasjonstog mot EEC der 1000 gikk bak stem-nej-parolen.³⁰² I det hele tatt var fagbevegelsen i Tromsø mer radikal og aksjonistisk enn i Harstad de siste tiåra av 1900-tallet. Det kan se ut som den sterke valgframgangen for den radikale venstresida i Tromsø de tre siste tiåra av det forrige århundret dro både LO og AP mot venstre. Mens bare 2 av fagforeningene i LO var fra offentlig sektor i de første etterkrigsåra var det økt til 23 av 43 sist på 1960-tallet. Her stod «det nye venstre» sterkere enn i de gamle industriforbundene.³⁰³ Forholdene var ikke de samme i Harstad, og her lå noe av grunnen til at Samorganisasjonene i de to byene hadde ulik sammensetning demografisk og politisk. Av samme grunn inntok sosialdemokratiet i Tromsø

---

³⁰⁰ Ordfører Erlend Rian ble etter hvert svært populær og bidro til Høyres sterke stilling i Tromsø. Partiet fikk gjerne mer stemmer i kommunevalga i hans periode enn i fylkestings- og stortingsvalga. Han likte å prate med folk, var jovial og samarbeidet bredt politisk. Han ble kåret til «årets Tromsøværing» i 1991 av avisen *Tromsø*.

³⁰¹ Tjelmeland 1996: 513-515

³⁰² Tjelmeland 1996:534

³⁰³ Tjelmeland 1996: 520

til dels mer radikale standpunkter og samarbeidet bedre til venstre enn i Harstad.³⁰⁴ Også i Tromsø utkonkurrerte SF etter hvert NKP totalt i lokalpolitikken som i Harstad.

Når venstresida med SV og RV kom til å vokse og bli klart større partier i Tromsø enn i Harstad fram mot 1995 forklarer Tjelmeland det med at det postindustrielle samfunnet³⁰⁵ med en stor offentlig sektor og mange akademikerstillinger, men også med at tradisjonelle arbeidere og småårsfolket i kommunens utkantstrøk gjorde opprør mot Aps moderniserings- og sentraliseringspolitikk.³⁰⁶ I handels- og knutepunktbyen Harstad kommer veksten i gruppa lavere funksjonærer innen handel og privat tjenesteyting mens mellomlaga nok ikke har samme store vekst som i Tromsø. Urbaniseringa med utbygginga av regionssykehuset, universitetet og fylkesadministrasjonen gjorde at folketallet vokste sterkt i Tromsøs urbane sentrums-kretser mens distrikts-Tromsøs andel av befolkninga gikk sterkt tilbake. Når AP-regjeringa og kommunens politiske AP-ledelse måtte ta ansvar for nedskjæringer i stedet for å kunne gjennomføre sosiale reformer la det til rette for å miste oppslutning både til «det nye venstre» og det sentrumsorienterte Høyre under Erlend Rians ledelse. EU-saka og kystkrisa på 1990-tallet spilte også inn.³⁰⁷

At RV kom til å bli mye sterkere i Tromsø enn nasjonalt henger sammen med at de både fikk oppslutning blant studenter og gjennom aksjoner som slo an blant byens ungdom og kulturfolk. Tjelmeland legger til at RV-erne hadde teft for hva som var gode saker. Ellers appellerte partiet til aktivister i kvinne- og solidaritetsbevegelsen på samme måte som SV. Sterke personligheter innga også tillit. Bygutten og feieren Hallvard Kristoffersen stod slik sett i en særklasse. RV klarte å samle forbausende mange i sine alternative 1.mai-arrangementer. RV ble etter hvert mer pragmatisk og parlamentarisk orientert og inngikk valgteknisk samarbeid med både AP og SV ved valgene i 1987, 1991 og 1995.³⁰⁸

I Tromsø fikk SV til forskjell fra Harstad et større tilsig fra AIK i 1973. På kommunevalglista i 1975 dominerte SF derfor langt mindre enn i Harstad. I Tromsø var det et større AIK- og NKP-innslag enn i de andre byene, og både AIK-erne og NKP-erne kom til å få framtrædende posisjoner i SV fra starten av.³⁰⁹ Ved kommunevalget i 1975 kumulerte Tromsø SV hele 12

---

³⁰⁴ Tjelmeland 1996: 520

³⁰⁵ Tjelmeland 1996: Se tabell 9 s 564 og figur 4 s 565

³⁰⁶ Se Tjelmeland s 12-13 i denne masteroppgaven

³⁰⁷ Tjelmeland 1996: 519, 522-523, 542

³⁰⁸ Tjelmeland 1996: 551-552

³⁰⁹ NKP-eren Johs Olaisen ble Troms SVs første landstyrerepresentant; SVs medlemsblad i Troms des 1974, Troms SVs arkiv v/ Arbak Da-0177

kandidater; av dem var 4 SF-ere, 4 NKP-ere, 2 AIK-ere og 1 fra US. På 1.plass stod småbruker Jacob Sørensen (AIK), på 2.plass murer Einar Ravnbo (NKP), på 3. plass universitetslektor Gerd Bjørhovde (SF), på 4.plass filetarbeider Ivanna Pedersen (NKP) og på 5.plass mekaniker Asmund Hansen (US). Da valgoppgjøret kom hadde velgerne imidlertid gjort store endringer på lista og rekkefølgen ble slik: 1. Asmund Hansen, 2. Gerd Bjørhovde, 3. Ivanna Pedersen, 4. Bjørnar Luneborg (SF), 5. Inger Graff (NKP) og 6. Ole Lager (SF). De to første endte opp som 2. og 5. vara. SF- dominansen ble sterkere enn hva valglista hadde bragt bud om. Det endte med 3 SF-ere og 3 andre i kommunestyret.

Ikke alle disse ble med i SV svært lenge. Noe av grunnen ligger i deres ublide møte med SV-velgerne i 1975-valget. AIK-eren Jacob Sørensen, også leder i Troms SV i starten, gikk tilbake til AP og fikk følge av Asmund Hansen (US). Hansen som satt i formannskapet for SV 1975-1979 ble kumulert inn på sikker plass på AP-lista i 1979.³¹⁰ Derimot ble AIK-eren John Hauan en sentral SV-er på 1980-tallet sammen med SVs Gerd Bjørhovde, SVs frontfigur og ordfører kandidat. I 1979 fikk Tromsø SV 5 kommunestyrerepresentanter, 8,5 % og 6 representanter i 1983 og holdt stillinga i 1987 med 8,8 % og samme antall i kommunestyret. Ingen av de ledende NKP-erne ble værende i SV.

I kjempevalget i 1991 fikk SV hele 14 representanter i Tromsø, av dem 8 menn og 6 kvinner. 8 var forhåndskumulerte. Som mange toppkandidater i andre partier fikk Bjørhovde så mange strykninger at hun havnet på 6.plassen. Mest stemmer fikk fisker Paul Jensen. Lista bar ellers preg av sterk akademikerdominans i Tromsø SV. I 1995 fikk SV 11,3 % og satt igjen med 8 i kommunestyret.

Både i Harstad og Tromsø fikk SF sin første kvinnelige kommunestyrerepresentant i 1971, husmødrene Grethe Stangvik og Olaug Knutsen. Harstad SF hadde 6 av 33 kvinner på lista dette året mot 8 av 55 i Tromsø. I 1975 fikk Harstad SV 2 i kommunestyret, 1 kvinne og en mann mens begge representantene i 1979 var kvinner. I alle tre byene gjorde kvinnene seg sterkt gjeldende i SV og som folkevalgte på 1980- og 1990-tallet.

Samlingsbestrebelsene i Sosialistisk Valgforbund ble ingen suksess verken i nord eller på nasjonalt plan. I Harstad førte det til at nestoren Stein Østring forlot partiet i 1975. I Narvik ble det også splittelse. Lederen i Narvik SV Hans Sivertsen, fagforeningstillitsvalgt ved LKAB, trakk seg som leder fordi han mente de uavhengige og NKP-erne fikk for dominerende stilling på kommunevalglista i 1975. 10 var forhåndskumulert. I valgoppgjøret

---

³¹⁰ Tjelmeland 1996: 535

gjorde imidlertid NKP-erne det dårlig. Mens tidligere sterke Harstad NKP falt som en stein i løpet av 1950-tallet var tilbakegangen i Narvik ikke like stor. I stortingsvalget så sent som i 1977 fikk NKP 3,6 %. Til tross for at NKP i Tromsø hadde fotfeste i noen fagforeninger, utkonkurrerte SV dem etter hvert totalt i lokalpolitikken som i Harstad og Narvik.

I 1971 forsøkte NKP å få med seg andre sosialister på lista til kommunevalget i alle de nevnte byene, men det var bare i Narvik de hadde suksess med det. Der stilte de liste under navnet Venstresosialistisk Valgforbund (VVS) og fikk 4 representanter i kommunestyret mens SF fikk 3. Venstresosialistisk Valgforbund var i realiteten et NKP-forsøk på å berge lokalpartiet, og slik sett ganske vellykket. I det ekstraordinære 1973-valget fikk lista 5 i kommunestyret mot SFs 4. Det er verdt å merke seg at det ikke ble stilt SV-liste ved dette valget som ved stortingsvalget som foregikk samtidig. VVS kom til å ligge på 2 % på 1980- og 1990-tallet. Journalisten Magne Mortensen, som fikk mange personstemmer på sin personlige popularitet, satt i kommunestyret for VVS helt til sin død i 1998. Da var det 51 år siden han første gang ble innvalgt for NKP i 1947 bare 20 år gammel.

To venstrebløgger slo inn over Narvik, den første like etter 2. verdenskrig og den andre i 1970-åra. Den første med et stort NKP og den andre med et sterkt SV. Mesteparten av tida hadde AP flertall alene, men etter sammenslåinga mellom Ankenes og Narvik til nye Narvik kommune var det store motsetninger internt i partiet. Før sammenslåinga var det store motsetninger mellom sørsida og nordsida i Ankenes, mellom Ankenes og Bjerkvik, og AP var nærmest to partier i kommunen. Oddvar Svendsen forklarer det slik: «AP var ikke en samlet blokk, men et mangfold der ulike interesser ble brynt mot hverandre». I bykommunen Narvik var det sterk kiv mellom de ulike partilaga innen AP. Her var arbeidsplasslag som kjempet om flertall i representantskapet i Narvik AP. Det var store partilag i kommunen, ved NSB og LKAB. I 1960 var det hele 15 partilag med kvinne- og ungdomslaget. Under EF-kampen oppstod indre splittelse. Deler av nei-folkene stiftet et nytt Sentrum partilag. Tilbakegangen for Narvik som malmby svekket bolags- og jernbanearbeidernes innflytelse. Oddvar Svendsen viste hvordan kommunistene og SF-erne slapp lettere til i kommunestyret enn i fagbevegelsen, nettopp fordi de kunne dra nytte av spillet mellom ulike AP-grupperinger. Både kommunistene og SF stod sterkest i fagforeningene ved LKAB og NSB mens Kommuneforbundet var dominert av AP-ere. Etter å ha vært presset ut av tillitsverv i fagbevegelsen i den hardeste kalde krigen slapp kommunistene lettere til igjen fra midten av 1950-tallet.

I 1967 var SF større enn NKP som bare fikk 281 stemmer. Initiativtakerne til stiftelsen av SF-lag i Narvik var krigsveteranen Ivar Vanje og Hans Moan. Moan var veioppsynsmann. Dessuten hadde han vært leder av Aps distriktsparti. Vanje var krigsveteran. Noen NKP-medlemmer kom med i SF, men ingen sentrale kommunister tok overgang. SF gjorde et kraftig innhogg i NKPs velgergrunnlag slik at NKP gikk fra 4 til 2 representanter i 1967. SF fikk da 5 i kommunestyret. Disse 5 var: Postfullmektig Arne Gustavson, politibetjent Edv Blomsøy, LKAB-arbeider Adolf Jensen, NSB-arbeiderne Ivan Vanje og Jan Johansen.

Som i Harstad ble det dragkamp om plassene på kommunevalglista til SV i 1975.

Samlingsprosessen i 1974-1975 gikk heftig for seg i Narvik SV. Mobiliseringa var stor både i SF og NKP. SVs velgergrunnlag var i hovedsak tidligere SF og AP-velgere. Kommunistene så ut til systematisk å bli strøket på listene, og bare 1 av de 6 første, Karsten Hansen, kom fra NKP. På nyåret i 1976 ble han utestengt fra SV-gruppa og representerte NKP i kommunestyret. Ifølge Oddvar Svendsen forlot 40 medlemmer og sympatisører SV i februar 1976, derav flertallet i ungdomslaget. I Narvik som i Harstad var de fleste som gjorde seg gjeldende i SV SF-ere. En del folk med AP-bakgrunn som sympatiserte med SV og var listefyll på kommunevalglista de første årene gikk etter hvert tilbake til AP. På 1960- og 1970-tallet ble SF og SV forsøkt tiet i hjel av AP-avisen *Fremover*. På 1980-tallet løsnet det, og Narvik SV hadde ikke problemer med å få oppslag fra møter og politiske utspill.³¹¹

På 1970- og 1980-tallet hadde SV mellom 3 og 6 representanter i kommunestyret i Narvik. Ved stortingsvalget i 1973 fikk SV 15,8 %, men gjorde det svært dårlig i 1977 og endte på 4,9 %. På 1980- og 1990-tallet vokste SV igjen i kommunevalgene og ble et mellomstort parti: 10,4 % i 1987, 15,9 % i 1991 og 9,3 % i 1995. I stortingsvalgene i 1989 og 1993 fikk SV 14,7 % og 13,1 %. SV-nestoren Geir Ketil Hansen beskrev i samtale med meg 16.april 2024 forholdet mellom SV og AP på 1980- og 1990-tallet som ryddig. Barnehage, kultur og helse var viktige politikkområder. Kampen for sykehuset, framtida til malmtransporten, LKAB og NSB og omstillinga ellers i næringslivet førte til tverrpolitisk mobilisering hvor fagbevegelsen spilte en aktiv rolle. 1000 arbeidsplasser forsvant i omstilling og modernisering, delvis som en direkte følge av EØS-avtalens regler. SV som fikk lokalt eierskap til naturvernsaka samarbeidet særlig godt med krefter innen AP som var opptatt av grønne verdier, natur- og miljøvern.³¹² Geir Ketil Hansen satt i kommunestyret i årene 1979-1987. Senere gjorde han

---

³¹¹ Samtale med Geir Ketil Hansen 16. april og mailkorrespondanse 21. april 2024

³¹² Samtale med Geir Ketil Hanssen 16.april 2024

politisk karriere vekselvis som fylkestingsrepresentant, fylkesråd og stortingsrepresentant.³¹³ Partiet hadde viktig innflytelse i fagbevegelsen, drev egen bokkafe og Sosialistisk kor var et aktivt innslag i lokalmiljøet, ikke minst 1.mai. Per Henrik Mørk satt i kommunestyret i Narvik mellom 1987 og 2015, men var ute en periode underveis. Han var varaordfører 1995-2003 før det ble brudd på energipolitikken knyttet til Narvik energi.

Ruth og Tobias Ritzau var aktive atomvåpenmotstandere allerede på 1950-tallet. De kom til å utgjøre et ideologisk tyngdepunkt i Narvik SF på 1960-tallet. Begge var utsatt for politisk overvåking. SF ble møtt av en isfront fra den lokale sosialdemokratiske makteliten. Ritzau deltok på SFs splittelseslandsmøte i 1969, fulgte med SUF ut og fikk følge av hele styret i Narvik SF. Ved valget i 1971 ble det etablert ei ny liste i Narvik, Venstresosialistisk liste, som konkurrerte med SF om stemmene. Mange som ble med SUF ut av Narvik SF i 1969 var innom VVS-lista i 1971, men senere gikk noen tilbake til SV. Noen få fulgte m-l-erne

Som ei oppsummering vil jeg si at den ulike utviklinga i disse tre nabobyene i nord bekrefter funna Lars Alldén gjorde i sin undersøkelse av den sosiale bakgrunnen til SFs medlemmer. Narvik var en industrikommune også på 1970- og 1980-tallet mens Harstad endret seg fra en landbruks- og industrikommune til en tjenestekommune i løpet av 1970- og 1980-tallet. I Narvik endret SF-ernes og SV-ernes sosiale bakgrunn seg mindre enn i tjenestekommunene Tromsø og Harstad hvor det i overgangen fra SF til SV raskt ble en stor akademiker- og mellomlagsdominans blant SVs medlemmer, og i særdeleshet blant deres folkevalgte. I Narvik tok det mye lenger tid før denne tendensen viste seg for fullt.³¹⁴

Forholdet til fagbevegelsen og 1. mai ³¹⁵

For å oppsummere; SF hadde egne partiarrangementer på 1960-tallet og fikk sentrale partirepresentanter til byen. Om de ikke ville menges med resten av arbeiderbevegelsen eller ble holdt aktivt utenfor, finnes det nok ulike fortellinger om. Sannheten er vel både og. I EF-stridens dager først på 1970-tallet ble det ikke noe bedre. Nå var det tilløp til samarbeid med folk til venstre for SF. Fra 1976 skjer det tydeligvis ei holdningsendring hvor både SV og

---

³¹³ Geir Ketil Hansen: Kommunestyrerepresentant 1979-1987 og 2015-2019, fylkestingsrepresentant i Nordland 1995-2011, stortingsrepresentant 2001-2005 og 2009-2013. I 1999-2001 og 2005-2009 var han fylkesråd og 2015-2019 varaordfører i Narvik.

³¹⁴ Alldén 1981, se redegjørelsen for hovedfunna hans på s 15-16 i denne masteroppgaven.

³¹⁵ Tabell med oversikt over 1.mai-arrangementer i Harstad og SF/SVs deltakelse 1961-1995: Vedlegg 4 (s 158-162) Kildegrunnlag: lokalavisene i Harstad og Tromsø, SF/SVs arkiv ved Statsarkivet i Tromsø og ved Arbak, Mildrid Dyrings privatarkiv om fagbevegelsen og 1.mai lokalt, Torunn Nilsens privatarkiv om Sosialistisk kor og Harstad NTAs arkiv ved Distriktsmuseet for Sør-Troms på Trondenes.

AP var villig til jenke seg litt. Denne endringa var kommet for å bli selv om det mange år var litt småkjekling før man ble enig. Alle unntatt AKP samlet seg under Samorgs paraply uten store problemer t.o.m. 1991. Selv om det formelt var en hovedtaler var det hvert år appeller som langt på veg var likestilt med hovedtalen. Det var oftest en AP-representant som hovedtaler og SV-er som den andre taleren.

Gjennom hele 1980-tallet var atommotstand og fredssak et sentralt element ved 1.maifeiringa i Harstad. Nei til atomvåpen (NTA) deltok ofte med egne togseksjoner og ingen andre paroler samlet like mange folk som deres. I 1990 var idyllen imidlertid over. En ny EU-kamp hadde gjort sin entre og polariseringa var nesten like sterk som foran folkeavstemninga i 1972.

Mildrid Dyring, som var leder i Samorgs 1.mai-komite i 11 år fra 1977 til 1988, var også kommunestyrerepresentant for SV fra 1975 til 1983. Hennes innflytelse både i LO og SV bidro til å skape tradisjon i Harstad for enhetlige 1.mai-arrangementer. Selv om det også var andre årsaker til at det skjedde ei endring fra 1976 og 1977 av i forhold til 1.maidagens avvikling lokalt, var det neppe tilfeldig at denne endringa falt sammen med Mildrid Dyrings arbeid i Samorgs styre og 1.maikomite. Igjen ser vi et eksempel på at personer er viktig i politikken, ikke bare ideologier og strukturer.³¹⁶

På 1980-tallet bidro Samorgs likestillingsutvalg, Dyrings hjertebarn, til fellesarrangementer 8.mars med AP, SV og AKP. Andre SV-ere som Solaug Olsen og Unni Soltveit var med i styret til likestillingsutvalget. Bare i 1979, 1980, 1987 og 1988 deltar AKP-erne sammen med de andre i Samorgs 1.mai-arrangement mens de langt oftere deltok i brede fellesarrangementer 8. mars.

Vurdering av SF og SVs prinsippprogrammer³¹⁷

Jeg har undersøkt noen utvalgte prinsippprogrammer: SFs fra 1962 og 1971 og SVs fra 1977, 1987 og 1995. La meg først si noe om oppbygning og inndeling av programmene. SF-programmet fra 1962 var kortfattet. Det hadde 20 punkter hvorav 12 om nasjonal politikk og 8 om internasjonale forhold. Programmet var på 4 tettskrevne A3-sider. 1971-programmet var kortfattet og bestod av kun fire tettskrevne A4-sider. Programmet hadde tre deler: «Norge og den kapitalistiske verden», «Sosialismen og vegen dit» og «Dagens oppgaver».

---

³¹⁶ Kjeldstadli 1999: 32-36

³¹⁷ SVs sentralt sitt arkiv v/ Arbak- ARK-1112, P-1

SVs første ordinære prinsippprogram var fra 1977 og inneholdt vel 19 tettekrevne A4-sider. Programmet var 4-delt: Grunnsyn, imperialismen og anti-imperialismen (75 punkter), SV og strategien for sosialismen (44 punkter) og sosialismen (29 punkter). 1987-programmet bestod av 10 A4-sider om Norge og 5 om verden. Det hadde 8 deler: 1.Et sosialistisk samfunn 2.Om krig og fred 3.Den tredje verden 4.Den kapitalistiske verden 5.Sovjetunionen, Øst-Europa og Kina 6.Det kapitalistiske produksjonssystem 7.Norge og kapitalismen og 8.Arbeidet for sosialismen. 1995-programmet var på 40 A4-sider og delt i fem kapitler: 1.Forord 2.Våre visjoner: Forandre Norge-forandre verden 3.Utfordringene- makt og avmakt 4.Mål og retning og 5.Veien fram.

Måten «det nye venstre» beskrev sosialdemokratiet på varierte. I 1962 erkjente man APs sterke stilling i arbeiderbevegelsen. Det ble lagt vekt på at skandinaviske sosialdemokrater hadde gitt oss en mer human kapitalisme og sørget for at brede lag av folket hadde fått hevet sitt materielle nivå. Regjeringsspørsmålet ble ikke berørt i 1962. På minussida viste 1962-programmet til APs feilgrep og kompromisser med borgerskapet, og at kampen mot den radikale venstresida hadde preget AP i etterkrigstida. Med NATO-medlemskapet hadde den internasjonale solidariteten gått tapt og likedan den sosialistiske målsetninga. Målet for SF var «skritt for skritt å skape forutsetninger for gjenreising av arbeiderbevegelsens internasjonale enhet» gjennom å finne «en tredje vei» mellom sosialdemokrater og kommunister. Videre vektla SF «FN som et viktig redskap for å trygge en fredelig verden». For SF var «velferdsstaten innenfor rammen av det kapitalistiske samfunnet» ikke nok. SF understreket at «arbeiderbevegelsens mål var et kvalitativt annen samfunnsform. SVs kamp for sosialisme betydde kamp for utvidet demokrati».

I 1962 ble «kapitalisme/imperialisme» nevnt 17 ganger, «sosialisme» 29, «klassekamp/revolusjon» 4 og «demokrati» 21 ganger. Marxisme var nevnt bare 1 gang mens miljø ikke var nevnt i det hele tatt.

I 1971 sa programmet at sosialdemokratiet gjennom korporativiseringa hadde passivisert medlemmene og fungerte på det kapitalistiske systemets premisser. Ellers sa ikke programmet noe om AP, men vektla at målet måtte være å utvikle et bedre samarbeid mellom de sosialistiske venstrekreftene. Målet var «et sosialistisk Norge» der «det arbeidende folket hadde kontrollen over produksjonsmidlene». SF ville sikre «en fredelig overgang til sosialismen». Dagens oppgaver var bl.a. «å berge lokalsamfunnene i utkantstrøkene fra utarming og fraflytting» og «skape menneskeverdige miljø og boforhold i pressområdene».

I 1971-programmet hevdet SF at sosialdemokrati betydde videre sentralisering og klassesamarbeid som passiviserte fagbevegelsen. I dette programmet var man langt mer negativ til AP enn i programmene fra både 1962 og 1987. Ordbruken i programmet bar preg av ei marxistisk vending i SF først på 1970-tallet. Ord med «kapitalisme» eller «imperialisme» i seg fant vi brukt 28 ganger og «sosialisme» hele 70 ganger. Både «marxisme» og «klassekamp/ revolusjonær» 4 ganger. «Demokrati» var nevnt 6 ganger og «miljø» 9 ganger.

Programmet fra 1977 hadde et eget punkt om sosialdemokratiet. Her sa man at AP hadde levd i den illusjonen at man kunne reformere bort kapitalismen og den borgerlige staten ved hjelp av staten selv. Det hadde endt med at AP var blitt systemets administrator og et statsbærende parti. SVs mål var «et sosialistisk samfunn, arbeiderklassens overtakelse av produksjonsmidlene, nasjonal sjølråderett, internasjonal solidaritet og en forsvarlig bruk av jordas ressurser». Overgangen kunne «bare gjennomføres ved ei revolusjonær omveltning», men det måtte skje «i samsvar med viljen til et flertall i folket». Innledningsvis ble det sagt at «marxismen var ei veiledning for arbeiderklassen, men måtte anvendes konkret på forholdene i det enkelte land og i samsvar med historiske og nasjonale tradisjoner». Her var «kapitalisme/imperialisme» nevnt 36 ganger, «sosialisme» 55, «marxisme» 5; «klassekamp/revolusjon», «demokrati» og «miljø» alle 12 ganger.

1987-programmet vektla at AP har ledet oppbygginga av velferdsstaten. I 1987 var man sterk i ordbruken, og mente AP var blitt et statsbærende parti hvor karriere og makt har blitt det viktigste. SV mente AP administrerte kapitalismen og var underordnet den amerikanske imperialismen. Bare velgergrunnlaget og fagbevegelsen gjorde at «AP førte en bedre politikk enn de borgerlige når det gjaldt sysselsetting, fordeling og sosiale goder». SV ville kun vurdere regjeringssamarbeid med AP om SV ble større og sterkere. Dessuten understreket SV at man kunne ha like stor innflytelse fra utsida. Om AP tok et steg til venstre, fagbevegelsen presset på og det var reelle muligheter for reformer, kunne SVs holdning endre seg.

Målet for SV var «å skape et sosialistisk samfunn bygd på rettferdighet, folkestyre og solidaritet». SV mente at et sosialistisk samfunn skulle «sikre forsvarlig bruk av jordas ressurser» og bygge på «arbeiderklassens overtakelse av produksjonsmidlene, nasjonal sjølråderett og internasjonal solidaritet». Samtidig understreket SV at et «sosialistisk demokrati måtte bygge videre på det representative, parlamentariske demokratiet».

«Kapitalisme/imperialisme» var nevnt 28 ganger, «sosialisme» 48, «marxisme» 4, «klassekamp/revolusjon» 5, «demokrati» 18 og «miljø» 26 ganger.

I 1995-programmet var «SVs alternativ til en kapitalistisk økonomi et sosialistisk samfunn bygget på utvida økonomisk og politisk demokrati» og «en radikal likhet i fordeling av godene». «Sjølforvaltning» og «deltakerdemokrati» var honnørord i SV på 1980-tallet. SV ville nå ha «et bredt internasjonalt samarbeid med både miljøpartier og sosialistpartier». Etter SVs syn spilte «de demokratiske massebevegelsene en helt avgjørende rolle i samfunnsutviklinga». SV ville «bygge bro mellom fagbevegelsen og sosiale bevegelser». Videre la programmet vekt på at «SV skal være en pådriver i samfunnsdebatten» og «søke makt, men da som «et resultat av partiets styrke». Ellers ble det sagt lite konkret om forholdet til AP annet enn at «AP har vært drivkraften bak endringer i samfunnet som peker i feil retning, deregulering og EU-tilpasning», men på samme tid kan gjøre felles sak med SV om «deler av fordelingspolitikken».

I 1995-programmet var «kapitalisme/imperialisme» nevnt 19 ganger, «sosialisme» 19, «demokrati» 36 og «miljø» hele 50 ganger. «Marxisme» og «klassekamp/revolusjon» var ikke nevnt en eneste gang!

For å oppsummere vil jeg si at SF-programmene var kortere enn SVs sine. 1962-programmet var klart reformistisk mens SF i 1971 hadde innledet en marxistisk vending som fortsatte med SV i 1977. Brodden mot AP var om mulig sterkere på 1970-tallet i «det nye venstre» enn tidligere og senere. I 1977 snakket SV om «revolusjonær omvelting», men føyde raskt til at de ville følge folkeviljen. Marxisme var lite nevnt, og i 1962 og 1995 var begrepet helt borte. Klassekamp og revolusjon ble så vidt nevnt i de fleste programmene, men var helt borte i 1995. Demokrati var mest poengtert i 1962 og 1995 mens miljø derimot ikke var nevnt i 1962. Derimot var miljø mye brukt i 1987 og 1995, og heller ikke unevnt i 1971 og 1977. Konklusjonen blir at når det gjelder bruken av sosialistisk terminologi kom det ei stor endring i 1995. 1987-programmet var mer likt SV-sjargongen fra 1970-årene.

Vurdering av noen utvalgte kommunevalgprogrammer

Jeg undersøkte kommunevalgprogrammene til SF fra 1971 og 1975 og SVs fra 1987 og 1991. Det var absolutt en rød tråd som gikk igjen i kommunevalgprogrammene. De var stort sett skrevet i et lett og velgervennlig språk til forskjell fra SVs nasjonale prinsippprogrammer som

gjærne hadde et større innslag av sosialistisk terminologi og honnørord. SFs programmer var korte mens SVs programmer ble mer omfattende og lange etter hvert.

Harstad SFs kommunevalgprogram fra 1971 bygger i betydelig grad videre på programmet fra 1967. Nå var man enda mer opptatt av «lokalt folkestyre» og «folks medbestemmelse» og ville også ha «åpne møter» i kommunestyre og utvalg. Desentralisering var et annet stikkord både når det gjaldt den nye niårige grunnskolen og ny industri som SF ville legge til utkanten av kommunen. Ellers var SF opptatt av fritidstilbud til barn og unge og påpekte behovet for etablering av barnehager og flere kvinnearbeidsplasser.

I 1975 hadde SVs kommunevalgprogram ei sjudeling og var på 3 sider. SV gjentok at arbeidet for kvinner og arbeid måtte intensiveres. Videre var SV som før særlig opptatt av distriktene og primærnæringene. SV ville fortsatt arbeide for fiskeforedlingsanlegg på Grøtavær. Harstad SV sa nei til oljeboring i nord. Miljø- og naturvern var et viktig programområde og man fryktet bolignød i det kommende tiåret hvis ikke kommunen tok grep om utviklinga. SV ville ha grendeskoler, praktiske valgfag, trygge skoleveier og månedskort på buss for ungdom. Videre ville SV ha bydelsutvalg og mer demokrati i kulturlivet. Mens SFs kommunevalgprogram i 1967 hadde bilde på forsida med bombefly og teksten «Tenk deg om. Fler og fler gjør det!» hadde man i 1975 benyttet seg av en dyktig tegner og illustratør fra egne rekker. Forsida viste byen hvor privatbilen tok all plass og Trondenes med Grytøya i bakgrunnen. Flere illustrasjoner fantes gjennom hele programmet.

Da vi kom til 1987 prioriterte Harstad SV skolepolitikk. Dårlig kommuneøkonomi hadde gått ut over barn og unge, mente SV. Dette ville de gjøre noe med. Fremdeles var kommunal styring av boligpolitikken og flere kvinnearbeidsplasser høyt oppe på prioriteringslista. Nå ville SV i tillegg ha mer kjønnskvotering for å få flere kvinnelige ledere i kommunen. Som i 1975 understreket SV sammenhengen mellom helse og samfunn. Hva næringspolitikk angikk talte SV for regionalt samarbeid for å få opp virksomheten i distriktene.

I 1991 var SV-programmet blitt svært omfattende, hele 24 sider. I tillegg hadde SV utarbeidet et eget «næringspolitisk program» på 14 sider der det regionale perspektiv var tilbake og der partiet skisserte muligheter for jordbruket og alternativer for de mange forsvarsarbeidsplassene som forsvant lokalt. I hovedprogrammet fikk næring større plass enn i tidligere programmer. SV var fremdeles opptatt av lokal råstoffbearbeiding og primærnæringenes plass lokalt. Partiet understreket at staten måtte øke de økonomiske rammene når nye oppgaver ble tildelt kommunene. Natur og miljø, også bymiljø og et grønt

sentrum ble gitt stor plass. Kollektivtrafikken fikk likedan oppmerksomhet sammen med tilbud for myke trafikanter. Til slutt tok Harstad SV til ordet for et miljøfond hvor lokale foreninger skulle kunne søke støtte.

For å oppsummere vil jeg si at kommunevalgprogrammene endrer seg lite i innhold, men blir betraktelig lengre og mer omfattende etter hvert. I 1971 er SF opptatt av å utvide lokaldemokratiet. Distriktpolitikk og primærnæringene opptar SF og senere SV gjennom hele perioden. Det samme gjelder kvinnesak og kvinnearbeidsplasser. Regionalt samarbeid er med både i 1971 og 1991. Kollektivtransport og miljø er med allerede i 1975 og er prioritert sterkt i 1991. Skolepolitikk er med fra starten, men blir stadig viktigere fra 1987 av. Næringspolitikken får større stor plass fra 1980-tallet av og er enda viktigere i 1991-programmet enn tidligere.

SF i endring og SVs trange fødsel

Hvis vi ser på hvem som var medlemmer og stod på listene ved kommunevalg er det flere iøynefallende trekk som både peker på kontinuitet og brudd. På mange måter kom det første bruddet i årene 1970-1973. SF endret seg og kom til å utvikle seg i ei ny retning. Kanskje kan man si at det konsoliderte SV som stod igjen da samlingsprosessen var over i 1977 ikke var så langt unna det SF sannsynligvis ville ha blitt uansett uten samlingsprosessen. Mye var endret allerede i årene 1971-1974. Den nye partilederen, Berge Furre, var et utmerket eksempel på nettopp «nye SF». Historikeren Finn Olstad sier at det nye SV fra 1975 ganske snart viste seg å bli et slags «Stor-SF», altså sterkt preget av det gamle SF. Han legger vekt på at avskallinga fra AP ikke ble så stor som SF hadde ønsket seg. Det store flertallet både av medlemmer og velgere forble i AP.³¹⁸ Olstad forklarer dette med å peke på Einar Gerhardsens rolle og viktige ord i ei skjebnetid for partiet som ga aksept for EF-motstandere i AP. Videre understreker han nestformannen Reulf Steens rolle som forsoner og brubygger etter folkeavstemninga. Steen bidro til å holde partiet samla, og demmet opp for større lekkasje til det nye partiet på venstre flanke. Dette kaller Olstad Steens største bedrift. Han hadde bred appell og trakk også nye grupper som akademikere og kvinner til partiet. Steen bekreftet i 1986-boka si at behandlinga av Asker-saka reddet AP fra en større katastrofe og å miste langt flere AIK-ere til SV. Han gikk så langt som å si at om eksklusjonene hadde blitt stående kunne SV fått en langt bredere basis blant fagforeningsfolk og blitt en hard konkurrent til AP om hegemoniet i

---

³¹⁸ Olstad 2021: 137

arbeiderbevegelsen. Han fryktet at AP kunne lide Venstres skjebne og bli sterkt presset fra to sider.³¹⁹

For å møte konkurransen fra SV sørget Steen som leder av arbeidet med det nye arbeidsprogrammet for at AP tok en betydelig venstresving. På samme måten møtte AP høyrebølgen fra slutten av tiåret med å legge kursen like mye til høyre. Da var jo konkurransen fra venstre i stor grad eliminert. SVs dårlige forvaltning av seieren fra 1973 bidro sterkt til at Aps raske gjenvinning av sin ledende posisjon var mulig.

Berge Furre var en av grunnleggerne og drivkreftene i SF fra starten av. Etter landsmøtet i 1977 oppsummerte partileder Furre situasjonen i SV. Han innrømmet at den var vanskelig og at det var ureint farvann på venstresida. Landsmøtet valgte Reidar T. Larsen til parlamentarisk leder. Furre mente det var stortingsgruppas oppgave og syntes lite om degraderinga av Finn Gustavsen. Finn Gustavsen ville fortsatt være viktig i og for SV var Fures klare oppfatning.³²⁰ På dette punktet tok han langt på vei feil. Gustavsen bidro med sin standhaftighet og mangel på smidighet selv til å minske sin egen innflytelse. Han var bedre som suveren frontfigur enn lagspiller. Derfor ble han sett på som uunnværlig partibygger i SF mens han av mange ble betraktet som splittelsesmaker i SV.

Endring fra SF til SV

Berge Furre poengterte likevel at partiet kom styrket ut av landsmøtet og at det nye hovedstyret viste det. Her var det 6 SF-ere, 2 AIK-ere, 4 partiløse og 3 NKP-ere.³²¹ Det faktum at den mannen som framfor alt folk flest forbandt med 1960-tallets SF, stortingsmannen fra 1961-1969 og partilederen fra 1971-1974 Finn Gustavsen, måtte vike for den tidligere NKP-formannen var uttrykk for et markant brudd med SF-tradisjonen. For velgerne som forbandt «det nye venstre» med Finn Gustavsen slo det svært negativt ut at Gustavsen måtte spille annenfiolin i det nystiftede venstrepartiet. Det er ingen tvil om at både AIK-ere, uavhengige og kommunister både hver for seg, men også ofte sammen kom til å svekke SF-ernes hegemoni i det nye partiet på kort sikt, men i mindre grad på lang sikt. I tillegg var det et faktum at opposisjonelle krefter i SF ofte slo seg på lag med disse andre mot sin egen partiledelse.³²²

---

³¹⁹ Steen 1986: 183-184, 187 og 194. Asker AP ekskluderte EF-motstanderne i AIK, men Aps sentralstyre opphevet eksklusjonene enstemmig. Se ellers Lise Winther: 1973.

³²⁰ Furre, Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

³²¹ Furre, Harstad SF/SVs arkiv v/ Arbak

³²² Rune Slagstad 2021: 153

Det er verdt å merke seg at da Harstad SV avviklet jubileumsfest og feiret sin egen 50-årsdag 25. januar 2024 hedret de sju partiveteraner. Seks av dem hadde vært aktive også i SF; den eldste var med allerede i 1961. Ingen nye fra de andre partene i samlinga ble med videre og satte like sterkt preg på Harstad SF som disse SF-veteranene.³²³

Hvis vi ser på hvem som kom til å være styremedlemmer i Harstad SF og SV var det helt klart en tendens ganske tidlig som kom til å forsterke seg da SF gikk inn i SV midt på 1970-tallet. SF i 1973 var et ganske annet parti enn SF i første halvdel av 1960-tallet. Jeg har sett på styrets sammensetning noen utvalgte år. For SF sin del fem ulike år med noen års mellomrom. For SVs del seks år, det første i 1974 og det siste i 1995. Tendensen er helt klar. Mens listene til kommunevalgene hadde god yrkesspredning med mest arbeidere i SF-tida og mest funksjonærer i SV-tida fra 1979-valget og ut den undersøkte perioden, maktet man ikke å rekruttere like bredt til styreverva. Det er tendensen man må legge seg på minnet, ikke de enkelte talla da datagrunnlaget er ganske spinkelt. I SF-tida varierte styreantallet mellom 6 og 8. Siste året, 1974, hadde man bare 5 i avviklingsstyret, og alle var høyere funksjonærer!

Det første SF-styret i 1961 hadde funksjonærpreg mens de neste i 1964 og 1966 hadde mer bredde, men med overvekt av funksjonærer. I 1964 og 1966 var innslaget fra primærnæringene stort. I SV begynte man også med 8 styremedlemmer i 1974 mens man i de andre undersøkte åra hadde 5 eller 6. I SV-perioden skilte det første styret fra 1974 seg ut. Her var det halvt om halvt med arbeidere og funksjonærer. I 1977 og 1980 derimot var det bare 1 arbeider i styret. I 1985, 1990 og 1995 var funksjonærene alene igjen som styremedlemmer, og nå var det snakk om bare høyere funksjonærer.³²⁴

Når det gjelder kjønnsfordelinga var det ingen kvinner i SF-styrene i 1961, 1964 og 1966! I 1970 var det 2 av 8 og i 1974 4 av 6. I SV var det forbausende få kvinner med i styret i 1974, bare 2 av 8. I 1977 var det langt bedre, 2 av 5. I 1980 var det 4 av 6. Både i 1985 og 1990 var det 2 av 5 mot 3 av 6 i 1995. Selv om det var bedre enn tidligere var det ikke like bra som når det gjaldt kommunevalglistene og de 10 fremste kandidatene der.³²⁵

Ser vi på medlemsutviklinga i SF og SV må vi ta talla med en smule forbehold. SF var et parti med få betalende medlemmer, antagelig med en god del aktive sympatisører som vi kan regne med støttet partiet og kanskje var innom en kort periode som medlemmer, men hvor det ble så

---

³²³ Disse veteranene var: Jarle Jacobsen, Mikal Berg, Mildrid Dyring, Ivar Dyring, Grethe Stangvik, Anne Lise Kampen og Solaug Olsen. Alle disse bortsett fra Solaug Olsen var med også i SF-tida.

³²⁴ Se vedlegg 3 s 155-157: Tabell over styresammensetning

³²⁵ Se vedlegg 3 s 155-157 og tabell s 124

som så med betalinga av kontingent. I 1962 opererte SF med 32 medlemmer, men det varierte mye mellom de ulike kvartalene; 32, 19 og 10. Medlemstallet er gjerne høyest i et valgår eller året etterpå; 32 i 1962, 27 i 1964 og 24 i 1968. Ellers ligger det oftest på 13-14.

I SV begynner det med fhv høyt medlemstall i 1974 og faller allerede året etter kraftig, fra 55 til 34. Når vi vet at 50 var møtt fram da lokalpartiet Harstad SV ble stiftet i januar 1974 og 39 på nominasjonsmøtet foran kommunevalget i 1975 skjønner vi at ikke alle hadde betalt SV-kontingent. Mange hadde nøydt seg med å opprettholde kontingentinnbetalinga til SF eller NKP. Partistiftelsen i 1975 framstår som et antiklimaks da det følges ad av stor tilbakegang ved kommunevalget og minkende medlemstall. Bare 34 betaler kontingenten i Harstad SV dette året. Det går videre nedover: 26 i 1977, 14 i 1978 og bare 12 i 1979! Så mobiliseres det og medlemstallet stiger jevnt: 25 i 1980, 49 i 1983, 53 i 1984 og 51 i 1987. Tallene fra 1985 og 1986 velger jeg å ta med en klype salt: 60 og 63 medlemmer. Grunnen er at årsmeldinga fra 1987 sier ifra om at det har blitt foretatt en gjennomgang og kvalitetssikring av medlemslista dette året og styret erkjente at tallet fra året før neppe var reelt. Midt på 1990-tallet var medlemstallet 50. 1988-1992 mangler det data for.³²⁶

Ny partikultur

Statlig og kommunale finansiering av foreningsliv og politikk kom inn og la nye rammer for politiske organisasjoner. Sosialiseringa kom til å foregå mindre i arbeidslivet, men mer i familie, utdanningsinstitusjoner og via medier. I SFs siste år og enda mer i SV var man opptatt av å skolere medlemmene i sosialistisk teori. Det nystiftede Sosialistisk opplysningsforbund utarbeidde egnet studiemateriale på 1970-tallet.³²⁷ Både deltakelse i tverrpolitiske aksjoner og folkevalgt arbeid stilte større krav enn før til kunnskaper, organisasjonsferdigheter og innsats. Fremdeles var likevel SV et parti for både industriarbeidere og høyere funksjonærer selv om det var større skjevhet etter hvert i både rekruttering og frafall. I partiretorikken var arbeiderklassen en kjernegruppe og ønsket målgruppe, men i praksis klarte SV stadig dårligere å få til samsvar mellom teori og praksis. På 1980-tallet kom mellomlagsprofilen til å bli mer merkbar. Møtefrekvensen og den politiske prioriteringa favoriserte de nye gruppene. Løpesedler skulle som før i postkassene ved valg, men enda flere brosjyrer skulle utdeles på stands og aviser selges hele året. Forberedelser til

---

³²⁶ Se vedlegg 1 s 153

³²⁷ *Det sosialistiske partiet og Derfor sosialisme 1977*, Sosialistisk Opplysningsforbund (SO)

møter i utvalg og kommunestyret tok mye tid og behovet for aktivister og ledere var stort. Logisk argumentasjonsteknikk ble viktigere enn før.³²⁸

Alldén har undersøkt SF-ernes sosiale bakgrunn og sier at partier hvor medlemmene hovedsakelig tilhører arbeiderklassen har en annen partikultur enn der mellomlagene er sterkest representert. Min undersøkelse av forholdene i Harstad har bekreftet både denne hypotesen og at utviklinga i Harstad SV gikk i samme retning. Tallene er basert på gjennomgang av møteprotokollene og årsmeldinger. I gjennomsnitt hadde Harstad SF 7 styremøter og 5 medlemsmøter i året. I SV-tida var styremøtefrekvensen 15, ei dobling. Derimot var det mindre forskjell på hvor ofte man arrangerte medlemsmøter; 5 i SF-tida og 6 da SV var en realitet. Deltakelsen på årsmøter var høyere i SV, i gjennomsnitt 15 mot 9 i SF. Når det gjaldt medlemstallet, var det stor forskjell. I begge partiene varierte det mye fra år til år. I gjennomsnitt hadde SF 18 mot 42 i SV. I SF slet man med å få inn kontingenten, men rundt valg mobiliserte SF og doblet medlemstallet: 24 i 1964 og 27 i 1967. I 1969-1971 så det ut som medlemmene var ytterst få. Her mangler medlemstall for årene mellom 1969 og 1973 bortsett fra 1971 da det kun var 14 medlemmer. Det tok seg nok kraftig opp i 1973 og 1974 uten at jeg har eksakte tall for disse årene. At SV hadde 55 medlemmer i 1974 indikerer at SF-erne var blitt flere. Lite tyder på at mange NKP-ere hadde betalt SV-kontingent i 1974.³²⁹

SF avholder langt færre møter enn SV. Spesielt gjelder dette styreaktiviteten. Dette må likevel nyanseres. Mange av de møtene SF arrangerer er det de kaller «offentlige møter», altså åpne møter. Ellers hadde SF mer aktivitet knyttet til det å skape miljø og inntekter til laget; kakebasar, tombola og medlemsfester. Slik sett var det mer aktivitet i SF-tida enn det møtefrekvensen og tabellene forteller om. SFs årsmøter var best besøkt i 1962, 1963 og fra 1970- 1973. Medlemsmøtene hadde flest deltakere i 1964, 1967 og 1973.³³⁰

I SV-tida var 1975 et aktivt år med 20 styremøter og 15 medlemsmøter, men mesteparten av dette gikk til parti-intern debatt. I årene 1983 og 1984 var det ekstra mange styremøter, 25 og 22. Likedan i 1990, 26 møter. I årene 1985-1988 varierte det mellom 9 og 12 styremøter og i årene 1991-1995 mellom 11 og 15.³³¹

Når det gjaldt medlemsmøter, var det mindre forskjell på SF og SV. I årene 1976-1995 var det oftest mellom 5-7 møter årlig. 1979 var et toppår med 10 medlemsmøter. Studier av

---

³²⁸ Alldén 1981: 245-247

³²⁹ Se vedlegg 1 s 153

³³⁰ Se vedlegg 1 s 153

³³¹ Den store styreaktiviteten viser SVs nye mellomlagsprofil

protokollene til Harstad SV viser at saksmengden var langt større i SV-tida enn tidligere i SF. Det er tydelig at SV var blitt et mellomlagsparti også i Harstad på lignende måte som Aldens studium klart slo fast for partiet generelt. Å delta i studiesirkler og delta på stands i valgkampene og også jevnlig ellers hvor man solgte Ny Tid ble en viktig lagsaktivitet også i Harstad SV.³³² Deltakelsen på medlemsmøtene i SV var størst i 1975 og 1979. Mest styremøter var det i 1975, 1983, 1984, 1989 og 1990.³³³

Regnskapet kan være en indikator på aktivitet. Bruker man lite penger betyr det helst at aktiviteten er på et lavmål. Omvendt hvis man har stor aktivitet. Dessverre mangler det tall for mange år. Der regnskapet oftest ikke er limt inn i protokollene sammen med årsmøtereferatet har jeg lite dokumentasjon på hvordan det stod til. Da hjelper det lite at referatene ellers er svært utfyllende som midt på 1980-tallet. 1973 og 1975 ser ut til å ha vært aktive år. I 1976 er regnskapet mindre. Det stemmer bra med det vi ellers vet om liten aktivitet dette året. Regnskapet stiger jevnt fra 1979 til 1984, og når vi studerer møteprotokollen ser det ut som aktiviteten gjorde det samme. Fra 1985-1992 mangler vi dessverre tall.³³⁴

Harstad SVs politiske praksis

Hva med SF og SVs prioritering av politikkområder og praktiske politikk? Ser vi grovt på det kan vi med god grunn si at utviklinga preges mer av kontinuitet enn endring. Likevel må dette synspunktet nyanseres. Harstad SF var i de første åra et parlamentarisk orientert parti. Kommunevalget i 1963 fikk et rikspolitisk preg i kjølvannet av Kings Bay-debatten. Det kan oppsummeres med fire stikkord: Fellesmarked, Cuba, Kings Bay og tariffoppgjør. De nærmeste årene går det mye i atommotstand og utenrikspolitikk samt faglig-politiske spørsmål, demokrati i arbeidslivet og engasjement rundt primærnæringene. Etter 1967 er Harstad SFs oppmerksomhet rettet mot distriktpolitikk, direkte demokrati, naturvern og ungdomspolitikk. SF vil allerede nå forsere utbygginga av barnehager og har et variert tilbud innen den nye 9-årige grunnskolen som et viktig mål.

I begynnelsen av perioden 1971-1975 var selvsagt kampen mot EEC den dominerende saka, men distriktpolitikk var fortsatt viktig og kvinnesak kom for fullt. Ligestillingssaker som selvbestemt abort og likelønn var hjertesaker for Harstad SV fra starten av i 1974. På 1980-tallet engasjerte SV-jentene seg også i Samorgs likestillingsutvalg og 8. mars var det brede

---

³³² Se tabell for styremøter og medlemsaktiviteten: Vedlegg 1 s 153

³³³ Vedlegg 1 s 153

³³⁴ Vedlegg 2 s 155

arrangementer. Til forskjell fra 1. mai deltok Kvinnefronten og AKP-erne ofte sammen med sine medsøstre i SV, AP og LO denne dagen i Harstad. På 1990-tallet tørket denne tradisjonen delvis bort. SF og SV var tidlig med å ta opp situasjonen for folk med funksjonsnedsettelse. Et større arrangement så tidlig i mars 1972 hadde ulike svake grupper som tema.

Ungdommens interessekamp og anti-imperialistisk solidaritetsarbeid for frigjøringsbevegelser i den tredje verden var viktigere enn noensinne, særlig i ungdomsorganisasjonene SFU og SVU. Folkemakt mot kapitalmakt var parolen mot slutten av 1970-tallet.

Barnehageutbygging, ungdomsklubber, bymiljø og redusert bilbruk var også viktige saker for Harstad SV i siste halvdel av 1970-tallet og utover på 1980-tallet. Nei til oljeboring og oljebase i Harstad opptok Harstad SV. Økopolitikken var med hele tida. Boligpolitikken ble mer sentral etter 1979. Rundt 1980 var Altasaka viktig, også for SV-bevegelsen lokalt. Det understrekes av 1.mai-parolene SV stilte med.

1980-tallets sak nr 1 på venstresida var kampen mot atomvåpen og støtten til organisasjonen Nei til Atomvåpen. SVs leder Theo Koritzinsky hevdet at det var «den viktigste saka i vår tid».³³⁵ Motstanden mot NATO-medlemskapet og blokkpolitikken var med, men mer nedtonet enn før. I perioden 1983-1987, i forbindelse med COB-avtalen som ga amerikansk base på Evenes flyplass, ble dette mer aktuelt på nytt. Samtidig ga kampen mot apartheid i Sør-Afrika seg utslag i stor lokal aktivitet. En lokal aksjon med forbrukerboikott av sørafrikanske varer foregikk i 1984. Medlemmene responderte positivt da internasjonal solidaritet ga seg utslag i en konkret aksjon der deres personlige engasjement og handling som forbrukere og borgere lokalt ble det sentrale.³³⁶

Midt på 1980-tallet var man gått så lei av *Harstad Tidendes* lokale mediemonopol at man prøvde å etablere en venstresideavis i miljøet rundt SV og andre radikalere. Frp vokste og SV tok på seg oppgaven med å demme opp for høyrradikalismen, rasismen og angrepene på velferdsstaten som Frp gjorde til sitt varemerke. Der SV ville dele godene og ta imot asylsøkere og innvandrere kom Frp til å bli deres motpart med direkte innvandringsfiendtlighet og angrep på det flerkulturelle samfunnet.

På slutten av tiåret kom kulturhussaka og miljøkampen til å ta mye av SVs tid og krefter lokalt. Barn og unge, skole og barnehager hadde vært viktig for SV fra starten, men ble hovedsaker i SVs kommunevalgkamper i 1987, 1991 og 1995. SV kom også som andre

---

³³⁵ Jenssen 2013: 87

³³⁶ Harstad SVs protokoll 1984, Statsarkivet i Tromsø

partier til å løfte eldreomsorgen høyere på den politiske dagsordenen og foreslo i 1987 en solidaritetsskatt for å komme ajour med utfordringene.

Kommuneøkonomi voldt ellers SV bekymring utover på 1980-tallet. SV var kritisk til at staten ga kommunesektoren flere oppgaver uten å følge opp med store nok statlige økonomiske overføringer. Kommuneøkonomi var et stadig tilbakevendende tema i Harstad-politikken og SV mente storkoalisjonen av AP og Høyre med stormannsskap rundt oljebaseutbygging på Stangnes syd kombinert med økt rentenivå var ansvarlig for den lokale budsjettkrise. Likedan var Harstad SV engasjert for å hindre arbeidsledighet og bedriftsnedleggelse lokalt både først på 1980-tallet og rundt 1990. Kampen for å berge hjørnesteinsbedrifter som KMV, Bothner, Nord Norges Salgslag og Forsvaret pågikk fra 1980-tallet av. Ei sak hadde vært en kasteball i kommunepolitikken siden midten av 1970-tallet og hadde i 1995 ennå ikke fått noen permanent løsning; søppel og renovasjonsordninga.

Ungdoms- og eldreråd ble etablert i kommunen, men bare eldrerådet klarte å påvirke kommunepolitikken på kort sikt. I perioden 1991-1995 fikk vi slutten på den kalde krigen, men i stedet for ei alleuropeisk sikkerhetsordning satt USA igjen som unipolar verdensmakt med de konsekvenser det fikk på sikt.

Som denne gjennomgangen viser kom SV til å være et gjenkjennbart parti gjennom hele den undersøkte perioden, men noen politikkområder fikk mindre oppmerksomhet mens andre ble stadig viktigere. Tradisjonelt natur- og miljøvern var i vinden på 1970-tallet og ble på en måte fortrent av atomvåpenmotstanden på 1980-tallet for senere igjen å komme sterkere tilbake fra 1989.

På slutten av 1970-åra og hele 1980-tallet var SVs utenomparlamentariske virksomhet større enn både tidligere og senere. På 1980-tallet var det mer sang, kultur og miljøtiltak rundt SV-bevegelsen samtidig som organisasjonsarbeidet tok større plass enn tidligere. Dette var det mindre av i samlings- og partiombygningsperioden på 1970-tallet og på 1990-tallet. SF på 1960- og tidlig 1970-tall hadde også hatt større balanse mellom politikk og festligheter og vektlegging på sosialt miljø og fellesskap. Klimaet under den kalde krigen bidro til at SF-erne og senere SV-erne måtte stå sammen for å overleve som bevegelse.

Hvor står «det nye venstre» midt på 1990-tallet. Hvor peker veien videre?

«Det nye venstres» historie, også i Harstad, har vært preget av store svingninger.

Valgforskeren og professoren i statsvitenskap Anders Todal Jenssen stilte i 2013 spørsmålet: «Hva er det som gjør SV så labilt?». Han mener SV er en ny type parti hvor sosial klasse ikke er det viktigste kjennetegnet, men at verdibasert politikk, såkalt «radikal humanisme» kjennetegner partiet.³³⁷ Nå må vi ikke glemme at dette sa han i 2013 selv om han synes å mene at dette også var gjeldende for SV fra starten av. Det kan være mye rett i det han sier, men jeg vil nok innvende at SV, som «nye-venstre-partier» generelt, prøvde å kombinere det å være et klasse- og verdibasert parti også på 1990-tallet. SV kom til å være forkjemper for en raus velferdsstat med rettigheter til kvinner, innvandrere og andre minoriteter. Partiet hadde sterke meninger langs ulike ideologiske dimensjoner.³³⁸ Siden partiorganisasjonen var svak med færre partiaktivister enn på 1980-tallet kan Todal Jenssen ha rett i at SV ble avhengig av ledere som evnet å spisse budskapet på SVs hovedsaker.

Todal Jenssen viser til at partiet derfor ble sårbart for svingninger i opinionen. Da SV gjorde et godt miljøvalg i 1989 brukte AP som i 1965 og 1974 koopteringsstrategien: la seg mot venstre for å undergrave SVs velgerappell, og lyktes godt med det. Litt av grunnen til at AP lyktes var at SV gjorde det samme. For å gjøre sine ambisjoner om makt og samarbeid mer spiselig for AP, la SV seg så tett opp til AP at mange valgte originalen, AP. Å slik forklare nedgangen i SVs oppslutning fra 1993 har mye for seg.

Todal Jenssen mener SV utviklet seg til å bli det norske partiet som ligger nærmest det Koole³³⁹ kaller «det moderne kaderpartiet», et parti med en sterkt sentralisert ledelse med forankring i profesjonelle politikere og parlamentsgruppa. Mens den formelle makta ligger hos medlemmene, får nettverket av sekretærer rundt ledelsen mye å si siden medlemmene er få og organisasjonen svak. SV under Solheim utviklet mange slike kjennetegn. Om dette ble et varig SV-kjennetegn eller om SV tvert imot tok lærdom av de mange nedturene og rustet opp organisasjonen sin, vil være interessant å undersøke, men ligger utenom denne masteroppgavens rammer.

---

³³⁷ Jenssen 2013: 88

³³⁸ Jenssen 2013: 89

³³⁹ Jenssen 2013: 87- 98 og kildehenvisninga til Koole 1994 og Duvergers 1957 på s 94.

Konklusjonen blir at SV endret seg, men det skjedde i takt med endringer i tida og det samfunnet partiet var en naturlig del av. Likevel var SV fremdeles i 1995 et gjenkjennbart parti som bar videre kjernen i den politikken som var SFs kjennemerke først på 1960-tallet. SV hadde utvidet virkefeltet sitt, var i mindre grad opptatt av opposisjon og mer orientert mot å søke makt og få gjennomslag for sin politikk enn hva SF hadde vært, og også SV i sine første år. Vi kan i 1995 ane hva SV var i ferd med å endre seg til da et nytt århundre og millennium nærmet seg.

Litteraturliste

Aldén, Lars 1981: *Medlemmene i Sosialistisk Folkeparti: En undersøkelse av medlemsskarens sosiale sammensetning og regionale fordeling, 1961-73*, Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo

Andersen, Arve 2005: *Det nye venstre i Stavanger 1958-71*, hovedfagsoppgave i historie, Universitetet i Tromsø

Aabø, Stein 2020: *Sosialisten Stein Ørnhøi*, Res Publica

Bergh, Trond 1987: *Arbeiderbevegelsens historie i Norge. Storhetstid (1945-65), bind 5*, Tiden

Berntsen, Harald 2007: *Tilbake til start? En pamflett om norsk arbeiderbevegelse 1907-2007*, Aschehoug

Berntsen, Harald 2006: *Statsministerkuppet. En politisk thriller fra norsk virkelighet mai-juni 1945*, Centrum norsk forlag

Berntsen, Harald 1991: *I malstrømmen. Johan Nygaardsvold 1879-1952*, Aschehoug

Bjørnhaug, Inger 2004: «Arbeiderbevegelsen-en folkelig bevegelse?» (artikkel s 165-182) i *Arbeiderhistorie 2004*, Årbok for Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Bones, Stian 2007: *I oppdemningspolitikken grenseland. Nord-Norge i den kalde krigen 1947-70*. Doktorgradsavhandling i historie, Universitetet i Tromsø.

Bones Larsen, Stian: «Arbeiderpressen i Nord-Norge under den kalde krigen» (artikkel s 55-81) i *Arbeiderhistorie 2004*, Årbok for Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Bromark, Stian og **Tretvoll**, Halvor F. 2009: *S. Evensmo. Alene blant de mange*, biografi Cappelen Damm

Brox, Ottar 1966: *Hva skjer i Nord-Norge? En studie i norsk utkantpolitikk*, Pax forlag

Brox, Ottar og **Myrvoll**, Inge **med flere** 1989: *Hanna* (Ei bok om Hannas Kvanmo, med flere av Norges ledende politikere som forfattere), Sosialistisk opplysningsforbund

Calmeyer, Bengt 1993: *Forsinket oppgjør. Arbeiderbevegelsen og den politiske overvåking*, Aschehoug

Christensen, Pål og **Tjelmeland**, Hallvard 2003: *Flammende budbringer. Nordlys gjennom 100 år*, Bladet Nordlys A/S

Derfor sosialisme. *Innføringskurs i sosialistisk politikk*, Sosialistisk opplysningsforbund Oslo 1977

Det sosialistiske partiet. *Studiekurs i politisk organisering*, Sosialistisk Opplysningsforbund Oslo 1977

Drivenes, Einar og **Tjelmeland**, Halvard 1997: «Nordnorsk arbeiderbevegelse mellom region og nasjon. Den regionale dimensjon i studiet av arbeiderbevegelsen» i *Spenningenenes land. Nord-Norge etter 1945*, Ad Notam forlag

Ehnmark, Anders 2005: *En stad i ljus. Antonio Gramscis slutsatser*, Norsteds

Folkevalgt, et skoleringshefte for SVs kommunestyre og fylkestingsrepresentanter, SO og SV 1999

Evensmo, Sigurd 1976: *Inn i din tid*, Gyldendal

Evensmo, Sigurd 1978: *Ut i kulda*, Gyldendal

Fonn, Birgitte Kjos 2011: *Orientering. Rebellenes avis*, Pax

Furre, Berge 1992: *Vårt hundreår. Norsk historie 1905-90*

Gjerde, Jan 2017: Artikkelen «Kari Hauge Rasmussens veg» s 59-72 i *Fra protest til partibyggning. SV blir til i Rogaland 1971-73, Årbok 2017* (red. Egil Larsen), Arbeiderbevegelsens historielag i Rogaland

Gustavsen, Finn 1968: *Rett på sak*, Pax

Gustavsen, Finn 1979: *Kortene på bordet*, Gyldendal

Halvorsen, Terje 2020: *Forfulgt, fordømt og fortiet*, Vigmostad & Bjørke

Hanssen, Bjørn-Erik 2021: *Dynamitt i borehullene. Trondheim faglige Samorgs historie*, Pax forlag

Hansson, Steinar og **Slagstad**, Rune (red.)1981: *Sosialisme på norsk*, Pax forlag

Helle Knut, **Eliassen** Finn-Einar, **Myhre** Jan Eivind, **Stugu** Ola Svein 2006: *Norsk byhistorie*, Pax forlag

Hjeltnes, Guri (red), *Norsk presses historie 1660-2010, bind nr 3 Imperiet vakler 1945-2010*, Universitetsforlaget

Hobsbawn, Eric 1997: *Ekstremismens tidsalder: det 20. århundrets historie 1914-1991*, Gyldendal

Hoffmann, Fredrik 1966: *Påskeopprøret 1958*, Pax forlag

Hontvedt, Nils-Henning 2019: *Christopher Hornsrud. Fra bondeopprør til atomprotest*, Sandnes

Hvinden, Bjørn; **Iversen**, Irene; **Kopreitan**, Ole; **Oltedal**, Audgunn; **Viken**, Reidar 1974: *Grasrothåndbok*, Pax forlag

Jacobsen, Roy 1995: *Trygve Bratteli. En fortelling*, Cappelen 1974

Jacobsen, Roy 1991: *Seierherrene* (roman), Cappelen

- Jenssen**, Anders Todal 2013: «Den viktigste saka i vår tid. SV?» (s 87-100), Norsk statsvitenskapelige tidsskrift nr 2
- Jenssen**, Anders Todal (red) 1996: *SV på sotteseng*, tidsskriftet *Vardøger* nr 23
- Johansen**, Arne-Johan 2022: *En historie om politikk i Kvæfjord gjennom 50 år (Kvæfjord Sosialistisk Venstreparti 1972-2022)*, Kvæfjord SV
- Johansen**, Hans (red) 1959: *Festskrift til Christopher Hornsrud*, Tiden Norsk Forlag 1959
- Karlsen**, Wilhelm 2016: *Bodøs historie bind 4. Med luft under vingene 1950-2016, Krise i sosialdemokratiet*, tidsskriftet *Kontrast* nr 50- 8/1974
- Keul**, Vidar og **Kjeldstadli**, Knut (red) 1973: *DNA fra folkebevegelse til statsstøtte*, Kontrastbok, Pax forlag
- Kjeldstadli**, Knut 1973: «Hva vil vi med Sosialistisk Valgforbund» s 38-47 i *Kontrast nr 5-6*.
- Kjeldstadli**, Knut 1999: *Fortida er ikke hva den engang var. En innføring i historiefaget*, Universitetsforlaget
- Kjeldstadli**, Knut 2008: *Sammensatte samfunn. Innvandring og inkludering*, Pax forlag
- Kontrast nr 5/1974**: «Ragnar Kalheim om faglig-politisk kamp» (En samtale mellom Kalheim og tidsskriftet med innledning av Roald Halvorsen) s 48-61
- Koole**, R 1994: «The vulnerability of the modern cadre party in the Netherlands». I. Katz, R. S. og Mair, P. (red), *How parties organize: Change and adaptation in party organisations in Western democracies*. London: Sage
- Duverger**, M. 1959: *Political parties: their organisation and activity in the modern state*, London: Methuen
- Kristiansen**, Gunnar 2006: *Sigurd Simensen, kommunist og presseemann*, masteroppgave ved Universitetet i Tromsø
- Kristiansen**, Johnny 2007: Artikkelen «*Politiske forhold i Harstadorrådet 1920-60*,» Årbok for Harstad 2007, Harstad historielag
- Kvanmo**, Hanna 1990: *Dommen*, Gyldendal
- Lahlum**, Hans Olav 2009: *Haakon Lie. Historien, mytene og mennesket*, Cappelen Damm
- Lahlum**, Hans Olav 2019: *Reiulf Steen. Historien, triumfene og tragediene*, Cappelen Damm
- Larsen**, Egil (red) 2017: *Fra protest til partibygging. Sosialistisk Valgforbund blir til i Rogaland 1971-1973*, Arbeidernes historielag i Rogaland Årbok
- Larssen** Emil 1952 (1990-utgave): *Det store gjennombruddet. Fylket som viste vei*, Nord-Troms AP
- Lie**, Håkon 1975: *Slik jeg ser det*, Tiden

Ljunggren, Jørn og Hansen, Marianne Nordli (red) 2021: *Arbeiderklassen*, Cappelen Damm Akademisk

Lorenz, Einar (red) 1970: *Norsk sosialisme i dokumenter*, Pax forlag

Losnegård, Gaute 2021: *Reisa til Moskva-historia om Torolv Solheim*, Selja forlag

Mak, Gert 2004 (på norsk i 2008): *Europa. En reise gjennom det 20. århundret*, Cappelen

Malnes, Raino og Midgaard, Knut 1993: *Politisk tenkning fra antikken til vår tid*, Universitetsforlaget

Marcuse, Herbert 1964: *Det endimensjonale menneske*

Marx Karl og Engels Friedrich 1848 (norsk utgave 2016), Sentralkomiteen 2016

Miland, Steinar A. 2021: *Tinn SV. 60 år 1961-2021*, egen utgivelse

Myklebust, Ingrid Brandal 2012: *Ideologisk endring og stabilitet: Ein komparativ ideologianalyse av Socialistisk Folkeparti i Danmark og SV i perioden 1989 til i dag*, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo

NKP 50 år, tidsskriftet *Kontrast* 43, nr 8/ 1973

Nygaardsvold, Johan (redigert av Harald Berntsen 1998: *Dagbøker 1918-52 og utvalgte brev og papirer 1916-52*, Aschehoug

Nyhamar, Jostein 1990: *Arbeiderbevegelsens historie i Norge. Nye utfordringer (1965-90)*, bind 6, Tiden

Nyhamar, Jostein 1982: *Einar Gerhardsen 1897-1945*, Tiden

Olsen, Bjørn Gunnar 1991: *Tranmæl og hans menn*, Aschehoug

Olsen, Bjørn Gunnar 2021: *Dynamitt i borehullene. Trondheim faglige Samorganisasjons historie 1870-2020*, Pax forlag.

Paulsen, Kjetil 1984: «Da populismen seiret i Sosialistisk Folkeparti» s 119-137 i *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie nr 1/1984*, Oslo: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

Dahl, Hans Fredrik (red) 1981: *Pax leksikon*, Pax forlag (spesielt bind 6 So-Å). Resten av redaksjonen: Elster Jon, Iversen Irene, Nørve Siri, Tor Inge Romøren Tor Inge, Slagstad Rune og Vaa Mariken

Rosavik, Frank 2011: *SV. Fra Kings Bay til Kongens bord*, Spartacus

Rasmussen, Terje 2020: *Folkesosialisten. Biografi om Finn Gustavsen*, Manifest

Retzer, Berit Ruud 2017: *Jens Evensen. Mannen som gjorde Norge større*, Gyldendal

Rytter, Olav 1968: *Det tsjekkosllovakiske drama*, Det norske Samlaget

Gram, Trond og Rønning, Ole Martin 2017: *De lange linjer. Arbeiderbevegelsens historie i Norge*, Res Publica

- Seierstad**, Dag 2014: *Folket sa nei. Norsk EU-motstand fra 1961 til i dag*, Samlaget
- Seip**, Jens Arup 1963: *Fra embedsmannsstat til ettpartistat og andre essays*, Universitetsforlaget (Først holdt som foredrag i Studentersamfunnet i Oslo 14. sept 1963)
- Skard**, Torild 1974: *Det er Oslo som ligger avsides*, Pax forlag
- Skre**, Arnhild 2022: *Berge Furre. Eit liv i rørsle*, Det Norske Samlaget
- Slagstad**, Rune 2021: *Mine dannelsesagenter. En politisk idehistorie*, Dreyer forlag
- Slagstad**, Rune 2021: «Punkt nedslag i norsk samtidshistorie. Prestar og dissidentar» (3.12.), «Utholing av demokratiet» (10.12.), «Det sosialdemokratiske *hamskiftet*» (17.12.), «Eit land utan leiarskap?» (24.12.), artikler i ukeavisen *Dag og Tid*
- Solheim**, Erik 1999: *Nærmere*, biografi Bok Libris
- Solhjell**, Bård Vegard 2017: *Uro. Ei historie om Norges framtid*, Kagge forlag
- Sollesnes**, Sissel 2011: *Frå landssvikar til folkehelt. Omdømmet til Hanna Kvanmo (1926-2005)*, Master i historiedidaktikk v/ Universitetet i Stavanger
- Sosialistisk Årbok 1974**, Pax forlag 1974
- Steen**, Kjersti 2000 (2018): *Klassereise. Et livshistorisk essay*, Forlaget Oktober
- Steen**, Reiulf 1989: *Maktkamp: nye bilder fra et liv*, Tiden/Den norske Bokklubben
- Steen**, Reiulf 1986: *Der hjertet banker*, Tiden
- Steen**, Reiulf 1999: *Underveis: det 21. århundrets velferdssamfunn*, Tiden
- Steen**, Reiulf 2000: *Jordskjelv*, Tiden
- Steinnes**, Kristian 2003: *Ved egne krefter. Harstads historie 1904-2004*, Harstad kommune
- Steinnes**, Kristian 2002: «Sigurd Simensen-revolusjonær og pragmatiker. Jernarbeideren som ble sentralstyremedlem i DNA og NKP-ordfører i Harstad» (*artikkel*), tidsskriftet *Arbeiderhistorie*
- Svendsen**, Oddvar 2003: *Narviks historie. Bind 2 1950-2002 Storhetstid, brytningstid, framtidshåp*, Stiftelsen Narvik historieverk
- SV-handboka 1977**, utgitt av SV sentralt. Bidragsytere: Ottar Brox, Berge Furre m.fl.
- Sæther**, Steinar Lorås 2017: *Språk og stil i det folkelige arbeiderpartiet. Ei undersøkning av tenkemåter om forholdet mellom arbeidsfolk og akademikar i Sosialistisk Venstreparti 1975-77.*
- Thorsen**, Magne 1977: *Ragnar Kalheim. Et liv i strid*, Tiden
- Titlestad**, Torgrim 1997: *Fortielsen: den kalde krigen og Peder Furubotn*, Saga bok
- Tjelmeland**, Hallvard 1996: *Tromsø gjennom 10.000 år. Fra byfolk og bona til tromsøværing (1945-96)*, Tromsø kommune

- Tønsberg**, Knut I. (red) 2007: *Det er for sent å være pessimist nå*, Emilia forlag
- Strømsøe**, Marit Øraker og **Vatne**, Trond 2011: *50 år på barricadene. Glimt fra historien til Skedsmo SF-Skedsmo SV 1961-2011*, Flisby'n forlag
- Sv.no** (SVs eget nettsted)
- Sætra**, Hartvig 1973: *Den økopolitiske sosialismen*, Pax forlag
- Sætra**, Hartvig 1971: *Populismen i norsk sosialisme*, Pax forlag
- Sølhusvik**, Lilla 2012: *Kristin Halvorsen-Gjennomslag*, Cappelen Damm
- Tuastad**, Svein *Sosialistisk Venstreparti*, leksikonartikkel i *Alkunne.no*
- Vassåsen**, Øyvind 1990: «Gjenoppstod SF i SV?» s 59-70 i *Arbeiderhistorie 1990*. Oslo: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.
- Viksveen**, Thor 2010: *Den lange veien. Oslo Arbeiderparti 1910-2010*, Pax forlag
- Weber**, Max 1971 (-94): *Makt og byråkrati*, Gyldendal
- Winther**, Lise 1973: *Da partipisken smalt i Asker*, Pax forlag
- Wormdal**, Bård 2023: *Spionkrigen. Det hemmelige spionsamarbeidet mellom Norge og USA*, Aschehoug

VEDLEGG:

Vedlegg 1. Møteaktivitet i SF 1961-1973 og SV 1974-1995:

Årstall	Medlems- møter	Styre- møter	oppmøte årsmøter	oppmøte medlemsmøter	antall medlemmer
1961	1	3			
1962	5	6	13		20 (32/19/10)
1963	3	8	11		
1964	3	8	9		27
1965	4	4	7		14
1966	2	4	7		13
1967	5	3	8		24 (16)
1968	5	2	10		13 (17)
1969	12	2			19
1970	7	3	14		
1971	10				14 (21)
1972	8				
1973	12	5			23

årstall	Medlems- møter	Styre- møter	oppmøte årsmøter	oppmøte medlemsmøter	antall medlemmer
1974	7	9	17	9	55
1975	15	20		24	34
1976	6	11	12	16	30
1977	4	8		9	26
1978	7	17	12	10	14
1979	10	14	7	12	12
1980	6	14	15	(23)	25
1981	7	18	10	10	32
1982	8	17*	15	12	41 (49)
1983	9	25 (33)	17	12	49
1984	5	22		15	53
1985	8	12	21	13	60
1986	7	11		10	63*
1987	5	9	15	13	51 (59)
1988	6	10	17	12	
1989	4	17		13	
1990	3	26		16	
1991	1	11			
1992	4	11	24	11	
1993	4	14	13	12	
1994	6	14	16	13	50
1995	4	15			< 50

Vedlegg 2. Økonomi / årsregnskaper:

År	Utgifter	Inntekter	Beholdning
SF			
1962			
1963			
1964			
1965	4585	5199	614
1966	5424	6967	1543
1967	4872	5436	564
1968			
1969			
1970	1984	2487	503
1971	1530	1530	957
1972	2433	5039	2606
1973	18275	18275	1429
SV			
1974			
1975	11484	11483	2408
1976	5729	6445	2540
1977			
1978			
1979	9775	9775	3248
1980	10241	10241	2663
1981	14724	14724	2663
1982	16575	16575	10366
1983	29223	29223	10366
1984	25740	25740	8302
1985			
1986			
1987			
1988			
1989			
1990			
1991			
1992			
1993	28036	28036	7800
1994	24697	24697	7412

Vedlegg 3. Styresammensetninga i SF og SV noen utvalgte år

SF

1961:

Formann	Wilhelm Kaarbø	kjøpmann
Sekretær	Ragnar Solstad	sekretær
Kasserer	Karl T. Karlsen	pensjonist
Info-leder	Oddvar Luther	annonsekonsulent
Styremedlem	Hans M. Johnsen	lønnsbokholder
Styremedlem	Jan Kristiansen	reisende

1965:

Formann	Stein Østring	kontomedarbeider
Nestformann	Steinar Albrigtsen	småbruker/lærer
Sekretær	Harry Kristiansen	pølsemaker
Styremedlem	Harald Hansen	vegarbeider/gårdbruker
Styremedlem	Kåre Hansen	gårdbruker
Styremedlem	Hans M. Johnsen	bokholder

1971:

Formann	Jarle Jacobsen	lærer
Nestformann	Grethe Stangvik	husmor
Sekretær	Ivar Dyring	skipsinspektør
Kasserer	Hans M. Johnsen	kontorsjef
Styremedlem	Ludolf Olsen	lagerformann
Styremedlem	Trond Havig	adjunkt

1973:

Formann	Jarle Jacobsen	lærer
Nestformann	Anne Lise Kampen	husmor
Sekretær	Ivar Dyring	skipsinspektør
Kasserer	Hans M. Johnsen	kontorsjef
Styremedlem	Mikal Berg	lektor
Styremedlem	Liv Skretteberg	bibliotekar

SV

1974:

Formann	Harry Kristiansen	pølsemaker
Nestformann	Gunnar Kristiansen	praktikant
Sekretær	Ivar Dyring	skipsinspektør
Kasserer	Olaug Solvang	adjunkt
Studieleder	Randi Reese	sosionom (Anne Skauge)
Faglig leder	Mikal Olafsen	sveiser
Styremedlem	Arne Lundeng	maskinarbeider
Styremedlem	Sigmund Stangvik	psykolog

1977:

Leder	Reidar Isaksen	snekker
Sekretær	Odd Kollien	adjunkt
Kasserer	Anne Lise Kampen	husmor
Studieleder	Knut Bøe Kielland	bibliotekar
Styremedlem	Marit (Marthe) Thorsen	adjunkt

1980:

Leder	Mikal Berg	lektor
Nestleder	Grethe Stangvik	husmor
Sekretær	Unni Soltveit	sosionom
Kasserer	Mildrid Dyring	sekretær
Faglig leder	Solaug Olsen	hjelpepleier
Studieleder	Håvard Ås Hansen	elektroingeniør

1984:

Leder	Jan Theodorsen	ingeniør
Nestleder	Berit Rustad Evensen	hjelpepleier
Sekretær	Svein Olafsen/ distriktsarbeidssjef	Torunn Nilssen lærer (fra mars)
Kasserer	Unni Soltveit	sosionom
Studieleder/SU-kontakt	Trond Slettbakk	veterinær

1986:

Leder	Bjørn Tranås	lektor
Nestleder/SO-kontakt	Birgit Blomsøe	kokk
Sekretær	Svein Heggheim	lektor
Kasserer	Jan Theodorsen	ingeniør
Styremedlem	Helle B. Kristiansen	forretningsdrivende
Styremedlem	Nora Kristiansen	hjemmeværende

1993:

Leder	Jon Ricard Bjørn	student
Sekretær	Per O. Hovland	agronom
Kasserer	Lars Borge Andersen	sorenskriver
Styremedlem	Asgari Renani	tolk/miljøarbeider
Styremedlem	Mildrid Dyring	sekretær

1995:

Leder	Else Grethe Bøe	kateket
Nestleder	Jon Ric Bjørn	konsulent
Kasserer	Birgit Kampen	konsulent
Styremedlem	Leif Hansen	kaptein
Styremedlem	Mildrid Dyring (1. halvår)	forbrukerkonsulent
Styremedlem	Kjell Solheim (2. halvår)	sosionom

Vedlegg 4. Sosialistisk terminologi i prinsippprogrammene

Antall ganger varianter av disse orda er brukt:	SF		SV		
	1962	1971	1977	1987	1995
Kapitalisme/imperialisme	17	28	36	28	19
Sosialisme	29	70	55	48	19
Marxisme	1	4	5	4	0
Klassekamp/revolusjon	4	4	12	5	0
Demokrati	21	6	12	18	36
Miljø	0	9	12	26	50
Antall sider	4s A3	4s A4	19s A4	15s A4	40s A4

Vedlegg 5. SF/SV og 1.mai i Harstad 1961-1995

Årstall	Arran- gør	Til- slutning	Talere	Hoved- paroler	Opp- slutning	Andre arrangementer
1961					«Tusener på byens torg» Nordlys	Samorg/ A.K. Medby, Narvik AP
1962	SF		Odd Tiller, Tromsø SF	Nei til Fellesmarkedet	«En håndfull påhørte talen» Nordlys	Samorg/ K. Haugen stortingsrepr. AP
1963	SF		Hartvig Sætra, Tromsø SF	En uavhengig fagbevegelse	200	Samorg/ sekr. sos.dept. Bjørn Schau AP
1964	SF		Ruth Ritzau, Narvik SF	Tariffsituasjonen, streikerett, nøytralitet, nedrustning	Torgtale	Samorg/ 10 år siden tog, bare fane og flaggborg st.repr. Reidar Strømdahl HT 700, N.lys 2000
1965	SF		Ragnar Wold, SFs nestleder			Samorg/E. Hinde
1966			Asbjørn Holm, stort.repr.			Samorg/ stortingsrepr. Otto Dahl AP Hedmark AP
1967	SF		Torhild Skard, vara-representant Stortinget SF		20 (Fauskevåg) 20 (Borkenes) 200 (Harstad)	Samorg/ ordfører Per Tønder Troms AP
1968	SF		Kjetil Bygstad, sentralstyre-medlem SF, tidligere partisekretær			Samorg/ viseordf. Tromsø Einar Skagen, AP
1969	SF		Mikal Haremo, 1.kandidat Troms SF stort.valget			Samorg/ nestform. Aps stortingsgruppe Guttorm Hansen, AUFs Hans Johan Dahl appell
1970	?					Samorg/ R.Kalheim
1971	SF/SUF?					Samorg/ B. Gjerde
1972	Folkebe- vegelsens faglige utvalg	SF, NKP, AKP	Magnar Mortensen, NKP Narvik Tove Indregaard AKP, ungdomsappell	Gjenreise 1. mai som kampdag 50 miles fiskerisone		Samorg Einar Førde

Årstall	Arrangør	Tilslutning	Talere	Hovedparoler	Oppslutning	Andre arrangementer
1973	SF Enhetskomite 1. mai (SV, AKP?)		Grethe Stangvik Tog	Folkebevegelsens nei må forsvares! Styrk fagbevegelsens kampkraft! Kvinnens frigjøring er arbeiderbevegelsens sak!		Samorg Kirsten Myklevoll Troms AP stortingsrepresentant
1974	Venstreopposisj. enhetsfront	SV, RU, Sos.soldatlag	Ella Anshus, uavhengig/ SV		300	Samorg/ Torbjørn Berntsen, Oslo AP stortingsrepresentant
1975	SF		G.Stangvik tale/Åge T. Sivertsen, ungd.appell	Med SV for sosialismen	80-90	Samorg/ 100 landbruksminister Torstein Treholt AKP 50-60
1976	Samorg	AP, SV, NKP	Trygve Bratteli, AP	Solidaritet og samhold		Fagl.1.maifront
1977	Samorg	SV, AP, NKP	Rolf Nilsen, LO-sekretær, O.Langseth, st.repr.tant SV Møre & Romsdal	Seier for arbeiderbevegelsen 77 Arbeidermakt mot kapitalmakt	150	
1978	Samorg	SV, AP, NKP	Kirsten Myklevoll statsråd AP, Arnold Langbråthen Jern & Metall/ SV	Egne SV-paroler	200	
1979	Samorg	AP, SV, NKP, AKP	Rolf Hansen, forsvarsmin. AP Mildrid Dyring SV (appell/ barneåret)	Arbeidermakt mot kapitalmakt- for sosialisme	200	
1980	Samorg	AP, SV, NKP, AKP	Margaret Sanner, Nopef Stavanger	Enhet mot høyrekreftene	370	
1981	Samorg	AP, SV, NKP	Jørgen Jørgensen, LO, Torhild Hanem SV	Arbeid for alle- solidaritet med funksjonshemmede		

Årstall	Arrangør	Tilslutning	Talere	Hovedparoler	Oppslutning	Andre arrangementer
1982	Samorg	AP, SV, NKP	Ole Gjerdrum LO/AP, Ann C. Theodorsen appell SV	Fred og arbeid	500	
1983	Samorg	SV, AP, NKP, NTA	L.A. Myhre Nopef-leder, Arbeidersamf J.Jørgensen LO (70-årsjubileum), Solaug Olsen SV, appell	For et sosialistisk Norge Fred-nedrustning-arbeid	God oppslutning! 200 (flest bak NTA-parole)	Faglig Førstemaifront 100
1984	Samorg	SV, AP, NKP	Edmund Stenhaus Jern & Met, Kjell Solheim SV, appell	Fred, arbeid, sosialisme		
1985	Samorg	SV, AP, NKP	Arthur Svensson Kjemisk, Unni Soltveit leder Samorgs likestillingsutvalg/NOSO/ SV, H. Olsen AUF	Fred, nedrustning, arbeid Ny vekst for Norge Arbeidermakt mot kapitalmakt For et sosialistisk Norge	400 (hvorav 100 NTA)	
1986	Samorg	SV, AP, NKP	Henny Moan skuespiller Appell: lærer Jarle Jakobsen SV	Arbeid til alle, avspenning, nedrustning, fred Arbeidermakt mot kapitalmakt	300 (ute) + Arbeidersamfunnet/ Samfunnssalen (godt besøkt)	
1987	Samorg	SV, AP, NKP, AKP	P.A. Andersen NNN Appeller: Reidar Isaksen SV Arbeidersamf : Magne Mortensen NKP, Elisabeth Lønnå AKP	Fred, nedrustning-arbeid For et sosialistisk Norge	400ute, Jack Berntsen allsang Arbeidersamf. Parolestrid, løsning i 11. time	

Årstall	Arrangør	Tilslutning	Talere	Hovedparoler	Oppslutning	Andre arrangementer
1988	Samorg	SV, AP, NKP, AKP	Hanna Kvanmo SV, appell Hallvard Hansen AP i Arbeider-samfunnet	Ny satsing, ny trygghet	700 (talen) 350 (toget, NTA egen seksjon)	
1989	Samorg	SV, AP, NKP, (AKP?)	John Stene Jern & Met. tale Berit Rustad NKF/ SV appell		Arbeider-samfunnet kafe, Sosialistisk kor Appell NTA	
1990	Samorg	SV, AP, NKP	J. Elvheim AP, Appell: Herbjørg Valvåg SV	Hele folket i arbeid Et demokratisk Europa	Arbeidersamf: kultur og sang v/ Sos. Kor og Harstad AUF	
1991	Samorg	SV, AP, NKP	Sosialmin. Tove Veierød AP Kjell Solheim NOSO/ SV appell	Hele folket i arbeid Arbeidermakt mot kapitalmakt	300	
1992	Nei til EU	SV, RV, SP, NTEU	Wenche Cumming SV, T. Ruud NTEU	Nei til EU og EØS	200 4-1 over Samorg!	Samorg/Jan Elvheim/ Asgari int.appell Arbeidsledighet et felles ansvar 80
1993	Samorg	AP, SV	Rolf K. Bjørn SV, Susanne Lyng Troms AUF Samfunns-salen: appell A. Bergland AP og kulturinnslag v/ Edvin M. Eriksen AP	Nei til EU Arbeidermakt mot kapitalmakt	Vel 100 Knepent flertall i SV for Samorgtoget	130 i Kvæfjord Nei til EU og noen SV-ere fra Harstad
1994	Nei til EU	SV, SP, RV, NTEU	Erik Solheim, SV-leder, Bente Aasjord leder Barentshavs-utv. & Naturvernforbundet	Ikke en fisk å gi bort		Samorg/ Torbjørn Berntsen AP Hovedparole: Nei til EU

Årstall	Arran- gør	Til- slutning	Talere	Hoved- paroler	Opp- slutning	Andre arrangementer
1995	SV		Paul Chaffeu SV	Ikke en fisk å gi bort Pass opp for sniktilpasning til EU	Torgmøte 50 Kafe Arbeidersamf. Stridens eple: Samorgs nei til to likestilte talere	Samorg/ Hill M. Solberg, AP

PRESISERING/ AVGRENSING:

Jeg har avgrenset meg til de arrangementene SF og SV har deltatt i og LO og Aps arrangementer. AKP/RV/Faglig Første mai Fronts arrangementer har jeg ikke tatt med annet enn unntaksvis. Det ville sprengt ramma for denne masteroppgaven om jeg skulle gjort det. Ei heller har jeg hatt tid og ressurser til å ofre NKP og AKP annet enn ganske overfladisk behandling i denne masteroppgaven, og ikke behandlet deres forhold til SF og SV i noen egne kapitler.

Vedlegg 6. Kommunevalgprogram 1976-1979

3804
1901

Vedlegg 6

De-L0047

Sosialistisk Venstreparti

Program ved kommunevalget i Harstad 1975

Industri, men hvor ?	Side 1	Hvorfor bolignød ?	Side 3
Hva med dyrkamarka ?	1	Demokrati i kulturlivet	4
Harstad som oljebase ?	2	Skal mamma sitte hjemme ?	6
Fiskeriene og vi	2	Privatbiler ødelegger —	7
Den økonomiske struktur —	3	Hvordan bør skolen være ?	7

Vedlegg 7. Brev fra partiledelsen etter valget i 1977

Vedlegg 7

Sosialistisk Venstreparti

St. Olavsgt. 27, Oslo 1

Telefon: (02) 20 69 79

Postgiro: 2 20 98 98 - Bankgiro: 8013.07.04461

Til partilaga og medlemmene

Takk for innsatsen.

Den innsatsen laga gjorde i valkampen var imponerende. Eg tvilar på om venstresida nokon gong har drive valkamp i slik breidde og med slik vitalitet. Attåt vanleg innsats med spreing av materiell og valmøte var det brei satsing på plakatbukkar, husagitasjon, somme stader også gateteater, sykkelaksjonar m.v. Ekstrautgåvene av NY TID kom opp i eit opplag på over 60.000, meir enn t.d. Arbeiderbladet. Den vanlege vekeutgåva vart seld i eit opplag på over 30.000. Samtidig var dei politiske påkjenningane under stormveret på ettersommannen hardt, men samhaldet var di meir imponerende. Sjølv om valresultatet vart eit nederlag, var ikkje tilbakegangen dramatisk jamført med fylkestingvalet for to år sidan. Den som bar partiet gjennom valkampen var denne breie innsatsen på grasrota. Vi skal takka kvarandre for den.

No må vi drøfta det vi har lært i denne valkampen, om den norske klassestaten, om dei metodar våre motstandarar er villige til å ta i bruk, om dei feil vi sjølve har gjort, og om arbeidsmåtane framover. Framfor alt er det viktig å leggja opp eit planmessig arbeid organisatorisk og politisk. Drøftinga av arbeidsplanen skal tena det føremålet.

Greier vi å meisle vår krisepolitikk vidare ut til ein tenleg reiskap for arbeidarklassen under ein kriseherja kapitalisme, greier vi å halda på samhaldet og utvikla partiet organisatorisk, skal vi vinna att det tapte.

Valkampen har vist oss at partiet er meir nødvendig enn vi kanskje trudde - ikkje berre til kamp for sosialismen men også til vern om demokratiske rettar og rettsstatsprinsipp. Vegen fram krev mykje tungt og trutt arbeid, men fordi partiet er nødvendig, legg vi kreftene til og går han.

Med solidarisk helsing
Hovudstyret i SV

Berge Furre

Vedlegg 8. Kommunevalglista fra 1967

Vedlegg 8

1967

ARKIV

Sosialistisk Folkepartis gruppe

Valgliste ved kommunevalget i Harstad søndag 24. og mandag 25.
september 1967

1. Lærer Jarle Jacobsen, Seljestad
2. Gårdbruker/arbeider Harald Hansen, Fauskevåg
3. Revisor Stein Østring, Sama
4. Husmor Halfrid Kristiansen, Trondenes Hageby
5. Maskinist Aslak Mikkjelborg, Gausvik
6. Lektor Mikal Berg, Harstad
7. Lærer Steinar Albrigtsen, Fauskevåg
8. Gårdbruker Tollef Wold, Kasfjord
9. Pølsemaker Harry Kristiansen, Heggen Allé, Harstad
10. Kontorsjef Hans M. Johnsen, Harstad
11. Lærer Astrid Rinaldo, Sørvik
12. Agent Kyrre Mathisen, Kilbotn
13. Gårdbruker Olaf Rustad, Ervik
14. Reisende Jan Kristiansen, Trondenes Hageby
15. Ekspeditor Kåre Pedersen, Brokvik, Fauskevåg
16. Vaktmester Arne Ness, Harstad
17. Radioreparatør Andreas M. Gjertsen, Kanebogen
18. Reg.revisor Ragnar Solstad, Harstad
19. Husmor Ada Styrvoll, Fauskevåg
20. Lagerformann Ludolf Olsen, Sama
21. Bygningsarbeider Julian Bruun, Gausvik
22. Gårdbruker Kåre Hansen, Fauskevåg
23. Murer Kornelius Kristiansen, Trondenes Hageby
24. Fisker Fridtjof Ramberg, Fauskevåg
25. Fisker Anders Jørgensen, Grøtavær
26. Husmor Agnes Karlsen, Skjæret
27. Elektriker Otto Andreassen, Nordvik

8 pp. 15 V

28. Badeassistent Torvid Munkeby, Harstad
29. Reisende Nils Øverland, Kila
30. Kontroller Arne Jakobsen, Trondenes Hageby
31. Arbeider Mikal Enoksen, Berg
32. Bilmekaniker Kjell Nordli, Samasjøen
33. Pelsdyroppdretter Helge Nymoen, Brokvik
34. Husmor/kontordame Sigfrid Portvik, Samaåsen
35. Snekker Magnulf Voldstad Vollstad
36. Snekker Fritz Liland, Samamoa
37. Murer Harald Eilefsen, Seljestad
38. Veiformann/gårdbruker Evald Hansen, Brokvik
39. Blikkenslager Arvid Åstrøm, Sørvik
40. Snekker Edvin Jensen, Seljestad
41. Lærer Jarle Jacobsen, Seljestad
42. Gårdbruker/arbeider Harald Hansen, Fauskevåg
43. Revisor Stein Østring, Sama
44. Husmor Halfrid Kristiansen, Trondenes Hageby
45. Maskinist Aslak Mikkelborg, Gausvik
46. Lektor Mikal Berg, Harstad
47. Lærer Steinar Albrigtsen, Fauskevåg
48. Gårdbruker Tollef Wold, Kasfjord
49. Pølsemaker Harry Kristiansen, Heggen Allé, Harstad
50. Kontorsjef Hans M. Johnsen, Harstad
51. Stuert Andreas Haukebø Hansen, Gausvik
52. Murer Ole Skoglund, Fauskevåg
53. Husmor Judith Albrigtsen, Fauskevåg
54. Murer Einar Hansen, Brokvik
55. Husmor Solveig Hansen, Fauskevåg

Vedlegg 9. Kommunevalglista fra 1975

Vedlegg 9

SVs valgliste i Harstad 1975

(De fire første kandidatene er kumulert)

1. Lektor Mikal Berg, Seljestad
2. Kontorassistent Mildrid Dyring, Asby
3. Praktikant Gunnar Kristiansen, Breivik
4. Lektor Bergljot Selvåg, Trondenes
5. Husmor Anne-Lise Kampen, Fauskevåg
6. Kontorassistent Judith Pettersen, Stangnes
7. Kontordame Solveig Kristiansen, Breivik
8. Sveiser Mikal Olafsen, Gullhaugen
9. Snekker Reidar Isaksen, Møkkeland
10. Bibliotekar Liv Skretteberg, Harstad
11. Sveiser Kjell E. Jørgensen, Samasjøen
12. Maskinarbeider Kåre Brønnick, Trondenes
13. Adjunkt Odd Kollin, Stangnes
14. Pensjonist Andora Nilsen, Harstad
15. Gårdbruker Harald Hanssen, Fauskevåg
16. Servitor Vigdis Mulstad, Bergseng
17. Maskinarbeider Arne Lundeng, Stangnes
18. Reisende Jan Kristiansen, Trondenes
19. Adjunkt Olaug Solvang, Seljestad
20. Kjøkkenleder Harry Kristiansen, Harstad
21. Dommerfullmektig Leif Holm, Gangsås
22. Husmor Halfrid Kristiansen, Trondenes
23. Kontorsjef Hans Marin Johnsen, Harstad
24. Husmor Tove Berg, Seljestad
25. Pensjonist Paul M. Nilsen, Harstad
26. Programmerer Ove Olsen, Trondenes
27. Skipsinspekter Ivar Dyring, Asby
28. Praktikant Bente Ekevik Svendsen, Stangnes
29. Vegarbeider Evald Hanssen, Fauskevåg
30. Elektroingeniør Erik Carlsen, Heggen
31. Lærer Sissel Riise, Asby
32. Fisker Agnar Ringberg, Trondenes
33. Lektor Sverre Vargeid, Harstad
34. Yrkesskolelærer Jarle Jakobsen, Harstadbotn
35. Disponent Hans Knudsen, Trondenes
36. Husmor Ada Styrvoll, Fauskevåg
37. Drosjeeier Age Rønning, Eineberget
38. Skraphandler Georg Haugen, Seljestad
39. Ingeniør Kjell Hanssen, Stangnes
40. Husmor Ragnhild Knudsen, Trondenes
41. Lektor Arnulf Heidegård, Stangnes
42. Graver Ivar Aronsen, Ringberg
43. Bibliotekarass. Bjørg Lien Hanssen, Stangnes
44. Psykolog Sigmund Stangvik, Harstad
45. Kelter Roy Andreassen, Ringberg
46. Pensjonist Alfred Sjursen, Gangsås
47. Bilforhandler Birger Gjertsen, Kanebogen
48. Kommunearbeider Asbjørn Kristoffersen, Trondenes
49. Husmor Laila Vahl, Trondenes
50. Lærer Anne Skauge, Stangnes

Layout og trykk: Johannessens Akcidenstrykkeri, Harstad

Illustrert av Svein Andersen

Vedlegg 10. Kommunevalglista fra 1987

Vedlegg 10 Sosialistisk Venstrepartis liste

1987

ved kommunestyrevalget i Harstad Kommune
13. og 14. september 1987

1. Ann-Christin Theodorsen, daglig leder, Blokkebærv. 1
2. Ann-Christin Theodorsen, daglig leder, Blokkebærv. 1
3. Odd Kollien, undervisningsinspektør, Forholtbakken 15 B
4. Odd Kollien, undervisningsinspektør, Forholtbakken 15 B
5. Marit (Marthe) Thorsen, lærer, Østenbekkv. 55 C
6. Marit (Marthe) Thorsen, lærer, Østenbekkv. 55 C
7. Reidar Isaksen, snekker, Møkkeland
8. Reidar Isaksen, snekker, Møkkeland
9. Viggo Kristiansen, sosialkurator, Glimmerv. 8 B
10. Torunn Nilssen, formingslærer, Ervik
11. Svein Heggheim, lektor, Audun Raudes gt. 15 A
12. Solaug Olsen, hjelpepleier, Østenbekkv. 103
13. Bjørn Tranås, lektor, Kvartsv. 13
14. Unni Soltveit, sosionom, Krøkebærv. 25 A
15. Jan Theodorsen, ingeniør, Blokkebærv. 1
16. Anne Lise Kampen, fullmektig, Brokvik
17. Trond Slettbakk, veterinær, Krøkebærv. 23 B
18. Birgit Blomsø, lunchkokk, Audun Raudes gt. 20
19. Kjell Solheim, sosialkurator, Krøkebærv. 25 A
20. Berit Rustad Evensen, hjelpepleier, Ervik
21. Jarle Jacobsen, rådgiver, Steinv. 20
22. Magnhild Paulsen, pensjonist, Grønnliv. 7 B
23. Bjørn Jacobsen, skoleelev, Bergsodden 2
24. Nora Blomsø Kristiansen, hjemmeverende, Vollen 55 A
25. Harry Kristiansen, kjøkkenleder, Heggenv. 10
26. Liss Loholt, hjelpepleier, Bergsengv. 31
27. Theodor Eide, pensjonist, St. Olavs gt. 98
28. Ann Lisbeth Teigland, sosionom, Brurvkv. 11
29. Ivar Dyring, distriktsleder, Røsslyngv. 5 B
30. Solveig Welde, lektor, Kvartsv. 13
31. Hans Marin Johnsen, kontorsjef, Samagt. 9
32. Oddveig I. Andreassen, hjelpepleier, Ervik
33. Willy Engvik, sosialassistent, Jørns gt. 6 A
34. Turid Olsen, lektor, St. Olavs gt. 14
35. Ingvild Sparboe, skoleelev, St. Olavs gt. 14
36. Valborg Myklebust, lærer, Markv. 17
37. Agnar Ringberg, fisker, Ringberget
38. Inger-Johanne Dybvad, fysioterapeut, Krøkebærv. 25 B
39. Hallstein Kristiansen, lektor, Strupen 31
40. Inger Berg, kontorfullmektig, Rollnesv. 4 A
41. Steinar Strand, psykolog, Asurv 8 B
42. Gudveig Sørhøy Kollion, kontormedarbeider, Forholtb. 15 B
43. Arne Johansen, sjåfør, Audun Raudes gt. 26
44. Asbjørg Jonsbøen, adjunkt, Eineberggt. 3
45. John Mikal Rauge, pensjonist, St. Olavs gt. 98
46. Marit Bjerkaas, bokholder, Skarv. 24 A
47. Tore Opdahl, student, Gullhauggt. 27
48. Lise Hundtofte, sosialkonsulent, Asurv. 8 B
49. Helge Skjetne, sosialsjef, Krøkebærv. 16 B
50. Randi Kristiansen, lærer, Strupen 31
51. Steinar Albrigtsen, rektor, Voldstad
52. Grethe Klæboe, lærer, Samagt. 36
53. Vigdis Theodorsen, gårdbruker, Kilhus
54. Mikal Berg, lektor, Ervik
55. Mildrid Dyring, forbrukerkonsulent, Røsslyngv. 5 B

VIL DU ENDRE PÅ STEMMESEDDELEN,